

श्रीशानन्दचन्द्रप्रन्यावधौ (ग्रन्थरत्नाकरे) ग्रन्थरत्नम्-१८.

शाश्वतानन्ददायक-श्रीयन्त्राधिराजराजेश्वर-श्रीसिद्धचक्रेभ्यो नमो नमः ।

सकलसमीहित-श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथो विजयतेतमाम् । शासनसञ्चालक-सूत्रकृच्छ्रीसुधर्मगणभृते नमः ॥

वर्तमानशासनमान्यसूत्रकार-पञ्चमगणधरप्रवरश्रीसुधर्मस्वामिसंहृद्वं, तत्सूत्रार्थरहस्यकार-श्रीमद्भवाहुस्वामिनिर्मितनिर्युक्तिश्रुतं,
नवाङ्गीवृत्तिकार-श्रीमद्भयदेवद्वरिविहितविवरणसुशोभितं, सपादकीयविविधप्रत्यन्तरपाठाद्यनेकपरिशिष्टसमलङ्कृतं च-
श्री

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

[तस्य प्रथमश्रुतस्कंधस्यानवमाध्ययनतः एकोनविंशतितमपर्यन्तेन द्वितीयश्रुतस्कंधेन च परिसमाप्तेदं द्वितीय-विभागम्]

संशोधकः सप्तपादकश्च

प्रातःस्मरणीयपूज्यानां गीतार्थसार्वभौमानामागमोद्धारकाणां श्रीवर्द्धमानजैनगममन्दिरसंस्थापकानां प्रावचनिकधुरन्धराणां

स्व० श्रीज्ञानन्दसागरसहरीश्वराणां विद्वद्विनेयः आचार्यश्रीचन्द्रसागरसरारिः ।

प्रकाशिका-“श्रीसिद्धचक्रसाहित्यप्रचारकसमिति” इति संस्था ।

वीरसवत् २४७९ ।

विक्रमसंवत् २००९ ।

पृथग् ७-०-० ।

क्राइस्टाब्द १९५२ ।

प्रकाशिका —

श्रीलिङ्गचक्र-साहित्य-समिति-संस्था.

C/o भगवती चोगनलाल मगदूमन्त्र,

गोळवेरी, गळेमदी सुरत W. Ry.

द्रव्यदयानुं भव्य-फल ।

“पाणाणुकंपयाए, भूयाणुकंपाए, जीवाणुकंपाए, सत्ताणुकंपयाए सो पाए अंतरा चैव संधारिए, नो चैव णं निविस्वत्ते, तत्ते णं तुमं मेहा। ताए पाणाणुकंपयाए जाव सत्ताणुकंपयाए संसारे परिस्तीरुते, माणुस्साउणे निवद्धे।”

श्रीशाला० न० १, पृ० ७१-पंक्ति ७ ।

भावार्थः—श्रीश्रीरप्रमु मेचकुमारने कहे छे के-हे मेव ! प्राण-भूत-जीव-मरुवनी अनुकम्पाए-दयायी (हाथीना भवमां) तें पण अबरज राख्यो पण मूक्यो नहि, तेथी करी-प्राण-भूत-जीव-सरुवनी दयायी तें भवससार लघुकर्यो यावत् मनुष्यनुं आयुष्य चांष्टुं.

मुद्रक-शाह गुलाबचंद लल्लुभाई,

धीमहोदय प्रिन्टींग प्रेस,

दाणापीठ-भावनगर (सोराष्ट्र).

શાશ્વતાનન્દદાયક-સકલમન્ત્ર-તન્ત્રાધિરાજરાજેશ્વર-શ્રીસિદ્ધચક્રેભ્યો નમો નમઃ ।

સકલસમીહિતપૂરક-શ્રીશેઢ્દેશ્વરપાર્શ્વનાથો વિજયતેતમામ્ ॥

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગે દ્વિતીયવિભાગે પ્રસ્તાવના ॥

દુર્લભ માનવજીવન—

અનાદિઅનંતકાલથી પરિભ્રમણ કરનાર જીવોને જન્મ-જરા-મરણ-શોક-દુઃખ-દરિદ્રતા-દૌર્ભાગ્ય-આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ આદિ અનેકવિધ દુઃખદાયિ ભવચક્રની પરંપરામા અનુકૂલ સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી ભરપૂર માનવજીવન મલવું તે અતીવ દુર્લભ છે, છતાં આ પ્રાપ્ત થયેલ મનુષ્યજીવનમાં આર્યદેશ-ઉત્તમકુલ-ઉત્તમજાતિ-દીર્ઘઆયુષ્ય-પરિપૂર્ણશક્તિશાલિપાંચદિન્દ્રિયો-દેવગુરુધર્મની જોગવાઈ-વીતરાગવાણીનું શ્રવણ-શાસનમાન્યશ્રદ્ધા-શ્રદ્ધાનુસારપરિણતિ કેલવીને પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિમય જીવન જીવવું એ વિગેરે સર્વની પ્રાપ્તિ થવામાં તથાભવ્યત્વ-પ્રવલપુરુષાર્થ-પ્રકૃષ્ટપુણ્યાદિ વિગેરે અમોઘ કારણો ભાગ ભજવે છે, એ મૂલવા જેવું નથી.

મોક્ષપ્રાપ્તિનો પ્રકાર—

શાસનમાન્ય સાધન-સામગ્રી-સંયોગોથી ભરપૂર માનવજીવનને ઉજાળનારાઓએ સમર્થ ગીતાર્થ જ્ઞાનીઓના સમાગમમાં રહીને સ્વયં જ્ઞાની બનવું અગર તે ગીતાર્થ ભગવન્તોની નિશ્રા સ્વીકારીને હેય-ઉપાદેય પદાર્થોનો વિવેક કરીને અનુક્રમે નિવૃત્તિ-પ્રવૃત્તિમય

જીવન જીવવું, કારણ કે-તેવું જીવન જીવ્યા વગર કોઈ પણ જીવ મોક્ષમાર્ગને અનુકૂલ કલ્યાણ સાધી શક્યો નથી, અને સાધી શકશે જ નહિ. આ પ્રસંગને સ્પષ્ટ કરતાં શાસ્ત્રકારોએ જણાવ્યું છે કે “ પદ્મો ગીયત્યો વીઓ ગીયત્યનિસ્સિઓ મણિઓ ” આ પદ્મનો ભાવાર્થ એ છે કે-મોક્ષમાર્ગના અભિલાષિઓ માટે ત્રૈલોક્યનાથ ભગવંતોએ ચાર ધનધાતી કર્મ તોડીને કેવલજ્ઞાન પામવાના, અને તે પછી સકલ કર્મના ક્ષયપૂર્વક મોક્ષ મેળવવાના વેજ માર્ગ કહેલા છે, ત્રીજા માર્ગની અનુજ્ઞા તે ભગવંતોએ આપીજ નથી. તે વે માર્ગ ક્યા !, પ્રથમ માર્ગ ગીતાર્થનો, અને બીજો માર્ગ ગીતાર્થની નિશ્ચાનો છે. આથી જેઓ મોક્ષે ગયા છે, જાય છે અને જશે તે વધાઓએ ઉપરના વે માર્ગે સ્વીકારેલા છે, સ્વીકારે છે, અને સ્વીકારશે એ બીના નિઃસંદેહપણે સ્વીકાર્ય છે.

કલ્યાણકારિ સમાગમ—

જૈનશાસનમાન્ય-મોક્ષતત્ત્વની પરિણતિપૂર્વકના તત્ત્વસંવેદનનું આસ્વાદન કરીને મોક્ષમાર્ગે ગયેલાઓની અને મોક્ષ સન્મુલ્ક થયેલાઓની પરંપરાનું વિવેકપૂર્વક અવલોકન કરીએ તો ઉપરની સ્પષ્ટ વાત નજર સન્મુલ્ક સ્વહી થાય છે. હિન્દુશ્રુતિને પ્રમુ મહાવીરનો, નયસારને મુનિસમાગમનો, ધનાસાર્થવાહને ધર્મધોષસૂરિજીનો, જન્મ્સ્વામિને શ્રીસુધર્માસ્વામિનો, અને પંદરસો વ્રણ તાપસોને શ્રીહિન્દુશ્રુતિનો સમાગમ થયો તે સમાગમની સાથે વીતરાગની વાણીનું શ્રવણ, શ્રદ્ધાપૂર્વકની પરિણતિ, અને વીર્યોહાસપૂર્વક સંયમનું સેવન થવાથી અનુક્રમે પામવા લાયકની અમોઘ ચીજ પામી ગયા છે; એમાં ચતુર્ધિધસંઘની કોરૂપણ વ્યક્તિને આ નિઃશંક-સત્ય સમજાયા વગર રહેતુંજ નથી. જિનેશ્વરોનો, કેવલિઓનો, પૂર્વધરોનો, અને વહુશ્રુતધર-ગીતાર્થનો સમાગમ થયો એ એક અલૌકિક પુણ્યનો પ્રભાવ છે, તે પ્રબલ પુણ્યાદિપ્રમાવનાના જોરે સાધન-સામગ્રી-સંયોગ પામીને ઉત્તરોત્તર ઉત્કૃષ્ટ કોટિના પુણ્યના-સવરના-નિર્જરાના ભાગી બનીને તેઓ સ્વજીવનને

અને તે પછી સમાગમમાં આવનારા અનેક જીવોને કલ્યાણમાર્ગે પમાડવામાં પ્રવલ ઉદ્યમવન્ત થાય છે. પ્રમુ મહાવીરના કલ્યાણકારિ-સમાગમથી હિન્દુભૂતિ અને સુધર્માનામના બ્રાહ્મણો શાસનના માલીક-સંચાલક બન્યા, પ્રમુ સુધર્માસ્વામિ ગણધરના કલ્યાણકારિ સમાગમથી શ્રીજન્મસ્વામિ નવાણું ક્રોડ સૌનૈયા-આઠ સ્ત્રીઓ છોડવાનું સામર્થ્ય કેળવીને શાસનમાં અન્તિમ કેવલી બન્યા; શાસનમાન્ય મહાપુરુષોના કલ્યાણકારિ સમાગમથી પ્રાદુર્ભાવ પામેલ શ્રુતગંગા-સરિતાઓ આજે પણ શાસનમાં ઠામઠામ અસ્ત્વલિતપણે વહી રહી છે, કે જે સરિતાના સુધાસમ જલનું પાન કરીને પાપી આત્માઓ પોતાનાં પાપો સ્વપાવતા અઘ્યાપિ-પર્યંત પાવન થઈ રહ્યા છે, અને માવિમાં પણ જરૂર યોગ્ય આત્માઓ પાવન થશે એમાં લવલેશ શંકાને સ્થાન જ નથી.

શ્રુતગંગાનું મૂળ—

વર્તમાનશાસનમાં સઘલીંદ શ્રુતસપ્દાઓના પદ્મહૃદસમાન મૂળ તરીકે ત્રૈલોક્યનાથ ભગવન્ત શ્રીવીરવિમુ છે, અને શાસનસંચાલક-પંચમગણધર શ્રીસુધર્માસ્વામિજી છે; કારણ કે અર્થથી આદ્યદેશના દેનારા ભગવન્ત શ્રીમહાવીર મહારાજા છે, તે દેશનાને અનંતર ક્ષીલનારા શ્રી સુધર્માસ્વામિજી છે, અને તે દેશનાને પરંપરાએ ક્ષીલનારા શ્રી જન્મસ્વામિજી વિગેરે છે. આથી જ અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમ-અનંતરાગમ-પરંપરાગમના મેદ સમજનારને સ્પષ્ટ માલમ પડે છે કે અર્થથી આત્માગમ શ્રીમહાવીર મહારાજાને છે, અને સૂત્રથી આત્માગમ પંચમગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામિજીને છે.

આસન્નોપકારિ શ્રીમહાવીરમહારાજાના નિર્વાણસમયને ૨૪૭૯ લગભગ વર્ષો પસાર થઈ ગયા છતાં શાસન સ્થાપનાના અવસરે અર્થથી-સૂત્રથી આત્માગમાદિ મેદોને અનુસરીને અસ્ત્વલિત પ્રવાહરૂપે પરંપરાગત તે તે સર્વજ્ઞભાષિત-અર્થોને અને ગણધરભાષિતસૂત્રોને

પ્રાપ્ત કરવાનું મુંદરતન-ગૌમાળ્ય પ્રાપ્ત કરનાર હોય તો વર્તમાનકાલીન માનવમાન્ય-સૂત્ર ખર્ચ અને પરંપરાયે પ્રમાણમૂલ વેતન-ચર-મન્દિરમાર્ગીય મંપદાય હતો, છે, અને રહેશે.

ધર્મકથાનુયોગની વિશિષ્ટતા—

વર્તમાનમાં શ્રુતસંપદાઓને માત્રી મતનામ અને કાષ્ઠિય પ્રત્યોષા અગીઆર પંચોનું પ્રધાનમણું પત્તીર પ્રતિદ્ધ છે. તે અંગોમાં છઠ્ઠું અંગ “ શ્રીજ્ઞાનાર્મકથાત્ ” નામે પ્રસિદ્ધ છે, અને માયે માયે શાસ્ત્રકોગેષ્ઠ ઠામ ઠામ પાપોલુ છે કે આ ઠંદું અંગ સંવ્યાપક-યોગની ગરજ મારે છે. ગ્રાસનમાં પ્રેશ કરવારાઓ માટે, પ્રેશ કરેના જોના યોગોગ્રામની વૃદ્ધિ માટે, અને શામનનિમુન ચનાત્વાના આયયથી અનેકાનેક મળ્યાભાઓ માટે આ ઠંદું અંગ તુને વડુ ઉપકારક મળેલ છે, યાન છે અને પદો તે નિ સંદેશ્વ લીના પરિઓષ્ સ્મૃતિપટ પર સ્થિર કરવા પેળી છે. મર્મિકાષ્ઠિય સિદ્ધાન્તોનાં ગુ રહસ્ય છે, તે તે નિદાન્તોનું પાલન કરનારાઓને કેવો લાભ થયો, તેની પ્રિકટ્ઠ તર્તનારાઓને કેવું નુકસાન થયું, આપણિકાલમાં થયે ગુમાવનારની રી તુલના થર્દ, અને નિતોનો નિત્ય કરનાર કદ રીતિવ આગલ વચ્ચો; બિગેરે બિગેરે ચરણકરજાનુયોગાદિના અનેકાષ્ઠિય પ્રસંગોથી ધોવાના, પાંચકોના, તથા અમ્મ્યાસકોના નીવનને નમપત્તિન ચનાવનાર હોય તો આ ધર્મકથાનુયોગ રાહસ્ય—ખીકદું અંગ શ્રીજ્ઞાતાસૂત્ર છે.

દ્વિતીયવિભાગની મામપ્રીઓ—

આ છટ્ટા અંગ—‘ શ્રી જ્ઞાતાર્મકથાક્રની પ્રયગ આવૃણિ ૬૮. પૂરવ્ય ગુરુદેવ આગમોદ્યારજ્ઞાચાર્યની પુનીત દષ્ટિથી ચપ્પાર પડેલી હતી, પરંતુ અનેક પાંચકોની માંગળીના સદ્રૂમાવમા આ પ્રત્યનું પુનઃ દ્વિતીય આવૃણિરૂપે યે વિભાગમાં રહેલીને પ્રકાશન કરેલ છે. આ અગના

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનથી આઠ અધ્યયનો સંપૂર્ણ સાથે તેને અનુકૂલની પ્રસ્તાવના-પરિશિષ્ટો અને આઠ અધ્યયનોના સારાંશ-વિષયાનુક્રમયુક્ત-શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિએ ગત વર્ષમાં પ્રસિદ્ધ કર્યો છે, અને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસકોની માંગણી બીજામાગની શરૂ થતાં આ બીજો ભાગ પણ તેજ સમિતિએ પ્રસિદ્ધ કર્યો છે.

આ બીજા ભાગમાં બાકી રહેલા પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના નવમા અધ્યયનથી ઓગણીસમા અધ્યયન સુધીના નવે અધ્યયનોના મૂલસૂત્ર-વૃત્તિ સાથે અને ધર્મકથાઓથી भरपूर बीजा श्रुतस्कंध पैकी दश वर्गोंना सर्व अध्ययनोंना मूलसूत्रवृत्ति साथे आ द्वितीय विभाग संपूर्ण थाय છે. સાથે સાથે આ બીજા વિભાગમાં આવેલ અધ્યયનોનો સારાંશ વાંચકોને અનુકૂલ પડે તે હેતુથી આપવામાં આવેલ છે.

પ્રથમ વિભાગ સાથેનો સંવન્ધ—

આ છઠ્ઠા અંગના પ્રથમ વિભાગમાં પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના આઠ અધ્યયનો મૂલ સૂત્ર-વૃત્તિ-સારાંશ પરિશિષ્ટો આપેલાં છે, તે અવસરે વિસ્તૃત પ્રસ્તાવનાનું આલેખન કરેલું છે. આ દ્વિતીય વિભાગની પ્રસ્તાવનાની સાથે પ્રથમ વિભાગની તે પ્રસ્તાવના સંબંધ રાખે છે, માટે વિવેકિ-વાંચકોને તે સ્થલે વાંચવા આગ્રહપૂર્વકની અત્ર ભલામણ કરવામાં આવે છે; અને તેથી આ ચાલુ પ્રસ્તાવનામાં ઉપયોગિ પ્રકરણોનું આલેખન કરીને પુનરાવર્તન કર્યું નથી. પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવનામાં આલેખન કરેલા માનવજીવનની મહત્તા, શ્રવણની આવશ્યકતા, સમર્થ વક્તાનો યોગ, આદ્ય સદુપદેશક, આદ્ય સંચાલક-શ્રીસુધર્માસ્વામિજીનું જીવન, અંતિમ કેવલિની જીવનચર્યા, સૂત્રરચનાની મર્યાદા, શ્રુતસપદાના માલીક, અંગોનો અનુસ્યૂત સંબંધ, આ ગ્રન્થનું નામ, આ ગ્રન્થના વૃત્તિકાર, અને ગ્રંથસામગ્રીના પ્રકારો વિગેરે પ્રકરણોને વાંચવાથી આ ગ્રન્થના રચયિતા સૂત્રકારની, સૂત્રોને અનંતર ફીલનારા શ્રીજમ્બૂસ્વામિજીની, અને વૃત્તિકારના વિશાલ-આશયોની સાથે

અતીત મહત્તા સ્પષ્ટ સમપદો તે ધ્યાનના રાગના પેનું છે.

ઉપસંહાર—

આ પ્રસ્તાવનાની પરિમાપિ માયે સારક્ષોપ, વિચારક્ષોપ અને અન્યાનક્ષોપ પૂરુ તત્ત સ્વરૂપિષ્ટ-પર સિંચર રૂચ્યા જેવી છે, અને તે પૂ છે કે સ્વાદ્વાર-નૈનરૂપિને પૂરુચ્યા જ્ઞાનેને વાગનાનું નથી, પરંપ ગાના અર્થિયો માટે જ્ઞાનાનારના પ્રાટે જ્ઞાચરોને પપનાલ્યા છે, અને તેનો ક્રિમત પણ પૂરુચરની અતિથી છે. મન્દરગુદિ, અલેગનગુદિ, અર્થગુદિ અને વાચનગુદિના નામે “ ત્રણે મળયું, બકાલે નદિ મળયું, વિનય-વદુયાનરૂક મળયું અને પૂરુ વક્ત્રના દેનાર ગુરુઓનો અસ્પષ્ટ પવન ન હરવો ” પ વિગેરે પાંચ આચાર પ્રત્યે પેદરહારી સેવનારાઓ સ્વ-પરિણિત માત્રી મક્ક્યા નથી, માત્રી મક્ક્યો નદિ, અને માત્રી મક્કના નથી તે નિર્ધિવાદ છે. આથી જાઠ આચરોના સેવન માયે આ પ્રત્યક્ષે મળયો-મળ્યાવદો તે જ્ઞાતમાયો ઉપરોચર નુન્દર માળા-માગમી-સંયોનો પામીને મામિનાં કલયાણ-માંગલિકમલ્લઓ કલમયઃ માત્ર તરિને અન્યાયાપ મુસના મોક્ષા વનો, પણ પૂરુ મુમેન્દા.

માયરસુગ્ગુચા (મોલ્લ)

લિ. ૧૧૦ મુદ્દો ૫. પૂ. આગમોદ્ધારક—

મોમાગપપચમી વિ. મં. ૫ ૨૦૦૧

મીત્રાનન્દમાગરધરીશ્વર-ચરણારવિન્દચંદ્રીકૃતઃ—

તા. ૨૧-૧૦-૫૨

વન્દ્રસાગરસુરિઃ ।

हमारा प्रकाशनो ।

१ श्रीहेमचन्द्रकृतिकुसुमावली.	१-८-०	— नूतन प्रकाशनो —	
२ श्रीवर्द्धमानतपोमाहात्म्य.	३-०-०	१२ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु विभाग० ३	२-८-०
३ श्रीपंचप्रतिक्रमणसूत्राणि विधिसह (कमीशन वगर)	१-२-०	१३ श्री ज्ञातासूत्र भा. १-२ नो सारांश तथा	
४ श्रीपंचाशकशास्त्रसारांश-विभाग० १,	३-०-०	श्रीसूयडांगसूत्र भा. १ नो सारांश.	२-८-०
५ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु-विभाग० १,	४-०-०	— पत्राकार —	
६ श्रीआनंदचन्द्रसुधासिन्धु- " २,	३-०-०	१४ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग सटीक भाग १, सारांशसह	८-०-०
७ श्रीभगवतीसूत्रनी शास्त्रप्रस्तावनाथी शरु	६-१२ ०	१५ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग " भाग २, "	७-०-०
१०८ व्याख्यानो.	३-०-०	१६ श्रीसिरिवालचरितम्	३-०-०
८ श्रीभागमोद्धारक.	१ १२-०	— व्याकरणानि —	
९ श्रीतपोद्यापन.	०-५-०	१७ श्रीसिद्धहेमचन्द्र शब्दानुशासनम्	
१० श्रीप्रभासपाटणतीर्थमाहात्म्य.	११ थी १८	(श्रीआनंदबोधिनी टीका) भाग १,	३०-०-०
११ श्रीसिद्धचक्रनी बांधेली फाईलो. वर्ष ११ थी १८	प्रत्येकना. ४-०-०	१८ श्रीसिद्धहेमचतुष्कवृत्तिस्यादिसुसुचययुतम्	९-०-०

प्राप्तिस्थान—श्रीसिद्धचक्र-साहित्य-प्रचारक-समिति

C/o. संघवी चीमनलाल सवाईचंद, गलेमदी गोलखेरी, सुरत (गुजरात). W. Ry.

હાર્દિક મનમાન—

વિશેષમાં હમારી સમિતિના મુલ્યપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્રમાસિકમાં મુલ્યત્વે રૂ૫૦ આગમોદ્ધારકની અમોઘદેગનાદિ વિગેરેનું વાચન एक सरस्वी रीते मलवायी અને પૂ० આચાર્યદેવશ્રી-ચન્દ્રમાગરસૂરિजीनी निवेकभरी नजर नीचे आसनमान्य અનેકવિધ साहित्य सामग्रीओनुं साथे साथे वांचकोने सुधास्वादन शतु रहेवायी वांचकोनी संलग्गमा दिनप्रतिदिन वृद्धि थया न करे छे, अने प्रकाशनोने वेगवंता वनाववा माटे आर्थिकमहायकोनी हरिफाट थइ रही छे; तेथी वळेनी (समितिनी अने मासिकनी) उज्जल कार्यवाहिओनी नोंधनो अतीव आदरभर्यो सत्कार आपग माटे शामनमान्य-चतुर्विधसत्तनी व्यक्तिकोने आदरपूर्वक हार्दिक सन्मानीये छीए.

ग्रन्थप्रसिद्धि अने उपसंहार—

“समितिओ अने मासिकनो जन्म, वळेनी प्रशंसनीय कार्यवाहि अने सचालननुं पुण्यकार्य” आ त्रणे प्रकरणो आ ग्रन्थना प्रथम विभागनी प्रस्तावनामां आपेलां छे, तेने वाचकोए पुनः पुनः विवेकपूर्वक विचारनानी जरूर छे, एम तेओने आग्रहपूर्वकनी भलागण छे. कारण के तेमां समितिना-मासिकना विशाल उद्देशो-हेतुओ स्पष्टपणे माळग पडे छे, साथे साथे पुण्यग्रन्थ करवाना परमनिमित्तरूप सचालनना सुन्दर कार्यनी म्हारी जवाबदारीनुं अने ते वळे साथेना सेवाभावना सम्बन्धनुं ज्ञान वांचकोने स्पष्टरीतिए थइ शके छे.

आ द्वितीय विभागरूपे छट्ठं अंग श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्ग नामे प्रकाशन यतो आ ग्रन्थ द्वितीय आवृत्तिरूपे प्रसिद्ध थाय छे, अने तेथी प्रथमावृत्तिना सम्बन्धमां विस्तृत आलेखन प्रथम विभागनी प्रस्तावनामां करेल छे, तेथी अन् ते सम्बन्धना आलेखननुं पुनरावर्तन करवुं उचित नथी.

આ દ્વિતીય વિભાગના પ્રકાશનાર્થે પૂ૦ આચાર્યદેવ-શ્રીચન્દ્રમાગસૂરિજીના પરમવિનેય પૂ૦ ઉપાધ્યાય શ્રીદેવેન્દ્રસાગરજી ગણિવરના સદુપદેશથી અમદાવાદ શાહપુર-મંગલ પારેખના સ્વાંચા વિષે આવેલ ઉપાશ્રયના વહીવટદારોએ રૂ૦ ૨૫૦) વસો ને પચાસ રૂપીઆ આપેલ છે, તે સિવાય મદદના અભાવે પડતર કિંમતના ભાવે અમારી સમિતિ તરફથી આ ગ્રન્થ વાંચકો માટે અને અભ્યાસીઓ માટે પ્રસિદ્ધ કરાય છે.

આ ગ્રન્થને પ્રકાશક કરવામાં સંપાદનનું ભગીરથ કાર્ય પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ચન્દ્રમાગસૂરિજીએ કરેલ હોવાથી, પ્રૂફાદિ સંશોધન અને સારાશનું કાર્ય કરનાર પૂ. મુનિશ્રી ચન્દનમાગરજી મ. નં, નિયમિત અવસરે પ્રકાશન કરવામા શ્રી મહોદય પ્રી. પ્રેસ માલીકને અને પ્રેસ-માણસોને અત્ર યાદ કરીને વાંચકો-વિચારકો-અભ્યાસકો વાંચવા પહેલાં શુદ્ધિપત્રકથી શોધીને વાંચે-વિચારે-અભ્યાસ કરે એજ એક શુભેચ્છા.

૨૨૪ શેત્રમેમળ સ્ટ્રીટ,

મુંબાઈ નં. ૨.

સૌભાગ્યપંચમી. ૨૦૦૯

નિવેદક—

પાનાચન્દ્ર રૂપચન્દ્ર દ્વાવહેરી

શ્રીસિદ્ધચક્ર-માસિકના-તન્ત્રી અને શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્યપ્રચારકસમિતિના પ્રધાન-સચાલક.

શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાદ્વિતીયવિભાગે—

પ્રકાશિકાનું નિવેદન.

નૂતનવર્ષમાં પ્રવેશ—

પ્રાતઃસ્મરણીય—પૂજ્યપાદ—તપાગચ્છગગનદિનમણિ—શ્રીદેવસુરસંઘપરમ્પરાસંરક્ષક—શ્રીસિદ્ધક્ષેત્ર—સૂર્યપૂરસ્થિતશ્રીજૈનાગમમન્દિરતીર્થ-સંસ્થાપક, આગમોદ્ધારક, સ્વર્ગસ્થ—શ્રીઆનન્દસાગરસ્વરીશ્વરજીના હાર્દિક આશીર્વાદથી અને તેઓશ્રીના પરમવિદ્વદ્વિનેય, શ્રીસિદ્ધ-ચક્રારાધનતીર્થ—શ્રીચન્દ્રપ્રભાસપાટણતીર્થોદ્ધારક, શ્રીસિદ્ધચક્ર—નવપદારાધકસમાજસંસ્થાપક, વૈયાકરણકેશરી, શ્રીઆનન્દવોધિની વૃત્તિકાર, શ્રીવર્દ્ધમાનતપોમાહાત્મ્ય અને વિશતિવિશિકા—પંચાશકશાસ્ત્રસારાંશાદિવિવિધસામગ્રીરૂપ સાહિત્યના આલેખનકાર—પૂજ્યપાદ—આચાર્ય-દેવશ્રી—ચન્દ્રસાગરસ્વરિજીની શાસનસંરક્ષક પ્રેરણાથી અમારી સમિતિના મુખપત્ર શ્રીસિદ્ધચક્ર માસિકનો પ્રાદુર્ભાવ થયો, અને આરાધકોની આરાધના આરાધ્યપદને અનુસરવાની સાથે અતીવ ઉજ્જવલ બને તે હેતુથી શાસનમાન્ય સાહિત્યના પ્રકાશનાર્થે સાથે સાથે અમારી શ્રીસિદ્ધચક્રસાહિત્ય—પ્રચારક—સમિતિનો પળ જન્મ થયો. આ સમિતિની અને આ માસિકની સુન્દર કાર્યવાહીઓથી ચતુર્વિધસંઘના આશીર્વાદ સાથે તન-મન-ધનની અનેકવિધ સહાયથી તે બન્ને (સમિતિ અને માસિક) પ્રફુલ્લ બનીને ઓગણીસમા નૂતન વર્ષમાં પ્રવેશ કરેલ છે.

શ્રીરાહ્ણેશ્વરપાર્શ્વનાથાય નમઃ ।

॥ શ્રીજ્ઞાતાધર્મકથાઙ્ગે દ્વિતીયાવિભાગસ્ય સારાંશઃ ॥

૧--શ્રીમાકન્દીદારકાઘ્યન-સારાંશઃ ।

પૂર્વે આઠમા અધ્યયનમાં માયાથી અનર્થ કહી ગયા, હવે આ નવમા અધ્યયનમાં મોગોથી પાછા નહિં હઠનારને થતો અનર્થ, અને મોગોથી પાછા હઠનારને થતો લાભ અત્ર દર્શાવાય છે.

હે જમ્બૂ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપા નામની નગરી હતી. ત્યાં માકંદી નામનો સાર્થવાહ વસતો હતો, તેને ભદ્રા નામની માર્યા હતી, અને તેને જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામના બે પુત્રો હતા. તે બન્ને પુત્રોએ અન્યોઅન્ય વિચાર કરીને લવણસમુદ્રના વાહનવટાવાલા ધંધામાટે આપણે વારમી વચ્ચત પળ જવું તેવું નક્કી કર્યું, અને માતાપિતાની રજા માર્ગી. માતાપિતાએ ઘણું સમજાવ્યું પણ માન્યું નહીં, આથી અનિચ્છાએ માતાપિતાએ રજા આપી; અને તે બન્ને ગયા. સમુદ્રમાં ઘણે દૂર ગયા પછી વાવંટોલીઆ વિગેરેનો સરત ઉપદ્રવ થયો, અને વહાણો માંગી ગયા, અને ઘણા માણસો હૂંવી ગયા; તથા લાવેલા કરીયાણાં પણ વધાંએ સમુદ્રને તઢીએ ગયાં. માકન્દીના તે બન્ને પુત્રોના હાથમાં એક પાટીડું આવ્યું તે પાટીયાની સહાયથી તરતા તરતા રત્નદ્વીપે ગયા. રત્નદ્વીપના પર્વતવિષે શાક સ્વાદને ફલાદિની શોધ કરીને મેઢવી-સ્વાદને નાલીયેરનાં પાણીથી તૃપ્ત થયા, અને નાલીયેરનું તેલ કાઢી ઇન્યોઅન્ય માલીશ કરી વાવોના પાણીથી સ્નાન કરી સ્વસ્થ

થયા. એક શિલા પર વેસીને “ચંપાનગરીમાં માતાપિતાની પાસે સમુદ્રની મુસાફરીના વહેવાર માટે જવાની માંગણી કરવી, માતાપિતાનું નિષેધ કરવું, અને અતિ આગ્રહથી રજા મેલવવી, લવણસમુદ્રમાં ઉતરવું, વાવંટોલીયાના ઉપદ્રવથી જાનમાલની થયેલી નુકશાની, તરતાં તરતાં અહિં આવવું અને खोराकમાં फलादिनुं खावું વિગેરેનો” વિચાર કરે છે—

તે સમયે આ રત્નદ્વીપના મધ્યભાગમાં રત્નદ્વીપ દેવતા નામે દેવી વસે છે, તે અતિ પાપીણી અને સ્વભાવે ભયંકર છે. સદરહુ દેવી અવધિજ્ઞાનથી આ માકન્દીના વન્ને પુત્રોને ત્યાં આવેલા જોડને ભયંકરરૂપ વિકુર્વિને ત્યાં આવીને કઠોર વચનોથી તે વન્નેને કહેવા લાગી કે-હે વન્ને માકંદિયદારકો ! તમે મ્હારી સાથે વિપુલ ભોગો ભોગવતા મ્હારી પાસે રહો, નહીં તો તમારું મસ્તક આ તલવારથી કાપી નાખીશ ! ભય પામેલા તે વન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોએ કહ્યું કે તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે હમે રહીશું. આ કબુલત લઈ તે દેવી પોતાના પ્રાસાદે લઈ ગઈ અને તે વન્નેની સાથે વિપુલ એવા ભોગોને ભોગવે છે, અને હંમેશાં તાજાં મીઠાં ફળો લાવી-આપીને વૃત્તિ કરાવે છે.

એક સમયે શકેન્દ્રના આદેશથી લવણાધિપતિ સુસ્થિત નામના દેવે રત્નદ્વીપની તે દેવીને આદેશ કર્યો કે “ત્યારે ૨૧ એકવીશવાર લવણસમુદ્રવિષે ફરી-ફરીને ઘાસ-પાંદડાં-લાકડાં-કચરો અને અશુચિ વગેરે જે કંઈ દુર્ગન્ધવાળું હોય તે ચોક્કસ કરી દેવું !” આવા આદેશથી તે વન્ને શ્રેષ્ઠીપુત્રોને તે દેવીએ કહ્યું કે-હું શકેન્દ્રના હુકમથી સમુદ્રની શુદ્ધિ માટે જાઉં છું, તમે અત્ર સુલે રહેશો. કદાચ તમને ન ગમે તો તમે પૂર્વ-પશ્ચિમ-ઉત્તર દિશાઓનો વનઁહ વિષે ફરવા જશો તો ત્યાં જુદી જુદી ઋતુઓના ફળો છે, તેનાથી વૃત્તિ કરશો; અને મારી રાહ અત્રે જોશો. પરન્તુ દક્ષિણ દિશામાં જોજ નહિ, કારણ કે ત્યાં એક ભયંકર દૃષ્ટિવિષસર્પ રહે છે, તે તમારા શરીરનો નાશ કરશે. આ પ્રમાણે ત્રણવાર સાવચેતી આપી તે દેવી સમુદ્ર તરફ ગઈ.

वन्ने श्रेष्ठिपुत्रो त्रणे वनखंडोमां फरे छे अने आनंद करे छे. एक समय त्या त्रण दिशाना वनखंडोमां पण नहीं आनंद पामता तेमने दक्षिण दिशामां जवा नक्की कर्युं, अने दक्षिणदिशामां केटलेक दूर गया पछी मरेला सर्प करतां पण वधु दुर्गन्ध आवतां पोताना वस्त्रवडे नाक बंध करीने आगळ चालवा मांडयुं, आगळ चालतां अनेक हाडकांथी व्याप्त एवा वधस्थानमा शूलीवडे भेदाएलो करुणस्वरने करतो एक पुरुष जोयो. उत्पन्न थयो छे भय जेने एवा ते वन्ने श्रेष्ठिपुत्रोए हकीकत पूछतां ते शूलीस्थित पुरुषे कहुं के-
 “हुं भारतवर्षनी कांकंदीनो अश्ववणिक छुं. करीयाणा अने अधो वहाणोमां भरी लवणसमुद्र विषे धंधा अर्थे आवेलो, पण मार्गमां समुद्रना तोफानथी वहाणो डुबी गयां, अने हुं पाटीयाना आधारे अहीं आवी पहोच्यो; अने पछी रत्नद्वीप देवता नामनी देवीना भोग-विलासमां सपडायो. घणो समय तेनी साथे भोगादिमां गयो, पण एक समये सामान्य अपराध आवतां आ अवस्था पाम्यो छुं, माटे भाविमां तमारा शरीरोनुं कोण जाणे शुं थशे !” आ सांभलीने भयभीत थयेला वन्ने भाइओए एना संकजामांथी छूटवानो उपाय पूछ्यो. तेना जवाबमां ते शूलीथी भेदाएला पुरुषे कहुं के पूर्वदिशामां शैलक नामना यक्षनुं मन्दिर छे तेमां अश्वरूपने धारण करतो यक्ष वसे छे. ते शैलक यक्ष चौदश-आठम-अमावास्या-पूर्णिमाना दिने प्राप्त थयेला समये मोटा शब्दथी एवी रीते बोले छे के-कोने तारुं !; कोनुं रक्षण करुं !; त्यां तमे जाव अने तेनी सेवा करो अने ज्यारे ते बोले त्यारे जवाबमां कहेजो के हमने तारो ! हमारुं रक्षण करो ! रत्नद्वीप देवताना हाथमांथी हमोने तारो ! आ प्रमाणे ते पुरुषथी श्रवण करी शैलकयक्षना मन्दिरमां गया अने ते पुरुषना कह्या मुजब सर्वे कर्युं. शैलकयक्षे तेजोनी मागणी कबुली अने कहुं के समुद्रमध्ये थइ जतां ते देवी प्रतिकूल-अनुकूल उपसर्गो करशे, तमे जरा पण क्षोभ पामशो नही, तेम चलायमान पण थशो नहीं, अने थशो तो हुं म्हारी पीठ परथी नीचे नाखी दइश ! आ वातने ते

બંનેએ કબૂલ કરી, દટલે અશ્વરૂપ વિકુર્ચિને તે યક્ષે પોતાની પીઠ ઉપર બેસાડ્યા અને આકાશમાર્ગે સમુદ્ર પર થઈ ચાલ્યો. હવે તે રત્નદ્વીપ દેવતા પોતાનું કાર્ય સંપૂર્ણ કરી ડ્યાં પોતાના પ્રાસાદમાં આવી ત્યાં તેઓને દેખ્યા નહીં, અને આજુબાજુ તપાસતાં પણ તેમને દેખ્યા નહીં, દટલે અવધિજ્ઞાનથી ઉપયોગ મૂકતાં દરીયા પર થઈને શૈલક યક્ષની સાથે જતા તે વન્નેને જોયા, અને તલવાર હાથમાં લઈ તેમની પાસે આવી.

કંદક કોમલ હૃદયવાળા જિનરક્ષિતને જાણી અનેક પ્રકારના અનુકૂલ ઉપસર્ગો કરવા લાગી અને ડ્યાં જિનરક્ષિતનું મન ચલાયમાન થયું દટલે શૈલકયક્ષે તેને પેંકી દીધો. તે દેવીએ અનેક પ્રકારે તિરસ્કાર કરી તલવાર વડે તેના દૂકંડે દૂકડા કરી નાલ્યા, અને ચારે દિશાઓને વલ્લિદાન અર્પણ કર્યું.

અન્ન યોજના—

દેવી રીતે હે શ્રમણો ! જે હમારી પાસે સંયમ ગ્રહણ કરી પાછા મનુષ્ય સમ્બન્ધિ ભોગોમાં આસ્વાદ કરે છે યાવત્ તેની અમિલાપા કરે છે, તે આ મવમાં ઘળા દવા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓને નિંદવા લાયક થાય છે; યાવત્ ઘળો સંસાર રત્નલે છે.

રત્નદ્વીપ દેવતા નામની દેવીએ તેવાર પછી જિનપાલિતને અનુકૂલ-પ્રતિકૂલ ઘળા ઉપસર્ગો કરવા માંડ્યા, પણ સર્વ ઉપસર્ગો સહન કરી જિનપાલિતે નિષ્ફલ કર્યા, તેના પરિણામનું નહિં ચલિતપણું થવાથી થાકીને તે દેવી ચાલી ગઈ. શૈલકયક્ષે નિર્વિઘ્ને જિનપાલિતને ચંપાના ઉદ્યાનમાં લાધી પોતાની પીઠ પરથી ઉતાર્યો અને જિનપાલિતની રજા લઈ પોતાના સ્થાને ચાલ્યો ગયો.

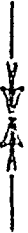
જિનપાલિત પોતાના ઘેર આવ્યો અને માતાપિતાને મલી જિનરક્ષિતના મરણની વાત કરી, સર્વે કુટુંબે લૌકિક કાર્યો કરી શોક

દૂર કર્યો. એક સમયે માતાપિતાએ જિનપાલિતને પૂછ્યું કે જિનરક્ષિતનું મરણ કેવી રીતે થયું !, ત્યારે તે જિનપાલિતે ઠેઠ સુધીની વાર્તા કરી.

એક સમયે પ્રમુ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ત્યાં પધાર્યા—સમવસર્યા તેમની પાસે જિનપાલિતે ધર્મ શ્રવણ કરી સંયમને ગ્રહણ કર્યું અને અગીયાર અંગ મળ્યો; યાવત્ મહીનાનું અનશન કરી કાઠધર્મ પામી સૌધર્મ દેવલોકમાં વે સાગરોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થયો. હે જન્મ ! ત્યાથી તે વ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રવિષે મોક્ષ પામશે.

યોજના:—એવી રીતે જે સાધુઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી ભોગોનો ત્યાગ કરી તેની વાંચ્છા આદિ કરતા નથી તે જિનપાલિતની માફક આ ભવમાં પણ સુખી થાય છે, અને પરભવમાં મોક્ષનાં અનુપમ સુસ્ત્રોને મોગવે છે.

इति नवम-अध्ययन सारांशः समाप्तः

૧૦ શ્રી ચન્દ્રજાતાધ્યયનસારાંશઃ

પૂર્વના અધ્યયનમાં અવિરતિને વશ થનારને થતો અનર્થ, અને વશ ન થનારને થતો લાભ વર્ણવ્યો, આ દશમા અધ્યયનમાં પ્રમાદીને થતી ગુણની હાની અને અપ્રમાદીને થતી ગુણની વૃદ્ધિ વર્ણવાય છે.

પ્રમાણે નિશ્ચયે કરીને હે જન્મ ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર રાજગૃહી નગરીમાં સમવસર્યા હતા, ત્યારે શ્રી ગૌતમસ્વામિએ તેઓશ્રીને પૂછ્યું કે—હે ભગવન્ ! જીવો ગુણની હાનિ કેવી રીતે પામે છે, અને ગુણની વૃદ્ધિ કેવી રીતે પામે છે !, આવા પ્રકારના પ્રશ્નના જવાબમાં પ્રમુ કહે છે કે:—

હે ગૌતમ ! પૂર્ણિમાના ચન્દ્રને છોડીને વદી પક્ષનો પડવાનો ચન્દ્ર વર્ણ-સૌમ્યતા-તેજ-ક્ષાન્તિ-દ્યુતિ-હાયા-યાવત્ મંડલે કરી હીણ થાય છે, તેમ વદી પક્ષના ત્રીજનો ચન્દ્ર તેથી કરી પણ વર્ણાદિ થાય છે; યાવત્ અમાવાસ્યાનો ચન્દ્ર સંપૂર્ણ હીણ થાય છે.

તેવી રીતે જે સાધુઓ અથવા સાધ્વીઓ સંયમ ગ્રહણ કર્યા છતાં ક્ષમા-મુક્તિ-ગુણ-આર્જવ-માર્જવ વગેરે સંયમના ગુણોથી હીણ થાય છે, તેઓ વદી પક્ષના પડવાના ચન્દ્રથી માઢી યાવત્ અમાવાસ્યાના ચન્દ્રની જેમ સર્વ ગુણોથી હીણ થાય છે.

હે ગૌતમ ! જેવી રીતે અમાવાસ્યાના ચન્દ્રને છોડીને શુક્લ પક્ષના પડવાનો ચન્દ્ર-વર્ણાદિ કરી અધિક થાય છે, યાવત્ પૂર્ણિમાએ સર્વસ્વરૂપે સંપૂર્ણ થાય છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી સંયમ ગ્રહણ કરી પોતાના ક્ષાન્તિ આદિ ગુણોની વૃદ્ધિ કરે છે તે અનુક્રમે પૂર્ણિમાના ચન્દ્રની જેમ સંપૂર્ણ ગુણોને પામે છે.

અત્ર નિગમન-યોજના ટીકાકારે જણાવી છે, તે નીચે પ્રમાણે:—

ચંદ્રોત્થકાલપક્ષે પરિહાઈ પણ પણ પમાયપરો । તહ ઉગ્ધરચિઘરનિરંગણો વિ ન ય રુચ્છિગ્ધે લહ્હ ॥ ૧ ॥

માનાર્થ:—કૃષ્ણ પક્ષ વિષે જેમ ચન્દ્ર હાળી પામે છે, તેવી રીતે આરંભ પરિગ્રહમાં અનામકત્ત એવો પણ સાધુ પ્રમાદમાં તત્પર હોય તો હાળી પામે છે, અને રુચ્છિતને પામી શકતો નથી.

જહ ચંદ્રો તહ સાહ્ રાહુવરોહો જહા તહં પમાઓ । વળ્ણાઈ ગુણગણો જહ તહા સ્વમાઈસમગધમ્મો ॥ ૨ ॥

માનાર્થ:—જેવી રીતે રાહુથી ગ્રસાયેલો ચન્દ્રમા તેજ રહિત થાય છે, તેવી રીતે સાધુ પ્રમાદથી સાધુ ગુણ રહિત થાય છે. જેવી

રીતે ચન્દ્રમાનો વર્ણાદિ ગુણનો સમૂહ ઘટે છે, તેવી રીતે તે સાધુના ક્ષમાદિ દશ પ્રકારના ધાર્મિક ગુણો ઘટે છે.

પુણ્ણોવિ પદ્ધિદિનં જહ હાયંતો સઘહા સસી નસ્સે । તહ પુણ્ણચરિત્તાવિ હુ કુસીલસંસગિમાઈહિં ॥ ૩ ॥

માવાર્થ—પૂર્ણ એવો પણ ચન્દ્રમા વદ પક્ષમા દિને ઘટતો સર્વથા નષ્ટ થાય છે, તેવી રીતે પૂર્ણ એવા ચારિત્રવાલો પણ કુસીલોની સોવતથી સર્વથા નષ્ટ-ચારિત્રવાન્ થાય છે.

જણિયપમાઓ સાહુ હાયંતો પદ્ધિદિનં સમાઈહિં । જાયહ નદ્ધચરિત્તો તત્તો દુક્કલાઈં પાવેહ ॥ ૪ ॥

માવાર્થ—ઉત્પન્ન થયો છે પ્રમાદ જેને એવો સાધુ ક્ષમાદિ ગુણોથી હંમેશાં હીણ થતો નષ્ટ-ચારિત્રી થાય છે, અને દુઃખોને પામે છે.

હીણગુણાવિ હુ હોઠુ સુહગુરુજોગાહજણિયસંવેગો । પુણ્ણસરૂવો જાયહ વિવહ્ધુમાણો સસહગેવ ॥ ૫ ॥

માવાર્થ—હીણ ગુણવાલો પણ ઉત્તમ ગુરુમહારાજથી ઉત્પન્ન થયેલો છે સવેગ જેને તે વધતા એવા ચન્દ્રની જેમ પૂર્ણ સ્વરૂપ-વાલો થાય છે.

इति दशमाध्ययनस्य सारांश समाप्तः

—૫૭:૬૬—

૧૧-શ્રીદાવદ્રવ-અધ્યયન-સારાંશ:

આની પૂર્વના અધ્યયનમાં પ્રમાદિને ગુણહાનિ, અને અપ્રમાદિને ગુણની વૃદ્ધિ જણાવી છે; આ અધ્યયનમાં માર્ગની આરાધના, અને માર્ગની વિરાધનાથી ગુણની હાનિ-વૃદ્ધિ કહે છે.

જે જન્મૂ ! તે કાલ અને સમયે રાજગૃહી નગરી વિષે ગૌનમસ્વામિણ પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રસુ ! જીવો આરાધકો અને વિરાધકો કેવી રીતે થાય છે ?—

હે ગૌતમ ! (૧) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામનાં વૃક્ષો થાય છે, તે વૃક્ષો પત્ર-પુષ્પો-ફલો આદિથી અત્યન્ત શોભે છે. જ્યારે દ્વીપ સમ્બન્ધીના જુદી જુદી દિશાઓથી હલવા અને મહાવાયરા વાય છે, ત્યારે ઘણા એવા તે વૃક્ષો ફલાદિથી સુશોભિત થાય છે, અને તેમાંના કેટલાક વૃક્ષો સુકાઈને મ્લન પામે છે; તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે ઘણા એવા સ્વશાસનના સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરે છે. અને અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સહન કરવાના અવસરે સહન નથી કરતા તે સાધુ-સાધ્વી દેશવિરાધક થાય છે. (૨) જેવી રીતે સમુદ્રના એક કાંઠે દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો થાય છે તે પત્તાદિથી અતિશય શોભે છે પરન્તુ જ્યારે વાયરાથી ઘણા એવા જૂના સુકાઈ ગયેલા વૃક્ષો મ્લન પામે છે, અને કેટલાક વૃક્ષો શોભાને પામે છે તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે અન્યતિર્થીઓથી તેમ ગૃહસ્થોથી સમ્યક્ પ્રકારે સહન કરે છે, કિન્તુ-સાધુ-સાધ્વીથી સહન કરતાં નથી તે દેશઆરાધક થાય છે. (૩) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ નામના વૃક્ષો પત્તાદિ વડે શોભે છે પરન્તુ વાયરો વાયે સર્વે મ્લન પામે છે, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી, સાધુ-સાધ્વીઓથી તેમ અન્યતિર્થીઓ આદિથી સહન કરતો નથી તે મર્વવિરાધક થાય છે. (૪) જેવી રીતે સમુદ્રના કિનારે સર્વ દાવદ્રવ વૃક્ષો પત્તાદિવડે શોભે છે, અને જ્યારે વાયરા વાય છે ત્યારે પણ શોભે છે પરન્તુ મ્લની પામતા નથી તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવજ્યા અંગીકાર કર્યે છતે સાધુ-સાધ્વીથી તેમ શ્રાવક શ્રાવિકા અને અન્યતિર્થીઓથી થતા પરિપ્તો સહન કરે છે તે સર્વઆરાધક થાય છે.

હતિ એકાદશ-અધ્યયન-સારાંશ સમાપ્તઃ

૧૨-શ્રીઉદક-અધ્યયન-સારાંશ :

પૂર્વે અગીયારમા અધ્યયન વિષે ચારિત્ર ધર્મનું વિરાધકપણું અને આરાધકપણું કહ્યું, અહીં સ્વભાવે કરીને મલીન એવા મન્ય-આત્માઓનું સદ્ગુરુના સસ્કારથી ચારિત્રનું આરાધકપણું થાય છે તે ઉદકના દ્રષ્ટાંતથી કહે છે.

હે જમ્બૂ ! તે કાલે અને તે સમયે ચંપાનગરીના પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય વિષે શ્રીવીરપ્રસુ સમવસર્યા, તે નગરી વિષે જિતશત્રૂ નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે, અને તેને ધારિણી નામની રાણી તથા અદીનશત્રૂ નામનો યુવરાજ હતો; તથા શ્રમણોપાસક-સુબુદ્ધિ નામનો મુખ્ય પ્રધાન હતો. તે નગરીની બહાર દિશાએ એક સ્થાલ છે તે ઘણી ગન્ધાતી છે, તે જોઈને ગૌતમસ્વામીએ પ્રસુને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે પ્રસુ ! આ આજ રૂપે રહે ? પ્રસુએ કહ્યું કે-એ અર્થમાં સમર્થતા નથી, ઈથી અતિઅનિષ્ટગન્ધવાળી પળ થાય, અને સુરભિ-ગન્ધવાળી પળ થાય.

એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા એવા ક્ષત્રિયો-શેઠીઆઓ સાથે સુંદર પુત્રું મોજન કર્યા પછી તે મોજનથી આશ્ચર્ય પામેલા રાજાએ તે મોજનના ઘણા વસ્ત્રાવ કર્યા, અને ઘણા વીંજાઓએ પળ વસ્ત્રાવ કર્યા; ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રીને મૌન રહેલો જોઈને વે ત્રણવાર રાજાએ પૂછ્યું. તે સમયે સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે-હે રાજન્ ! સારા લાગતા શઠના પુત્રગલો સ્વરાવપણે પરિણમે છે, અને સ્વરાવ લાગતા શઠના પુત્રગલો સારાપણે પરિણમે છે; સારા લાગતા રૂપવાળા પુત્રગલો સ્વરાવ રૂપપણે પરિણમે છે, તેમ સ્વરાવ લાગતા રૂપવાળા પુત્રગલો સારાપણે પરિણમે છે, તેમ સુગંધીદાર પુત્રગલો દુર્ગન્ધી પુત્રગલપણે પરિણમે છે, અને દુર્ગન્ધવાળા પુત્રગલો સુગંધવાળા પુત્રગલોપણે પરિણમે છે; તેવી રીતે રસ અને સ્પર્શના પુત્રગલોમાં પણ થાય છે. આથી

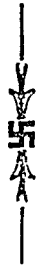
આ આહારોમા આશ્ચર્ય શું પામવાનું છે : અર્થાત્ આથી મને આશ્ચર્ય થતું નથી. સુબુદ્ધિ મંત્રીની આવી વાણીને રાજાએ મૌન રહીને સ્વીકારી નહીં. એક સમયે જિતશત્રૂ રાજા ઘણા પરિવાર સાથે ઘોડા ઉપર વેસી ફરવા નિકળ્યો, નગરની (સ્કાલ) સ્વાહ આવતાં તેની દુર્ગન્ધથી રાજાએ પોતાનું નાક કપડાના છેડાથી ઢાંકી દીધું, અને વીજી વાજુ ફરી ગયા. સાથે વધાયે કહેવા લાગ્યા કે— મરેલા સર્પ કરતા પળ વધુ સરાવ ગન્ધ આની છે, તેવી રીતે તેનું રૂપ, સ્પર્શ અને રસ પણ નિંદનીય છે. આ સમયે પણ મૌન રહેલા સુબુદ્ધિ મંત્રીને રાજાએ પૂછ્યું ત્યારે તેણે પહેલાની જેમજ જવાબ આપ્યો. આ વખતે રાજાએ સુબુદ્ધિ મંત્રીને કહ્યું કે—હે સુબુદ્ધિ ! આવી જુદી મિથ્યાભિનિવેશ વાતો ન કર ! સુબુદ્ધિ મંત્રીને વિચાર થયો કે—અહો ! આ જિતશત્રૂ રાજા—સત્ય તથ્ય—અવિતથ—સદ્મૂત એવા જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલ ભાવોને જાણતો નથી, માટે તે ભાવો જણાવવા કાંઈક ઉપાય કરું !! આ પ્રમાણે ઇચ્છીને વિશ્વાસુ માણસો દ્વારા કુંભારની દુકાનેથી નવા ઘડા મંગાવ્યા અને સંધ્યાકાળે મનુષ્યની અવરજવર બંધ થયે તે સ્વાહ(સ્કાલ)માંથી પાણી મંગાવ્યું; અને ગઢાવી તે ઘડાઓમા ભર્યું. સાત રાત્રિ સુધી તેને ઝારવા દીધું અને મસ્મ—રક્ષા વિગેરે ચૂર્ણ નાંસી ફરી પણ તે રીતિએ નવા ઘડાઓમાં ભર્યું, એમ વારંવાર સાત વખત કરતાં તે પાણી સ્વચ્છ—સ્ફટિકરત્ત જેવું મનોહર અને સ્વાદિષ્ટ થયું. આ પાણીને મંત્રીએ ચાલી જોઈ સ્નાત્રી કરી, અને પાણીને સુગંધી કરવાવાળા દ્રવ્યોથી તે પાણીને સુગંધીવાળું કર્યું. જિતશત્રૂ રાજાના જલરક્ષકને બોલાવી ભલમળ કરી કે આ પાણી તું ભોજનવેળાએ રાજાને આપજે ! જિતશત્રૂ રાજાએ ભોજનવેળાએ આ પાણી પી તે પાણીનાં ઘણાં વસ્ત્રાણ કર્યાં, અને આ પાણી કયા સ્થાનથી લાવવામાં આવ્યું છે, તેની તપાસ કરતાં જલરક્ષકે સુબુદ્ધિમંત્રીએ આ પાણી આપ્યાનું જાહેર કર્યું. રાજાએ સુબુદ્ધિમંત્રીને બોલાવ્યો અને કહ્યું કે—હે મંત્રીશ્રી ! હું તમને કયા કારણે અનિષ્ટ થયો છું કે—તમે હંમેશાં ભોજનવેળાએ આ ઉદકરત્તને ઉપસ્થિત

કરતા નથી ! આ પાણી તમે ક્યાંથી પ્રાપ્ત કર્યું ? આ પ્રશ્નના જવાબમાં મંત્રીએ સર્વ બીના કહી. ત્યારે તે વાત પર વિશ્વાસ નહીં લાવતા રાજાએ પોતાના અભ્યન્તર પુરુષને બોલવી મંત્રીના કહ્યા પ્રમાણે પાણી લાવી કહ્યા પ્રમાણે કરવા રૂચવ્યું. તે પ્રમાણે તેણે તૈયાર કરેલા પાણીનો આસ્વાદ રાજાએ કરી મન્ત્રીના વચન ઉપર શ્રદ્ધા કરી, અને મન્ત્રીને બોલાવીને આ તમે ક્યાંથી શીલ્યા !, જાણ્યું : તેવું પૂછ્યું. સુબુદ્ધિ મન્ત્રીએ જિનવચનથી વસ્તુના સ્વભાવો મેં જાણ્યા છે તેવું જણાવ્યું. જીતશત્રૂ રાજાએ જિનવચનો સાંભળવાની ઇચ્છા દર્શાવીથી સુબુદ્ધિ મન્ત્રીએ ચાર પ્રકારનો ધર્મ જિનકથિત કહ્યો, તેમ મહાવ્રતો—અણુવ્રતો પળ જણાવ્યા. જિતશત્રૂ રાજાએ જિનધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત થવાથી મન્ત્રી પાસે પાંચ અણુવ્રતો અને ચાર પ્રકારનો શ્રાવકધર્મ સ્વીકાર્યો.

એક સમયે પધારેલા સ્થવિર મુનિ મહાત્મા પાસે ધર્મ શ્રવણ કરી સુબુદ્ધિ મન્ત્રીને સંયમ ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા થઈ, અને તે હકીકત રાજાને જણાવી. બન્નેએ સાથે દીક્ષા લેવાનું નક્કી કરીને તે પછી તે રાજાએ રાજ્યસુખો ચાર વર્ષ સુધી ભોગવીને અદીનકુમારને રાજ્યાભિષેક કરી મોટા મહોત્સવપૂર્વક રાજાએ મન્ત્રી સાથે સંયમને ગ્રહણ કર્યું યાવત્ અગીઆર અંગ મળ્યા—ઘળા વર્ષો સંયમ પાઠી એક માસની સંલેખના કરી બન્નેએ સિદ્ધપદ પ્રાપ્ત કર્યું, અર્થાત્—મોક્ષે ગયા.

ઉપસંહાર—મિથ્યાત્વથી મોહિત મનવાલા પાપકાર્યોમાં આસક્ત અને ગુણ રહિત એવાઓ પળ ઉત્તમ ગુરુમહારાજના પ્રસાદથી—સંસર્ગથી દુર્ગંધવાળી આ ચાલના પાણીની જેમ ગુણવાનો થાય છે.

इति द्वादश-उदकाध्ययन सारांशः

૧૩-શ્રીદર્દુર-અધ્યયન સારાંશઃ ।

પૂર્વે કહેલા અધ્યયનમાં-સંસર્ગવિગેષથી ગુણનો ઉત્કર્ષ થાય છે તે કહ્યું. આ તેરમા અધ્યયનમાં સંસર્ગવિશેષના અભાવની છતાં ગુણોનું ઓછું થવું જણાવે છે.

હે જન્મ્ ! તે કાલ અને સમયે રાજગ્રહી નગરીમા ગુણદોલનૈત્યવિયે પ્રમુ મદાનીર સમવસર્યા હતા, ત્યારે સૌધર્મકરુપ નામના દેવલોક વિષે દર્દુરાવંતસક નામના વિમાનમાં મુખમાં નામની સગા વિષે ત્દુર નામના સિદ્ધાસનપર ત્દુર નામનો દેવ હતો. તે સૂર્યામ-દેવની જેમ લીલા કરતો હતો (જત્ર વર્ણન રાયપસેળીયમાં જોવું), તેને વિપુલ પ્વા અવનિજ્ઞાનવડે પ્રમુને જોડ સગવસરણમાં આવી સૂર્યામદેવની જેમ નાટ્યાવિધિ દેલાલીને તે દેવ નાહ્યો ગયો. આ સમયે ગૌતમસ્વામિષ્ વંદન-નમસ્કાર કરી પ્રમુને પૂછ્યું કે-હે પ્રમુ ! આ મોટી કદ્ધિવાલા ત્દુર દેવની વિર્કુવેલી દિલ્લસમૃદ્ધિ ત્યાં ગદ્ ! અને ત્યાં સમાદ્ ગદ્ ! પ્રમુષ્ શ્રી ગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં જણાવ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય સમૃદ્ધિ તેના શરીરમાં ગદ્ અને તેના શરીરમાં સમાળી, તે શિસ્તરના આકારવાલા ઘરના દ્વાંતથી જાણવું.

પુનઃ ગૌતમસ્વામિષ્ પ્રમુને પૂછ્યું કે-હે પ્રમુ ! ત્દુર નામના તે દેવે આવી દેવકદ્ધિ શી રીતે પ્રાપ્ત કરી અર્થાત્ ર્યાધી મલી ! ત્દુરદેવના પૂર્વમવનું કરેલું વર્ણન.

હે ગૌતમ ! આ જંતુદ્વીપ નામના દ્વીપ વિષે ભરતક્ષેત્રમાં રાજગૃહીનગરી વિષે નંદ નામનો મળિઆર શ્રેષ્ઠી વસતો હતો. તે કાલ અને તે સમયે હે ગૌતમ ! હું સમવસર્યો હતો, તે અવસરે શ્રેણિક રાજા વગેરે અને પર્પદામાં દેશના ઘ્રવણ કરવા આવ્યા. આ વાત નંદમળિઆરે સાંમળી અને તેને પળ દેશના ઘ્રવણ કરી સમ્મત્સહિત જિનપર્ગનો સ્વીકાર કર્યો. હમે વીજે વિદાર કરી ગયા પછી

સાધુના નહીં દેસવાથી સેવા રહિત અને શિલામળના અભાવે તથા શ્રવણ ઇચ્છાનો અભાવ થતાં સમ્યગ્માર્ગથી સ્વસ્થતા અને મિથ્યામાર્ગમા વધવા લાગ્યો. એક વસ્તુ ડાહ્યામાં અઠમના પચ્ચક્ષણ કરી પૌષ્ઠશાલામાં રહ્યો હતો, ત્યાં તરસ અને મૂલ્યથી પરાભવ પામ્યો હતો ચિન્તવન કરવા લાગ્યો કે તે શેઠીઆઓને ધન્ય છે કે જેઓએ કુવા-વાવડી-પુક્કરણી અને તલાવો-સરોવરો કરાવ્યા છે, અને તેમા લોકો સ્નાન કરે છે, પાણી પીએ છે, હું પણ શ્રેણિકમહારાજાની પાસે જઈ અમ્યકુમારની રજા લઈ પુક્કરણી કરાવી કલ્યાણ કરું, સવારમા પૌષ્ઠ પારી મોટું મેટણું લઈ શ્રેણિક રાજા પાસે ગયો અને મેટણું કરીને પુક્કરણી કરાવવાની આજ્ઞા માગી. શ્રેણિક મહારાજાએ તેને આજ્ઞા આપી એટલે તેણે પુક્કરણીને યોગ્ય જગા જોઈને તે સ્ત્રોતવાળી, (ચારે સ્ત્રોતવાળી વિશાળ વાવડીને પુક્કરણી કહે છે) તે પુક્કરણી શુદ્ધ મિષ્ટજલ અને કમળોથી શોભવા લાગી. તે વાવડીની ચારે દિશામાં વનખંડ કર્યા, તેમાં (૧) પૂર્વદિશાના વનખંડમાં એક મોટી ચિત્રસમા કરાવી, અને લોકને વેસવા યોગ્ય તેમાં આસનો કરાવ્યાં. (૨) દક્ષિણદિશાના વનખંડમાં અનેક થાંભલાથી શોભતી મહાનશશાલા-રસોડા સહિતની દાનશાલા કરાવી, તે દાનશાલાને અનેક શ્રમણ-માહોનો અતિથિઓ વગેરે સેવે છે. અર્થાત્ ત્યાં આહારથી તૃપ્તિ મેળવે છે. (૩) પશ્ચિમદિશાના વનખંડમાં અનેક સ્તંભોથી શોભિત તેગિચ્છિયશાલા-મોટું વૈદ્યોનું ઔષધાલય-અર્થાત્ દવાખાનું કરાવ્યું, તેમાં ઘણા વૈદ્યોનો દરદીઓ લાભ લે છે. (૪) ઉત્તરદિશાના વનખંડમાં-અલકારસમા-હજામો. વિગેરેની જોગવાઈ કરાવી છે, તેમાં શ્રમાદિ દૂર કરવા વિગેરેનો લાભ લોકો લે છે; અર્થાત્ રાજગૃહીની જનતા અને પરદેશની જનતા તેનો ઉપભોગ કરી આનન્દ માને છે, અને નંદમણીઆનાં વસ્ત્રાણ કરે છે; નંદમણીઆર પોતાનાં વસ્ત્રાણ સાંભલી પોતાના આ કાર્યને પુણ્યકાર્ય માનવાનો સંતોષ લે છે.

एक समय ते नंदमणीयारथेछिने शरीरमां सोल रोगो एक सामटा प्रगट थया, अनेक दवाओ करावी घणा उपायो कराव्या, पण एके रोगनुं शमन थयुं नहि; अने आर्चरौद्रध्यान वश थयो थको नंदा पोस्तरणी पर मूर्छां करतो मरीने तेज वावडीमा देडकीना पेटे देडकापणे उत्पन्न थयो. जन्म पास्या पछी यावत् मोटो थयो, ते पोक्खरणीना अने नंदमणीयारना चत्ताण त्यां आवेला जलार्थिओ करे छे, ते सांभली उहापोह करता ते देडकाने जातिस्तरणज्ञान प्राप्त ययुं आथी पोतानो पूर्वभव याद आव्यो, अने पोतानुं जैन धर्मनुं पालवु, तेम संसर्गना अभावथी मिथ्यात्वीओना परिणामो थया, तेम ते पापयुक्त परिणामथी देडका तरीके जन्मवुं, विचारी घणो पश्चात्ताप कर्यो, अने पूर्वं स्वीकारेला पाच अणुव्रतो अने सात शिक्षाव्रतो स्वीकारी अभिप्रष्ट कर्यो के, ज्यांसुवी जीवुं त्यांसुवी छडुना पचक्खाणमां रहेवुं अने पारणे फासु जल पीवुं, अने मनुष्योए उत्तरेला मेलवडे आजीविका निभाववी, आ रीते (देडकना भवमां) जीवन चलाववा लाग्यो.

ते काल अने ते समये हे गौतम ! हुं राजगृही नगरीना गुणशेल्चैत्य विषे समोसर्यो, पर्यदा थई. आ वार्तालाप ते वावडी पर वेठेला लोको अन्योअन्य करवा लाग्या. आ वार्तालापने ते देडकाए सांगव्यो, आथी अहिं आववा ते वावडीथी वहार निकली उतावलो उतावलो आवी रणो हतो; तेवामां श्रेणिक राजा चतुरंगी सेना सहित म्हासी पासे आवतो हतो, तेमा तेमना घोडाना पग नीन्ने ते आवी गयो, आथी निर्बल वनेलो ते देडको एक वाजु खसी जई फायाने वोसरावी, आराधना करतो शुभ ध्याने काल करी सौधर्म नामना देवलोकविषे दर्दुर नामना विगानमां दर्दुर नामनो देव थयो. देव थयेला तेने अवधिज्ञानथी उपयोग मूकी अहिं आवी ऋद्धि विकुर्वी हती, त्यांथी ते ज्यवीने महाविदेह क्षेत्रमां मोक्षने पामशे.

उपसंहार—नंदमणियारनी जेम संपूर्ण गुणवालो पण आर्त्ता उत्तम गुरु महाराजना संसर्गथी रहित थाय तो प्राये गुणनी हानि पामे छे मोटे उत्तम गुरुना संसर्गमां सर्वदा रहेबुं.

इति १३-श्रीदुर्गर-अध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

१४-श्रीतेतलिपुत्र-अध्ययन-सारांशः ।

तेरमा अध्ययनमां सामग्रीना अभावे छता गुणोनी हानि जणावी, आ चौदमा अध्ययनमां तथा प्रकारनी सारी सामग्रीनो योग थाय तो गुणोनी वृद्धि थाय छे ते जणावदो.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये तेयलिपुर नामनुं नगर हउं, त्यां प्रमद नामनुं उद्यान हउं, त्यां कनकरथ नामनो राजा राज्य करतो हतो, तेने पद्मावती नामनी राणी हती अने तेतलिपुत्र नामनो प्रधान हतो; अने त्यां मूपिकादारक नामनो सोनी हतो. ते सोनीने भद्रा नामनी स्त्री हती अने पोद्दिला नामनी पुत्री हती. एक समये तेतलिपुत्र आमात्य केटलाक परिवार साथे फरवा निकळ्यो हतो, तेने एक मकानमां सोनाना दडाए रमती पोद्दिलेने नोई, तेना उपर आसक्ति थई. आथी स्थाने आवी तपास करी तो ते महेल जेबुं मकान सोनीनुं हउं, अने ते बालिका सोनीनी छे तेम जाण्युं. अमात्ये पोताना विश्वासु माणसो द्वाराए मुपिकादारक सोनीने कहाब्युं के तारी पुत्री पोद्दिला साथे आमात्यने परणवा इच्छा छे. आवनार माणसोने सोनीए कलुं के मारी पुत्रीने तेओ बरे तो तमारो उपकार मानीश. एम कही तेओनो सत्कार कर्यो; घणी धामधूमपूर्वक तेतलिपुत्र आमात्य ते पोद्दिला साथे परण्यो, अने तेनी

સાથે આનન્દપૂર્વક દિવસો ગમન કરે છે.

કનકરથ રાજા રાજ્યપર-રાષ્ટ્રપર-મંડારપર અને અન્તેપુરી ઉપર હુલ આસક્તિવાળો થયો તેથી જે કોઈ પોતાને ત્યાં પુત્રાદિ થાય છે તેના કોઈની હાથની આંગળીઓ, તો કોઈનો અંગુઠો, તો કોઈની પગની આંગળીઓ, તો કોઈનો પગનો અંગુઠો, તો કોઈનું નાક, તો કોઈના કાન; એમ અંગોપાગ છેદાવે છે, અને સ્વરાવ અંગ વાળા-સ્વોડવાલા કરી દે છે; ઇટલે રાજ્ય ભોગવવા માટે અયોગ્ય કરી દે છે, તેની પદ્માવતી રાણીએ એક વસત પ્રધાન તેતલિને બોલાવ્યો અને રાજ્યને યોગ્ય એક પુત્ર રહે માટે તમે આ વસતે ગુસ રાણી ઉછેરવાનું કબુલ કરો તો આ વસતે જે પુત્ર જન્મે તે તમને ગુસ રીતે આપી દઉ, પ્રધાને આ વાત કબુલ કરી. સમય પ્રાપ્ત થયે છતે પદ્માવતી રાણીએ પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો, પુત્રના જન્મતાની સાથે તેતલિપુત્ર આમાત્યને ગુસ રીતે બોલાવી અર્પણ કર્યો. દૈવયોગે તે સમયે આમાત્યપત્ની પોદિલાને મરેલી પુત્રી જન્મી તે પુત્રી રાણીને ગુસ રીતે અર્પણ કરી, રાજાએ મરેલી પુત્રીની મરણક્રિયા તમામ કરાવી, પોદિલાએ તે બાલકને મોટો કર્યો અને કુટુંબિજનો સમક્ષ કનકધ્વજ નામ પાડ્યું.

પોદિલાની દીક્ષા—

કેટલોક સમય ગયા પછી પોદિલા તેતલિપુત્ર આમાત્યને અનિષ્ટ થઈ, આથી ઉદ્વેગ પામેલી પોદિલા ઘણા એવા શ્રમણ-માહણ-ભિક્ષુકોને દાન આપતી-અપાવતી જીવન નિભાવી રહી છે. એક સમયે ઘણા પરિવાર સાથે મુલ્ય સુવ્રતા નામની સાધ્વી તે નગરમાં આવી છે, તેમાંથી બે સાધ્વીઓ તેતલિપુત્ર પ્રધાનના મહેલે ભિક્ષા-ગોચરી અર્થે પધારતાં પોદિલાએ ઉભા થઈ સન્માન કર્યું, અને આદારાદિ વહોરાવી કહેવા લાગી કે હે પૂજ્ય સાધ્વી મહારાજ ! હું પહેલાં પ્રધાનને ઇષ્ટ હતી, હમણાં અનિષ્ટ થઈ છું, તો તમો ચૂર્ણ-

मन्त्र-तन्त्र-वशीकरण वगैरेमांथी कंइक आपो, जेथी हुं तेमने इष्ट थकं ! आना जवाबमां साध्वीजीए जणाव्युं के हमे ब्रह्मचारिणीओ छीए ! हमोने आबी वातो श्रवण करवी पण कहपती नथी. आम कही जिनघर्म तेने जणाव्यो-उपदेश्यो. पोहिलाने जिनघर्मप्रत्ये श्रद्धा थइ अने तेमनी पासेथी पञ्चअणुव्रतो आदि गृहस्थघर्म स्वीकार्यो यावत् ते श्राविका थइ.

एक वखत मध्यरात्रिए पोहिलाने संयम लेवाना परिणाम थया, आथी पोताना पति तेतलिपुत्रने पोताना संयमनो भाव कह्यो. तेतलिपुत्र प्रधाने हुं देवलोकमां जा, त्यारे त्हारे मने प्रतिबोध करवो. आबी कबूलत हुं आपे तो हुं तने रजा आपुं, पोहिलाए आना जवाबमां स्वपतिनी आ मांगणीनो स्वीकार कर्यो. तेतलिपुत्र प्रधाने आडम्बरपूर्वक सुव्रता साध्वीजी पासे दीक्षा अपावी. सुव्रता पासे पोहिला अगीआर अंग भणी, घणा वर्ष संयम पाळी, महीनानुं अनशन करी, आलोचन प्रतिक्रमण करी, समाधिपूर्वक आराधना करी अने काल करी देवलोकमा देवी थइ.

कनकध्वजनो राज्याभिषेक अने तेतलिप्रधानने प्रतिबोध—

कनकरथ राजा मरण पाम्या त्यारे तेओनी मरणक्रिया कर्या पछी अन्योअन्य विचारवा लाग्या के अंगोए करी हीण राजाना पुत्रो छे माटे राज्यसिंहासन पर कोने वेसाडवो ! छेवटे तेतलिपुत्र मन्त्रीने पुछ्युं त्यारे मन्त्रीए पद्मावती राणीना एक कनकध्वज नामना पुत्रने पोते गुप्तरिते केवी रीते मोटो कर्यो विगेरेनुं आमूल वर्णन कर्नु, अने सर्व रीते योग्य एवा ते कनकध्वजकुमारनो राज्याभिषेक सर्वेण मली कर्यो. पद्मावती माताए पुत्रने तेतलिपुत्र मन्त्रीना उपकारो जणावी सर्वे भलमणो करी. कनकध्वजराजा तेतलिमन्त्रीनुं सर्व रीते विशेषे करी सन्मान करे छे.

પોટિલાદેવી તેતલિને વારંવાર જૈનધર્મનો વોધ કરે છે, પરંતુ તેતલિને પ્રતિવોધ થતો નથી. આથી દેવીને વિચાર થયો કે જ્યાસુધી નૃપતિનો આદર છે ત્યાસુધી વારંવાર મારો કરાતો પ્રતિવોધ ફલીમૂત થતો નથી, માટે અનાદર પ્રાપ્ત થાય તેમ કરું તેવો વિચાર કરી અનાદર ઉત્પન્ન કર્યો.

ત્યારવાદ તેતલિમન્ત્રી ડયાં રાજસભામા ગયો ત્યા તો રાજાએ તે મહામન્ત્રી તેતલિને જોઈને પોતે પરાઝમુલ્લ કર્યું, અને મૌન રહી મન્ત્રીનો અનાદર કર્યો. આથી તેતલિપુત્ર મહામન્ત્રીને વિચાર થયો કે અપ્રીતિવાલો આ રાજા મને મારી નંસાવશે માટે ચાલ્યા જવું શ્રેય છે, આમ ધારી મન્ત્રી ઘોડા ઉપર વેસી ઘર તરફ ચાલ્યો. માર્ગમાં આવતા શેઠીઆ વગેરે ઉભા થઈને જે માન આપવું જોઈએ તે આપતા નથી, તેમ હાથ પળ જોડતા નથી. ઘરે પળ ચાલપર્પદાના માળસો પળ આદર આપતા નથી; તેમ નોકર-ચાકરો અનાદર કરે છે. પિતા-માતા વગેરે પળ આદર કરતાં નથી. આ પ્રકારના અસલ અનાદરથી આપઘાત કરવા માટે મુલ્કમાં તાલપુટ-વિપ નાલ્સું પળ તે પરિણમ્યું નહિ, તલવારથી પોતાની લાંબે ઘા કર્યો તો તલવાર જ ઘુટી થઈ ગઈ, ગલે પાસો લાંબ્યો તો દોરડું-રસી જ ઝૂટી ગઈ. આમ મરવા માટે ઘણા ઉપાયો કર્યા પળ તેના મર્વે ઉપાયો નિષ્ફળ ગયા ત્યારે જિનધર્મે પ્રત્યે શ્રદ્ધા લાવવા લાગ્યો. પોટિલાદેવી તેતલિપુત્રમહામન્ત્રીને જિનધર્મ પ્રત્યે સ્થિર કરી હિતશિક્ષા આપી સ્વસ્થાને ચાલી ગઈ.

તેતલિપુત્રને શુભ અધ્યવસાયથી જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. આથી પોતાના પૂર્વભવો જોયા તેમાં જોયું કેહું મહાવિદેહક્ષેત્રમાં પોક્સલા-વતીવિજયવિષે પુંડરીગિણી રાજધાનીમાં મહાપદ્મ નામનો રાજા હતો. ત્યાં સ્થવિરમુનિઓ પાસેથી ધર્મ શ્રવણ કરી દીક્ષા મેં લીધી હતી. ચૌદપૂર્વી થયો હતો. ઘણા વર્ષો સંયમ પાલી માસની સંલેલનાપૂર્વક ત્રાલ કરી મહાશુક્ર નામના દેવલોકમા દેવ થયો હતો. ત્યાંથી

ચ્યવીને હું આ તેતલિ પ્રધાનેને ત્યાં પુત્રપણે જન્મ્યો છું. અપૂર્વ વૈરાગ્યથી સ્વયમેવ પદ્મમહાવ્રતો ઉચ્ચરી સંયમગ્રહણ કર્યું યાવત્ પૂર્વે અભ્યાસ કરેલા ચૌદે પૂર્વોત્તુ જ્ઞાન પળ સ્વાભાવિક જ થયું. શુભ પરિણામની વધતી ધારાએ કેવલજ્ઞાન પામ્યા. આકાશમાં દેવદુન્દભિઓ વાગવા લાગી પંચ વર્ણના પુણ્યોની વૃદ્ધિ થઈ, કનકધ્વજ રાજા આ શ્રવણ કરી ત્યાં આવ્યો અને તેમનો ઉપદેશ શ્રવણ કરી શ્રાવક થયો તેમ પાંચ અણુવ્રતો, સાત શિક્ષાવ્રતોને ગ્રહણ કર્યા. તેતલિપુત્ર કેવલિપણામાં ઘણા વર્ષ કેવલિપર્યાય પાલી યાવત્ મોક્ષે સિધાવ્યા. ઉપનય—જ્યાંસુધી જીવો અતિ દુઃખને કે માનગ્રંથને પ્રાપ્ત કરતા નથી ત્યાંસુધી તેતલિપુત્રની જેમ પ્રાયે ભાવથી ધર્મગ્રહણ કરતા નથી.

इति चतुर्दश-अध्ययन-सारांशः समाप्तः ॥

॥ ૧૫—શ્રીનન્દીફલ-અધ્યયનસારાંશઃ ॥

ચૌદમા અધ્યયનમાં અપમાનથી વિષયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કર્યો, આ પંદરમા અધ્યયનમાં જિનેશ્વર પ્રમુતા ઉપદેશથી વિષયોનો ત્યાગ પ્રતિપાદન કરાશે, છટલે સર્વજ્ઞકથિત ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તે તો અર્થની પ્રાપ્તિ થાય અને ન વર્તે તો અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય તે અત્ર કહેવાશે.

हे जम्बू ! ते काल अने ते समये चंपा नामनी नगरी हती, त्या पूर्णभद्रयक्षनुं चैत्य छे. अत्र जितशत्रू नामनो राजा छे, अने धनाढ्य धन नामनो सार्थवाह हतो. चंपानगरीनी पूर्वोत्तरदिशामां घणे दूर अहिछत्रा नामनी नगरी हती, त्यां कनककेतु नामनो

રાજા રાજ્ય કરતો હતો.

एक समये धनसार्थवाहने करीआणां वगेरे लइ अहिछत्रा नगरीए जवाना भाव थवाथी गाडां विगेरे तैयार करावी पडहो वगडान्यो के जेने जे सहाय जोइशे ते हुं आपीश ! आवा प्रकारना साद पडावाथी शुभ मुहूर्ते घणा वेपारीओ, गृहस्थो, चरक विगेरे भिक्षुको आव्या तेओने लइने सुखे समाधे धनसार्थवाह जइ रह्या छे. अंगदेशना छुडे आवतां एक मोडुं वन आव्युं एटले धनसार्थवाहे वे त्रणवार साद पडाववा द्वाराए चेतवणी आपी के आ जगलमां घणा एवा नंदीनामना वृक्षो छे. ते वृक्षोनां मूल-छाल-पत्र-पुष्प-फल कोइ खाशो नहीं, तेम तेनी छायामा पण कोइ वेसशो नहीं. जे कोइ तेनां मूलीयां विगेरे खाशे अगर तेनी छायामां वेसशे तेने आरंभमा ठीक लागशे पण अकाले ते मृत्युने पामशे !!! माटे नन्दीवृक्ष सिवायना वृक्षो सेवशो अने नन्दीवृक्ष सिवायना फलो खाशो तेनो वांधो नथी. आम जणाव्या छता जेओए धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास न राख्यो अने उलटा वर्त्या तेमने तेमना अकाले जीवन गुमाव्यां अने जे धनसार्थवाहना आ वचनो उपर विश्वास धरावी तेमना वचन प्रमाणे वर्त्या ते सुखी थया. तेवी रीते जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला होवा छतां पांच प्रकार विषयोमां तल्लीन रहै छे ते आ भवमां दुःखी थाय छे अने अपयशने पात्र थइ अनेक भवोमां रखडे छे. तेम जे साधु अथवा साध्वी जिनेश्वरे निषेध करेला छे तेम जाणी पांच प्रकारना विषयोने त्याग करे छे ते आ भवमां सुखी थाय छे अने यशकीर्तिने पामी शीघ्र मोक्षने साधे छे.

जे कोइ बच्चा तेने धनसार्थवाह लइने अहिछत्रा नगरीए गयो, अने कनककेतुराजाने भेटणुं करी तेनी रजा पामी करीआणां वगेरे वेची, लेवा योग्य बीजी वस्तुओ लेइ, पाछा चम्पानगरीए आव्या अने सुखी थया. एक समये स्थवीर महात्माओनुं आगमन थयुं

તેમની પાસે ધર્મનું શ્રવણ કરી ધનસાર્થવાહે પોતાના પુત્રને કારભાર સોંપી સંયમ ગ્રહણ કર્યું, અંગીઆર અંગ મળ્યા, યાવત્ ઘણા વર્ષો સંયમ પાઢી, મહીનાના ઉપવાસ કરી, સલેલના કરી દેવલોકમાં દેવ થયા. ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં મોક્ષને પામશે.

इति १५-श्रीनन्दीफलअध्ययनसारांशः ॥

॥ १६-श्रीअपरकंका-अध्ययन सारांशः ॥

પૂર્વના અધ્યયનમાં વિષયોને વિષે આસક્તિ રાખે છે તેને થતા અનર્થ જણાવ્યા, આ સોલમા અધ્યયનમાં વિષયોની જે રહ્યા રાખે છે તેને પણ અનર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે તે હકીકત કહે છે.

हे जम्बू ! ते काले ते समये चंपानामनी नगरी हती तेना ईशान भागमां सुभूमिभाग नामनुं उद्यान हतुं, ते नगरीमां चारे वेदोने जाणनार धनाढ्य-सोम, सोमदत्त अने सोमभूति नामना त्रण ब्राह्मणो हता तेमने अनुक्रमे नागश्री,--मूतश्री अने यक्षश्री नामे भार्याओ हती, एक समय त्रणे ते ब्राह्मण भाइओ मेगा मळी विचारवा लाग्या के आपणे घणा धनवाळा छीए, सात पेढी सुधी चाले तेठलुं घन छे तो आपणे त्रणे वाराफरती एक घेर सुन्दर-स्वादिए भोजन करीए ते ठीक छे, आ प्रमाणे विचार करी अंगीकार करी अन्योअन्य भोजन तैयार करावी वाराफरती भोजन कर्ता रखा छे, कोइ एक दिवसे नागश्री ब्राह्मणीने घेर भोजन करवानो वारो आव्यो त्यारे तेणीए घणुं पवुं स्वादिष्ट भोजन तैयार कर्युं, तेमां तुम्बडीनुं शाक तेल आदि घणा द्रव्योथी ते तैयार कर्युं, अने शाकनुं एक बिन्दु चाखी जोयुं तो ते खारुं, कडवुं, खावा माटे अयोग्य, अने विषवाळुं लाग्युं आथी ते नागश्री पोताने धिक्कारी पश्चाताप करवा लागी, मारी

આ વાત મારી દેરાળીઓ જો જાણશે તો મારી નિન્દા કરશે માટે તે ન જાણે તેમ તે શાકને સંતાડી દડું એમ વિચારી તે શાકને સંતાડી દડ નવું મધુરતુમ્બડાનું સ્વાદિષ્ટ શાક તેણીએ તૈયાર કર્યું, જ્યારે તે વ્રણે વ્રાહ્મણો આવ્યા ત્યારે તેમને સ્વાદિષ્ટ શાક વિગેરેથી ભોજન કરાવ્યું તેઓ વ્રણે જણા ભોજન કરી મુશ્કેલી કરી પોતાના કામે લાગ્યા, ત્યારવાદ વ્રણે વ્રાહ્મણીઓએ પણ સ્વાદિષ્ટ શાક સહિત ભોજન કર્યું અને પોતાના સ્થાને ગઈ.

નાગશ્રીએ વહોરાવેલું કડવા-તુમ્બડાનું શાક.

તે સમયે ધર્મઘોષ નામના સ્થવિરમુનિ ઘણા પરિવારયુક્ત વિહાર કરતાં ચમ્પાનગરીના સુમ્ભિભાગ નામના ઉદ્યાનમાં પધાર્યા હતા તેમને વંદન કરવા માટે ઘણા લોકો આવ્યા અને પર્પદા થઈ. સ્થવિરમુનિએ ધર્મ કાળો તે શ્રવણ કરી સર્વે ગયા.

તે વાર પછી ધર્મઘોષસ્થવિરના શિષ્ય તેજોલેશ્યાની લલિતવાલા ધર્મરુચિ નામના અનગારમુનિ માસ માસનો તપ કરનારા હતા તે શ્રીગૌતમસ્વામિની માફક પાત્રપલિલેહન કરી ધર્મઘોષસ્થવિરની આજ્ઞા લઈ ભિક્ષા માટે ચમ્પાનગરીમાં ફરતા ફરતા જ્યાં નાગશ્રી વ્રાહ્મણીનું ઘર હતું ત્યાં પ્રવેશ્યા, તે નાગશ્રી વ્રાહ્મણીએ વિષવાલા કડવા તુમ્બડાનું જે શાક ગુસ રાવેલું તે વંધુંએ ખુબ હર્ષપૂર્વક સાધુના પાત્રમાં નાલી દીધું. ધર્મરુચિ અનગાર પણ પોતાના પુરતો આહાર થઈ ગયો જાણી ત્યાંથી નીકળી ગુરુમહારાજ પાસે પાછા ગયા અને દુર્યાવહી પ્રતિક્રમી ગુરુમહારાજને ગોચરી બતાવી. ગુરુમહારાજે ગન્ધથી શંકિત થયા હતા તે શાકના એક ધિન્દુને ચાલી જોયું, તો તે શાક વિષવાલું જાણી ધર્મરુચિ અનગારને કહેવા લાગ્યા કે-હે મહાનુભાવ ! આ શાક તું જો વાપરીશ તો અકાલે મૃત્યુ પામીશ, માટે શુદ્ધ ભૂમિ વિષે પરઠવી દો ! અને વીજો આહાર લાવી આહાર કરો !

ધર્મરુચિ અનગારે કરેલું અનશન.

ગુરુ-આજ્ઞાથી શુદ્ધ મૂમિની તપાસ કરી પરઠવતાં, એક વિન્દુ મૂમિપર નાખતાં તેની ગન્ધથી હજારો કીડીઓ મેળી થઈ, તેમાંથી જે કીડીએ તેનો આહાર કર્યો તે તૂરતજ મૃત્યુ પામી. આથી ધર્મરુચિ અનગારને અધ્યવસાય થયો કે-આ વિન્દુ નાખતાં હજારો કીડીઓ મરણને પામી છે, જો આ વધુંયે શાક પરઠવીશ તો ઘણા જીવોનો નાગ થશે, અને તેનો વધ કરનારો હું થઈશ. માટે આ સર્વે આહારને હું खाइ-જડું તે કલ્યાણકારી છે, એવો નિશ્ચય કરી મુહપત્તિનું પડિલેહણ કરી, આખા શરીરનું પ્રમાર્જન કરી વીલમાં સર્પ પ્રવેશે તેની જેમ મુખમાં આહારનો પ્રવેશ કરાવ્યો અર્થાત્ ઉદરમાં નાખી દીધું. એક અન્તર્મુહર્તમાં આખા શરીરમાં વિપ વ્યાપી ગયું અને અસહ્ય વેદના થઈ, આથી મૃત્યુ નજદીક છે એમ ધારી પાત્રાં એક જગોએ સ્થાપન કરી, શુદ્ધ મૂમિનું પડિલેહણ કરી, દર્ભનો સથારો કરી, પૂર્વસન્મુખ મુખ રાખી, પલયંક આસને વેસી, વે હાથ જોડી, મસ્તકે અજલિ જોડી, -અરિહંત, સિદ્ધને નમસ્કાર કરી-ગુરુને નમસ્કાર કરી ફરીથી કરેમિર્મતેનું પચ્ચક્ષાણ ઉચ્ચરી દેહને વોસરાવ્યો અને સમાધિપૂર્વક કાલધર્મ પામ્યા.

નાગશ્રીનો થયેલો તિરસ્કાર—

ધર્મધોપસ્થવિરે ધર્મરુચિ અનગારને પરઠવા ગયે ઘણો ટાઈમ થયો છે તેમ જાણી સાધુઓને ચારે દિશાએ તપાસ કરવા મોકલ્યા, તે સાધુ ભગવન્તો તપાસ કરતાં સ્થંડિલમૂમિવિષે તેમને કાઠધર્મ પામેલા જોઈ આ અકાર્ય થયું છે, તેમ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાઠધર્મનો કાઉસ્સગ કર્યો. અને તેમના પાત્રાં આદિ લેઈ ગુરુમહારાજ પાસે જઈ, ઇરિયાવહી પ્રતિક્રમણ કરી ધર્મરુચિ અનગારના કાઠધર્મ પામ્યાના સમાચાર જણાવ્યા.

धर्मघोषस्थविरे पूर्वमां—(चौदपूर्वमांना कोइ पूर्वमां) उपयोग मेली साधु—साध्वीओने बोलावीने कहुं के—हे आर्यो ! मारो शिष्य धर्मरुचि नामनो साधु—स्वभावथी भद्रक, यावत् विनीत हतो तेग निरंतर मासक्षपण तप करतो हतो, ते नागश्री ब्राह्मणीने घेर पारण माटे वहोरवा गयो हतो, नागश्रीब्राह्मणीए तेना पात्रमां कडवीतुम्बडीनुं सर्व शाक नांख्युं.

धर्मरुचि अणगर पूरतो आहार आवी गयो तेग करी अन्न आव्यो यावत् घणा वर्षो साधुपणुं पाळी आलोचना प्रतिगमण करी समाधिपूर्वक काळ करी तेनीश सागरोपमनी स्थितिवाळा सर्वार्थसिद्ध नागना विमानमां उत्कृष्टस्थितिए देवपणे उत्पन्न थयो छे त्यांथी च्यवीने गहाविदेहदोत्रमां उत्पन्न यह मोक्षे जशे. हे आर्यो ! नागश्री ब्राह्मणीने धिकार छे, ते निर्भागी पुण्यहीन यावत् लीवोडीना जेवी कडवी छे, कारण के तेणीए धर्मरुचि अणगारने मासक्षपणना पारणे कडवा तुम्बडानुं शाक वहोरावी जीवित रहित कर्यो.

ते वार पछी साधु—साध्वीओए नागश्रीब्राह्मणीनुं आ पापकर्म लोकोने कहुं, आ सांभळी लोको नागश्रीने धिकारवा लाग्या, लोकनो पासेथी ते त्रणे ब्राह्मण भाइओ सांभळीने घेर आवी नागश्रीने कहेरा लाग्या, हे नागश्री ! भरननी प्रार्थना करनारी ! दुष्ट अने अशुभ लक्षणवाळी ! हीन कृष्ण चौदशे जन्मेली तें मासक्षपण करता साधुने आवी रीते मरण पमाड्या ! ! आग अनेक प्रकारे वचनथी अने चपेटा आदिथी ताडन करी—तिरस्कार करी घरमांथी काढी मूकी, काडी मेलायेली चंपानगरीमां घेर घेर भटकती लोकोए घरना आंगणे मुकेल वलीने खाती, अने अनेक रीते लोकोना तिरस्काने पामती, भटकती प्वी तेणीने—नागश्रीने सोल रोग उत्पन्न थया. भवोभव अनेक असह दुःखीने भोगवती नागश्री.

ते सोल रोगोना पंकी सांभे दुःखो भोगवती आर्च—रोद्र ध्यान धरती मरण पामती छट्टी नारकीमां बावीससागरोपमनी उत्कृष्ट

સ્થિતિએ નારકીપણે ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી નીકળીને મત્સ્યપણે ઉત્પન્ન થઈ. ત્યાં શસ્ત્રવડે વધ પામેલી સાતમી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી નીકળીને પાછી મત્સ્યપણે ઉત્પન્ન થઈ ફરીથી. પણ ત્યા તેનાં દુઃખો ભોગવી છટ્ટી નારકીમાં ઉત્પન્ન થઈ. એમ ગોશાલાની જેમ વારંવાર સાતે નારકમાં નારકીનાં દુઃખો ભોગવી પક્ષી; પૃથ્વીકાચ આદિ એકેન્દ્રિયના ભવમાં ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ ઘણાં દુઃખો ભોગવ્યાં. નાગશ્રીનો સુકુમાલિકા તરીકે થયેલ જન્મ.

ત્યાંથી ઉદ્ધરીને તે નાગશ્રી જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રમા ચમ્પાનામની નગરીમા સાગરદત્ત નામના સાર્થવાહની મદ્રા નામની ભાર્યાની કુક્ષિવિષે પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ અને તેનું સુકુમાલિકા એવું નામ પાડ્યું. પાંચ ધાવમાતાઓથી લાલનપાલન કરાતી તે યાવત્ યૌવન અવસ્થાને પામેલી એક સમયે પોતાના મહેલની અગાસી વિષે સુવર્ણના દડાને રમી રહી હતી, તે સમયે તેજ ચમ્પાનગરીનો ધનાઢ્ય-જિનદત્ત નામનો સાર્થવાહ કેટલાક મિત્રો સહ સાગરદત્ત સાર્થવાહના ધર નજદીક થઈ જતો હતો તેને તે રૂપ લાવણ્યભરી સુકુમાલિકાને દાસીઓથી પરિવરેલી જોઈ, તેનું રૂપ-લાવણ્ય-યૌવન જોઈ આશ્ચર્ય પામેલ જિનદત્ત સાર્થવાહે કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી પૂછ્યું કે-આ કોની પુત્રી છે? અને તેનું નામ શું છે! કૌટુંબિક પુરુષોએ જવાવમાં જણાવ્યું કે-આ સાગરદત્ત સાર્થવાહની સુકુમાલિકા નામની કન્યા છે. કૌટુંબિક પુરુષો પાસેથી આ પ્રમાણે શ્રવણ કરી, પોતાને ઘેર જઈ, સ્નાન કરી, મિત્ર જ્ઞાતિજનો સહિત સાગરદત્ત સાર્થવાહને વેર ગયો. જિનદત્ત સાર્થવાહને પોતાને ઘેર આવતા જોઈ સાગરદત્ત સાર્થવાહે આસનથી ઉઠી જિનદત્ત સાર્થવાહને વેસાઢ્યા અને આવવાનું પ્રયોજન પૂછ્યું. જિનદત્ત સાર્થવાહે જણાવ્યું કે-તમારી સુકુમાલિકા પુત્રીને મારા સાગરદત્ત નામના પુત્રની ભાર્યાપણે માગણી કરું છું. સાગરદત્ત સાર્થવાહ કહેવા લાગ્યા કે-આ મારી સુકુમાલિકા પુત્રી મ્હારે એકજ

પુત્રી છે તેમ મને વહુ વહાલી છે. હું તેનો શ્રણમર વિયોગ ઇચ્છતો નથી માટે જો તમારો પુત્ર સાગર મ્હારા ઘરજમાઈ તરીકે રહે તો હું મ્હારી પુત્રી તેને આપું. જિનદત્ત સાર્થવાહ ઘેર ગયા અને પોતાના સાગર પુત્રને હકીકત જણાવી, તે હકીકત શ્રવણ કરી ' સાગર ' મૌન રહ્યો. આથી જિનદત્ત સાર્થવાહે તેની સંમતિ જાણી, અર્થાત્ ફવુલાત કરે છે તેમ નિર્ણય કર્યો. શુભ મુહૂર્ત આવ્યું ત્યારે સ્વાદિષ્ટ ભોજન તૈયાર કરાવી જાતિજનોને આમન્ત્રણ કરી જમાડી સાગરપુત્રને સ્નાન આદિ કરાવીને આમૂષણાદિથી શણગારી શિવિત્તમાં વેસાડી સર્વજાતિજનોસહ આડમ્બરપૂર્વક સાગરદત્ત સાર્થવાહને ત્યાં ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તેઓનું યયાયોગ્ય સન્માન કર્યું, સુકુમાલિકાને પરણતા (હસ્તમેલાપના સમયે) સુકુમાલિકાના હસ્તનો સ્પર્શ તલવારની જેમ અને ધગધગતા અગ્નિના સ્પર્શની જેમ સાગર અનુભવવા લાગ્યો. સાગર ઇચ્છાવિના પરવશપણે આ સ્પર્શને અનુભવતો મુહૂર્તમાત્ર વેસી રહ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહે સાગરપુત્રના માતાપિતા વિગેરેને જમાડી વસ્ત્રાદિથી ભક્તિ-સન્માન કરી વિદાય કર્યા. સાગરપુત્ર સુકુમાલિકાની સાથે શયનગૃહે આવ્યો. સુકુમાલિકાના અગનો અત્યન્ત કષ્ટપૂર્વક અગ્નિની માફક સ્પર્શ અનુભવતો પરાધીનપણે મુહૂર્ત માત્ર થયે સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થઈ ત્યારે પોતાની જુદી શય્યામા સુઈ ગયો. સુકુમાલિકા પોતાના પતિને વીંછી શય્યામા સુતેલા જોઈ રાગથી ત્યાં જઈ સુતી. તે સમયે પણ પૂર્વનો જેમ સાગર કષ્ટ સહન કરવા લાગ્યો, ત્યાં પણ સુકુમાલિકા નિદ્રાધીન થયે છત્તે કસાઈસ્નાનામાંથી જેમ નાશી છૂટ્યો ન હોય તેમ નાશી છૂટ્યો અને પોતાના ઘેર આવતો રહ્યો.

સુકુમાલિકા જાગ્યા પછી પોતાના પતિને ન જોતા સર્વત્ર તપાસ કરી તો દ્વાર खुल्लું જોઈ પોતાના પતિને ચાલ્યા ગયા તેમ જાણી વિચારવા લાગી. તેવામાં તેની માતાપુ પુત્રી તથા જમાઈ માટે સુખ ધોવા પાળી લઈને વાસીને મોકલી. વાસીપ વિચારમગ્ન થયેલી

સુકુમાલિકોને જોઈ શું થયું છે તેમ પૂછ્યું, સુકુમાલિકાએ યથાસ્થિત જે બન્યું તે કહ્યું. દાસીએ જહ તમામ હકીકત સાગરદત્ત સાર્થવાહને કહી. આ શ્રવણ કરી કોપાયમાન થયેલા સાગરદત્ત સાર્થવાહ જિનદત્ત સાર્થવાહને ઘેર ગયા અને જિનદત્ત સાર્થવાહને ઠપકો-ઉપાલમ્મ અનેકરીતે આપ્યો. જિનદત્તસાર્થવાહે-સ્વપુત્ર સાગરને કહ્યું કે આ તો જોઈ કયું છે, તું ત્યાં જા ! સાગરપુત્રે જણાવ્યું કે-પિતાજી. પર્વત ઉપરથી પડું ! જાહ પરથી પડું ! મરુદેશમાં ચાલ્યો જડું ! પાણીમાં પ્રવેશું ! અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું ! વિષ ભક્ષણ કરું ! ગળે ફાંસો સ્વાડું ! ગુદ્ગુદ્ગુદ પ્રવેશું ! દીક્ષા લડું ! ચાલ્યો જડું ! પરન્તુ સાગરદત્તને ઘેર નહિ જવું. આ બધું ભીંતના આતરે રહેલ સાગરદત્ત સાર્થવાહ શ્રવણ કરી લજ્જા પામેલા પોતાના સ્થાને ચાલ્યા ગયા અને પુત્રીને બોલવી આશ્વાસન આપ્યું અને કહ્યું કે-જેને તું ઇષ્ટ-ચાવત્ મનને ગમતી થઈશ તેને આપીશ.

તે વાર પછી એક સમયે સાગરદત્ત સાર્થવાહ અગાશીમાં વેસી રાજમાર્ગમાં જુવે છે તો એક ભીંતરી સાંધેલા કકડાવાલું વલ્લ પહેરેલો, હાથમાં સરાવલુ અને હાથમાં પાણી માટે ઘડો રાખેલો તેમ હજારો માલીઓથી વિંટાયેલો જોયો, સાગરદત્ત સાર્થવાહે કૌદુમ્બિક પુરુષોને બોલાવી મલામણ કરી કે-આ ભીંતરીને ચોરાકથી લોભાવી ઘેર લઈ જઈ, સ્વાદિષ્ટ મોજન કરાવી, ભીંતના સાધનો દૂર કરાવી, વલ્લ-અલંકારથી વિમૂષિત કરી મારી પાસે લાવો ! કૌદુમ્બિક પુરુષો તેના ભીંતરી વેષને જ્યાં દૂર કરવા લાગ્યા ત્યારે તે ભીંતરી રાડો પાડવા લાગ્યો અને રડવા લાગ્યો. સાગરદત્ત સાર્થવાહની સૂચનાથી તેના ભીંતરી વેષ આદિને વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે તેની પાસે સ્થાપન કરાવ્યો અને હજામત કરાવી સહસ્રપાક આદિ તેલો વડે તે ભીંતરીને માલીશ કરાવી, સ્નાન કરાવી, વલ્લ-આમૂષણ પહેરાવી તે કૌદુમ્બિક પુરુષો સાગરદત્ત સાર્થવાહ પાસે લઈ ગયા. સાગરદત્ત સાર્થવાહે તે ભીંતરીને પોતાની સુકુમાલિકા

पुत्रीने भार्या तरीके अर्पण करी, भीखारीनी स्थिति पण सागरनी माफक थतां ते पण पोताना भीक्षाना साधनो लहने सागरनी माफक नाशी छूट्यो.

आ सर्व हकीकत ज्यारे सागरदत्त सार्थवाहे जाणी त्यारे सुकुमालिकाने प्रेमसह कहेवा लाग्या के-तुं पूर्वभवमां आचरेला पापकर्मना फलने अनुभवे छे, तुं आर्चध्यान कर्या विना हवे हे पुत्री ! तुं मारा रसोडा विषे विपुल एवं अशन-पान खादिम-स्वादिम हमेशां तैयार थाय छे तेने “ पोटिलानी ” जेम श्रमण-साधु वगेरेने आपती छती रहे. सुकुमालिका पण ते प्रमाणे दान आदि करे छे. सुकुमालिकाए लीधेली दीक्षा.

ते काले ते समये बहुश्रुत गोपालिका नामनी आर्या घणी आर्याओ सह समवसरी, तेमांथी वे आर्याओ भिक्षार्थे आ सुकुमालिकाने त्यां आवी. ते साध्वीओने आहार विगेरे वहेरावी, सुकुमालिका कहेवा लागी के-हे आर्याओ ! हुं सागरने अनिष्ट छुं तेम तेना मनने गमती नथी वगेरे जे वीना बनेली ते कहीने कथन करवा लागी के-तमो. घणा ज्ञानवान छो, यावत् मन्त्र-तन्त्र वगेरेना आम्नायने पामेलां छो तेथी तमे मने एवो उपाय दशविो के जेथी हुं सागरने इष्ट थाउं.

बन्ने आर्याओए कर्मनो विपाक-बन्ध विगेरे समजावी तेम जैन धर्म-साधु धर्म जणावी तेने श्राविका बनावी यावत् सुकुमालिकाए गोपालिका आर्या पासे दीक्षा ग्रहण करी. सुकुमालिका आर्या थइ. ईर्यासमिति पाळती यावत् ब्रह्मचर्य धारण करती घणा छट्ट-अट्टम विगेरे तपस्या आचरती थकी विचरवा लागी. एक समय ते सुकुमालिका आर्याए-गोपालिका आर्याने वंदना नमस्कार करी चंपा नगरीनी बहार सुभूमिभाग नामना उद्याननी नजदीक छट्टनी तपस्या वडे सूर्यनी सन्मुख आतापना लेती रहेवा माटे आज्ञा मागी.

સુકુમાલિકા આર્યોએ માગેલ આજ્ઞાના જવાબમાં ગોપાલિકા આર્યોએ જણાવ્યું કે-હે આર્યા ! આપને સાધ્વીઓ નિર્ગ્રિથ છીએ, ઈર્યાસમિતવાઢી છીએ યાવત્ ગુપ્ત બ્રહ્મચારિણી છીએ તેથી આપણને ગામની બહાર યાવત્ સન્નિવેસની વહાર નિરંતર છઠ્ઠ આદિ તપ કરી આતાપના લેતાં રહેવાનું કર્યું નથી, પરંતુ વાડ કે વંડી સહિત ઉપાશ્રય વિષે રહી વસ્ત્રવંડે કાયા ઢાકી સાધ્વીઓના પરિવાર સાથે રહીને પૃથ્વી પર પગના સમ તલીયા રાखीने आतापना लेवी करे છે. ગોપાલિકા આર્યા(ગુરુણી)ની આ વાત પર શ્રદ્ધા-રુચિ-વિશ્વાસ નહીં કરતી સુકુમાલિકા આર્યા ગુરુણીના ના કહેવા છતાં સુમૂર્તિભાગ ઉદ્યાનથી થોડા દૂર છઠ્ઠ આદિ તપસ્યા કરતી આતાપના લેવા લાગી. તે ચંપાનગરીમાં રાજાથી છૂટ અપાયેલી એક લલિતા નામની ઢોઢી રહે છે તે માતા-પિતા-સ્વજન વિગેરે કોઈની અપેક્ષા રાखती નથી, અવિનયી અને ઉદ્ભટ એવી એ ઢોઢી વેશ્યાને ત્યા પડી રહે છે.

તે ઢોઢીમાંથી પાચ ગઠીઆઓ દેવદત્તા નામની રૂપવાન્ વેશ્યાની સાથે એક સમયે આ ઉદ્યાનની શોભા અનુભવતા આવ્યા અને તે દેવદત્તા વેશ્યાને એકે સ્વોઢામાં વેસાડી, બીજો તેના પર છત્ર ધરવા લાગ્યો, ત્રીજો તેણીના મસ્તક પર પુષ્પનો મુગટ રચે છે, ચોથો તેણીના પગને અલતાથી રંગે છે અને પાચમો પુરુષ તેણીને ચામર વીંજવા લાગ્યો યાવત્ તેઓ મનુષ્ય સમ્બન્ધી ભોગવિલાસ ભોગવવા લાગ્યા. દેવદત્તાના આ વિલાસો-પૌદ્ગલિકસુખો જોઈ સુકુમાલિકા આર્યાનું ચિત્ત ચલાયમાન થયું અને દેવદત્તા વેશ્યાના પૂર્વપુણ્યોને અનુમોદવા લાગી. જો આ મારા તપ-નિયમ-બ્રહ્મચર્યનું કંઈ પણ ફલવિશેષ હોય તો આગામી ભવે હું આવા કામભોગને ભોગવતી યાવત્ વિચરું ! આમ કરી નિયાણું કરી આતાપનાની મૂર્તિથી પાછી ફરી, તે વાર પછી તે સુકુમાલિકા આર્યા શરીરબકુશા (શરીરની શોભા કરવી તેને શરીરબકુશ

कहे छे) थइ वारंवार हाथ-पग-मस्तक-मुख-स्तनांतर-कान-गुप्तभागने घोवा लागी, तेम उभा रहेवाना स्थानने-सुवाना स्थानने-स्वाध्यायना स्थानने-वैसवाना स्थानने प्रथम जलनडे छांटग लागी. आथी गोपालिका आर्याए आ साध्वीजीने करपतुं नथी वगेरे समजावुं पण तेणीए गुरुणा ठपकानो आदर कर्यो नही, आथी बीजी साध्वीओए पण मुकुमालिकानो अनादर करवा माट्यो तेम तेनो पराभव करवा लागी. आथी मुकुमालिकाने पवो विचार आव्यो के-हुं घेर हूती. संसारमां हूती त्यारे स्वतन्त्र हूती, हुं दीक्षा लेइने परवश थइ, आ साध्वीओ पहेलां मारो आदर करती, हवे ते आदर करती नथी माटे आवतीकाले हुं एकली जुदा उपाध्वे जइने रहूं. बीजे दिवसे ते जुदा उपाध्वे जइने रहेवा लागी अने स्वच्छंद गतिगळी पासत्यविहारी-कुशीलविहारी आदि थइने घणा वर्ष संयम पाळी पंदर दिवसनी सलेखना करी, पोताना दोपोने अलोच्या नहिं, तेम पश्चातापरूप प्रतिक्रमण कर्यो विना काल करी ईशान देवलोकरमां गणिकापणे (अपरिगृहितदेवीपणे) देवी थई.

द्रौपदी तरीकं थयेल जन्म—

नव पत्योपमनुं ईशान देवलोकरनुं आयुष्य पूर्ण करी मुकुमालिका न्यवीने पंचालदेश विषे कापील्यपुरना नगरमा द्रुपद राजानी चुलणी राणीनी कुक्षीविषे पुत्रीपणे जन्मी अने तेनुं द्रौपदी पवुं नाग पाड्युं. द्रौपदी बालिका पांच धावगाताओशी लालनपालन कराती वृद्धिने पाभी. यावत् युवानी अवस्थाने पाभी. ते वार पछी द्रौपदीने अन्त-पुरती राणीओए स्नान करावी, विभूषित करीने द्रुपदराजाना पादने वन्दन करवा भोकली. द्रौपदी पण पिता द्रुपदराजानी पासे जइ तेमने पगे लागी. द्रुपद नृपतिए पोताना खोळामां वेसाडी, द्रौपदीना-रूप-लावण्ययी आश्चर्य पागेला द्रुपदराजाए द्रौपदीने कणुं-हे पुत्री ! हुं पोते कोइ राजा के युवराजने परणावुं तो तुं सुखी

अथवा दुःखी थाय तेथी मने जीवनपर्यंत हृदयमां बलतरा थाय माटे हे पुत्री ! आजयी मांडीने हुं त्हारो स्वयंवर रचुं छुं. तुं तारी जाते कोइ राजा के युवराजने वरीश ते त्हारो भर्ता थशे ! एम कही आश्वासन आपी विदाय करी.

स्वयंवरमां आववा माटे दूतोनुं प्रयाण.

ते वार पछी दुपदराजाए दूतने बोलवी कहुं के-हे देवानुप्रिय ! द्वारका नगरि विषे कृष्ण वासुदेव, समुद्रविजय विंगेरे दस दसरो, बलदेव वगेरे पाच महान् वीरो, उग्रसेन वगेरे सोल हजार राजाओ, प्रद्युम्न विंगेरे साडात्रण क्रोड कुमारो, सांब विंगेरे साठ हजार उद्धत अने बलवान कुमारो, वीरसेन विंगेरे एकवीश हजार वीरपुरुषो, महासेन आदि छप्पन हजार बलवानवर्ग, तेमने तथा बीजा घणा राजा, ईश्वर, तलवर, मांडविक, कौटुंबिक, इम्य, श्रेष्ठी, सेनापति अने सार्थवाह आदिने बे हाथ जोडी दश नखो मेगा करी मस्तक विषे फेरवी अंजली करी जय विजय शब्दोशी वधावी आ प्रमाणे कथन करजे ! हे देवानुप्रियो ! काम्पील्यपुर नगरमां दुपदराजानी चुलणी राणीथी उत्पन्न थयेली, धृष्टद्युम्नकुमारनी व्हेन द्रौपदी नामनी राजकन्यानो स्वयंवर थवानो छे तो आप जरूदी त्यां पधारो ! राजानी आ आज्ञा दूत अंगीकार करी पोताने घेर गयो, घेर जइने पोताना कौटुम्बिक पुरुषोने बोलवी चार घंटा बांधेला घोडावाळा रथने तैयार करी लाववा जणावुं. कौटुम्बिकपुरुषोए लवेला रथ पर वेसी आयुधो अने शस्त्रोवाळा घणा पुरुषो सहित ते दूत पंचाल देशनो सीमाडो उलंघन करी सौराष्ट्र देश विषे द्वारका नगरीनी बहार कृष्णमहाराजा-वासुदेवनी बहारनी सभामां जइ उतारो करी पगे चालतो कृष्णवासुदेवनी पासे गयो, अने कृष्णवासुदेव विंगेरेने मस्तके अंजलि जोडी स्वयंवर सम्बन्धि सर्व वृत्तान्त कही सर्वेने पधारवानी विनंति करी. आ श्रवण करी हर्षित थयेला कृष्णमहाराजे तेनुं सन्मान कर्युं. यावत् तेने विदाय कर्यो. कृष्ण-

વાસુદેવે, સમુદ્રવિજય વિગેરે રાજાઓ મહાસેન વિગેરે તેમ ચીજાઓની માથે હસ્તીરત્ન ઉપર વેસી કાંપીલ્યપુર નગર તરફ પ્રયાણ કર્યું.
 દ્રુપદરાજાએ—ચીજા દૂતને ઘસ્તિનાપુર નગરે યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચ પુત્રો મહિત પાટુરાજાની, દુર્યોધન આદિ સો માડઓની, ગાગેય-
 વિદુર-દ્રોણ-જયદ્રથ-શકુની-કર્ણ અને અશ્વથામાની પાસે વિનિતિ કરવા મોકલ્યો, ત્રીજા દૂતને—ચમ્પાનગરી વિંધે અંગરાજ કુળ્જાની,
 સેલ્લકુરાજાની અને નંદરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. ત્રીજા દૂતને શુક્તિમતી નગરી વિંધે દમવોપના પુત્ર, પાંચસો માડઓથી પરિ-
 વેરેલા શિશુપાલ રાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. પાંચમા દૂતને—હસ્તિનાપુર નગર વિંધે દમવંતરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો.
 છઠ્ઠા દૂતને મથુરા નગરી વિંધે ધર નાગના રાજા પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. સાતમા દૂતને રાત્રગૃહનગર વિંધે ત્રાસંધના પુત્ર
 સહદેવરાજાની પાસે વિનિતિ કરવા મોકલ્યો. આઠમા દૂતને કૌટિલ્યનગરવિંધે ભીષ્મકના પુત્ર રુપીરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો.
 નવમા દૂતને વિરાટનગરવિંધે સો માડઓસહિત કીચકરાજાની પાસે વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. દશમા દૂતને વાલ્કીના ગામ—આકર
 અને નગર આદિમા વિનંતિ કરવા મોકલ્યો. અને સર્વેને સ્વયંત્રમાં પધારવાની વિનિતિ કરતા કણ્ડુ. દરેક દૂતોએ દ્રુપદરાજાની
 આ આજ્ઞા સ્વીકારી, દરેક દૂતો દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે તે સેઓળ તે પ્રમાણે દરેક સ્થાને વિનંતિ કરી. તેવાર પછી
 હજારો રાજાઓ કાંપિલ્યપુર આવવા લામ્યા.
 દ્રૌપદીનો સ્વયંવર મંડપ—

દ્રુપદરાજાએ કૌટિલ્યિક પુરુષોને ચોલ્યાની આજ્ઞા કરી કે—તમે ગંગાનદીની સમીપમા એક મેંકડો થાંભલા અને પુતલીઓથી શોભતો
 સ્વયંવર મંડપ વનાવો અને વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે આમસો તૈયાર કરો ! કૌટિલ્યિકપુરુષોએ દ્રુપદરાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે

સર્વે તૈયાર કર્યું. દેશ દેશથી આવેલા અનેક સુમટો સહ વાસુદેવ વિગેરે રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી તેમને ઉતરવા આવાસો અપ્યા. પોત-પોતાના આવાસોમાં પ્રવેશેલા કૃષ્ણવાસુદેવ આદિ રાજાઓ વિગેરે આસન પર વેઠેલા અને શયન પર સુતેલા સુતા સુતા ગંધર્વો પાસે ગાયનો ગવડાવતા તેમ નદો પાસે નાટકો કરાવતા આનંદપૂર્વક રહ્યા છે. અને દ્રુપદનૃપતિએ કૌટુંબિક પુરુષો મારફતે મોકલાવેલ-અશન-પાન-સ્નાદિમ-સ્વાદિમ તથા ચાર પ્રકારની-સુરા આદિનો તેમ પુષ્પો, વલ્લો, ગન્ધ-માલા-અલંકારોનો ભોગવટો કરે છે.

તે વારપછી દ્રુપદરાજાએ કૌટુંબિકપુરુષો મારફતે કાંપીલ્યપુરનગરમાં દ્રૌપદીનો આવતીકાલે પ્રાતઃકાલે સ્વયંવર છે તો સર્વે પધારશો અને સહુએ પોતાના નામથી અકિત આસન વિષે પધારી-દ્રૌપદીની આવવાની રાહ જોશો ! તેવી ઉદ્ઘોષણા કરાવી. અને કૌટુંબિક-પુરુષોને બોલાવી-સ્વયંવરમંડપમાં પાણીનાં છાંટણાં છંટાવ્યાં, સંમાર્જન કરાવી લીંપણથી લીંપાવી સુગન્ધી દ્રવ્યોથી સુગંધિત કરાવી, પાંચવર્ણોનાં પુષ્પો-કાલાગરુ, શ્રેષ્ઠકંદુક અને તુરુષ્ક વિગેરે ઘૂપોથી મધમધાયમાન સ્વયંવર મંડપ બનાવ્યા અને માંચાઓ બંધાવ્યા.

સ્વયંવરમંડપમાં વાસુદેવ વગેરે આવી પોતાના નામથી અંકિત આસન વિષે વેસી દ્રૌપદીની રાહ જોવા લાગ્યા, અને દ્રુપદ-રાજાએ પણ ત્યાં આવી સર્વેને જય-વિજયથી વધાવ્યા.

શ્રેષ્ઠ રાજકન્યા દ્રૌપદી સ્નાન કરી ગૃહદેવતાનું પૂજન કરી મસીતિલકાદિ કૌતુકો અને દુર્વાદિ મંગલકાર્યો કરી માંગલિક વલ્લો પહેરી ઘરદેરાસર વિષે જહ જિનપૂજા કરી, દ્રવ્યભાવસ્તવને સ્તવી પ્રમૂને વંદના-નમસ્કાર કર્યા પછી અન્તઃપુરમાં આવી. ત્યાં અંતેપુરીએ મેગા મલી દ્રૌપદીને સર્વઅલંકારોથી વિમૂષિત કરી પગમાં નૂપર પહેરાવ્યાં. દ્રૌપદી દાસીઓથી પરિવરી ઝ્યાં-બહારની સમા હતી. ત્યાં આવી અને ચાર ઘંટાવાલા અશ્વથી જોડેલા રથ વિષે ધાત્રીમાતા અને લેલિકા દાસી સહ વેઠી. આ સમયે ઘૃષ્ઠદુમ્ન નામના તેના વડીલચન્દ્રુએ

તેનું સારથીપણું કર્યું. કાંપીલ્યપુરનગરની મધ્યે થઇને રથમાં વેઠેલી દ્રૌપદી સ્વયંવરમण्डपની વહાર રથ ઉમો રાણી નીચે ઉતરીને પોતાને ચાલપણાથી રમાડનાર ધાવમાતા તથા લેલિકા—(લલ્લનારી) વાસી સાથે સ્વયંવરમण्डप વિષે પ્રવેશ કરતાં સાથે વે હાથ જોડી, વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓને નમસ્કાર કર્યા. ત્યારવાદ પાટલા—મણિકા—ચંપક વિગેરે પંચવર્ણોના પુણ્યોથી શોભતો પુણ્ય-માલનો સુગન્ધીદાર દડો દ્રૌપદીએ ગ્રહણ કર્યો.

પાંડવો સાથે લગ્ન.

તે વાર પછી—ક્રીડા કરાવનારી ધાવમાતાએ ડાઘા હાથમાં દર્પણ રાહ્યું, અને તે દર્પણ વિષે પ્રતિવિમ્બ પડતા અનુક્રમે દશ દસારો વિગેરે રાજાઓને જમણા હાથે દ્રૌપદીને દેખાડતી તે તે રાજાઓના માત—પિતા—વંશ—સત્ત્વ—સામર્થ્ય—ગોત્ર—વિક્રમ—કાન્તિ—કીર્તિ—જ્ઞાન—રૂપ—યૌવન—ગુણ—લાવણ્ય—કુલ અને શિયલ વિગેરેનું વર્ણન ધાવમાતા કરતી તે શ્રવણ કરતી દ્રૌપદી હજારો રાજાઓને પૂર્વે કરેલા નિયાણાના પ્રતાપે ઓઢંગતી જ્યા પાંચ પાંડવો છે ત્યાં આવીને પાંચે પાંડવોને દ્રૌપદીએ પુણ્યની માલા—ચરમાઝાવડે ચોતરફથી વીંટી દીધા અને દ્રૌપદી ચોલી. “ આ પાંચ પાંડવો મેં વર્યા ! ”

ત્યારવાદ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ મોટામોટા શબ્દથી ચોલ્યા. અહો ! દ્રૌપદી રાજ્યકન્યા સારું વરી એમ કહી સ્વયંવર મण्डपની વહાર નીકળી પોતપોતાના આવાસો વિષે આવ્યા અને ઘુટ્ટનુમ્નકુમારે પાંચપાંડવોને દ્રૌપદી રાજકન્યા સહ રથવિષે વેસાડી કાંપીલ્યપુર નગર મધ્યે સ્વમુવનમાં ઘુટ્ટનુમ્નકુમાર લઈ ગયા. તે વાર પછી ઘુપદરાજાએ પાંચપાંડવો તથા દ્રૌપદીને પાટલા ઉપર વેસાડાવી, સોનાના કલ્લશોવડે મજ્જન કરાવી, અગ્નિ હોમની ક્રિયા કરાવરાવી, યાવત્ દ્રૌપદીનો પાંચ પાંડવો સાથે હસ્તમેળાપ (લગ્નક્રિયા) કરાવ્યો,

દુપદ રાજાએ કન્યાદાનમાં આઠ કરોડ હિરણ્ય, ઘણું ધન, સોનું, તેમ દાસીઓ વિગેરે આપ્યું અને વાસુદેવ વગેરે રાજાઓનું સન્માન કરી વિદાય કર્યાં. ત્યારપછી પાંડુરાજાએ વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓને વે હાથ જોડી આપ સર્વે મારા પર ઉપકાર કરી આ લગ્નમહોત્સવ ઉપર હસ્તિનાપુર નગરે જલ્દી પધારજો ! ! તેવી વિનંતિ કરી. આથી સર્વે રાજાઓ જવા તૈયાર થયા. તે વાર પછી પાંડુરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને હસ્તિનાપુરે સાત મજલના પાંચ મહેલો તૈયાર કરાવવા મોકલ્યા, તેઓએ પળ જઈ જલ્દી પાંચે મહેલો તૈયાર કર્યાં. ત્યારબાદ પાંડુરાજા, પાંચ પાણ્ડવો અને દ્રૌપદી દેવી સહિત અશ્વ-હાથી વિગેરે સૈન્ય સહિત ત્યાંથી નીકળી હસ્તિનાપુર નગરે આનંદ્યા અને પાંડુરાજાએ આવતા એવા વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓ માટે કૌટુંબિકપુરુષો પાસે આવાસો તૈયાર કરાવી, આવતા એવા વાસુદેવ વિગેરે હજારો રાજાઓનું સન્માન-સત્કાર કરી યથાયોગ્ય તેમને આવાસો આપ્યા, અને તેઓને યોગ્ય એવા આહારો-પાણી વિગેરે કૌટુંબિક-પુરુષો સાથે મોકલ્યા. પાંડુરાજાએ પાંચપાંડવો અને દ્રૌપદી દેવીને વાજોઠ ઉપર વેસાડી કલશોવડે સ્નાન કરાવી લગ્ન સમ્બન્ધી મંગલ-ક્રિયા કરાવી લગ્ન પર પધારેલ રાજાઓનું યોગ્ય સન્માન કરી વિદાય કર્યાં. તે વાર પછી પાંચે પાંડવો દ્રૌપદી દેવીની સાથે અન્તઃપુરના પરિવાર સહિત એક એક દિવસના વારા પ્રમાણે ભોગ ભોગવતા વિચરવા લાગ્યા.

નારદ મુનિનું આગમન-અપરંક્રા પ્રતિ ગમન.

એક સમયે પાંચ પાંડવો-કૌંતીદેવી-અને દ્રૌપદી પુત્રવધૂ તેમ અંતઃપુરના પરિવાર સહ અન્તપુરમાં પાંડુરાજા સિંહાસન વિષે વેઠા હતા, તે સમયે દેશવામાં અતિ મદ્રક-વિનીત લાગતા પળ હૃદય વિષે મલિન, એક બ્રહ્મચર્યવ્રત ધારણ કરવાને લઈ મધ્યસ્થપણને પામેલા, દેશનાર આશ્રિતોને બ્હાલા લાગે તેવા, રૂપવાન્-અલંક-ઉજ્જવલ વસ્ત્રને પહેરેલા, વક્ષસ્થલે કાણું મૃગચર્મ ધારણ કરેલા, હાથમાં દંડ

अने कमण्डल राखेला, जटारूपी मुकुटवडे शोभता, रुद्राक्षनी माळारूपी आभरणो धारण करेला, मुज जातिना घासनो कंदोरो पहेरेला, हाथमा कच्छपी नामनी वीणाने धारण करेला, सगीतना प्रेमी, आकाशगमन करवाची शक्ति होवाची पृथ्वी विपे अल्प भ्रमण करनारा, अने आवरणी, अवतरणी, उत्पत्ती, श्लेषणी, सक्रामणी, अभियोगिनी, प्रज्ञप्ति, गमनी अने स्तंभिनी आवी वणी विद्याधरनी विद्याओमां निपुण होवाची जेमनी कीर्ति प्रसिद्ध हती, बलदेव, वासुदेव, तथा प्रद्युम्न आदि कुमारोने प्रिय, कलह, युद्ध अने घणा लोकोनो कोलहल थाय ते प्रिय छे जेने एवा, भांडन बोलवाची इच्छावाळा, युद्धो जोवामा रसिक, बीजाओने कलह-करावी असमाधि करा-वता आवा अनेकप्रकारना गुणवाला नारदनामना मुनि घणास्थाने फरता हस्तिनापुरमां आवी अत्यंतवेगशी पंडुराजाना महेलमां उत्तर्या, पण्डुराजा-पांच पांडवो कुन्तादेवी सह आसनशी उभा थया, अने नारदऋषिनी सन्मुख सात आठ पगल गया, तेम वंदना-नमस्कार करी महापुरुषने योग्य आसनवडे आमन्त्र्या, नारदऋषि नमस्कार पाणीनां छाटणां छांटी, दर्भने ते पर पाथरी तेना विपे आसन कर्युं, अने नारदजी ते आसनपर वेठा. वेसीने पंडुराजाने तेमना तथा अन्तःपुरना कुशल समाचार पुछ्या, पण्डुराजा विगेरे ए तेमनो आदर सत्कार कर्यो.

किन्तु-असंयत, अविरति, पापकर्मना पचक्खाण नहिं करेला, समकित नहीं पामेला एवा नारदने जाणी द्रौपदीदेवीए नारदजीने वन्दना-नमस्कार-आदर के सत्कार न कर्या, सन्मुख उमी पण थइ नहीं, आशी नारद मनमां विचारवा लाग्या के अहो आ द्रौपदी पोताना रूपवडे अने पाच पाण्डवो रूपी पतिवडे अभिमानी थयेली होवाची मारो आदर करती नथी, यावत् सेवा करती नथी, माटे एनुं कंश्क अप्रिय कं आहुं चिन्तवी, जवा माटे पण्डुराजानी रजानी रजा लइ, आकाशमार्गे गमन करता लवणसमुद्रमध्ये थई पूर्व

सन्मुख जतां धातकीखण्डनी पूर्वदिशामां आवेला दक्षिणार्ध भरतक्षेत्रविषे अपरकंका राजधानी विषे सातसो राणीओ छे जेने एवा पद्मनाभ नामना राजाना महेलामां उत्तर्या, अहि पाण्डुराजानी जेम तेमनो आदर-सत्कार पद्मनाभ राजाए कर्यो, अने पोतानी अन्तःपुरीना रूपथी आश्चर्य पामेला पद्मनाभ राजाए पूछ्यु के-आप घणी अन्तःपुरीमां जाव छो तो मारा करतां अधिक रूपवाळी अन्तेपुरी कोइ ठेकाणे तमे जोइ छे ? नारदजी कइक हस्ता कहेवा लाग्या के द्रौपदीना एक पगना अंगुठाना रूपना सो मा भागे पण तारी अन्तःपुरीनी स्त्रीओ नथी. तु तो कुचाना देडका जेवो छुं ! आ प्रमाणे नारदजी कहीने रजा लइने चाल्या गया.

द्रौपदीनुं अपहरण—

द्रौपदी पर आसक्त थयेला पद्मनाभराजाए अट्टमनो तप करी आराधी पूर्वसंगतिक नामना देवने बोलाव्यो, अने कहुं के-हे देवानुप्रिय ! तमे द्रौपदीने मने लावी आपो ! एम हुं इच्छुं छुं. पूर्वसंगतिकदेवे पद्मनाभराजाने जणाव्यु के-एवुं थयुं नथी, थतुं नथी तेम थमे नही के-“द्रौपदी देवी पांच पाण्डवोने मूकीने बीजा कोइ साथे कामभोग भोगवती छती विचरे !” छता तारुं प्रिय करवा माटे द्रौपदीने जल्दी अहीं लावुं छुं एम कही हस्तिनापुरे जइ ज्यां युधिष्ठिर राजा द्रौपदीदेवीनी साथे महेलनी अगाशी विषे सुता हता, त्यां गयो अने द्रौपदीने अवस्वापिनी निद्रा आपी हरण करी पद्मनाभराजाना अशोकवनविषे स्थापी, अवस्वापिनी निद्रा संहरी, पद्मनाभराजाने खबर आपी, पद्मनाभराजाने कहु के-हवे आ हकीकतमां तने जे मुश्केली थाय तेमां हुं मदद करीश नहि ! एम कही पोताना स्थाने देव चाल्यो गयो.

शोडीवार पछी जाग्रत थयेली द्रौपदीदेवी पोताने अन्यस्थाने जोई विचारवा लागी के-कोइ देव-दानव यावत् गंधर्व कोइ

અન્ય રાજાની અશોકવાટિકા વિષે સંહરીને મને લાગ્યો છે. આમ વિચાર કરવામાં ડયાં ગરકાવ થઈ ત્યાં તો અલંકારોથી વિમૂષિત થયેલો અને પોતાના અંતઃપુરથી પરિવરેલો પદ્મનાભરાજા આવ્યો અને દ્રૌપદીને કહેવા લાગ્યો કે-તું ચિન્તા ન કર ! મેં તારું અપહરણ કરાવ્યું છે ! તું મારી સાથે ભોગ ભોગવ ! દ્રૌપદી દેવીનું તેના જમાવમાં જગાવ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિય ! જંબૂદ્વીપના ભરતદેવન વિષે મારા પતિના પ્રાતા કુળ્ળ વાસુદેવ છે, તે જો છ માસ સુધીમાં મ્હારી વ્હારે નહીં આવે તો હું તમે કહેશે તેવી આજ્ઞામાં હું રહીશ-વર્તીશ !

દ્રૌપદીની આ વાત અંગીકાર કરી પદ્મનાભરાજાએ કન્યાઓના અન્ત પુરમાં દ્રૌપદીને રાક્ષી. કન્યાઓના અન્તપુરમાં રહેલી દ્રૌપદીદેવી નિરંતર છટ્ઠનો તપ કરે છે, અને પારણે ઓંવિલ કરતી તપકર્મવડે આત્માને ભાવતી થકી રહી છે.

દ્રૌપદીની શોધમાં પાંડવાદિ—

આ તરફ અંતર્મુહર્ત પછી જાગેલા યુદ્ધિષ્ઠિરે પોતાની પાસે દ્રૌપદી ન જોવાથી શય્યામાંથી ઉભા થઈ ચોતરફ શોધસોઠ કરી પરન્તુ દ્રૌપદીની માહિતિ ન મળવાથી પાંડુરાજા હતા ત્યાં આવ્યા અને દ્રૌપદીદેવીને કોઈ દેવ આદિ હરી ગયો છે માટે તેની ગવેષણા કરવાને ફચ્છું હું તેમ કહ્યું. પાંડુરાજાએ પણ કૌટુમ્બિક પુરુષોને કહી આઘોષણા કરાવી મોટું ફનામ જાહેર કર્યું છતાં કંઈ પત્તો ન મળ્યો, ત્યારે પાંડુરાજાએ કુંતીદેવીને દ્વારકાનગરીમાં કુળ્ળવાસુદેવ પાસે તપાસ કરાવવા મોકલી. કુંતીદેવી હસ્તિ પર વેસી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, હસ્તિ પરથી ઉતરી કૌટુમ્બિકપુરુષો મારફતે કુળ્ળવાસુદેવને સ્વર આપી કે તમારા ફોઈ કુંતીદેવી ઉદ્યાનમાં આવ્યાં છે, તેઓ તમારા દર્શનની ફચ્છા રાखે છે. કુળ્ળવાસુદેવ આ સમાચાર શ્રવણ કરી હસ્તિ ઉપર વેસી તૂટ કુંતીફોઈની પાસે ગયા અને કુંતીફોઈને પગે લાગી હાથી પર વેસાડી, વન્ને (કુંતી અને કુળ્ળ) કુળ્ળવાસુદેવના મહેલ આવ્યા; મહેલ વિષે આવી ભોજન આદિ કર્યા પછી કુળ્ળવાસુદેવે

कुंतीफોદને અત્ર આગમનનું પ્રયોજન પૂછ્યું, કુંતીએ દ્રૌપદીના અપહરણથી યાવત્ શોષ કરતા નહીં પ્રાપ્ત થવાની હકીકત કહી અને શોધી આપવા જણાવ્યું. કૃષ્ણવાસુદેવે ફરને જણાવ્યું કે હુ જો કોઈ સ્થાને તેનો પત્તો પામું તો પાતાલ કે ભવનમાં અથવા અર્ધભરતમાંથી મ્હારા હાથે શોધી લાવીશ. આમ કહી કુંતીફરનું સત્કાર-સન્માન કર્યું, અને જવા માટે રજા આપી, કુંતી પણ હસ્તિનાપુર નગરે પાછાં આવી ગયાં, કૃષ્ણવાસુદેવે પોતાના માણસો પાસે તપાસ કરાવવા માંડી, એવામાં એક વલત નારદ ત્યાં આવ્યા. તેમનો યથાયોગ્ય સત્કાર કર્યો અને ડ્યારે નારદજીએ કુશલતા પૂછી ત્યારે દ્રૌપદીના હરણની વાત કહીને પૂછ્યું કે તમે ઘણા સ્થાને ફરો છો તો તમે કંઈ સ્વર-પત્તો જાણો છો ? નારદજીએ કહ્યું કે-ઘાતકીલ્ખડના દક્ષિણાર્ધે ભરતક્ષેત્ર વિષે અપરંકા નામની રાજધાની વિષે પદ્મનાભ નામના રાજાના મહેલમાં પૂર્વે મેં જોયેલી એવી દ્રૌપદી રેવી હતી. કૃષ્ણવાસુદેવે નારદજીને કહ્યું કે-આ કાર્ય તમારું જ જણાય છે. નારદજી તો આ શ્રવણ કરતાં જ ત્યાંથી આકાશમાર્ગે ચાલ્યા ગયા.

તેવાર પછી કૃષ્ણવાસુદેવે હસ્તિનાપુરનગરે પોતાનો દૂત મોકલી દ્રૌપદીની માહિતી જણાવી અને ચતુરંગ સેના સહ પાંચ પાંડવોએ પૂર્વ દિશાના સમુદ્રને કાંઠે આવી મ્હારી રાહ જોતા રહેવું તેવી સ્વર આપી. પાંડવો પૂર્વ સમુદ્રના કાંઠે ચતુરંગ સૈન્ય સહિત જઈને કૃષ્ણવાસુદેવની રાહ જોવા લાગ્યા.

કૃષ્ણવાસુદેવ પણ પોતાની ચતુરંગસેના સહિત પૂર્વસમુદ્રના કિનારે આવ્યા અને પાંચપાંડવોને મળ્યા; તે પછી પોષધશાલામાં પ્રવેશી અદ્ભુતનો તપ કરી સુસ્થિતદેવની આરાધના કરી પ્રત્યક્ષ કર્યો અને દ્રૌપદીની મદદે જવા પાંચ પાંડવો સહ મને લગ્નસમુદ્રમાં માર્ગ આપો તેવું જણાવ્યું, સુસ્થિતદેવે જણાવ્યું કે-જેવી રીતે પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વસંગતિક દેવમારફતે દ્રૌપદીનું અપહરણ કર્યું છે તેવી

રીતે હું દ્રૌપદીને ઉપાડી હસ્તિનાપુર વિષે મૂકુ ! કે તે પદ્મનાભરાજાને તેના નાગર, સૈન્ય અને વાહન સહ લવણસમુદ્રમાં નાસુ ? આમ જ્યારે સુસ્થિતદેવે પૂછ્યું ત્યારે કૃષ્ણવાસુદેવે જણાવ્યું, હે દેવાનુપ્રિય ! તુ તેમ ન કર, પણ અમને છુને રથ સહ જવા માટે માર્ગ આપ ! હું પોતેજ દ્રૌપદીદેવીની મદદે જઇશ. આમ કહેવાથી સુસ્થિતદેવે સમુદ્રમાં જવાનો માર્ગ આપ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તથા પાંચ પાંડવોએ સૈન્યને પાછું મોકલ્યું. અને છપ્પ જણા રથમાં વેસી લવણસમુદ્રમાં થઈ અપરકના રાજધાનીના ઉદ્યાનમાં આવી, રથને સ્થાપન કર્યા, અને દારુક નામના પોતાના સારથિને દૂતપણે પદ્મનાભરાજા પાસે મોકલ્યો.

પદ્મનાભસાથે યુદ્ધ, અને વિજયાદિ—

દારુકસારથિ, દૂત થઈને અપરકના રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરી પદ્મનાભ રાજા પાસે ગયો અને વે હાથ જોડી જય જય શબ્દથી વધાવી બોલ્યો કે-હે રાજન્ ! આ મારી પોતાના વિનયની ક્રિયા છે, હવે આ મારા સ્વામિના પોતાના મુલ્યથી કહેલી તમને આજ્ઞા છે ! એમ કહી જરૂરી નેત્ર લાલ કરીને ક્રોધ કરીને પોતાના ડાઘાપણે તેના પાદપીઠને દવાવી ભાલાના અગ્રભાગવડે લેલ આપ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવે દ્રૌપદીની મદદે આવ્યાની હકીકત જણાવી. દ્રૌપદીને આપો !! અથવા યુદ્ધ માટે તૈયાર થાવ !!! તેમ જણાવ્યું. દારુક-સારથિના આ કથનથી નેત્ર લાલ થયેલા છે જેના, અને કપાલમાં મૃત્યુટિ ત્રણ વઠીયાત્રાલી પડી છે જેને એવા પદ્મનાભરાજાએ કહ્યું કે હું દ્રૌપદીને પાછી નહીં આપું ! જા યુદ્ધ કરવા તૈયાર થઈને નીચું છું. હે દૂત ! ફક્ત રાજનીતિમાં દૂત અવધ્ય છે તેથી તને મારતો નથી એમ કહી પાછલાદ્વારથી કાઢી મૂક્યો, દૂતે જઈને સર્વ વીના કૃષ્ણવાસુદેવને કહી, યુદ્ધને માટે આવતા પદ્મનાભને જોઈ કૃષ્ણવાસુદેવે પાંચ પાંડવોને કહ્યું કે-હે બાલકો ! તમે પદ્મનાભની સાથે યુદ્ધ કરશો ! કે હુ યુદ્ધ કરુ અને તમે જોશો ! આના જવાબમાં પાંચ

पांडवोए कह्यु हे स्वामि ! अमे युद्ध करशुं, तमे दूर रहीने जुओ.

तेवारपछी पांचे पांडवो शखोथी सज्ज थइ रथमां वेसी पद्मनाभराजानी समीपे आवी युद्ध करवा लाग्या पद्मनाभराजाए पांचे पांडवोने शखथी प्रहारो कर्या अने तेमना अहंकारने तोडी नाख्यो. ध्वजा-पताकाओने तोडी नाखी नशाडी मूक्या, इष्णवासुदेव आ जोइने तेमने मळ्या अने पूछ्युं के तमे शुं बोलीने युद्ध करवा लाग्या हता ! पांडवोए जणाव्युं के हमे जणाव्युं के “ अजे अमे अथवा पद्मनाभ राजा ” एम कही युद्ध करता आम वन्युं छे. कृष्णमहाराजे कहुं के तमारे “ अमे राजा पद्मनाभ राजा नही ” आम कही तमे युद्ध कर्युं होत तो आम थात नहीं. एम कही कृष्णवासुदेव पोते युद्ध करवा सज्ज थइ “ हुंज राजा !! पद्मनाभ राजा नही ” एम प्रतिज्ञा करी रथ पर आरूढ थइने ज्यां पद्मनाभराजा हतो त्या आव्या. आवीने पांचजन्यशंखने पोताना मुखना वायुथी वगाड्यो, ते शंखना अवाजथी पद्मनाभराजानु त्रीजा भागनुं सैन्य हणायुं यावत् नाशी गयुं.

तेवारपछी कृष्णवासुदेवे सारंगनामनुं पोतानुं धनुष हाथमां लेइ तेनो टंकारव कर्यो, टंकारवने श्रवण थतां पद्मनाभराजानो सैन्यनो बीजो-त्रीजो भाग हणायो अने नाशी गयो. आ जोइ पद्मनाभराजा पराक्रमरहित थयो थको अपरंकका राजधानीमां पेशी गयो अने दरवाजा बन्ध करी दीधा. आथी कृष्णवासुदेव अपरंकका राजधानीए आव्या अने दरवाजा बन्ध जोइ रथमांथी नीचे उतरी वैक्रिय-समुद्घात करी नरसिंहरूप विकुर्वीने मोटा शवरो करता जोसपूर्वक पगनुं आस्फालन करवा लागवाथी अपरंकका राजधानीना किला-दरवाजा-झरुखा-तोरणो मोटा मोटा महेल जमीनदोस्त थया. पद्मनाभराजा आ स्थिति जोइ भयभीत वनेलो द्रौपदीदेवीना शरणे गयो. द्रौपदीदेवीए ठपको आपी जणाव्युं के-हे देवानुप्रिय ! तमे स्नान करी एक पहरेछुं अने बीजुं ओढेछु एम बे वखो जलवडे नीतरता

રાણી પહેરેલા વસ્ત્રથી નીચે મુલ રાણી અન્તઃપુરની રાણીઓ, પ્રધાન સહિત શ્રેષ્ઠ રત્નનું મેટળું લેઈ મને આગલ કરી કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જાઓ, ઉત્તમપુરુષો પ્રણામ કરનારા પુરુષો પર પ્રસન્ન થનારા હોય છે. દ્રૌપદીદેવીના કહ્યા પ્રમાણે સર્વે કરીને કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે શરણે ગયો, પગે પડી પોતાની મૂલની ક્ષમા યાચી દ્રૌપદીદેવીને પાછી સોંપી. દ્રૌપદીદેવીને રથમા વેસાડી જ્યાં પાંડવો હતા ત્યાં આવી કૃષ્ણ-વાસુદેવે પાંચ પાંડવોને પોતાને હાથે સોંપી. ત્યારપછી પાંચ પાંડવો સહિત કૃષ્ણવાસુદેવ રથમાં વેસી લવણસમુદ્રમધ્યે થઈ જમ્બૂદ્વીપના ભરતક્ષેત્રે જવા માટે ચાલ્યા.

પદ્મનાભરાજાને દેશનિકાલની થયેલી શિક્ષા—

તે કાઢે તે સમયે ઘાતકીલખડના પૂર્વદિશાના અર્ધભાગવિષે ભરતક્ષેત્રનેવિષે ચંપા નગરી છે, ત્યાં પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. ત્યાં મુનિસુત્રનામના તીર્થંકરની પર્યદામાં કપિલ નામના વાસુદેવ ધર્મ શ્રવણ કરતા હતા, તે સમયે શંખનો શબ્દ સાંભળી અધ્યવસાય થયો કે—શું આ ભરતક્ષેત્રમાં વીંજો કોઈ વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયો છે કે—જે મારાસમાન શંખને વગાડે છે ! તે સમયે મુનિસુત્ર તીર્થંકરે કપિલ વાસુદેવને કાંઈ કે તમને શંખનો શબ્દ શ્રવણ કરો એવો વિચાર આવ્યો કે શું આ ક્ષેત્રમાં વીંજો વાસુદેવ ઉત્પન્ન થયો છે ! તે સત્ય છે. પ્રસુના પ્રશ્નનો ઉત્તર હા પ્રસુ તે સત્ય છે. મુનિસુત્ર તીર્થંકરે જણાવ્યું કે—હે કપિલ ! આ થયું નથી, થાય નહીં અને થશે પણ નહિ, કે એક યુગમાં અથવા એક સમયમાં વે તીર્થંકર, વે ચક્રવર્તી, વે બલ્લદેવ અથવા વે વાસુદેવ ઉત્પન્ન થાય, પરન્તુ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! જમ્બૂદ્વીપના ભરતમાંથી દક્ષિનાપુર નગરથી પદ્મનાભરાજાએ પૂર્વસંગતિકદેવદ્વારા દ્રૌપદીદેવીનું હરણ કરાવ્યું છે, તેથી દ્રૌપદીની મદદે પાંચ પાંડવો સહિત કૃષ્ણવાસુદેવ છટ્ટા રથમાં વેસીને આવ્યા છે, તેઓ કૃષ્ણવાસુદેવ પદ્મનાભરાજાની સાથે યુદ્ધ કરે છે, તેમાં થતો

આ શંખનો શબ્દ તારા શ્રવણમાં આવ્યો છે. આ શ્રવણ કરી શ્રીમુનિસુવ્રતપ્રમુને વંદના—નમસ્કાર કર્યા અને કહ્યું કે—હે પ્રમુ ! હું જહને પુરુષોમાં ઉત્તમ એવા કૃષ્ણવાસુદેવનાં દર્શન કરું, પ્રમુએ કહ્યું કે—હે કપિલવાસુદેવ ! આવું થયું નથી, થાય નહીં અને થશે પણ નહીં. કે એક અરિહંત બીજા અરિહંતને, એક ચક્રવર્તી બીજા ચક્રવર્તીને, એક બલદેવ બીજા બલદેવને અને એક વાસુદેવ બીજા વાસુદેવને જુએ, તો પણ હે કપિલ ! વાસુદેવ ! લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈને જતા એવા તે કૃષ્ણવાસુદેવની શ્વેત અને પીલી એવી ધ્વજાના અગ્રભાગને તમે જોશો.

તે વાર પછી કાપિલવાસુદેવ પ્રમુને વંદના—નમસ્કાર કરી હસ્તિ પર વેસી સમુદ્રકાંઠે ગયો અને લવણસમુદ્ર મધ્યે થઈ જતા એવા કૃષ્ણવાસુદેવની ધ્વજાના અગ્રભાગને જોયો અને શંખ વગાડ્યો. કૃષ્ણવાસુદેવે તે શ્રવણ કરી પોતાના પદ્મજન્ય શંખને વગાડ્યો એમ કરી શંખના અવાજો દ્વારાએ મેલાપ કર્યો.

તે વાર પછી કપિલવાસુદેવ અપરંકા નગરીએ ગયા અને ઘરો વિગેરે પડી ગયેલા જોયા, પદ્મનાભ રાજા તેમની પાસે આવ્યો અને કૃષ્ણવાસુદેવના આગમનની બીના આમૂલ્યથી જણાવી, તમને પણ એ કૃષ્ણે ન ગણકાર્યા ! કપિલવાસુદેવે પદ્મનાભ રાજાને હૃદયપારની શિક્ષા ફરમાવી અને તેના સ્થાને પદ્મનાભ રાજાના પુત્રનો અભિષેક કરાવી રાજ્યગાદીએ બેસાડ્યો. પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલ.

આ વાજુ કૃષ્ણવાસુદેવે લવણસમુદ્રના મધ્યભાગે થઈ ગંગાનદીની પાસે આવ્યા ત્યારે પાંચ પાંડવોને કહ્યું કે—તમે ગંગાનદી ઉતરો !, હું લવણસમુદ્રના અધિપતિ સુસ્થિતદેવને મળી આવું છું. કૃષ્ણમહારાજાની આજ્ઞા પામેલા પાંચે પાંડવો ગંગાનદી હતી ત્યાં આવ્યા અને

एक नानी होडी शोधી काढी तेमां वेसी, नदी उत्तरी सामे कांटे गया. अने कृष्णवासुदेव पोताना मुजाबलथी गंगा महानदी उत्तरवा समर्थ छे के नहीं ते जोवा माटे पेली नावडी सताडी दीधी. कृष्णवासुदेव सुस्थितदेवने मळी गंगा महानदीए आब्या अने चोतरफ नावडीनी तपास करवा लाग्या परन्तु नावडी मळी नहिं. आथी एक हाथे सारथि घोडा सह रथने ग्रहण कर्यो अने बीजा हाथथी साडी बासठ योजन विस्तारवाळी गंगा महानदी उत्तरवा लाग्या. अधमार्गे आवतां परसेवो थयो अने थाकी गया. आथी विचार आब्या के- अहो पाच पाडवो महावलवान छे, आवडी मोटी नदी उत्तरी गया. कोइ पण कारणे पद्मनाभराजाने तेओए हण्यो नही अने नसाडी मूक्यो पण नहीं, आ वखते गंगादेवीए कृष्णवासुदेवना परिणाम जाणी ते जग्याए स्थळभूमि करी तेना पर कृष्णवासुदेव थोडीवार थाक उत्तरी आगल नदी उत्तरी यावत् पाच पांडवोने मळ्या अने तेमना वलना वखाण कर्यो त्यारे पोते जणाव्युं के-अमे होडीथी उत्तर्या हता परन्तु वळ जोवा नावडीने छुपावी तमारी राह जोता अही रखा छीए ! आ श्रवण करी क्रोध पामी कपालमां भुकुटी करी कृष्णवासुदेव कहेवा लाग्या के-अहो ! ज्यारे में वे लाख योजनना विस्तारवाळा लवणसमुद्रने उत्तरी पद्मनाभने हण्यो यावत् नसाडी मुक्यो अने अपरफंका भागी द्रौपदीने हाथ करी त्यारे तमे म्हारु माहात्म्य जाण्युं नही, हवे तमे जाणशो ! आम बोली लोहदंडथी पांचे पाण्डवोना रथने चूरी नाख्यो अने देशनिकालनी आज्ञा करी, जे स्थाने आ आज्ञा फरमावी ते स्थाने रथमर्दन नामनुं तीर्थ थयुं. कृष्णवासुदेव पोताना स्कंधावारने मळ्या अने ते स्कंधावार सहित द्वारकानगरीए आब्या.

पांडवोए पांडुमथुरा नामनी नवी वसावेली नगरी.

द्रौपदीदेवी सह पांच पाडवो हस्तिनापुर नगरे आब्या अने पाडुराजाने द्रौपदीनी प्राप्तिथी मांडी हदपरनी सजानी हकीकत जणावी,

પાંડુરાજાએ ટપકો આપ્યો અને કુંતીદેવીને આ હકીકત જાણવીને દ્વારકા નગરીએ કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે મોકલી. કૃષ્ણવાસુદેવ પાસે જવા કુંતીદેવી હાથી પર બેસી ગયા. પાંડુરાજાથી આજ્ઞા પામેલી કુંતીદેવી દ્વારકાનગરીના ઉદ્યાનમાં આવી, અને કૌટુંબિક પુરુષોબંડે પોતાના આગમનની સ્થિતિ કૃષ્ણવાસુદેવને આપી. કૃષ્ણવાસુદેવ પૂર્વની જેમ સન્મુખ જઈ મહેલે કુંતીફોઈને લાવ્યા અને આગમનનું કારણ પૂછ્યું. કુંતીફોઈએ આગમનનું કારણ જણાવતાં જણાવ્યું કે હે પુત્ર ! તમે પાંચ પાંડવોને દેશનિકાલની આજ્ઞા કરી છે. તમે તો સમગ્ર દક્ષિણાર્ધ ભરતના સ્વામિ છો તેથી તેઓ ક્યાં જઈને રહે ? કૃષ્ણવાસુદેવે કુંતીફોઈને જવાનું આપતા જણાવ્યું કે—હે ફોઈ ! વાસુદેવ, વલ્લભ અને ચક્રવર્તી વગેરે ઉત્તમ પુરુષોનું વચન મિથ્યા થાય નહીં તેથી દક્ષિણ દિશાના સમુદ્રકાંઠે જાય અને પાંડુમથુરા નામની નવી નગરી વસાવી રહે, તેમ મ્હારી દૃષ્ટિમાં ન આવે તેમ રહે, આમ કરી કુંતીદેવીનો સત્કાર કરી વિદાય કર્યો. હસ્તિનાપુર નગરે કુંતીદેવીએ આવી પાંડુરાજાને સર્વ હકીકત જણાવી અને પાંડુરાજાએ પાંચ પાંડવોને કૃષ્ણવાસુદેવની આજ્ઞા જણાવી, પાંચે પાંડવો એ વાત કબુલ કરી સમુદ્રકાંઠે આવી પાંડુમથુરા નામની નગરી વસાવી તેમાં રહેવા લાગ્યા.

પાંચ પાંડવોએ દ્રૌપદીદેવી સાથે લીધેલી પ્રવ્રજ્યા.

દ્રૌપદીદેવીને એક પુત્ર જન્મ્યો તેનું નામ પાંડુસેન પાડ્યું. એકસમયે ધર્મઘોષ નામના સ્થવિર પાંડુમથુરામાં પધાર્યા. તેમને વાંદવા માટે પર્ષદા નીકળી તેમાં પાંચ પાંડવો ગયા અને ધર્મશ્રવણ કરી ધર્મઘોષસ્થવિરને વિનંતિ કરી કે—અમે દ્રૌપદીદેવીને પૂછીએ, તથા યુવરાજ પાંડુસેન કુમારને રાજ્ય પર સ્થાપન કરીએ, ત્યારપછી આપની પાસે દીક્ષા લઈએ, આ સાંભળી ગુરુ બોલ્યા કે હે દેવાનુપ્રિયો ! યથાસુખમ્ વિલંબ કરશો નહીં ! પાંચે પાંડવોએ મહેલે જઈ દ્રૌપદીદેવીને પૂછ્યું ત્યારે દ્રૌપદીદેવીએ હું પણ તમારી સાથે દીક્ષા લઈશ તેમ

જળાબ્ધું, ત્યારપછી પાંડુસેનને રાજ્યાભિષેક કરી રાજ્યગાદીએ સ્થાપન કર્યા. પાંડુસેન રાજાએ જલ્દી દીક્ષાભિષેકની તૈયારી કરાવી. એક હજાર પુરુષોથી ઉપાડાય તેવી શિવિકા કરાવી યાવત્ શિવિકામાં વેસાડી ધામધૂમપૂર્વક શ્રીધર્મઘોષસ્થવિર પાસે લાવ્યા અને પાંચે પાંડવો દીક્ષા લઈ શ્રમણ થયા. શ્રમણ થઈને ચૌદપૂર્વનો અભ્યાસ કર્યો. ઘણા વર્ષો સુધી છટ્ટ-અટ્ટમ-દશમ-અર્ધમાસક્ષમણ-માસક્ષમણની તપસ્યાઓ કરી આત્માને ભાવતા થકા વિચરે છે, ત્યારપછી તે સ્થવિર ભગવંતે એકસમય પાંડુમયુરા નગરીના સહસ્રાન્ન-વનઉદ્યાનથી બહાર નીકળી વિચરવા લાગ્યા, તે સમયે શ્રીનેમિનાથપ્રભુ વિચરતા સૌરાષ્ટ્રદેશમાં વિચરે છે તેવું પાંડવમુનિઓએ શ્રવણ કરી શ્રીનેમિનાથપ્રભુને વાંકવા માટે પોતાના ગુરુ ધર્મઘોષ સ્થવિરની આજ્ઞા માગી.

પાંચે પાંડવો કેવલજ્ઞાન પામી મોક્ષે સીધાવ્યા.

ગુરુમહારાજની આજ્ઞા પામી યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચે પાંડવમુનિવરોએ વિહાર કર્યો અને ગામાનુગામ વિચરતા હસ્તિકલ્પ નામના નગરના સહસ્ત્રાન્નવન નામના ઉદ્યાનવિષે આવ્યા. યુધિષ્ઠિરમુનિ સિવાયના ચારે મુનિવરોએ માસસમળના પારળાને દિવસે પહેલી પોરસીએ સજ્ઞાયધ્યાન કર્યું અને વીજી પોરસીએ ધ્યાન કર્યું તે પછી યુધિષ્ઠિરમુનિવરની આજ્ઞા પામી ભિક્ષા માટે ફરવા લાગ્યા ત્યાં તેઓએ શ્રવણ કર્યું કે શ્રીનેમિનાથપ્રભુ ઉજ્જયંતગિરિના (રૈવતાચલગિરિના) શિખર વિષે જલરહિત એકમાસના અનશનવડે પાંચસો ને છત્રીસ સાધુઓ સહિત મોક્ષે પધાર્યા. આ શ્રવણ કરી ગોચરી ફરતા પાછા ફરી યુધિષ્ઠિરમુનિની સમીપમાં આવી લાવેલા આહારપાણી આલોવી રૂપાંવહીયં પ્રતિક્રમી ગોચરી યુધિષ્ઠિરમુનિને દેલાડી કલુ કે-ગોચરી અમે શ્રીનેમિનાથપ્રભુના મોક્ષે સિધાવ્યાના સમાચાર સાંભળતા પહેલાં વહોરેલી છે, તે આપણે હવે પરઠવી દઈ શ્રીશંતુજયપર્વત પર ધીમે ધીમે ચઢી મરણની અપેક્ષા રાહ્યા વિના અનશન કરવું શ્રેયસ્કર છે.

આ પ્રમાણે અન્યોઅન્ય નક્કી કરી વિધિપૂર્વક ગોચરી પરઠવી શ્રીશત્રુંજયે આવ્યા અને શ્રીશત્રુંજયે ચઢ્યા, શ્રીશત્રુંજય પર ચઢીને બે માસનું અનશન કરી કેવલજ્ઞાન-કેવલદર્શન પ્રાપ્ત કરી સિદ્ધિપદને પામ્યા.

દ્રૌપદીસાધ્વી કાઠ કરી પાંચમા દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થઈ.

દ્રૌપદીદેવીએ સુવ્રતાઆર્યાની પાસે દીક્ષા-પ્રવ્રજ્યા લઈ અગિઆર અંગનો અભ્યાસ કર્યો અને એક માસનું અનશન સ્વીકારી આરાધનાપૂર્વક કાલઘર્મ પામી પાંચમા દેવલોકમાં-બ્રહ્મલોકમાં દશ સાગરોપમના ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્યવાલા દેવપણે ઉત્પન્ન થઈ. શ્રીજમ્બૂ-સ્વામિએ-શ્રીસુધર્માસ્વામિભગવન્તને પૂછ્યું કે હે પ્રભુ ! તે દ્રુપદદેવ ત્યાંથી ન્યવીને ક્યાં જશે ? ભગવાને કહ્યું કે-હે જમ્બૂ ! તે દ્રુપદ-દેવ ત્યાંથી ન્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સર્વકર્મનો અંત કરી મોક્ષે જશે.

ઉપનય—તપનો ક્લેશ ઘણો કર્યો હોય તો પણ નિયાણાના દોષથી જો તેને દૂષિત કરવામાં આવે તો તે તપ મોક્ષને માટે થતો નથી. તેમ ભક્તિરહિતપણે કહવા તુમ્બડાનું સરાવ દાન પાત્રને વિષે આપ્યું તેથી નાગશ્રીને ઘણા ભવ ભટકવું પડ્યું. આથી નિયાણા વિનાનો તપ કરવો તેમ સુપાત્રદાનમાં ભક્તિ સહિત દાન દેવું તે શ્રેયસ્કર છે.

इति श्रीज्ञातासूत्रना सोलमा अध्ययननो सारांश समाप्तः ॥

॥ १७-श्रीअश्वज्ञात-अध्ययन સારાંશ: ॥

પૂર્વાપર-સંવંધાદિ.

મોલમા અધ્યયનનાં નિયાયુ કરવાથી તેમ નિદ્રીયરાન જ્ઞાત્યો અનવેનો પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહ્યું. આ મતરમા અધ્યયનનાં રન્દિયોને કાપા ન રાનનારને અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે તે ગળાને છે—

શ્રીમુખમાંસ્થાનિ ગજપમગયાન્ કહે છે કે-હે વન્નુ ! તે કાલે અને તે મળે રુચિવિરિયે માને નયર હતું. ત્યાં જનકહેતુ નામનો રાના રાજ્ય કરતો હતો, તેમ તે નગરમાં ધણા-પણા દેશાંતર ગદ્ ગેપાર કરનારા અને વણના માખની પેંચો-કરનારા બનાટા વેપારીઓ હતા. જુદા વચત નારવણિહોઈ એવા મઝી વિનાર તરી જ્યાપાઁ માટે વઢાનો ગદ્ને જાજમમુદર વિષે જાણ્યા. કેટકાન ગાડ મયા ત્યાં તો ધણા ડરપતો થયા જાગ્યા, પ્રતિજ્ઞા તામુરે નાગો આમતેન ડોચયા ત્યાં, મુદ્દર નાચલી યાત તલકટ સતયનાં મુંડાચો અને પોતાનુ સમુદ્ર મમ્વનિનુ જાન પણ તેને વિસ્મરણ થયું. આ મમ્વે વપા (પામ્મી વચ્ચવનારા)-રહેમાં મારનારા-કુવાના રત્તક, સઢના રક્ષાત તથા માયાવિક્તો મુદ્વય મચ્ચામી પાસે જાગ્યા, અને વિનારમગ્ન થયેલા મુદ્વય નાચરી-નિર્યામકને પૂડા હાથા કે-તને શું વિનાર કરો છો ! આ પ્રશ્નના ગવામાં નિર્યામેત જગાલ્યું કે-હે મામ્વશાહીઓ ! મારી મતિ સરેનર નાગ પામી છે. આ ધમ્વન કરી મર્વે મયમીત થયેલા રુદ્ધ-રંકંધવિગેરે દેવોની માનતા કરતા જાગ્યા. જુદા મુદ્દરે પત્તી નિર્યામકની ચુદિર જાલી અને સમુદ્ર-માચના જાનને પામ્યો અને કમું કું-આપણે કાલિકૃષ્ણીપની સમીપમા જાગ્યા છીંઈ તેમ જાને મેનાતો કાલિકૃષ્ણીપ છે.

કાલિકદ્વીપે આગમન.

આ શ્રવણ કરી સર્વે હર્ષિત થયેલા અનુકૂલ વાયુવહે કાલિકદ્વીપ આવ્યા અને વહાણને લંગારી નાની હોડીઓવહે કાલિકદ્વીપમાં ઉતર્યા, તે કાલિકદ્વીપમાં ઘણી એવી રુપાની ધણો, સોનાની ધણો, રત્નની ધણો અને વજ્રજાતિના રત્નોની ધણો જોઈ તેમ ઉત્તમ લક્ષણવાળા જુદા જુદા રંગવાળા ધણા એવા ઘોડાઓ પણ જોયા. વહાણમાંથી ઉતરેલા વેપારીઓ વિગેરેને જોઈ તેમ તેમની ગંધથી મય પામતા અશ્વો તો ત્યાંથી નાશી ઘણા યોજન દૂર ગયા, આથી નાવવણિકો પરસ્પર આ પ્રમાણે બોલ્યા કે આ અશ્વોવહે આપણને કાંઈ પ્રયોજન નથી. અહિં ઘણી એવી રુપા વિગેરેની ધણો છે તેનાથી આપણાં વહાણો ભરી લેવા તે કલ્યાણકારી છે તેમ અન્યો અન્ય નક્કી કરી વહાણો ભરીને દક્ષિણ તરફના અનુકૂલ વાયુવહે ગંભીરપોતવહનપટ્ટન હરું ત્યાં આવ્યા અને ગાડાઓમાં રુપા આદિને ભરીને ગાડાઓવહે હસ્તિશીર્ષનગરના ઉદ્યાનમાં આવી ગાડાં છોડ્યાં.

કિમતિ મેટણું લેઈને કનકકેતુ રાજા પાસે ગયા, અને રાજાને મેટણું કર્યું. કનકકેતુ રાજાએ તેઓને પૂછ્યું કે-તમે લવણસમુદ્રમાં વારંવાર પ્રવેશ કરો છો, તો તમે તેમાં કોઈ આશ્ચર્ય જોયું હોય તો કહો ? નાવવણિકોએ કાલિકદ્વીપમાં આશ્ચર્યમૂલ જોયેલા અશ્વોનું વર્ણન કર્યું. તેઓએ કરેલા અર્ધના વર્ણનને શ્રવણ કરી કનકકેતુ રાજાએ તેઓને કહ્યું કે-તમે મારા કૌટુંબિક પુરુષો સાથે ત્યાં જાઓ અને ત્યાંથી ઘોડા લાવો ! નાવવણિકોએ કૌટુંબિક પુરુષો સાથે જવા કબુલ કર્યું. ઇટલે કનકકેતુ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને આ ઘોડા પકડવાની તમામ સામગ્રીપૂર્વક નાવવણિકો સહ કાલિકદ્વીપે જઈ ઘોડા લેઈ આવવા જણાવ્યું.

ઇન્દ્રિયોને વશ થયેલા ઘોડાઓનું પ્રસાવવું.

કૌટુંબિક પુરુષો ગાડી ગાડાં તૈયાર કરીને તેમાં શ્રોત્રહન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવાં ઘણાં, એવાં વાજિન્નો વ્રીણાઓ-વલ્લકીઓ-ગ્રામરીઓ-

કચ્છપીઓ અને મંભા વિગેરે, તથા ઘણા એવા કામના પાટીયા વિષે ચિત્તેરેલા ચિત્રો, ગુંથેલી માલાઓ આવી બીજી ઘણી એવી ચક્ષુને બહાલી લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘણી એવી કોમ્પ્યુટ વિગેરે ઘ્રાણ ઇન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ, ઘણી એવી લાંબ-સાકર-ગોળ વિગેરે જિન્હા ઇન્દ્રિયને પ્રિય લાગે તેવી વસ્તુઓ અને ઘણા એવા સુથી ભરેલા વસ્ત્રો, રત્નકમ્બલો, ઓઢવાનાં વસ્ત્રો, મસરુની ગાદીઓ ગાદલાં વગેરે સ્પર્શેન્દ્રિયને અનુકૂલ વસ્તુઓનાં ગાડાં ભર્યાં, ભરેલાં ગાડાંને લેઈને પોતપટ્ટણ આવ્યા અને વહાણો તૈયાર કરી વધી વસ્તુઓ વહાણોમાં ભરીને વહાણો મારફતે અનુકૂલ વાયુવંદે કાલિકદ્વીપ આવ્યા, દ્વીપના કિનારા નજીક વહાણો નાંગરી હોડીઓ મારફતે વધી વસ્તુઓ કિનારે લાવ્યા, અને ઘોડાઓના વેસવાના-સ્થાનોએ યોગ્ય રીતે વસ્તુઓ સ્થાપન કરી, વાજિન્ત્રો વગાડવા લાગ્યા. કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ વિષે મૂર્છાં રહિત થઈ ભય પામતા તે સ્થાનેથી નાશી ગયા, અને કેટલાક અશ્વો આ વસ્તુઓ વિષે મૂર્છાં પામ્યા તેમને કૌટુમ્બિક પુરુષોએ કપટથી ગલામાં-પગમાં પાશવંડે વાધ્યા અર્થાત્ પકડીને ઝાધી લીધેલા ઘોડાઓને વહાણમાં ચઢાવી વહાણ મારફતે ગંભીરપોતપટ્ટણ બન્દરે આવી હોડીઓ મારફતે ઘોડાઓ અને વસ્તુઓ કિનારે ઉતારી તે ઘોડાઓને, વસ્તુઓને લેઈને હસ્તિશીર્ધનગરમાં કનકકેતુ રાજા પાસે આવ્યા અને ઘોડાઓ અર્પણ કર્યા. સુશ થયેલા કનકકેતુ રાજાએ સર્વેનુ સન્માન કરી-સત્કાર કરી દાણ માફ કરી જવાની યાવત્ રજા આપી.

ફસાયેલા ઘોડાઓને પડેલા દુઃખો

કનકકેતુ રાજાએ તે ઘોડાઓને શિક્ષા આપવા સારુ અશ્વપાલને બોલાવી આપ્યા, અશ્વપાલે તે ઘોડાઓ અશ્વશાલામાં લેઈ જઈ મુલબંધનવંડે, કાનવંધનવંડે, પુંછડાના વાલ વાંધવાવંડે, સરીઓ વાંધવાવંડે, કાડાં વાંધવાવંડે વાંધ્યા, અને સ્વસી કર્યા, ચોકઠા

ચઢાવી, નેતરની સોટીવેઢે અને ચાત્રકવેઢે માર મારી તેમને વિનીત કર્યા, અને કનકકેતુ રાજાને અર્પણ કર્યા. આવી રીતે તે સમયે તે અશ્વો ઘણા ઢુઃખી થયા યાવત્ આહું જીવન વંઢન પામ્યા.

કથા-ઉપનયઃ—આસક્તિ નહીં પામી નાશી છૂટેલા ઘોઢાઓ માર સ્વાવાલા ન થયા યાવત્ વંઢન પામ્યા વિના યથેચ્છ સુખ મોગવવાવાલા થયા, તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી-શબ્દ-રસ-રૂપ-ગંઢ-સ્પર્શ પઢાર્થો વિષે આસક્ત થતા નથી તે આ લોક વિષે પણ પૂજવા યોગ્ય થાય છે અને સંસારસમુઢ્રને તરી જહ મોક્ષનાં અનન્ત સુખો મોગવે છે. જેવી રીતે આસક્તિ પામવાથી ફસાહ ગયેલા અને તેથી ઢુઃખની પરંપરાને પામી યાવત્ જીવન વંઢન પામેલા અશ્વો થયા તેવી રીતે જે સાધુ અથવા સાધ્વી ઢીક્ષા લીધા પછી શબ્દ-રૂપ-રસ-ગન્ઢ-સ્પર્શના વિષયોમાં આસક્ત થાય છે તે આ લોકમાં નિંઢનીય થાય છે અને અનન્ત સંસારમાં અમણ કરી ઢુઃખોને પામે છે.

॥ ઢિતિ શ્રી સત્તરમા શ્રીજ્ઞાતાઢ્યયનનો સારાંશઃ સમાપ્તઃ ॥

॥ અઢારમા શ્રી સુંસમાજ્ઞાત-અઢ્યયનનો સારાંશઃ ॥

ચિલાતિને કાઢી મૂક્યો.

પૂર્વના ૧૭ મા અઢ્યયનના સારાંશ વિષે ઢિન્ઢ્રયવશવર્તિ થતો અનર્થ અને જિતેન્ઢ્રિયને થતો લામ કહ્યો આ અઢારમા અઢ્યયનમાં લોમને વશ નહીં થનારને થતો લામ કહે છે.

તે કાલે તે સમયે (મહાવીર પ્રમુ જ્યારે આ હકીકત જણાવી રહ્યા છે તે સમયે) રાજગૃહી નગરી વિષે ઢન્ય નામનો સાર્થવાહ

છે તેને ભદ્રાવતી નામની માર્યા છે અને ધન, ધનપાલ, ધનદેવ, ધનગોપ અને ધનરક્ષિત નામે પાંચ પુત્રો અને સુંસમા નામની પુત્રી હતી, તેમ ચિલાત નામનો દાસપુત્ર હતો. આ ચિલાત વાઠકોને રમાડવામાં કુશલ હતો તેથી સુંસમા વાલિકોને રમાડતો તેમ વીજાં ઘણાં છોકરા-છોકરીઓને, કુમાર-કુમારિકાને રમાડતો હતો. કેટલાક સમય પછી તે ચેલાત દાસપુત્ર છોકરા વિગેરેની કોઢીઓ લાંબાના ગોઝા, મોય, દડા, ઢીંગલાઢીંગલીઓ, વલ્લો, આમરણો, અલંકાર હરી લેતો અને તેમના ઉપર આક્રોશ કરતો, તેમને મારતો, તેમની મજકરીઓ કરતો, આથી તે છોકરાઓ વિગેરે રડવા લાગ્યા આથી તેમના માતાપિતાઓ ધન્યશેઠને તેમના નોકર-ચિલાતના ત્રાસની હકીકત કહી. ધન્યશેઠે ચેલાતને ઠપકો આપવા છતાં ચેલાત છોકરા વિગેરેને ત્રાસ આપતો વિરમ્યો નહિ આથી ધન્યશેઠે ચેલાતને કાઢી મૂક્યો.

વિજયચોરનું મૃત્યુ.

ધન્યશેઠને ત્યાંથી કાઢી મુકાયેલ ચિલાત રાજગૃહીના નાના મોટા વજારો વિષે અને દેવકુલો, ડાંચરાઓ, પરવો, જુગારખાના સ્થાનો તેમજ દારુ(મદિરા)ના સ્થાનો વિષે રખડતો-સ્વચ્છંદી-અંકુશવિનાનો થયેલો મદિરાપાન-ચોરી અને માંસ ખાવામાં આસક્ત થયો યાવત જુગાર-વેશ્યા-પરસીમાં લંપટ થયો અર્થાત્ સૂતે વ્યસનવાળો થયો.

આ સમયે રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂર અગ્નિસ્થૂળામાં સિંહગુપ્તા નામની ચોરપછી છે. તે ચોરપછીમાં પાંચસો ચોરોનો નાયક વિજય નામે સેનાપતિ હતો, તે અતિ પાપિષ્ઠ હતો. ચોરી કરવામાં બહાદૂર હોવાથી તેને લોકો શૂરવીર-દુદ્ધપ્રહાર કરનાર સાહસિક અને શબ્દવેધી કહેતા હતા. આ વિજયચોર, જારપુરુષો, ગઠીયાઓ, વિશ્વાસઘાતીઓ, જુગારીઓ, અને ગુન્હેગારોને આશ્રય આપતો અર્થાત્

તેઓને શરણમૂત થતો હતો, આ વિજયચોર ગામો વિગેરેમાં ઘાડ પાડતો, ગાયો ચોરતો અને લોકોને કેદ કરતો. આમ અનેક પ્રકારે પ્રજાજનોને કનડતો હતો. ચિલાત લોકોથી પરાભવ પામવાથી વિજયચોરને શરણે આવ્યો અને રહ્યો તેમ વિજયચોરની સાથે રહી ઘાડો વિગેરે પાડવા લાગ્યો. ચેલાતની હોંશિયારી જોઈ વિજયચોરે ચેલાતને ઘણી ચોરવિદ્યાઓ, ચોરમન્ત્રો, ચોરની માયાઓ અને ચોરના છલકપટોમા પારંગત કર્યો. એક સમયે વિજયચોર કાલઘર્મ પામ્યો. અર્થાત્ મરણ પામ્યો. તેની પાંચસો ચોરોએ મઠી વહોલી રિદ્ધિપૂર્વક શ્મશાન યાત્રા કાઢી અને તેનું મૃત્યુકાર્ય કર્યું.

સુંમમાનું અપહરણાદિ.

ઘણી એવી વિદ્યાઓ અને વીરતા ચિલાત પાસે જોઈ ચોરોએ મેગા થઈ વિજયચોરને સ્થાપ્યો. આથી ચિલાત પાંચસો ચોરોનો અધિપતિ થયો. અધિપતિ વનેલા ચિલાતે પાંચસો ચોરોનું સન્માન-સત્કાર કરી કહ્યું કે-રાજગૃહી નગરમાં ધન્ય નામે સાર્થવાહ છે તે ઘણો ધનવાન છે. ધન્યસાર્થવાહને પાંચ પુત્રો અને રૂપવાન સુંસુમા નામની પુત્રી છે. આપણે રાજગૃહી નગરીમાં જઈ ધન્ય સાર્થવાહનું ઘર હુંડીએ અને હુંડમાં.—જે ઘન, સોનું, વસ્ત્ર આવે તે તમારે વધાંયે લેવું અને મારે સુંસુમાપુત્રી ગ્રહણ કરવી. વધાય ચોરોએ આ વાત કબુલ કરી.

ચોર સેનાપતિ ચિલાત પાંચસો ચોરો સહ મંગલનિમિત્તે મીંજાયેલા ચર્મ પર વેઠો અને દિવસના છેલ્લા પહેરે વસ્તરો વાંધી છાતીએ ઢાલો પહેરી, મ્યાનોમાંથી તલવારો કાઢી, પર ધનુષો વિષે પળચો ચઢાવી વાળોને મૂકવા માટે માથામાંથી વાળો કાઢ્યા, વરછી-માલા ઉછાલવા લાગ્યા, તેમ જંબાએ ઘુઘરીઓ લટકાવી, શીઘ્રપણે વાર્જિત્રો વગાડવા લાગ્યા અને સિંહનાદ કરતા સિંહગુફામાંથી નીકળી

રાજગૃહી નગરીથી થોડે દૂરના જંગલમાં સંતાયા. મધ્યરાત્રિના સમયે ઝ્યારે લોકો નિદ્રામાં હતા ત્યારે પૂર્વદિશાના દરવાજે આવ્યા અને ચેલત સેનાપતિએ જલની મસકમાંથી યોડું પાળી લઈ આચમન કરી તાઢ્યા ઉપાડવાની વિધાનું સ્મરણ કર્યું, અને દરવાજાના કમાડ ઉપરા મન્ત્રેલું પાળી છાંટ્યું પટલે દરવાજાના કમાડો ઉઘડી ગયાં, સુઢ્યા થયેલા દરવાજાથી સર્વેએ નગરીમા પ્રવેશ કર્યો અને વોલવા લાગ્યાં,—પાચસો ચોરો સહ ચેલત સેનાપતી ધન્યસાર્થવાહને ત્યાં ઘાડ પાડવા જાય છે, જેને નવી માતાનું દૂધ પીવું હોય તે વહાર નીકઢો !!! એમ વોલતા વોલતા ધન્યસાર્થવાહના ઘરે આવ્યા અને ઘર ઉપાડી હુંટવા લાગ્યા. આ જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રો સહ એક વાજુ સંતાઈ ગયા; ચેલતે મુંસમાનું હરણ કર્યું, અને પાંચસો ચોરે ધન વિગેરેની હુંટ કરી, રાજગૃહનગરીથી નીકઢી ગયા. ધનસાર્થવાહે આ જોઈ નગરરક્ષકોની પાસે જઈ કાંય કે-તમે મને સહાય કરો, ધન તમારું અને છોકરી મારી, ચાલો ! લડકરસહિત ધન્યસાર્થવાહ પાંચ પુત્રોયુક્ત ઘાડપાડુઓની પાછલ પડ્યા અને યુદ્ધમાં હારી ગયેલા ચોરો ધન વિગેરે છોડી નાશી ગયા. ધન લઈ લડકરના માળસો તો ચાલી ગયા, અને ચિલત મુંસમાને ઉપાડી વંચે ગામ ન આવે તેવા માર્ગે જોઈ ધન્યસાર્થવાહ પાચ પુત્રોયુક્ત તેની પાછલ પડ્યો. થાકી ગયેલા ચિલતે પાછલ આવતા ધન્યસાર્થવાહ આદિને જોઈ મુંસમાવાઢાનું પોતાની તલવારથી મસ્તક કાપી નાલુંડું અને તે મસ્તક લઈને જંગલમાં ચેલત નાશી ગયો, અને નિર્જન અટનીમા તુપાથી પરામવ પામેલો દિશા માર્ગ મૂલેલો મરી ગયો.

૧ શ્રી આવરયકસુત્રમાં તેને ' માર્ગમાં સાગુ મઢ્યા તેમના મુત્યથી ઉપશમ-સંબર-વિવેક આ પદોને પામીને સાપુના ઢેઢાને 'કાગોત્સર્ગમાં રહો ત્રણે પદોને ખાવતો ક્ષીઢીઓથી ધાસા ઘરીરે જાગી સમાન યથેલો શુભયાનથી કાઢ કરી દેવસોદમાં ગયો તેમ જગ્યાધ્યું છે

ઉપનય—

જે સાધુ સાધ્વી પ્રવજ્યા લેઈને—વમનને ઝરનારા, અને નાશ પામવાના સ્વમાવવાળા, શરીરની શોભારૂપ માટે આહાર કરે છે, અર્થાત્ સ્વાદ્યલેહુપતા અને વિષયના પિપાસુ થાય છે તે સાધુ સાધ્વી ચિલાત દાસપુત્ર દુઃસ્ત્રી થયો તેમ દુઃસ્ત્રી થાય છે યાવત્ શ્રાવક—શ્રાવિકા—ઓને હીલના કરવા લાયક થઈ દીર્ઘકાલ સંસારમાં મટકે છે.

ધન્યસાર્થવાહ પંચે પુત્રો સહ ચિલાતની પાછલ દોડતાં થાકી ગયા, આથી પકડવા અસમર્થ થયેલા પાછા ફરતાં સુંદુમાપુત્રીનું ઘડ જોઈ કુહાડાથી કાપેલા ચંપકના વૃક્ષની જેમ ભૂમિ પર પડ્યા, અને જ્યારે સાવધાન થયા ત્યારે ઘણા સમય સુધી વિલાપ કરવા લાગ્યા. થાકની સાથે તૃષ્ણા લાગવાથી ચારે દિશાએ જલની તપાસ કરી પણ જલની પ્રાપ્તિ ન થઈ. ધન્યસાર્થવાહે પુત્રોને કહ્યું કે—હે પુત્રો ! પાણી વિના નગરીમાં જવા અશક્ત થયેલા આપણે છપ્પ અહિં મૃત્યું પામીશું માટે હે પુત્રો ! તમે એમ કરો ! મને જીવિતરહિત કરો અને તમે સર્વે મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી સ્વસ્થ થઈ અટવી પાર પામી રાજગૃહીમાં જજો અને અર્થ, ધર્મ અને પુણ્યના માગી થજો !

જેષ્ઠપુત્ર—હે પિતાજી ! તમે અમારા પિતા છો, ગુરુ છો, દેવરૂપ છો, કષ્ટથી રક્ષણ કરનારા છો તો હે તાત ! અમે તમને કેમ જીવિતથી દૂર કરીએ ? તથા તમારા માંસ—રુધિરનો આહાર કેમ કરીએ ? તેથી હે પિતા ! તમે મારા જીવિતને દૂર કરો ! તથા મારા માંસ—રુધિરનો આહાર કરી અટવી પાર પામો ! ત્યારે બીજા, ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા પુત્રને ધન્યસાર્થવાહે કહ્યું પણ વધાય પુત્રોએ જેષ્ઠપુત્રની જેમ જવાવ આપ્યો.

धन्यसार्थवाहे विचार करी पुत्रोने कसु के-आ पुत्री सुंसुमा जीवरहित थयेली छे तेनुं मांस आदिनो आहार करी स्वस्थ थइए, पांत्त्रे भाइओए आ वात अंगीकार करी. अरणिना काष्ठयी, अग्नि, उत्पन्न करी मांस पक्की खाधुं. अने रुधिरथी स्वस्थ थया छता. अटवी उछंधी राजगृहनगरे आवी पोताना घेर आब्या. अने सुंसुमा पुत्रीनुं लौकिक कार्य कर्तु यावत् अनुक्रमे शोक रहित थया.

ते काळे ते समये श्रमण भगवान महावीर प्रभु राजगृहनगरनी बहार गुणशीलचैत्यविषे समवसर्या हता तेमनी पसेथी धर्म श्रवण करी धन्यसार्थवाहे प्रव्रज्या लीधी अने अगियार अंगना जाणकार थया तेम एक मासनी संलेखना (अनशन) करी सौधर्म-देवलोकमां उत्पन्न थया, त्याथी च्यवी महाविदेहक्षेत्रमां जन्म. पामी संयम लइ सिद्धिपदने पामशे.

कथानो परमार्थः—

धन्यसार्थवाहे वर्ण-रूप-बल के विषयोने माटे सुंसुमापुत्रीना मांस-रुधिरनो आहार कर्यो न होतो, किन्तु राजगृह नगरने पामवा माटे आहार कर्यो हतो. तेम जे साधु अथवा साध्वी-व्रमन-पित्त-शुक्र अने रुधिरथी झरता यावत् अवश्य त्याग करवा लायक आ औदारिक शरीरना वर्ण-रूप-बल के विषय माटे आहार करता नथी परंतु एक सिद्धिगति पामवामां सहायभूत थवा माटे आहार करे छे, ते आ भवमां साधु-साध्वी श्रावक अने श्राविकाओथी पूजनीय थाय छे, यावत् मोक्ष पामे छे.

॥ इति अष्टादशाध्ययनस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ ओगणीसमा श्रीपुण्डरीक-अध्ययननो सारांश ॥

पूर्वना अध्ययन विषे संवर न करनारने अनर्थ, अने संवर करनारने लाभ दर्शव्यो, आ अध्ययन विषे चिरकाळ संवर कर्था छतां तेनो भंग करे तो पण अनर्थ थाय छे, अने अल्पकाळ पण संवर करे तो तेने लाभ थाय छे ते कहे छे.

पूर्व महाविदेहक्षेत्र विषे सीता नामनी महानदीना उत्तर कांठे सीतामुख नामना वनखंडनी पश्चिमे एक शैलक नामना वखारा पर्वतनी पूर्व दिशाए पुष्कलावती नामना विजयमां पुण्डरीकिणी नामनी नगरीमां महापद्म नामे राजा हतो तेमने पद्मावती नामे राणी अने पुण्डरीक-कंडरीक नामना पुत्रो हता तेमां पुण्डरीक युवराज हतो, पांचसो मुनि साथे परिवरेला धर्मघोष नामना स्थविर पासै पुण्डरीक युवराजने गादी पर बेसाडी महापद्मराजाए दीक्षा लीधी. महापद्म अनगार चौदपूर्वी थइ घणा काल संयम पाळी मोक्षमुखने पाम्या.

ते वार पछी पुण्डरीकिणी राजधानी बहार नलिनीवन नामना उद्यान विषे स्थविर मुनि पधार्या तेमने वंदन करवा पुण्डरीक राजा गया, कंडरीक पण लोकोना शब्दो श्रवण करी स्थविर पासै गया. पुण्डरीक राजा प्रतिबोध पामी श्रावक थया अने पोताना घेर गया. त्यारपछी कंडरीक युवराज उभा थइ यावत् आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो के-हे प्रभु ! हुं पुण्डरीकराजानी रजा लेइ यावत् दीक्षा ग्रहण करीश ! आ सांभळी स्थविरमुनिए पुण्डरीकने कहुं के-तने जेम सुख उपजे तेम कर, कंडरीक स्थविरमुनिने वंदन नमस्कार करी ज्या पुण्डरीक राजा हता त्यां गयो.

कंडरीक पुण्डरीकराजाने विनंति करे छे, अने कंडरीक दीक्षा ले छे.

कंडरीक पुण्डरीकराजाने बे हाथ जोडी कहेवा लाग्या के-हे राजन् ! में स्थविर साधु पासै धर्म श्रवण कर्यो छे, ते धर्म रुच्यो

છે તેથી તમારી આજ્ઞા પામ્યો છતો પ્રવજ્યા લેવા ઇચ્છું છું !, પુંડરીકરાજા કંડરીકયુવરાજની આ વાત શ્રવણ કરી કંડરીકયુવરાજને કહ્યું કે-હે માઈ ! તું અધુના દીક્ષા ન લઈશ, હું તને મોટા-મોટા રાજ્યાભિષેકવડે આભિષેક કરવાનો છું. તે સાંભળીને કંડરીકે પુંડરીકની આ વાતનો આદર ન કર્યો અને મૌન રહ્યો. પુંડરીકરાજાએ વે ત્રણવાર કહ્યું કિન્તુ કુંડરીક મૌન જ રહ્યો. ત્યારે પુંડરીકરાજાએ વીજી ઘણી રીતે સમજાવ્યો છતાં ય્યારે કંડરીક ન સમજ્યો ત્યારે ઇચ્છા વિના દીક્ષાની સંમતિ આપી. ઉદ્યાનમાં જઈ સ્થવિરમુનિને પુંડરીકરાજાએ કંડરીકની શિષ્યરૂપ મિત્રા આપી, કંડરીક પ્રવજ્યા લઈ અત્યાર થયા યાવત્ અમ્યાર અંગના અમ્યાસી થયા, અને સ્થવિરમુનિની સાથે ગામાનુગામ વિચરવા લાગ્યા.

રોગથી વ્યાપ્ત થયેલા-કંડરીકમુનિ.

તે વાર પછી કંડરીક અનગારને સુકા-લુસા આહારે કરીને શેલકમુનિની જેમ વાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, યાવત્ વ્યાધિથી વ્યાપ્ત થયેલા ગામાનુગામ વિચરતા સ્થવિરમુનિ સાથે પુંડરીકિણી નગરીના ઉદ્યાન વિષે પધાર્યા. પુંડરીકરાજા વાંદવા માટે આવ્યા તેમને ગુરુમહારાજાએ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો. પુંડરીકરાજા ધર્મ શ્રવણ કરી, વંદના-નમસ્કાર કરી કંડરીકમુનિ પાસે વંદના-નમસ્કાર કરવા ગયા. વંદના નમસ્કાર કરી કંડરીકમુનિનું શરીર જોતાં રોગગ્રસ્ત લાગ્યા. આથી ત્યાંથી ઊઠી પુંડરીકરાજા સ્થવિરમુનિવર પાસે જડને કંડરીકમુનિની ચિકિત્સા કરાવવા માટે યાનશાલામાં પધારવા વિનંતિ કરી, પુંડરીકરાજાની વિનંતિ સ્વીકારી સ્થવિરમુનિ સહુ સાધુઓ સાથે યાનશાલાએ પધાર્યા. અહિં પુંડરીકરાજાએ શેલકમુનિની મંદુકરાજાએ જેમ ચિકિત્સા કરાવી હતી તેમ કંડરીકમુનિની ચિકિત્સા કરાવી તેથી રોગરહિત થયા યાવત્ શરીર ચલવાલા થયા. સ્થવિરભગવાન રાજાને પૂછીને વિહાર કરી ગયા, કિન્તુ રાજ્યના આહાર વિષે

લુબ્ધ થયેલા કંડરીકમુનિએ વિહાર ન કર્યો અને ક્રમે ક્રમે વધુ શિથિલાચારવાલા થઈ ગયા.

આસક્તિના પ્રતાપે કંડરીકમુનિનું થયેલું પતન, પુંડરીકરાજાએ ગ્રહણ કરેલું સંયમ.

પુંડરીકરાજા—કંડરીકમુનિનો શિથિલાચાર જાણી અન્તેપુરી સહ કંડરીક મુનિ પાસે આવ્યા અને વંદના-નમસ્કાર કરી કહ્યું. હે મુનિવર ! તમે ધન્ય છો ! કૃતાર્થ છો ! પુણ્યવન્ત છો ! તમે મનુષ્યજન્મ-જીવનનું ફલ સારું પ્રાપ્ત કર્યું ! કેમકે રાજ્ય અને અન્તઃપુર ત્યાગ કરી સંયમ મહણ કર્યું છે, હું અધન્ય છું ! પુણ્યહીન છું ! રાજ્ય અને અંતઃપુર વિષે આસક્ત થયેલો-મૂર્ચ્છિત થયેલો છું ! યાવત્ સયમ મહણ કરવાને અશક્ત થયો છું, તમે ભાગ્યશાલી છો ! આમ કહ્યા છતાં કંડરીકમુનિ રાજાની આ વાતનો આદર કરતા નથી પણ મૌન રહે છે. આથી બે ત્રણવાર પુંડરીકરાજાએ કહ્યું ત્યારે લજ્જાથી મોટા ભાદના ગૌરવને લેઈ રાજાની રજા લેઈ સ્થવિરમુનિની પાસે વિહાર કરી ગયા, અને ઉગ્ર વિહાર કરતા સ્થવિરમુનિની સાથે વિચરવા લાગ્યા. ત્યાર પછી ચારિત્રના પરિણામથી રહિત થયેલા કંડરીક અનગાર સ્થવિરમુનિની આજ્ઞા લીધા વિના ધીમે ધીમે નીકલી પુંડરીકિણી નગરીના અશોકવનમાં આવી અશોકવૃક્ષની નીચે પૃથ્વીના શિલતલ વિષે વેઢ્યા અને આર્ષધ્યાન કરવા લાગ્યા, તેમની આ સ્થિતિ અશોકવનમાં આવેલી ધાવમાતાએ જોઈને સર્વે વૃત્તાંત પુંડરીકરાજાને જણાવ્યો. પુંડરીકરાજા તૂરત અન્તઃપુરસહિત ત્યાં આવ્યો અને વંદના નમસ્કાર કરી પૂર્વની જેમ તેના વસ્ત્રાણ કર્યા પણ કંડરીકે તેનો આદર ન કર્યો, ત્યારે પુંડરીકરાજાએ પૂછ્યું કે હે ભગવંત ! તમારે ભોગવડે અર્થ છે ? કંડરીકે જણાવ્યું કે હા ! મારે ભોગ ભોગવવાની ઇચ્છા છે. પુંડરીકરાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી કંડરીકનો રાજ્યાભિષેક કરાવ્યો અને રાજ્યગાદી વિશે સ્થાપન કર્યા. અને સત્ય પોતે-પુંડરીકરાજાએ કંડરીકનો સાધુવેષ પહેર્યો અને સ્વયં લોચ કરી ગુરુમહારાજ પાસે જ્યાં સુધી વ્રત

(સંયમપ્રતિજ્ઞાઓ) ન ગ્રહણ કરું ત્યાંસુધી મારે આહાર ન કરવો તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી વિહાર કરી ગયા.
કંડરીકની થયેલી દુર્ગતિ.

રાજા થયેલા કંડરીકને રસવાળા પાન મોજન કરવાથી તથા અતિ જાગરણ અને અતિ મોજન કરવાથી આહાર પચી શક્યો નહીં. આથી મધ્યરાત્રિના સમયે તેના શરીરમાં અસહ્ય ગાઢ વેદનાઓ ઉત્પન્ન થઈ યાવત્ દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો, આ સમયે તેની સારવાર કોઈપણ ન કરવાથી તેમની ઉપર. ખુબ દુર્ધ્યાન ચિંતવતો તેમ રાજ્ય-દેશ અન્તઃપુર વિષે તન્મય થયો છતો કાઠ કરીને સાતમી નારકીમાં ઉત્કૃષ્ઠસ્થિતિએ નારકપણે ઉત્પન્ન થયો.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી દીક્ષા ગ્રહણ કરીને ફરીથી મનુજ્ય સંબંધી કામમોગની ઇચ્છા કરે છે તે કંડરીક રાજાની જેમ સંસારમાં રસ્કડે છે.

પુંડરીક અનગારની થયેલી સદ્ગતિ.

પુંડરીક અનગાર સ્થવિર મુનિ પાસે વિચરતા વિચરતા આવ્યા અને સંયમ પ્રતિજ્ઞાઓ ગ્રહણ કરી, છઠ્ઠાના ઉપવાસના પારણે પ્રથમ પોરિસીયે સ્વાધ્યાય કરી યાવત્ મિક્ષા માટે ફરતાં ઠંડું-લહું મોજન વ્હોરી લાવી ગુરુને વતાવીને તેમની આજ્ઞા પામી લોહપતા વિના આહાર કર્યો છે, તે વાર પછી રસરહિત સરાવરસવાળા ઠંડા અને લહ્યા પાનમોજનનો આહાર કરવાથી, મધ્યરાત્રિએ ધર્મજાગરિકા જાગતાં આહાર પાચન થયો નહીં. આથી અસહ્ય શરીર વિષે વેદના ઉત્પન્ન થઈ અને શરીરમાં દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. વઠ રહિત થયેલા

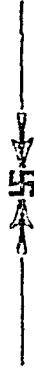
પુંડરીકઅળગારે ચારશરણાં અંગીકાર કરી, આલોચના-પ્રતિક્રમણ કરી કાઠ સમયે કાઠ પામી સર્વાર્થસિદ્ધિવિષે દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે સિદ્ધપદને પામશે, યાવત્ સર્વ દુઃસનો અંત કરશે.

ઉપનય—

જે સાધુ અથવા સાધ્વી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીને મનુષ્ય સમ્બન્ધી કામભોગમાં આસક્ત ન થાય, યાવત્ તેમાં રાગવાળા ન થાય તે, ઘણા એવા સાધુ-સાધ્વીઓથી તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓથી આલોકમાં પૂજનીય થાય છે, પરલોકમાં-સસારનો અન્ત કરી પુંડરીક અન-ગારની જેમ અનન્તસુખને પામે છે.

इति ओगणीसमा श्रीपुंडरीक अध्ययननो सारांश समाप्तः

॥ एवं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे प्रथम श्रुतस्कन्धस्य सारांशः समाप्तः ॥

॥ श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गना द्वितीय श्रुतस्कन्धस्य सारांशः ॥

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમા આતપુરુષના હિતશિક્ષાના દષ્ટાન્તોથી ધર્મનું રહસ્ય વતાવ્યું, હવે દ્વિતીય શ્રુતસ્કન્ધ વિષે ધર્મકથાઓથી ધર્મીનાં ચરિત્રોનું કથન કરે છે.

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનામનું નગર હતું, અને તેની વહાર ईशानखूणे गुणशैलक नामનું ચૈત્ય હતું ત્યાં ઉત્તમ જાતિ અને ઉત્તમ

કુલવાળા-ચૌદપૂર્વી તથા ચાર જ્ઞાનવાળા એવા શ્રી સુધર્માસ્વામિ ગણધર ભગવાન પાંચસો સુનિવરો સહ ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પધાર્યા, મેળી થયેલી પર્યદાને તેઓએ ધર્મ શ્રવણ કરાવ્યો અને ધર્મ શ્રવણ કરી પર્યદા ગઈ.

તે વાર પછી તેમના શિષ્ય આર્યજમ્બૂસ્વામિ નામના અનગારે તેમને પ્રશ્ન કર્યો કે-હે ભગવાન્ ! સિદ્ધિગતિ પામેલા શ્રીમહાવીર-સ્વામિએ છઠ્ઠા અગના પહેલા શ્રુતસ્કંધના દ્રષ્ટાન્તો આપે કહ્યા છે, તો હે ભગવાન્ ! વીજાશ્રુતસ્કંધમાં તેઓએ ધર્મકથાઓનો કયો અર્થ કહ્યો છે !

હે જમ્બૂ ! જાતિસમ્પન્ન એવા મહાવીરપ્રમુદ આ વીજા શ્રુતસ્કંધવિષે દશવર્ગો(વિભાગો) નીચે પ્રમાણે પ્રશ્ન્યા છે. ૧ ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૨ વૈરોચનહન્દ્ર(વલીન્દ્ર)ની અગ્રમહિષીઓ ૩ અસુરેન્દ્ર સિવાય દક્ષિણ દિશાના ભવનપતિના જે નવ હન્દ્રો છે તેમની અગ્રમહિષીઓ, ૪ અસુરેન્દ્ર વિના ઉત્તરદિશાના નવ હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૫ દક્ષિણદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૬ ઉત્તરદિશાના વાનમંતર હન્દ્રોની અગ્રમહિષીઓ, ૭ ચન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ, ૮ સૂર્યની અગ્રમહિષીઓ, ૯ શકેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ અને ૧૦ દેશાનેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ આમ દશ વર્ગો પ્રશ્ન્યા છે (અત્ર અગ્રમહિષીઓ એટલે મુખ્ય દેવીઓ જાણવી).

પ્રથમવર્ગ —પ્રથમવર્ગમા ૧ કાલી, ૨ રાજી, ૩ રજની ૪ વિદ્યુત્ અને ૫ મેઘા એમ પાંચ દેવીઓના પાંચ અધ્યયનો છે. તે હવે અનુક્રમે કહે છે (આ પાંચે ચમરેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ—મુખ્ય દેવીઓ છે.)

કાલીદેવી-૧

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહનગરીની બહાર ગુણશીલ ચૈત્યમાં શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, શ્રેણિકમહારાજા પ્રમુ પાસે આવી

प्रमुने वंदना नमस्कार करी देशना श्रवण करता हता.

ते समये चमरचंचा राजधानी विषे कालावतंसक नामना भवनमां काल नामना सिंहासन पर काली नामनी देवी वेठी हती, ते चरा हजार सामानिकदेवीओ, चार महचरिकाकादेवीओना परिवार सह त्रण पर्षदाओ (समाओ), सात प्रकारना लश्करना अधिपतिओ, सोल हजार आत्मरक्षकदेवो तथा बीजा ते भवनमां रहेला घणा असुरदेवो अने देवीओथी परिवरेली हती.

ते कालीदेवीए श्री महावीरस्वामि भगवानेने राजगृह नगर गुणशील चैत्यमां समवसरेला अवाधिज्ञानथी जोया, अने प्रमुदर्शनथी हर्षित थयेली ते कालीदेवी सिंहासनथी उभी थई पादपीठथी उतरी मोजडीओ काढीने प्रमुसन्मुख सात-आठ डगलां चाली, डावा ढोंचणेने उंचो अने जमणा ढोंचणेने मूमि पर स्थापी, त्रण वार मस्तक पृथ्वीतलेने अडकाडी कंडक मस्तक नमावे छे. तेम कडां अने वाजुबन्ध विगेरे अलंकारोथी अलंकृत मुजाओवाळी, वे हाथ जोडी 'नमुथुणं' कही वंदना-नमस्कार करी पूर्वसन्मुख सिंहासन पर वेठी.

कालीदेवीनुं प्रभु पासे आगमन.

ते वार पछी ते कालीदेवीने प्रमुमहावीरस्वामिने वंदना नमस्कार करी सेवानो लाभ लेना विचार थयो, अध्यवसाय थयो, आथी सूर्यामदेवनी जेम आभियोगिक देवो पासे तेणीए दिव्यविमान तैयार करान्युं. एक हजार योजनना विस्तारवाळा ते विमानमां वेसी प्रभु पासे आवी पोतानां नाम गोत्र कहेवापूर्वक नाट्यविधि देखाडीने गइ अर्थात् नाटक करीने जेवी रीते आवी हती तेवी रीते पाछी गइ. कालिदेवी-संवन्धि श्री गौतमस्वामिनी पृच्छा.

ते चार पछी श्री गौतमस्वामिए श्री महावीर प्रभुने वंदना-नमस्कार करी पूछ्युं के-हे भगवन् ! आ कालीदेवी क्यां गइ ? अने तेनी आवी मनोहर ऋद्धि क्यां गइ ?

श्री महावीर प्रभुए उत्तरमां कृटाकारशालानुं दृष्टान्त पूर्वे कहेला प्रमाणे कह्यु.

ते चार पछी श्री गौतमस्वामिए श्री महावीर भगवानने पूछ्युं के-हे भगवन् ! ऋद्धिवाळी कालीदेवीने ते दिव्यऋद्धि जुं करवाथी मली ? देवभवमां ते ऋद्धि शी रीते प्राप्त थइ ? तेना उपभोगमां ते ऋद्धि शी रीते तेनी पासे आवी :

कालीदेवीनो पूर्वभव.

प्रभु महावीरस्वामिए उचरमा जणान्युं के-हे गौतम ! ते काळे ते समये जंबूद्वीपना भरतदेशने विषे आमलकल्पा नामनी नगरी हती. ते नगरीची वहार ईशान खूणे आम्रशाल वन हतु, अने ते नगरीमां जितशत्रु नामनो राजा हतो. तथा ते नगरी विषे काळ नामनो गाथापति हतो तेने काळश्री नामनी भार्या हती. ते काळश्रीने काली नामनी पुत्री हती. ते काली वयवडे मोटी होवा छतां कुमारी हती, तेना स्तन नितंब सुधी लटकता होवाथी पति थवाने योग्य पुरुषो तेने जोइने वैराग्य पामता अर्थात् तेने इच्छता नहीं होवाथी ते पति वगरनी रहेली हती.

ते काळे ते समये पुरुषादानीय श्रीपार्श्वनाथ अरिहंत सोल हजार साधुओ अने आडव्रीश हजार साध्वीओथी पस्वरेला आमल-कल्पा नगरीना ईशानखूणामां आवेला आम्रशाल वन नामना उद्यान विषे समवसर्या, ते कालीए प्रभु पधार्यानुं श्रवण करी मातापितानी आज्ञा पामी प्रभुनी देशना श्रवण करी आनंद पामीने प्रभुने वंदना-नमस्कार करी कह्युं के हे प्रभो ! हुं मारा पितानी रजा लेइने

પછી હું આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, ત્યારે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રમુદ્ધે કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયા ! તને સુખ ઉપજે તેમ કર. તે વાર પછી તે કાલીકુમારિકા હર્ષ પામી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરી આમલકલ્પા નગરી વિષે જ્યા પોતાના માતાપિતા હતા ત્યાં આવી. કાલીએ લીધેલી દીક્ષા.

કાલી કુમારિકા-માતાપિતાને વિનંતિ કરવા લાગી કે-હે માતાપિતા ! હું પાર્શ્વનાથ અરિહંતની પાસે ધર્મ સાંમઠી સંસારના મયથી ઉદ્ધેગ પામી છું, તેમ જન્મ, જરા અને મરણથી મય પામી છું તેથી તમારી અનુજ્ઞા પામીને હું પાર્શ્વનાથ પ્રમુ પાસે પ્રવ્રજ્યા લેવા ઇચ્છું છું. તે સામઠી માતાપિતાએ કહ્યું-હે દેવાનુપ્રિયા ! જેમ તને સુખ ઉપજે તેમ કર, ધર્મકાર્યમાં વિલંબ ન કર.

ત્યારપછી કાલ ગાથાપતિએ વિપુલ અશન, પાન, સ્વાદિમ અને સ્વાદિમ મોજન તૈયાર કરાવ્યાં અને-મિત્ર-જ્ઞાતિ-સ્વજન-સબન્ધી અને પરિજનને આમન્ત્ર્યા, આમન્ત્રેલા મહેમાનોનો સત્કાર કરી, સમ્બન્ધી અને પરિજનની પાસે કાલીદારિકાને કલશોવડે સ્નાન કરાવ્યું તેમ સર્વ આમૂષ્ણાદિથી અલંકૃત કરી, એક હજાર પુરુષોથી વહન કરવા યોગ્ય શિવિકા વિષે કાલીપુત્રીને વેસાડી સર્વ પરિવાર સાથે સર્વ ઋદ્ધિપૂર્વક વાજિન્ત્રોના નાદોસહિત કાલીને આમ્રશાલેને વિષે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુ સમીપે લાવ્યા.

કાલ ગાથાપતિ વિગેરે શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુને વિનંતિ કરી કે-હે પ્રમો ! આ અમારી કાલીપુત્રી અમને વહાલી છે, તે સંસારના મયથી ઉદ્ધેગ પામેલી છે, આથી આપની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરવા ઇચ્છે છે. તેથી અમે આપને આ અમારી કાલીપુત્રીને શિષ્યારૂપ મિક્ષા તરીકે આપીએ છીએ તે આપ ગ્રહણ કરો ! મગવાને કહ્યું કે-હે દેવાનુપ્રિયો ! જેમ તમને સુખ ઉપજે તેમ કરો.

તેવારપછી કાલીકુમારી પ્રમુને વંદના-નમસ્કાર કરીને ઈશાનદિશામાં જઈને પોતાની મેઢે જ આમૂષ્ણ આદિ ઉતારી લેવ કર્યો,

અને પ્રસુ પાસે આવી વિનંતિ કરી કે-હે વિમો ! મને દીક્ષા આપો એમ હું ઇચ્છું છું !

તેવારપછી પ્રસુએ પોતેજ કાલીસાધ્વીને દીક્ષા આપી અને પુષ્પચૂલા આર્યાએ શિષ્યા તરીકે સુપરત કરી. પુષ્પચૂલા આર્યાએ તેણીને શિષ્યા કરી, કાલી આર્યા પુષ્પચૂલા આર્યાની સાથે વિચરતી અગીઆર અંગ ભળી, છટ્ટ-અટ્ટમ આદિ તપસ્યા કરતી યાવત્ હર્યાસમિતિવાળી ગુપ્ત વ્રણચારિણી થઈ.

કાલી આર્યાની જીવનચર્યા.

એકદા કાલી આર્યા શરીરવકુસિકા-પટ્ટલે સ્નાનાદિકવડે શરીરની શુશ્રૂષા કરવાથી તે શવલચારિત્રી થઈ, તેથી તે વારંવાર હાથ-પગ-મસ્તક-મુલ-સ્તનના આંતરા-કાલના આંતરા અને ગુણસ્થાનના આંતરા ધોવા લાગી. તેમ જ્યાં જ્યાં તે કાયોત્સર્ગ-શય્યા અને સ્વાધ્યાય કરતી ત્યાં ત્યાં પ્રથમ જલનાં છાંટનાં નાહી પછી વેસતી, સૂતી અને સ્વાધ્યાય વિગેરે કરતી હતી. ગુરુણી પુષ્પચૂલા આર્યાએ કહ્યું-“ હે દેવાનુપ્રિય ! સાધ્વીઓને શરીરવાકુશિકા થતું કરવું નથી, તું જે વારંવાર હાથ-પગ વિગેરે ધોવે છે, પાણી છાંટીને વેસવા વિગેરે કરે છે તેની તું આલોચના કર ! યાવત્ પ્રાયશ્ચિત્ અંગીકાર કર ! ” આમ હિતશિક્ષા આપી પણ કાલી સાધ્વીએ તેનો આદર ન કર્યો. આથી વારંવાર આ પાપથી રોકવા ટકોર કરી, સાધ્વીઓએ પણ તેને હેલના કરી વારંવાર નિવારવા લાગી. ત્યારે કાલી સાધ્વીએ જુદા ઉપાશ્રયે રહેવાનો વિચાર કર્યો અને જડને જુદા ઉપાશ્રયે રહી. હવે અહિં ણીને કોઈ ટકોર કરનાર ન હોવાથી વારંવાર હાથ, પગ આદિ ધોવા વિગેરે કરવા લાગી યાવત્ પાસથા-પાસથવિહારી-શુદ્ધ ક્રિયામાં આલસુ-આલસુ-કુશીલા-કુશીલવિહારી અને ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તન કરનારી હત્યાદિ દોષોને અનુસરનારી થઈ. આવી રીતે ઘણા વર્ષો સુધી સંયમ પાળીને અર્ધામાસના

અનશનવહે શરીરને ક્ષીણ કર્યું, આલોચના પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાલધર્મ પામી ચમરચંચારાજધાની વિષે કાલી નામની દેવીપણે ઉત્પન્ન થઈ. હમણાં ઉત્પન્ન થયેલી કાલાવતંત્રસક ભવનમાં રહેનારા અસુરકુમાર દેવ-દેવીઓનું અધિપતિપણું પામી છે તે કાલીદેવીનું આયુષ્ય અઢીપલ્લ્યોપમ છે, તે ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદને પામશે.

॥ इति प्रथमवर्गना प्रथम अध्ययनननो सारांशः ॥

प्रथमवर्गना द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ अने पंचमा अध्ययनननो सारांशः

राजी-२

હે જમ્નૂ ! તે કાલે અને સમયે રાજગૃહ નામનું નગર હું તે નગરની બહાર ગુણશીલ નામના ચૈત્યવિષે શ્રી મહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા, તે સમયે પૂર્વના અધ્યયનમા કહી ગયા તેમ ચમરચંચાથી રાજી નામની દેવી આવી. અને કાલીની માફક નાટક દેખાડીને ગઈ. ત્યાર બાદ શ્રી ગૌતમસ્વામિએ તે રાજીદેવીની પૂર્વભવની પૃષ્ઠા કરી. પ્રસુએ કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાલે તે સમયે આમલકપ્પા નગરી હતી, ત્યાં અમ્બશાલવન હું, જિતશત્રુરાજા હતો, રાજી નામનો ગાથાપતિ હતો, તેને રાજશ્રી નાજની માર્યા અને રાજી નામની પુત્રી હતી. અત્ર પાર્શ્વનાથપ્રસુનું સમવસરણ, રાજીની દીક્ષા, યાવત્ કાલીની જેમ શરીરવાકુશિકા થઈ, યાવત્ કાલીની જેમ કાલ કરી તે દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થઈ છે, ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદે જશે. ત્રીજા અધ્યયન વિષે-આમલકરૂપા નગરી,

રજની ગાથાપતિ, રજનશ્રી ભાર્યા અને રજની પુત્રી યાવત્ રાજીની જેમ બધો સમ્બન્ધ અહિં કહેવો. ચોથા અધ્યયન વિષે ઇજ નગરી, વિદ્યુત ગાથાપતિ, વિદ્યુતશ્રી ભાર્યા અને વિદ્યુત નામની પુત્રી શેષ અધિકાર રાજીની જેમ કહેવો. પાંચમા અધ્યયન વિષે ઇજ નગરી, મેઘનામનો ગાથાપતિ, મેઘશ્રી નામની ભાર્યા, મેઘા નામની પુત્રી શેષ અધિકાર તેજ પ્રમાણે જાણવો.

इति वीजा, त्रीजा, चोथा, पांचमा अध्ययननो प्रथमवर्गनो सारांश समाप्तः ।

વીજો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! વીજા વર્ગનાં પાંચ અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ શુંભા, ૨ નિશુંભા, ૩ રંભા, ૪ નિરંભા અને ૫ મદના આ પ્રમાણે પાંચ અધ્યયનો કહ્યા છે. બલિચંચા નામની રાજધાની વિષે શુંભાવંતંસક નામના ભવનમાં શુંભ નામના સિંહાસન વિષે વેઠેલી શુંભા નામની દેવી હતી इत्यादि, કાલીની જેમ નાટ્યવિધિ વિગેરે દેખાડીને ગદ્, અહિં પ્રસુ શ્રીગૌતમસ્વામિના પ્રશ્નોત્તર પૂર્વની જેમ સમજવા. શ્રાવસ્તિનગરી, કોષ્ટક ચૈત્ય, જિતશત્રૂરાજા, શુંભનામે ગાથાપતિ, શુંભશ્રી ભાર્યા અને શુંભા નામની પુત્રી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની જેવો જાણવો. વિશેષ શુભાદેવીની સ્થિતિ સાડા ત્રણ પલ્લયોપમની જાણવી, વાકીના ચાર અધ્યયન વિષે શ્રાવસ્તિ નગરીના જાણવા વિશેષ ઇકે-પુત્રીનાં નામ સરખાં માતાપિતાના નામ જાણવાં.

ત્રીજો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ત્રીજા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે, તે કાલે તે સમયે મહાવીરપ્રસુ રાજગૃહ નગરી વહાર ગુણશીલ ચૈત્ય હવું ત્યાં સમવસર્યા. તે સમયે ઇલા નામની દેવી ઘરળી નામની રાજધાનીમાં ઇલાવંતંસક નામના ભવનવિષે ઇલા નામના સિંહાસન વિષે વેઠેલી હતી વિગેરે હકીકત કાલીદેવી સમાન યાવત્ નાટ્યવિધિ દેખાડીને પાછી ગદ્. ગૌતમસ્વામિના પૂછવાથી તેનો પૂર્વભવ શ્રી મહાવીરપ્રસુ કહ્યો કે—હે ગૌતમ ! વાળારસીનગરી વહાર કામ નામનું મહાવન હવું ઇલ નામનો ગાથાપતિ, ઇલશ્રી નામની તેને

માર્યા અને હલા નામની પુત્રી હતી, શેષ હકીકત કાલી સમાન જાળવી, વિશેષ ધરોન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે. તેની સ્થિતિ અર્ધપૃથ્વ્યોપમથી કંઈક અધિક છે, વાકીની હકીકત કાલીદેવી પ્રમાણે જાળવી. એજ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨, સતેરા ૩, સૌદામિની ૪ ઇન્દ્રા, ૫ ધના અને ૬ વિદ્યુતા આ પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન જાળવાં. આ સર્વે ધરોન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ છે. એ પ્રમાણે છ અધ્યયનો વેણુદેવની છ અગ્રદેવીઓનાં, યાવત્ ઘોષેન્દ્રની અગ્રદેવીઓનાં છ અધ્યયનો કંઈ પણ ફેરફાર વિના કહેવાં, આ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશાના નવ ઇન્દ્રોનાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે. આ સર્વે અધિકાર પણ વાળારસી નગરીના કામ મહાવનના ચૈત્ય વિષે જાળવાં.

ચોથો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! ચોથા વર્ગમાં ચોપન અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે કાલે તે સમયે મહાવીરસ્વામી પ્રમુ રાજગૃહ નગરીની વહાર ગુણશીલ ચૈત્ય વિષે સમવસર્યાં હતા, તે કાલે તે સમયે ૧ રુચા નામની દેવી રુચાનામની રાજધાની વિષે રુચક નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. વિગેરે સર્વ કાલીદેવીની જેમ જાણવું, વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં ચંપાનામની નગરી, પૂર્ણમદ્ર નામે ચૈત્ય, રુચક નામનો ગાથાપતિ હતો તેને રુચકશ્રી નામની માર્યા અને રુચા નામની પુત્રી હતી. શેષ અધિકાર પૂર્વની જેમ જાણવો. વિશેષ એ કે-મૂતાનન્દ નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષીપણે ઉત્પન્ન થઈ છે, સ્થિતિ એક પલ્યોપમની છે. આ પ્રમાણે ચોથા વર્ગનો-પહેલા અધ્યયનનો નિર્દેશ કહ્યો, એ જ પ્રમાણે અનુક્રમે ૨ સુરુચા, ૩ રુચાંશા, ૪ રુચકાવતી, ૫ રુચકાતા અને ૬ રુચપ્રમા આ નામની પાંચ દેવીઓનાં પાંચ અધ્યયન કહેવાં, એજ પ્રમાણે કુલ છ છ દેવીઓ યાવત્ નવમા મહાઘોષ સુધી ઉત્તરદિશાના ઇન્દ્રોની કહેતાં ચોપન અધ્યયનો થાય છે.

પાંચમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! પાંચમા વર્ગનાં વત્રીસ અધ્યયનો જણાવ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કમલાદેવી-૨ કમલપ્રમા-૩ ઉત્પલા-૪ સુદર્શના-૫ રૂપવતી-૬ વહુરૂપા-૭ સુરૂપા-૮ સુભગા-૯ પૂર્ણા-૧૦ વહુપુત્રિકા-૧૧ ઉત્તમા-૧૨ મારિકા-૧૩ પદ્મા-૧૪

વસુમતી-૧૫ કનકા-૧૬ કનકપ્રભા-૧૭ અવંતસા-૧૮ કેતુમતી-૧૯ વજ્રસેના-૨૦ રતિપ્રભા-૨૧ રોહિણી-૨૨ નવમિકા-૨૩ હ્રી-૨૪ પુષ્પવતી-૨૫ મુજગા-૨૬ મુજગવતી-૨૭ મહાકચ્છા-૨૮ અપરાજિતા-૨૯ સુઘોષા-૩૦ વિમલા-૩૧ સુસ્વરા અને ૩૨ સરસ્વતી. આ વત્રીસ દેવીઓનાં વત્રીશ અધ્યયન જાણવા.

પાંચમા વર્ગ વિષે પ્રથમ અધ્યયન-યાવત્ વત્રીશ અધ્યયન—

તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરી વિષે મહાવીરસ્ત્રામિ સમવસર્યા ત્યારે કમલા નામની રાજધાનીમાં કમલા-વંતંસક નામના ભવન વિષે કમલ નામના સિંહાસન પર બેઠી હતી. તેપ અધિકાર કાલીદેવીની સમાન કહેવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવને વિષે નાગપુર નામનું નગર હતું તેની વહાર સહસ્રાબ્રવન નામનું ઉદ્યાન હતું અને કમલ નામનો ગાથાપતિ હતો તેને કમલશ્રી નામની માર્યા અને કમલા નામની પુત્રી હતી. તેણે પાર્શ્વનાથ પ્રસુ પાસે દીક્ષા લીધી વિગેરે સર્વ પૂર્વની જેમ જાણવું. એજ પ્રમાણે વાકીના એકત્રીસ અધ્યયનો દક્ષિણ દિશાના વાનમંતરના આઠ ઇન્દ્રોનાં કહેવાં, કમલપ્રભા વિગેરે ૩૧ કન્યાઓએ નાગપુરમા સહસ્રાબ્રવનના ઉદ્યાનમાં દીક્ષા લીધી, માતાપિતાનાં નામ પુત્રી સરલા જાળવા અને અર્ધપલ્યોપમની સ્થિતિ જાળવી.

છઠ્ઠો વર્ગ—છઠ્ઠો વર્ગ પાંચમા વર્ગ સમાન છે. વિશેષતા એ છે કે-તે સર્વ કન્યાઓ મહાકાલેન્દ્ર વિગેરે ઉત્તરદિશાના આઠ ઇન્દ્રોની ૩૨ અગ્રમહિષીઓ થઈ, પૂર્વભવમાં સાકેત નગર વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, ઉત્તરકુરુ ઉદ્યાન વિષે તેણીઓએ દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી, તેમનાં માતાપિતાનાં નામ તેમના સમાન જાળવાં, શેષ હકીકત પૂર્વવત્ જાળવી.

સાતમો વર્ગ—હે જન્મૂ ! શ્રી મહાવીરસ્વામિએ સાતમા વર્ગના ૧ સૂરપ્રભા-૨ આતપા-૩ અર્ચિર્માલી અને ૪ પ્રમંકરા એમ ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તેમાં પ્રથમ અધ્યયનમાં સૂરપ્રભા નામની દેવી સૂરનામના વિમાન વિષે સૂરપ્રભ નામના સિંહાસન વિષે બેઠી હતી વિગેરે. વાકી સર્વ વૃતાન્ત કાલીદેવી જેવો જાણવો. વિશેષ એ છે કે-પૂર્વભવમાં અરવલુરી નગરીમાં સૂરપ્રભા નામની પુત્રી હતી તે સૂર્ય નામના ઇન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ, તેની અર્ધ પલ્લ્યોપમ ઉપર પાંચસો વર્ષ અધિક સ્થિતિ કહેલી છે, વાકી સર્વ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. એજ પ્રમાણે સૂર્ય ઇન્દ્રની ૩ દેવીઓનો અધિકાર જાણવો ત્રણે દેવીઓ અલુપુરો નગરીમાં પૂર્વભવમાં ઉત્પન્ન થયેલી.

આઠમો વર્ગ—હે જન્મૂ ! આઠમા વર્ગના ચાર અધ્યયનો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ચન્દ્રપ્રભા-૨ દોષીનાભા-૩ અર્ચિર્માલી અને ૪ પ્રમંકરા. પ્રથમ અધ્યયનમાં ચન્દ્રપ્રભાદેવી ચન્દ્રપ્રભનામના વિમાનમાં ચંદ્રપ્રભ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી શેષ અધિકાર કાલીદેવી સમાન જાણવો. વિશેષ એ કે-પૂર્વભવમાં મથુરાનામની નગરી હતી તેની વહાર ચન્દ્રાવંતસક ઉદ્યાન હતું તે નગરીમાં ચન્દ્રપ્રભ નામે ગાથાપતિ હતો તેને ચન્દ્રશ્રી માર્યા હતી અને ચન્દ્રપ્રભા નામની પુત્રી હતી તે યાવત્ ચન્દ્રદેવેન્દ્રની અગ્રમહિષી થઈ તેની સ્થિતિ અર્ધપલ્લ્યોપમ ઉપર પચાસ હજાર વર્ષની કહી છે, શેષ અધિકાર કાલીદેવીની સરલો જાણવો.

એવી રીતે વાકીની ત્રણ દેવીઓ પણ પૂર્વભવમાં મથુરા નગરી વિષે ઉત્પન્ન થયેલી માતા પિતાઓનાં નામ પણ પુત્રીઓને અનુસરતાં જાણવાં અને વર્તમાનભવમાં ચન્દ્રેન્દ્રની અગ્રમહિષીઓ જાણવી, શેષ કાલીદેવી સમાન જાણવું.

નવમો વર્ગ—હે જન્મૂ ! નવમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રી મહાવીરસ્વામિએ કહ્યાં છે તે આ પ્રમાણે—૧ પદ્મા ૨ શિવા ૩ સતી

૪ અવૂ ૫ રોહિણી ૬ નવમિકા ૭ અચલા અને ૮ અપસરા, નવમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અઠમા અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! પદ્માદેવી—સૌધર્મકલ્પ નામના પ્રથમ દેવલોકમાં પદ્માવતંસક નામના વિમાનમાં સુધર્મા નામની સભા વિષે પદ્માનામના સિંહાસન પર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો જાણવો. એવી રીતે આઠે અધ્યયનો કાલીદેવી સરસ્વાં જાણવા. વિશેષ એ કે—પૂર્વભવ વિષે વે શ્રાવસ્તિનગરી વિષે, વે હસ્તિનાપુર વિષે, વે કાંપિલ્યપુર વિષે અને વે સાકેતનગર વિષે ઉત્પન્ન થયેલી, આ વધીયેની માતાઓનું નામ વિજયા અને પિતાઓનું નામ પદ્મ હું, સર્વેશ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે દીક્ષા લીધી હતી. યાવત્ શકેન્દ્રની અગ્રમહિયીઓ થઈ છે, તેમની સ્થિતિ નવ પલ્યોપમની કહેલી છે તે સર્વે ચ્યવીને મહાવિદેહદેવમાં ઉત્પન્ન થઈ મોક્ષે જશે.

દશમો વર્ગ—હે જમ્બૂ ! દશમા વર્ગના આઠ અધ્યયનો શ્રીમહાવીરસ્વામિએ કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણા ૨ કૃષ્ણરાજી ૩ રામા ૪ રામરક્ષિતા ૫ વસુ ૬ વસુગુપ્તા ૭ વસુમિત્રા અને ૮ વસુધરા. દશમાવર્ગના પ્રથમ અધ્યયનથી યાવત્ અઠમ અધ્યયનનો સારાંશ—

તે કાલે તે સમયે હે જમ્બૂ ! રાજગૃહનગરમાં શ્રીમહાવીરસ્વામિ સમવસર્યા ત્યારે કૃષ્ણા નામની દેવી ર્દેશાનકલ્પ નામના વીજા દેવ-લોકમાં કૃષ્ણાવતંસકનામના વિમાનમાં સુધર્માનામની સભા વિષે કૃષ્ણ નામના સિંહાસન ઉપર બેઠી હતી, શેષ અધિકાર કાલીદેવી સરસ્વો કહેવો, એ જ પ્રમાણે આઠે અધ્યયનો જાણવા. વિશેષ એ કે—પૂર્વભવમાં વે વાણારસી નગરી વિષે, વે રાજગૃહનગરી વિષે, અને વે કૌશલ્લી-નગરી વિષે ઉત્પન્ન થઈ હતી, તે સર્વના પિતાઓનું નામ રામ હું, માતાઓનું નામ ધર્મા હું, તે આઠેશ પાર્શ્વનાથપ્રમુની પાસે પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી અને પ્રમુએ પુષ્પચૂલા આર્યને શિષ્યા તરીકે અર્પણ કરેલી તેમની સ્થિતિ નવ પલ્યોપમની કહી છે, તેઓ ત્યાંથી ચ્યવી

महाविदेहक्षेत्रमां उत्पन्न थइ दीक्षा लह सिद्धिगतिने पामदे.

आ प्रमाणे निश्च हे जम्बू ! श्रमण भगवानमहावीरस्वामि के जे धर्मनी आदि करनारा-तीर्थने करनारा यावत् सिद्धिपदने पामेला छे तेमणे कहेहुं छे.

इति श्री द्वितीय श्रुतस्कंध सारांश समाप्तः ।

एवं श्री सौराष्ट्रदेशे कुंडलनगरे प० पू० आचार्यदेव श्रीमच्चन्द्रसागरसूरीश्वरजीनी पवित्र निश्राए विक्रम संवत्सर २००८ वर्षे चातुर्मासस्थितः मुनिश्रीचन्द्रसागरे वि. सं. २००८ वर्षे आषाढकृष्णअमावास्यासोमवासरे श्री ज्ञातार्धर्मकथाज्ञाना प्रथम श्रुतस्कंधना आठमा अध्यायनथी यावत् द्वितीय श्रुतस्कंधसमाप्ति पर्यन्तनो सारांश तारवीने लख्यो. शुभं भवतु ।

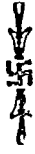
श्रीज्ञातार्थर्मकथाङ्गे द्वितीयविभागस्य अनुक्रमणिका—

—७७६:६६—

अ०	अध्ययनानि	पृष्ठांकः	अध्ययनानि	पृष्ठांकः
अ०	९ श्री माकन्दीदारकाख्यम्	१६३	अ० १५ श्री नन्दीफलाख्यम्	२००
"	१० श्री चन्द्राख्यम्	१७७	" १६ श्री अपरकहाख्यम्	२०३
"	११ श्री द्रावद्रवाख्यम्	१७८	" १७ श्री अध्याख्यम्	२३४
"	१२ श्री उदकाख्यम्	१८०	" १८ श्री सुसुमाख्यम्	२४२
"	१३ श्री दर्दुराख्यम्	१८५	" १९ श्री पुण्डरीकाख्यम्	२४९
"	१४ श्री तेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम्	१९१	" २० श्री द्वितीयश्रुतस्कन्धम्	२५३

—७७६:६६—

शुद्धिपत्रकम्.

पृष्ठ०	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठ०	पंक्ति	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७०-१६	पणियमंड०	पणियमंड०	पणियमंड०	१९०-१६	०षक०	०षक०	०षक०
१८०-२७	करेइ	करेइ	करेह	१९६-१९	वहुति	वहुति	वहुति
१७४-८	विरुव०	विरुव०	विरुव०	१९६-२०	इत्यर्थः	इत्यर्थः	इत्यर्थः
१७४-१०	स्वरूपे	स्वरूपे	स्वरूपे	१९७-२४	मुयति, तत्थवि	मुयति, तत्थवि	मुयति, तत्थवि
१७४-१६	रूपक०	रूपक०	रूपक०				
१७४-२४	रूपकार्ध	रूपकार्ध	रूपकार्ध				
१७८-२७	महावाया, मंदावाया	महावाया, मंदावाया	महावाया, मंदावाया				
१८७-१०	०दिवाइ	०दिवाइ	०दिवाइ				
१८७-१०	०वईहि	०वईहि	०वईहि	२००-१२	धणणे	धणणे	धणणे
१८९-४	अगणे०	अगणे०	अगणे०	२००-१६	कंडियं	कंडियं	कंडियं

॥ ९-श्रीमाकन्दीदारकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ नवमं विव्रियते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः, पूर्वत्र मायावतोऽनर्थ उक्तः; इह तु भोगेष्वविरतिमतोनर्थो विरतिमतश्चार्थोऽभिधीयते इत्येवं सम्बद्धं—

जह्णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं अट्टमस्स णायज्झयणस अयमट्ठे पणत्ते; नवमस्स णं भंते !, नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पणत्ते !, एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं२, चंपा नामं नयरी, पुण्णभंदे, तत्थ णं माकंदी नामं सत्थवाहे परिवसत्ति, अट्ठे०; तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तीसे णं भद्दाए अत्तया दुवे, सत्थवाहदारया होत्था; तं०-जिणपालिए य, जिणरक्खिए य; तते णं तेसिं मागंदियदारगाणं, अण्णया कयाई एगयओ इमेयारूवे मिहो कहाससुल्लावे समुप्पज्जित्था-एवं खलु अम्हे लवणसमुदं पोयवहणेणं एक्कारस वारा ओगाढा, सव्वत्थविय णं लद्धा, कयकज्जा अणहसमग्गा पुणरवि नियघरं हव्वमागया; तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया !, दुवालसमंपि लवणसमुदं पोतवहणेणं ओगाहित्तए त्तिकट्ठु अण्णमणस्सेतमट्ठं पडिसुणेंति२ त्ता, जेणेव अम्मापियरो, तेणेव उवा०; एवं वदासी-एव खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा तं चेव जाव निययं घरं हव्वमागया, तं इच्छामो णं अम्मयाओ !, तुम्हेहिं अन्नभणुणाया समाणा दुवालसमं लवणसमुदं पोयवहणेणं ओगाहित्तए, तते णं ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं वदासी-इमे ते जाया !, अज्जग जाव परिभाएत्तए तं अणुहोह ताव

जाया ! विउले माणुससंए इड्डीसक्कारसमुदए, किं भे सपच्चवाएणं निरालंघणेणं लवणसंसुदोत्तारेणं ?
 एवं खलु पुत्ता !, दुवालसमी जत्ता सोवसग्गा यावि भवति, तं मा णं तुब्भे दुवे पुत्ता !, दुवालसमंपि
 लवणं जाव ओगाहेह, मा हु तुब्भं सरीरस वावत्ती भविस्सति; तते णं मागंदियदारगा अम्मापियरो
 दोब्बंपि तच्चंपि एवं वदासी-एवं खलु अम्हे अम्मयाओ !, एक्कारस वारा लवणं ओगाहिस्सए, तते णं ते
 मागंदीदारए अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति बहूहिं आघवणाहिं, पणवणाहिं य, आघवित्तए वा,
 पन्नवित्तए वा, ताहे अकामा चैव एयमट्ठं अणुजाणित्था; तते णं ते मागंदियदारगा अम्मापिज्जिहिं अब्भणु-
 णयाया समाणा गणिमं च, धरिमं च, मेज्जं च, पारिच्छेज्जं च, जहा अरहणगस्स जाव लवणसमुदं बहूइं
 जोअणसयाइं ओगाढा ॥ सूत्रम्-८५ ॥ तते णं तेसिं मागंदियदारगाणं अणेगाइं जोयणसयाइं, ओगाढाणं
 समाणाणं अणेगाइं उप्पाइयसयातिं पाउब्भूयातिं; तंजहा-अकाले गज्जियं जाव धणियसंहे कालियवाते
 तत्थ समुट्ठिए, तते णं सा णावा तेणं कालियवातेणं आहुणिज्जमाणी२, संचालिज्जमाणी२, संवोभिज्जमाणी
 २, सलिलतिक्खवेगेहिं आयट्ठिज्जमाणी२, कोट्ठिमंसि करतलाहते विव तेंदूसए तत्थेव२; ओवयमाणी य,
 उप्पयमाणी य; उप्पयमाणीविव धरणीयलाओ, सिद्धविज्जाहरकन्नगा ओवयमाणीविव गगणतलाओ,
 *भट्टविज्जा विज्जाहरकन्नगाविव, पलायमाणीविव महागरुल्लवेगवित्तासिया, सुयगवरकन्नगा धावमाणी-

विव, महाजणरसियसहवित्तथा, ठाणभट्टा आसकिसोरी णिगुंजमाणीविव, गुरुजणदिट्ठावराहा सुयण-
 कुलकन्नगा धुम्ममाणीविव, वीचीपहारसततालिया गलियलंवणाविव, गगणतलाओ, रोयमाणीविव*
 सलिलगंढिविप्पहरमाणघोरंसुवाएहिं णववहू, उवरतभत्तुया विलवमाणीविव, परचक्करायाभिरोहिया
 परममहब्भयाभिहुया महापुरवरी झायमाणीविव, कवडच्छोमप्पओगजुत्ता जोगपरिन्वाइया णिसास-
 माणीविव, महाकंतरविणिग्गयपरिस्संता परिणयवया सोयमाणीविव; तवचरणखीणपरिभोगा
 चयणकाले देववरवहू संवुण्णियकट्टकूवरा, भग्गमेढिमोडियसहस्समाला, सूलाइयवंकपरिमासा, फलहं-
 तरतडतडैतफुटंतसंधिवियलंतलोहकीलिया, सव्वंगविधंभिया, परिसडियरज्जुविसरंतसव्वगत्ता, आमग-
 मल्लगभूया अकयपुणजणमणोरहोविव; चिंतिज्जमाणगुरुई हाहाकयकणधारणावियवाणियगजणकम्म-
 गारविलविया णाणाचिहरयणपणियसंपुण्णा बहूहिं पुरिससएहिं रोयमाणेहिं, कंद०, सोय०, तिप्प०,
 विलवमाणेहिं; एगं महं अंतो जलगयं गिरिसिहरमासायइत्ता संभग्गकूवतोरणा, मोडियझयदंडा, वलय-
 सयखंडिया, करकरस्स तत्थेव विद्वं उवगया; तते णं तीए णावाए भिज्जमाणीए बहवे पुरिसा विपुलप-
 डियं भंडमायाए अंतो जलंमि णिमज्जावि यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८६ ॥ तते णं ते मागंदियदारगा छेया,
 दक्खा, पत्तट्ठा, कुसला, मेहावी, णिउणसिप्पोवगया, बहुसु पोतवहणसंपराएसु कयकरणलद्धविजया,

अमूढा, अमूढहृत्था, एगं महं फलगखंडं आसादति; जंसि च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ते, तंसि च णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवे णामं दीवे होत्था, अणेगाइं जोअणातिं आयामविक्खंभेणं, अणेगाइं जोअणाइं परिकखेवेणं णाणादुमसंडमंडिउइसे ससिसरीए पासातीए ४, तस्स णं बहुमज्झदेसभाए, तत्थ णं महं एगे पासायवडंसए होत्था, अब्भुग्गयमूसियए जाव ससिसरीभूयरूवे पासातीए ४, तत्थ णं पासायवडंसए रयणदीवदेवया नामं देवया परिवसति, पावा चंडा रुद्धा साहसिया; तस्स णं पासायवडंसयस्स चउद्धिसिं चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्होभासा; तते णं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं उबुज्झमाणा २, रयणदीवतेणं संबुढा यावि होत्था, तते णं ते मागंदियदारगा थाहं लभंति २ मुहुत्तरं आसंति २, फलगखंडं विसज्जेति २, रयणदीवं उत्तरंति २, फलाणं मग्गणगवेसणं करंति २, फलातिं गिण्हंति २, आहारंति २, णालिएराणं मग्गणगवेसणं करंति २, नालिएराइं फोडंति नालिएरतेल्लेणं अणमणस गत्ताइं अब्भंगंति २, पोक्खरणीतो ओगाहिंति २, जलमज्जणं करंति २, जाव पच्चुत्तरंति २, पुढविसिलापट्ठयंसि निसीयंति २: आसत्था, वीसत्था, सुहासणवरगया चंपानयरिं अम्मपिउआपुच्छणं च लवणसमुद्धोत्तारं च कालियवायसमुत्थणं च पोतवहणविवत्तिं च फलयखंडस्स आसायणं च रयणदीवुत्तारं च अणुचित्तमाणा २, ओहतमणसंकप्पा जाव झियायेन्ति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए ओहिणा आभोएति,

असिफलगवगहत्था सत्तट्टतलप्पमाणं उड्डु वेहासं उप्पयति २, ताते उक्किट्टाए जाव देवगईए वीइवयमाणी २, जेणेव मागंदियदारए तेणेव आगच्छति २, आसुरुत्ता मागंदियदारए खरफरुसनिट्टुरवयणेहिं एवं वदासी-हं भो मागंदियदारया !, अप्पत्थियपत्थिया जति णं तुब्भे मए सद्धिं विउलान्ति भोगभोगाइं सुंजमाणा विहरह, तो भे अत्थि जीविअं, अहणं तुब्भे मए सद्धिं विउलान्ति नो विहरह, तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल्लुगुलिय जाव खुरधारेणं असिणा रत्तगंडमंसुयाइं माउयाहिं उवसोहियाइं तालफलाणीव सीसाइं एगंते एडेमि; तते णं ते मागंदियदारगा रयणदीवेदवयाए अंतिए सो० भीया, करयल० एवं जणं देवाणुप्पिया ! वत्तिस्ससि, तस्स आणाउववायवयणनिहेसे चिट्ठिस्सामो, तते णं सा रयणदीवेदवया ते मागंदियदारए गेणहति २, जेणेव पासायवडिंसए तेणेव उवागच्छइ २, असुभपोगलावहारं करेति २, सुभपोगलपक्खेवं करेति २ त्ता, पच्छा तेहिं सद्धिं विउलान्ति भोगभोगाइं सुंजमाणी विहरति, कल्लाकल्लि च अमयफलान्तिं उवणेति ॥ सूत्रम्-८७ ॥

मवं सुगमं, नवरं-‘निरालंबणेणं’-निष्कारणेन प्रत्यपायसम्भवे वा त्राणायाऽऽलम्बनीयवस्तुवर्जितेन, ‘कालियावाए तत्थ’-त्ति-कालिकावांतः-प्रतिकूलवायुः, ‘आहुणिज्जमाणी’त्यादि, आधूयमाना कम्पमाना विद्रवमुपगतेति सम्बन्धः, सञ्चाल्यमाना-स्थानात् स्थानान्तरनयनेन सङ्क्षोभ्यमाना-अधो निमज्जनतः तद्गतलोकक्षोभोत्पादाद्वा सलिलातीक्ष्णवेगैरतिवर्त्यमाना-आक्रम्यमाणा कुट्टिमे करतलेनाहतो यः स तथा स इव, ‘तेदूसए’-त्ति-कन्दुकः, तत्रैव प्रदेशेऽधः पतन्ती

वा-अधो गच्छन्ती उत्पतन्ती वा-ऊर्ध्वं यान्ती तथोत्पतन्तीव धरणीतलात्, सिद्धविद्या विद्याधरकन्यका तथाऽधः पतन्तीव, गगनतलाद् अप्रविद्या विद्याधरकन्यका, तथा-विपलायमानेव-भयाद्भावन्तीव महागरुडवेगवित्रासिता भुजगकन्यका धावन्तीव, महाजनस्य रसितशब्देन चित्रस्ता स्थानभ्रष्टाऽश्वकिशोरी, तथा-विगुञ्जन्तीव-अव्यक्तशब्दं कुर्वन्तीव अवनमन्तीव वा, गुरुजनदृष्टापराधा-पित्राद्युपलब्धव्यलीका सुजनकुलकन्यका कुलीनेति भावः, तथा-घूर्णन्तीव-वेदनया थरथरायमाणेव वीचिप्रहारशतताडिता हि स्त्री वेदनया घूर्णतीति वेदनयेव घूर्णयन्तीत्येवमुपमानं द्रष्टव्यं, गलितलम्बनेव-आलम्बनाद् अष्टेव गगनतलाद्-आकाशात् पतितेति गम्यते, यथा क्षीणवन्धनं फलाद्याकाशात् पतति एवं साऽपीति, क्वचित्तु-गलितलम्बना इत्येतावदेव दृश्यते, तत्र लम्बयन्ते इति लम्बनाः-नङ्गरास्ते गलिता यस्यां सा तथा, तथा रुदन्तीव, कैः केत्याह-सलिलभिन्ना ये ग्रन्थयस्ते सलिलग्रन्थयः ते च ते, 'विष्पहरमाण'ति-विप्रकिरन्तश्च सलिलं क्षरन्त इति समासः त एव स्थूरा अश्रुपाता-स्तैर्नवधूरुपरतर्भट्टका, तथा विलपन्तीव, कीदृशी केत्याह-परचक्रराजेन-अपरसैन्यनृपतिनाऽभिरोहिता-सर्वतः कृतनिरोधा या सा तथा, परममहामयाभिद्रुता महापुस्वरी, तथा क्षणिकस्थिरत्वसाधर्म्यात् ध्यायन्तीव कीदृशी केत्याह-कपटेन-वेपाद्यन्यथात्वेन यच्छब्दं तेन प्रयोगः-परप्रतारणव्यापारः तेन युक्ता या सा, तथा, योगपरित्राजिका-ममाधिप्रधानव्रतिनी-विशेषः, तथा निःश्वसन्तीव अधोगमनसाधर्म्यात् तद्गतजननिःश्वाससाधर्म्याद्वा निःश्वसन्तीव कीदृशी केत्याह-महाकान्ता-रविनिर्गता परिश्रान्ता च या सा तथा परिणतवया-विगतयौवना, 'अम्मय'ति-अम्बा पुत्रजन्मवती, एवंभूता हि स्त्री श्रमप्रचुरा भवति, ततश्चात्यर्थं निःश्वसितीत्येवं सां विशेषितेति, तथा तद्गतजनविषादयोगात् शोचन्तीव, कीदृशी केत्याह-

तपश्चरणं-ब्रह्मचर्यादि तत्फलमपि उपचारात् तपश्चरणं-स्वर्गसम्भवमोगजातं तस्य क्षीणः परिभोगो यस्याः सा तथा,
 व्यवनकाले देववरवधूः, अथवा-‘उत्पयमाणीविचे’त्यादाविवशब्दस्यान्यत्र योगादुत्पतन्ती नौः, केव ?-सिद्धविद्या-
 विद्याधरकन्यकेवेत्यादि व्याख्येयमिति, तथा सञ्चूर्णितानि काष्ठानि कुररं च-तुण्डं यस्याः मा तथा, तथा भग्ना मेढी-
 सकलफलकाधारभूतकाष्ठरूपा यस्याः सा तथा, मोटितो-भग्नः सहसा-अकस्मात् महत्सह्यजनाश्रयभूतो वा मालो-
 मालकः उपरितनभागो जनाधारो यस्याः सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, तथा शूलाचितेव-शूलाप्रोतेव गिरिशृङ्गा-
 रोहणेन निरालम्बनतां गतत्वाच्छूलाचिता वङ्को-वक्रः परिमर्शो-जलधिजलस्पर्शो-यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः,
 अथवा-शूलायितः-आचरितशूलारूपः स्कन्दिदत्तपरिकरत्वात् ; ‘शूलाहत्त’चि-पाठे तु शूलायमानो वङ्कश्च-वक्रः ‘परिमासो’
 चि-नौगतकाष्ठविशेषो नाविकप्रसिद्धो यस्यां सा तथा, फलकान्तरेषु-सङ्घटित-फलकविवरेषु तटतटायमानाः-तथाविधध्वनिं
 विदधानाः स्फुटन्तो-विघटमानाः सन्धयो-मीलनानि यस्यां मा तथा, विगलन्त्यो लोहकीलिका यस्यां सा तथा, ततः
 कर्मधारयः, तथा सर्वाङ्गैः-सर्वावयवैर्विजृम्भिता-विद्युततां गता या सा तथा, परिश्रुतिता रजवः-फलकसङ्घातनद्वारिका
 यस्याः सा तथा, अत एव ‘विसरन्त’चि-विशीर्यमाणानि सर्वाणि गात्राणि यस्याः मा तथा, ततः कर्मधारयः;
 आमकमल्लभूता-अपक्वशरावकल्पा, जलसम्पर्के क्षणेन विलयनात्, तथा अकृतपुण्यजनमनोरथ इव चिन्त्यमाना-कथमि-
 गमेतामापदं निस्तरिष्यतीत्येवं विकल्प्यमाना गुर्वी-गुरुका, आपदः सकाशात् दुःसमुद्धरणीयत्वात्, निष्पुण्यजनेनापि

स्वी मनोरथः कथमयं पूरयिष्यत इत्येवं चिन्तयमानो दुर्निर्वहत्वाद् गुरुरेव भवन्तीति तेनोपमेति, तथा हाहाकृतेन-
 हाहाकारेण कर्णधाराणां-निर्यामकाणां नाविकानां-कैवर्त्तानां वाणिजजनानां कर्मकराणां च प्रतीतानां विलपितं-विलापो
 यस्यां सा तथा, नानाविध रत्नैः पण्यैश्च-भाण्डैः सम्पूर्णा या सा तथा, 'रोयमाणेहिं'ति सशब्दमश्रूणि विमुञ्चत्सु,
 'कन्दमाणेहिं'ति-शोकात् महाध्वनिं मुञ्चत्सु, 'सोयमाणेहिं'-शोचत्सु मनसा खिद्यमानेषु, 'तिप्पमाणेहिं'ति-भयात्
 प्रस्वेदलालादि तर्पत्सु, 'विलपत्सु'-आर्त्तं जल्पत्सु एकं महत्, 'अंतो जलगयं'ति-जलान्तर्गतं गिरिशिखरमासाद्य
 सम्भ्रमः कूपकः-कूपकस्तम्भो यत्र यत्र सितपटो निबध्यते तोरणानि च यस्यां सा तथा, तथा मोडिता ध्वजदण्डा यस्यां
 सा तथा, वलकानां-दीर्घदारुरूपाणां शतानि खण्डानि यस्यां सा तथा, अथवा बलयशतैः-बलयाकाखण्डशतैः खण्डिता
 या सा तथा, 'करकर'ति-करकरेतिशब्दं विदधाना तत्रैव जलधौ विद्रवं-विलयमुपगतेति, 'पोयवहणसंपराएसुं'ति-
 सम्परायः-सङ्ग्रामः तद्व्यानि भीषणानि पोतवहनकार्याणि तानि तथोच्यन्ते तेषु, देवताविशेषणानि विजयचौरविशेषणवद्
 गमनीयानि; 'असिखेडगवगहत्थ'ति-खड्गफलकाभ्यां व्यग्रौ हस्तौ यस्याः सा तथा, 'रत्तगंडमंसुयाइं'ति-
 रक्तौ-रञ्जितौ गण्डौ यैस्तानि रक्तगण्डानि तानि इमश्रणि-कर्चकेशाः ययोस्ते रक्तगण्डश्मश्रुके, 'माउयाहिं उवसोहि-
 याइं'ति-इह माउयाउ उत्तरौष्ठरोमाणि सम्भाव्यन्ते, अथवा-'माउया'-सख्यो मातरो वा ताभिः उपशोभिते-समारचित-
 केशत्वादिना जनितशोभे उपेक्षोभिते-वा-निर्मलीकृते शिरसी-मस्तके छिन्वेति वाक्यशेषः, 'जण्णं देवानुप्पिए'त्यादि, यं

कञ्चन ग्रेष्याणामपि ग्रेष्यं देवानुप्रिया वदिष्यति-उपदेश्यति यदुतायमाराध्यः, 'तस्स'त्ति-तस्यापि आस्तां भवत्याः आज्ञा-
अवश्यं विधेयतया आदेशः उपपातः-सेवावचनं-अनियमपूर्वक आदेश एव निर्देशः-कार्याणि प्रति प्रश्ने कृते यन्वियतार्थ-
मुत्तरमेतेषां समाहारद्वन्द्वः तत्र, अथवा-यद्देवानां प्रिया वदिष्यति, 'तस्स'त्ति-तत्र आज्ञादिरूपे स्थास्यामः-वर्तिष्याम
इति, 'अमयफलाहं'ति-अमृतोपमफलानि ।

तते णं मा रयणदीवदेवया, सक्कवयणसंदेसेणं सुट्टिएणं लवणाहिवइणा लवणसमुद्दे तिसत्तखुत्तो
अणुपरियट्टियव्वेत्ति, जं किंचि तत्थ तणं वा, पत्तं वा, कट्ठं वा, कयवरं वा, असुद्दं पूतियं दुरभिगंघमचोक्खं
तं सव्वं आहुणियर, तिसत्तखुत्तो एगंते एहेयव्वं तिकट्ठु णित्ता; तते णं सा रयणदीवदेवया, ते मागं-
दियदारए; एवं वदासी-एवं खल्ल अहं देवाणुप्पिया !, सक्कं सुट्टियं तं चैव जाव णित्ता; तं
जाव अहं देवां !, लवणसमुद्दे जाव एहेमि ताव तुब्भे इहेव पासायवडिंसए सुहंसुहेणं अभिरममाणा
चिट्ठह, जति णं तुब्भे एयंसि अंतरंसि उन्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे
पुरच्छिमिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाहं, तत्थ णं दो ऊज सया साहीणा तं-पाउसे य वासारत्ते य,--" तत्थ उ
कंदलसिल्लिधदंतो णित्तरवरपुप्फपीवरकरो । कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो पाउसउज्जयवरो साहीणो ॥ १ ॥
तत्थ य-सुरगोवमणिविचित्तो दहुरकुलरसियउज्जरवो । वरहिणिविंदपरिणद्धसिहरो वासारत्तो उज्जप-
व्वत्तो साहीणो ॥ २ ॥ " तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, बहुसु वावीसु य, जाव सरसरपंतियासु बहुसु

आलीघरएसु य, मालीघरएसु य, जाव कुसुमघरएसु य, सुहंसुहेणं अभिरममाणा विहरेज्जाह; जति णं
 तुब्भे एतथवि उव्विग्गा वा, उस्सुया वा, उप्पुया वा, भवेज्जाह; तो णं तुब्भे उत्तरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह,
 तत्थ णं दो ऊऊ सया साहीणा तं०-सरदो य हेमंतो य,-“ तत्थ उ सणसत्तवणणकउओ नीलुप्पलपउम-
 नलिणसिंगो । सारसचक्रायारवितयोसो सरयऊऊगोवती साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य सियकुंदधवलजोणदो
 कुसुमितलोद्धवणसंडमंडलतलो । तुमारदगधारपीवरकरो हेमंतऊऊससी सया साहीणो ॥ २ ॥ ” तत्थ
 णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, वावीसु य जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे तत्थवि उव्विग्गा वा जाव उस्सुया
 वा भवेज्जाह, तो णं तुब्भे अवरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह; तत्थ णं दो ऊऊ साहीणा, तं०-“ वसंते य गिम्हे
 य, तत्थ उ सहकारचारुहारो किंसुयकपिणयारासोगमउडो । ऊसिततिलगवउलायवत्तो वसंतउऊणरवती
 साहीणो ॥ १ ॥ तत्थ य पाडलसिरीससलिलो मलियावासंतियधवलवेलो । सीयलसुरभिअनिलमगर-
 चरिओ गिम्हेऊऊसागरो साहीणो ॥ २ ॥ ” तत्थ णं यहुसु जाव विहरेज्जाह, जति णं तुब्भे देवा० ।
 तत्थवि उव्विग्गा उस्सुया भवेज्जाह, तओ तुब्भे जेणेव पासायवडिसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पडि-
 वालेमाणा २ चिट्ठेज्जाह, मा णं तुब्भे दक्खिणिहं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं महं ण्णे, उग्गविसे, बंड-
 विसे, चोरविसे, मत्ताविसे, अइकायमहाकाए, जहा तेयनिसग्गे, मसिमहिसाम्साकालए, नयणविसरो-
 सपुण्णे, अंजणपुंजनियरप्पगासे, रत्तच्छे, जमलजुगलंचलचलंतजीहे धरणिघलवेणिभूए, उऊडफुडकुडि-

लज्जितलकं खडवियडफडाडोवकरणदच्छे, लोगाहारधम्ममाणधममैतघोसे, अणागलियचंडतिव्वरोसे,
समुहिं तुरियं, चवलं धमधमंतदिट्ठीविसे सप्पे य परिवसति; मा णं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भविस्सह;
ते मागंदियदारए दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदतिर, वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणतिर, ताए उक्किट्ठाए लवणस-
मुहं तिसत्तखुत्तो अणुपरियेदुं पयत्ता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-८८ ॥

‘संक्खयणसंदेसेणं’ति-शक्रवचनं चासौ सन्देशश्च-भाषकान्तरेण देशान्तरस्थस्य भणनं शक्रवचनसन्देशः तेन, अशु-
चिकं-अपवित्रं, समुद्रस्याशुद्धिमात्रकारकं पत्रादीति प्रक्रमः पूतिकं-जीर्णतया कुथितप्रायं, दुरभिगन्धं-दुष्टगन्धं किमुक्तं भवति ?
अचोक्षं अशुद्धं; ‘तिसत्तखुत्तो’ति-त्रिभिर्गुणिताः सप्त त्रिसप्त वाराः त्रिसप्तकृत्वः, एकविंशतिवारानित्यर्थः; ‘एयंसि
अंतरंसि’ति-एतस्मिन्नवसरे विरहे वा, ‘उव्विग्ग’ति-उद्विग्नौ उद्वेगवन्तौ, ‘उप्पिच्छ’ति-भीतौ, पाठान्तरेण-उत्प्लुतौ-
भीतावेव; ‘उस्सुयं’ति उत्सुकौ अस्मत्समागमनं प्रति, ‘तत्थ णं दो उदू’इत्यादि, तत्र-पौरस्त्ये वनखण्डे द्वौ ऋतू-
कालविशेषौ सदा स्वाधीनौ-अस्तित्वेन स्वायत्तौ, तज्जन्यानां वनस्पतिविशेषपुष्पादीनां सद्भावात्, तद्यथा-प्रावृद्ध-वर्षात्रयश्च,
आषाढआचणौ भाद्रपदाश्वयुजौ चेत्यर्थः, अनयोरेव रूपकालङ्कारेण वर्णनाय गीतिकाद्वयम्, ‘तत्थ उ’इत्यादि,
तत्रैव पूर्ववनखण्डे नान्यत्रौदीन्ये पश्चिमे वेत्यर्थः, कन्दलानि च-प्रत्यग्रलताः सिलिन्ध्राश्च-भूमिस्फोटाः, अन्ये
त्वाहुः-कन्दलप्रधानाः सिलिन्ध्रा-वृक्षविशेषा ये प्रावृषि पुष्यन्ति, सितकुसुमाश्च भवन्ति त एव कुसुमिताः सन्तो
दन्ता यस्य धवलत्वसाधर्म्यात् सः कन्दलसिलिन्ध्रदन्तः, इह च सिलिन्ध्राणां कुसुमित्वविशेषणं सामर्थ्याद् व्याख्यातं,

कुसुमाभावे तेषां प्राद्युषोऽन्यत्रापि कालान्तरे सम्भवादिति, तथा 'निउरो'त्ति-वृक्षविशेषः, तस्य यानि वरपुष्पाणि तान्येव
पीवरः-स्थूरः करो यस्य स तथा, कुटजार्जुननीपा-वृक्षविशेषास्तत् पुष्पाणि कुटजार्जुननीपानि तान्येव सुरभिदानं-
सुगन्धिमदजलं यस्य स तथा, प्राद्युद् क्रतुरेव गजवरः प्राद्युद् क्रतुगजवरः स्वाधीनः, इह सिलिन्ध्रादिवनस्पतीनां
कालान्तराकृतकुसुमानां सदाकुसुमितानां भावादात्मवशोऽस्तीति भावः ॥ १ ॥ तथा तत्रैव वनखण्डे सुरगोपा-इन्द्रगोप-
काभिधाना रक्तवर्णाः कीटास्त एव मणयः पद्मरागादयः तैर्विचित्रः-कर्तुरो यः स तथा, तथा ददुरकुलरसितं-मण्डूकसमूहरटितं
तदेव उज्झररवो-निर्झरशब्दो यत्र स तथा, बर्हिणवृन्देन-शिल्वण्डिसमूहेन परिणद्धानि शिखराणि ऋतुपक्षे
वृक्षसम्बन्धीनि पर्वतपक्षे कूटानि यत्र स तथा वर्षारात्रक्रतुरेव पर्वत इति विग्रहः, स्वाधीनः-स्वायत्तस्तद्रमणां सर्वदा तत्र
भावादिति ॥ २ ॥ 'वावीसु'इत्यादि प्रथमाध्ययनवत्, 'सरओ हेमंतो य'त्ति-कार्तिकमार्गशीर्षौ पौषमाघौ
चेत्यर्थः इहापि गीतिकाद्वयं-तत्तथ उ'इत्यादि, तत्रैव सनो-चल्कप्रधानो वनस्पतिविशेषः सप्तपर्णः-सप्तच्छदस्तयोः पुष्पाणि
सनसप्तपर्णानि तान्येव ककुदं-स्कन्धदेशविशेषो यस्य स तथा, नीलोत्पलपद्मनलिनानि-जलजकुसुमविशेषास्तान्येव शृङ्गे
यस्य स तथा, सारसाश्चक्रवाकाश्च-पक्षिविशेषास्तेषां 'रचियं'ति-रुतं तदेव घोषो-नर्दितं यस्य स तथा शरद्वतुरेव गोपतिः-
गवेन्द्रः शरद्वतुगोपतिः स्वाधीनः ॥ १ ॥ तथैव तत्र वनखण्डे सितानि यानि कुन्दानि-कुन्दाभिधानवनस्पतिकुसुमानि तान्येव
ध्रुवला ज्योत्स्ना-चन्द्रिका यस्य स तथा, पाठान्तरेण-सितकुन्दविमलजोण्हो'त्ति स्पष्टं, कुसुमितो यो लोध्रवनखण्डः
स एव मण्डलतलं-विम्बं यस्य स तथा, तुषारं-हिमं तत्प्रधानाः या उदकधारा-उदकचिन्दुप्रवाहास्ता एव पीवराः-

स्थूलाः कराः-किरणा यस्य स तथा, हेमन्तऋतुरेव शशी-चन्द्र इति विग्रहः स्वाधीनः ॥ २ ॥ तथैव 'वसन्ते गिम्हे
 य'चि- फाल्गुनचैत्रौ वैशाखज्येष्ठौ चेत्यर्थः, 'तत्थ उ' इत्यादि, गीतिकाद्वयं, तत्र च सहकाराणि-चतुष्पाणि तान्येव
 चारुहरी यस्य स तथा, किशुकानि-पलाशस्य कुसुमानि कर्णिकाराणि-कर्णिकारस्य अशोकानि चाशोकस्य तान्येव मुकुट-
 किरीटं यस्य स तथा, -उच्छिन्नं-उन्नतं तिलकवकुलानि-तिलकवकुलकुसुमानि तान्येवातपत्रं-छत्रं यस्य स तथा, वमन्त
 ऋतुर्नरपतिः स्वाधीनः प्रतीतम् ॥ १ ॥ तत्र च पाटलाशिरीषाणि-पाटलाशिरीषकुसुमानि तान्येव सलिलं यत्र स तथा, मल्लिका-
 विचकिलो वामन्तिका-लताविशेषः तत्कुसुमानि मल्लिकावासन्तिकाणि तान्येव धवला-सिता वेला-जलवृद्धिर्यस्य स तथा,
 शीतलः सुरभिश्च योऽनिलो-वायुः स एव मकरचरितं यत्र स तथा, इह चानिलशब्दस्य अकारलोपः प्राकृतत्वात् 'अरण्यं
 रणं अलायं लाउय' मित्यादिवत्, ग्रीष्मऋतुसागरः स्वाधीन इति । 'उगगविसे' इत्यादि उग्रं दुर्जरत्वादिपं यस्य स
 उग्रविपः, एवं सर्वत्र, नवरं चण्डं श्रगिति व्यापकत्वात्, पाठान्तरे तु- 'भोगविसे' इति तत्र भोगः शरीरं स एव विषं
 यस्येति, घोरं परम्परया पुरुषसहस्रस्यापि घातकत्वात्, महत् जम्बूद्वीपप्रमाणशरीरस्यापि विपतयाऽऽभवनात्, कायान्-
 शरीराणि शेषाहीनामतिक्रान्तोऽतिकायः, अत एव महाकायः, 'जहा तेयनिसगगे' ति-शेषविशेषणानि यथा गोमालक-
 चरिते तथेहाद्येतव्यानीत्यर्थः, तानि चैतानि 'मसिमहिस्मूसाकालगे' मपी च महिपथ मूपा च-स्वर्णादितापन-
 माजनविशेष इति द्वन्द्वः एता इव कालको यः स तथा, 'नयणविसरोसपुण्णो' नयनविषेण-दृष्टिविषेण रोपेण च पूर्ण
 इत्यर्थः, 'अंजणपुंजनिगरप्पगासे' कञ्जलपुञ्जानां-निकर इव पञ्जगते

तज्जीहे' यमलं-सहवृत्तिं युगलं-द्वयं चञ्चलं च यथा भवत्येवं चलन्त्योः-अतिचपलयोर्जिह्वयोर्यस्य स तथा, 'धरणीतल-
वेणिभूए' धरणीतलस्य वेणीभूतो-चनिताशिरसः केशचन्धविशेष इव यः कृष्णत्वदीर्घत्वश्लक्ष्णत्वपथाद्भागत्वादिसाधर्म्यत्वं स
तथा, 'उक्कडफुडकुडिलजडिलकक्खडविगडफडाडोचकरणदच्छे' उक्कटो बलवताऽन्येनाध्वंसनीयत्वात् स्फुटो-व्यक्तः
प्रयत्नविहितत्वात् कुटिलः-तत्स्वरूपत्वात् जटिलः-स्कन्धदेशे केसरिणामिवाहीनां केसरसद्भावात् कर्कशो-निष्ठुरो बलवत्त्वात्
विकटश्च-विस्तीर्णो यः स्फटाटोपः-फणासंरम्भः तत्करणे दक्षो यः स तथा, 'लोहागरधम्ममाणधमधम्मंतघोसे' -
लोहाकरे ध्मायमानं-अग्निना ताप्यमानं लोहमिति गम्यते, तस्यैव यद्वधमायमानो-यमधमेतिवर्णव्यक्तिमिवोत्पादयन्
घोषः-शब्दो यस्य स तथा, 'अणागलियंचंडतिच्चरोसे' -अनर्गलितः-अनिवारितोऽनाकलितो वा-अप्रमेयश्चण्डतीव्रः-
अत्यर्थतीव्रो रोषो यस्य स तथेति, 'समुहिं हुरियं चवलं धमंतं'ति शुनो मुखं श्रमुखं तस्यैवाचरणं श्रमुखि-कौलियकस्यैव
भयणतां त्वरितचपलं-अतिचटुलतया धमन्-शब्दं कुर्वन्नित्यर्थः ।

तए नं ते मागंदि यदारया तओ सुहुत्तंतरस्स पासायवडिंसए सइं वा, रतिं वा, धितिं वा, अलभ-
माणा अपणमणं एवं वदासी-एवं खलु अहं सक्क-
वयणसंदेसेणं सुट्टिएणं लवणाहिचइणा जाव चावत्ती भविस्सइ, तं सेयं खलु अमहं देवाणुप्पिया !, पुर-
च्छिमिल्ले वणसंडं गमित्तए, अपणमणस्स एयमहं पडिसुणेंतिर, जेणेव पुरच्छिमिल्ले, वणसंडे, तेणेव
उवागच्छंतिर, तत्थ नं वावीसु य जाव अभिरममाणा आलीघरएसु य जाव बिहरंति; तते नं ते मागं-

दियदारया तत्थवि सइं वा जाव अलभमाणा, जेणेव उत्तरिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २, तत्थ णं वावीसु
 य जाव जालीघरएसु य विहरंति; तते णं ते मागंदियदारया तत्थवि सतिं वा जाव अलभ० जेणेव
 पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे, तेणेव उवा० २ जावविहरति; तते णं ते मागंदिय० तत्थवि सतिं वा जाव अलभ०
 अणमणं, एवं वदासी-एवं खलु देवा० !, अम्हे रयणदीवदेवया एवं वयासी-एवं खलु अहं देवाणु-
 प्पिया !, सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्टिएण लवणाहिवहणा जाव मा णं तुब्भं सरीरगस्स वावत्ती भवि-
 स्सति, तं भवियब्बं एत्थ कारणेणं, तं सेयं खलु अम्हं दक्खिणिहं वणसंडं गमित्तए त्तिकहु अणम-
 णस्स एतमहं पडिसुणेंति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे, तेणेव पहरेत्य गमणाए; तते णं गंधे निद्धाति
 से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अणिट्ठतराए च्वेव, तते णं ते मागंदियदारया तेणं असुभेणं गंधेणं
 अभिभूया समाणा सएहिं२ उत्तरिल्लेहिं आसातिं पिहेति२, जेणेव दक्खिणिहं वणसंडे तेणेव उवागया,
 तत्थ णं महं एगं आघातणं पासंति२; अट्ठियरासिसतसंकुलं, भीमदरिसणिज्जं, एगं च तत्थ-सूलाइतयं,
 पुरिसं, कलुणातिं विस्सरातिं कडातिं कुब्बमाणं पासंति; भीता जाव संजातभया जेणेव से सूलाति-
 यपुरिसे तेणेव उवागच्छंति२, तं सूलाहयं एवं वदासी-एस णं दे० ! कस्साघयणे तुमं च णं के कओ
 वा, इहं हव्वमागए केण वा इमेयारूवं आवतिं पाविए ?; तते णं से सूलातियए पुरिसे मागंदियदारए

एवं वदासी-एस णं देवाणु० ? रयणदीवदेवयाए आद्यणे अहणं देवाणुप्पिया ! जंघुदीवाओ दीवाओ,
 भारहाओ वासाओ, कांगदीए आसवाणियए, विपुलं पणियमंडमायाए पोतवहणेणं लवणसमुद्धं ओयाए,
 तते णं अहं पोयवहणविवत्तीए निब्बुद्धुभंडसारे एगं फलगखंडं आसाएमि; तते णं अहं उवुज्झमाणे२;
 रयणदीवतेणं संबूढे, तते णं सा रयणदीवदेवया ममं ओहिणा पासइ२, ममं गेणइ२, मए सद्धिं विपु-
 लातिं भोगभोगातिं भुंजमाणी विहरति; तते णं सा रयणदीवदेवया अण्णदा कयाइ अहालहुसगंसि
 अवराहंसि परिकुविया समाणी ममं एतारूवं आवतिं पावेइ, तं ण णज्जति णं देवा० !, तुम्हंपि इमेसि
 सरीरगाणं का मण्णे आवती भविस्सइ !, तते णं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयगस्स अंतिए एयमत्थं
 सोच्चा, णिसम्म, वलियतरं भीया जाव संजायभया सूलाइतयं पुरिसं एवं व०-कहणं देवाणु० !, अम्हे
 रतणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थि णित्थरिज्जामो !, तते णं से सूलाइयए पुरिसे ते मागंदिय० एवं
 वदासी-एस णं देवाणु० !, पुरच्छिमिल्ले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरूव-
 धारी जक्खे परिवसति, तए णं से सेलए जक्खे चोइसट्टमुद्धिपुणमासिणीसु आगयसमए पत्तसमये
 महया २ सदेणं एवं वदति-कं तारयामि !, कं पालयामि ?; तं गच्छइ, णं तुम्हे देवा० !, पुरच्छिमिल्लं
 वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं पुप्फचणियं करेइ२, जणुपायवडिया पंजलिउडा विणएणं पज्जुवा-
 समाणा चिट्ठइ, जाहे णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा-कं तारयामि !, कं पाल-

यामि-?; ताहे तुम्हे वदह-अम्हे तारयाहि, अम्हे पालयाहि; सेलए भे जक्खे परं रयणदीवदेवयाए
 हत्थाओ साहत्थि णित्थारेज्जा, अण्णहा भे न याणामि इमेसिं सरीराणं का मण्णे आवई भविस्सइ ?
 ॥ सूत्रम् ८९ ॥ तेते णं ते मागंदिय० तस्स सूलाइयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा, निसम्म; सिग्घं, चंडं,
 चवलं, तुरियं, चेइयं जेणेव पुरिच्छिमिह्ले वणसंडे, जेणेव पोक्खरिणी, तेणेव उवा०, पोक्खरिणिं गाहंतिर,
 जलमज्जणं करेन्तिर, जाइं तत्थ उप्पलाइं जाव गेण्हंतिर, जेणेव सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे,
 तेणेव उ०र, आलोए पणामं करेतिर, महरिहं पुप्फच्चणियं करेतिर, जण्णुपायवडिया, सुस्सूसमाणा, णमं-
 समाणा पज्जुवासंति; तते णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदासी-कं तारयामि ?;
 कं पालयामि ?; तते णं ते मागंदियदारया उट्ठाए उट्ठेति, करयल० एवं व०-अम्हे तारयाहि, अम्हे पाल-
 याहि; तए णं से सेलए जक्खे ते मागंदिय०, एवं वया०-एवं खलु देवाणुप्पिया !, तुम्भं मए सद्धिं लव-
 णसमुद्देणं मज्झंर, बीइवयमाणेणं सा रयणदीवदेवया पावा, चंडा, रुद्धा, खुदा, साहसिया बहूहिं खरएहि
 य, मउएहि य, अणुलोमेहि य, पडिलोमेहि य, सिंगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गं
 करेहिति; तं जति णं तुम्हे देवा० ! रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं आढाह वा, परियाणह वा, अवयेक्खह वा,
 तो भे अहं पिट्ठातो विद्युणामि, अह णं तुम्हे रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं णो आढाह, णो परियाणह, णो
 अवेक्खह, तो भे रयणदीवदेवयाहत्थातो साहत्थि णित्थारेमि; तए णं ते मागंदियदारया सेलगं जक्खं,

एवं वदासी-जणं देवाणु० ! बहस्संति तस्स णं उववायवयणणिद्देसे चिद्धिस्सामो, तते णं से सेलण-
 जयवे उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागं अवक्कमतिर, वेउच्चियसमुग्वाणं समोद्धणतिर, संवेज्जातिं जोयणाइं
 दंडं निस्सरह, दोचंपि तंचंपि वेउच्चियसमु० २, एणं महं आसस्सुवं विउच्चइर, ते मागंदियदारण एव
 वदासी-हं भो मागंदिया !, आरुह णं देवाणुप्पिया !, मम पिट्ठसि, तते णं ते मागंदिय०, दृढ०, सेल-
 गस्स जक्कवस्स पणामं करेतिर, सेलगस्स पिट्ठिं कुरुद्धा; तते णं से सेलण ते मागंदिय०, दुरुद्धे जाणित्ता,
 सत्तट्ठतालप्पमाणमेत्तातिं उट्ठं वेहासं उप्पयति, उप्पट्ठा य ताए उक्किट्ठाए, तुरियाए, देवयाए, लवण-
 समुद्धं मज्झंमज्जेणं, जेणेव जंबुद्वीवे दीवे, जेणेव भारहे, जेणेव नंपा नयरी, तेणेव पहारेत्थ गमणाए
 ॥ सूत्रम् ९० ॥ तते णं सा रयणदीवदेवया लवणसमुद्धं तिसत्तखुत्तो अणुपरियद्वति, जं तत्थ तणं वा
 जाव एहेति, जेणेव पासायवडंसए तेणेव उवागच्छतिर, ते मागंदिया पासायवडंसए अपासमाणी
 जेणेव पुरच्छिमिद्धे वणसंडे जाव सन्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेतिर, तेसिं मायंदियदारगणं कच्छइ
 सुतिं वा ३, अलभमाणी जेणेव उत्तरिद्धे एवंचेव पच्चत्थिमिद्धेवि जाव अपासमाणी ओहिं पउंजंति; ते
 मागंदियदारण सेलणं सद्धिं लवणसमुद्धं मज्झंमज्जेणं वीइवयमाणे२, पासतिर, आसुक्ता असिन्वेडगं
 गेणहतिर, सत्तट्ठ जाव उप्पयतिर, ताए उक्किट्ठाए जेणेव मागंदिय० तेणेव उवा० २, एवं व०-हं भो मागं-

दिय० अप्पत्थियपत्थिया किण्णं तुब्भे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झं-
 मज्झेणं, वीतीवयमाणा !; तं एवमवि गए जह णं तुब्भे ममं अवयक्खह तो भे अत्थि जीविंयं, अहण्णं
 णावयक्खह तो भे इमेणं नीलुप्पलगवल जाव एडेमि, तते णं ते मागंदियदारया रयणदीवदेवयाए अंतिए
 एयमहुं सो०, णिस०; अभीया, अतत्था, अणुब्बिग्गा, अक्खुभिया, असंभंता, रयणदीवदेवयाए एयमहुं
 नो आढंति, नो परि०, णो अवयक्खंति; अणाढायमाणा अपरि०, अणवयक्खमाणा सेलएण जक्खेण
 सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीतिवयंति; तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदिया जाहे नो संचाएति,
 बहूहिं पडिलोमेहि य, उवसग्गेहि य, चालित्तए वा, खोभित्तए वा, विपरिणामित्तए वा, लोभित्तए वा,
 ताहे महुरेहि सिंगारेहि य, कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, उवसग्गेउं पयत्ता यावि होत्था; हं भो मागं-
 दियदारगा !, जति णं तुब्भेहिं देवाणुप्पिया !, मए सद्धिं हसियाणि य, रमियाणि य, ललियाणि य,
 कीलियाणि य, हिंडियाणि य, मोहियाणि य; ताहे णं तुब्भे सव्वातिं अगणेमाणा ममं विप्पजहाय
 सेलएणं सद्धिं लवणसमुदं मज्झंमज्झेणं वीहवयह; तते णं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खियस्स मणं
 ओहिणा आभाएति आभोएत्ता एवं वदासी-णिच्चंडपिय णं अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा ५ निच्चं मम
 जिणपालिए अणिट्ठे ५ निच्चंपिय णं अहं जिणरक्खियस्स इट्ठा ५ निच्चंपिय णं ममं जिणरक्खिए इट्ठे ५,
 जति णं ममं जिणपालिए रोयमाणीं, कंदमाणीं, सोयमाणीं, तिप्पमाणीं, विलवमाणीं, णावयक्खति

किणं तुमं जिणरक्खिया । ममं रोयमणिं जाव पावयक्खसि ? तते णं-“ सा पवरयणदीवस्स
 देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स मणं । नाऊण वधनिमित्तं उवरि मागंदियदाराणां दोण्हं पि ॥ १ ॥ ”
 दोसकलिया सल्लियं णाणाविहचुण्णवासमीसं (सियं) दिव्वं । माणमणनिव्वुइकरं सच्चोउयसुरभिक्कुसु-
 ममुट्ठिं पमुंचमाणी ॥ २ ॥ णाणामणिक्कणगरयणवंटियखिनिणिजेरमेहलभूसणरवेणं । दिसाओ विदि-
 साओ पूरयंती वयणमिणं बेति सा सकलुसा ॥ ३ ॥ होल वसुल गोल णाह दइत पिय रमण कंत सामिय
 णिग्घिण णित्थक्क । छिण णिक्खि अकयलुय सिट्ठिलभाव निहल्लज्ज लुक्खव अकलुण जिणरक्खिय मज्झं
 हिययरक्खवा ! ॥ ४ ॥ णहु जुल्लसि एक्खियं अणाहं अबंधवं तुज्झ चलणओवायमारियं उज्झउं महण्णं ।
 गुणसंकर ! अहं तुमे विहूणा ण समत्थावि जीविउं ग्वणं पि ॥ ५ ॥ इमस्स उ अणेगअसमगरविविधसा-
 वयसयाउलधरस्स । रयणागरस्स मज्जे अप्पाणं वहेमि तुज्झ पुरओ एहि णियत्ताहि जइसि कुविओ
 ग्वमाहि एक्कावराहं मे ॥ ६ ॥ तुज्झ य विगययणविमलससिमंडलारसस्सिरीयं सारयनक्कमलकुसुद-
 कुवलयविमलदलनिकरसरिसनिभं । नयणं वयणं पिवासागयाए सद्धा मे पेच्छिउं जे अवलोएहि ता
 इओ ममं णाह जा ते पेच्छामि वयणक्कमलं ॥ ७ ॥ एवं सप्पणयसरलमहुरातिं पुणो २ कलुणाइं वय-
 णातिं जंपमाणी सा पावा मग्गओ समणेइ पावहियया ॥ ८ ॥ ” तते णं से जिणरक्खिए चलमणे
 तेणेव भूसणरवेणं कणसुहमणोहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं संजायविउणराणं रयणदी-

वस्स देवयाए तीसे सुंदरथणजहणवयणकरचरणनयणलावन्नखजोव्वणसिरिं च दिव्वं सरभसउवगू-
 हियाइं जातिं विव्वोयविलसियाणि य विहसियसकडक्खविट्ठिनिससियमलियउवललियठियगमणपण-
 यखिल्लियपासादियाणि य सरमाणे रागमोहियमई अवसे कम्मवसगाए अवयक्खति मग्गतो सविलियं,
 तते णं जिणरक्खियं समुप्पन्नकलुणभावं मच्चुगलत्थल्लणोह्लियमइं अवयक्खंतं तहेव जक्खे य सेलए
 जाणिऊण सणियं२ उव्विहति नियगपिट्ठाहि विगयसत्थं, तते णं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं
 जिणरक्खियं सकलुसा सेलगपिट्ठाहि उवयंतं दास ! मओसित्ति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय
 वाहाहिं आरसंतं उट्ठं उव्विहति, अंबरतले ओवयमाणं च मंडलगणेण पडिच्छत्ता नीलुप्पलगवलअय-
 सिप्पगासेण असिक्खरेणं खंडाखंडिं करेति २ तत्थ विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स घेत्तुण अंगमंगतिं
 सरुहिराइं उक्खित्तवल्लिं चउद्धिसिं करेति सा पंजली पहिडा ॥ सूत्रम् ९१ ॥ एवामेव समणाउसो !, जो
 अम्हं निग्गंथाण वा २, अंतिए पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे आसायति, पत्थयति,
 पीहेति, अभिलसति; से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४, जाव संसारं अणुपरियट्ठिस्सति; जहा वा
 से जिणरक्खिए-“ छलओ अवयक्खंतो निरावयक्खो गओ अविग्घेणं । तम्हा पवयणसारं निरावय-
 क्खेण भवियव्वं ॥ १ ॥ भोगे अवयक्खंता पडंति संसारसायेरं घोरे । भोगेहिं निरवयक्खवा तरंति संसा-
 रकंतारं ॥ २ ॥ (सूत्रम् ९२) तते णं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवा० बह्वहिं अणुलो-

मेहि य, पडिलेमेहि य, खरमहुरसिंगारेहि कलुणेहि य, उवसग्गेहि य, जाहे नो संचाएह, चालितए वा,
 खोभि०, विप्प०, ताहे संता, तंता, परितंता, निड्विण्णा, समाणा जामेव दिसिं पाउ० तामेव दिसं पडि-
 गया, तते णं से सेलए जक्खे जिणपालिएण सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झमज्झेणं वीतीवयति२, जेणेव चंपा-
 नयरी, तेणेव उवागच्छति२, चंपाए नयरीए अग्गुज्जाणंसि जिणपालियं पट्ठातो ओयारेति२, एवं व०-एस
 णं देवा० !, चंपानयरी दीसति त्तिक्कु जिणपालियं आपुच्छति२, जामेव दिसिं पाउञ्छूए, तामेव दिसिं
 पडिगए ॥ सूत्रम् ९३ ॥ तते णं जिलपालिए चंपं अणुपविसति२, जेणेव सए गिहे, जेणेव अम्मापियरो,
 तेणेव उवागच्छइ२, अम्मापिऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खियवावत्ति निवेदेति, तते णं
 जिणपालिए अम्मापियरो मित्तणाति जाव परियणेणं सद्धिं रोयमाणान्ति चहुइं लोइयाइं मयक्किच्चइं
 करेति२, कालेणं विगतसोया जाया; तते णं जिणपालियं अन्नया कयाइ सुहासणवरगंतं अम्मापियरो
 एवं वदासी-कहणं पुत्ता ! जिणरक्खिए कालगए ? तते णं से जिणपालिए अम्मापिऊणं लवणसमुद्दो-
 त्तां च कालियवायसमुत्थणं पोतवहणविवत्तिं च फलहृत्वंडआसातणं च रयणदीवुत्तारं च रयणदीवदेव-
 यागिहं च भोगविभूइं च रयणदीवदेवया अप्पाहणं च सूलाइप्रपुरिसदरिसणं च सेलगजक्खआरुहणं च
 रयणदीवदेवयाउवसगं च जिणरक्खियविवत्तिं च लवणसमुद्दउत्तरणं च चंपागमणं च सेलगजक्खआ-
 पुच्छणं च जहाभूयमवितहमसंदिद्धं परिरुहेति, तते णं जिणपालिए जाव अप्पसोणे जाव विपुलाति

भोगभोगाहं भुञ्जमाणे विहरति ॥ सूत्रम् ९४ ॥ तेणं कालेणं २, समणे०, समोसडे, धम्मं सोचा, पव्व-
 तिए, एक्कारसंगवी, मासिएणं, सोहम्मे कप्पे, दो सागरोधमे; महाविदेहे सिञ्जिहिति । एवामेव समणा-
 उसो !, जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसाति, से णं जाव वीतिवतिससति, जहा वा से जिण-
 पालिए । एवं खलु जंजू !, समणेणं भगवया नवमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्
 ॥ ९५ ॥ नवमं अज्झयणं समत्तं ॥ 'सइं व'त्ति-सुखलक्षण'कलवहुलतां स्मृतिं वा स्मरणं अतिव्याकुलचित्ततया न
 लभते स्म, रति-चित्तरमणं, 'धिइं व'त्ति-धृतिं चित्तस्थास्थयमिति, 'आसयाइं'ति-आस्ये-मुखे, 'पिहिंति'त्ति-पिधन्तः-
 स्थगयन्तः, 'आघयणं'ति-वधस्थानं, 'सूलाइयगं'ति-शूलिकाभिन्नं, 'कलुणाइं'ति-करुणाजनकत्वात्, 'कट्ठाइं'ति-
 कटं-दुःखं तत्प्रभवत्वात्, 'विस्सराइं'ति-विरुपशब्दस्वरूपत्वात् वचनानीति गम्यते, 'कूजन्तं'-अव्यक्तं शब्दायमानं,
 'काकंदीए'त्ति-काकन्दीनगरी तद्भवः, 'ओयाए'त्ति-उपायातः-उपागतः, 'अहालहुस्सगंसि'त्ति-यथाप्रकारे लघु-
 स्वरूपे 'उद्धिट्ठ'त्ति-अमावास्या, 'आगयसमए'त्ति आसन्नीभूतोऽवसरो-यस्य स इत्यर्थः, प्राप्तस्तु साक्षादेव, 'हत्थाओ'त्ति-
 हस्ताद् ग्रहणप्रवृत्तात्, 'साहत्तिं'ति-स्वहस्तेन, 'सिंगारेहिं'ति-शृङ्गारसोपेतैः कामोत्कोचकैः करुणैस्तथैव, उपसर्गैः-
 उपद्रवैर्वचनचेष्टाविशेषरूपैः, 'अवयक्खहं'-अपेक्षध्वं, 'मए सद्धिं हसियाणि' इत्यादि; इह क्तप्रत्ययो भावे तस्य
 चोपाधिभेदेन भेदस्य विवक्षणाद् बहुवचनं, अन्यथा यद्युवाभ्यां मया सद्धिं हसितं चेत्यादि वाच्यं स्यात्, तथा रतानि च
 अक्षादिभिः ललितानि च ईप्सितानि लीला वा, 'कीलियाणि य'त्ति-जलान्दोलनकक्रीडादिभिः हिण्डितानि च वनादिषु

विहृतानि मोहितानि च-निघुवनानि, एतच्च वाक्यं काकाऽध्येयं, तत उपालम्भः प्रतीयते; 'तए णं सा रयणदीवे'त्यादि
 सूत्रं वाचनान्तरे-रूपकविशेषद्वयभ्रान्तिं करोति, तथाहि- 'सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खिअस्स
 नाऊण वह्निमित्तं उवरिं माहंदिदारगाण दोणहं पि' इत्येकं, 'दोसकलिया सलीलयं नाणाविहचुण्णवास-
 मीसियं दिव्वं घाणमणनिब्बुहकरं सब्बोउयसुरहिक्कुसुमवुट्टिकरं पमुंचमाणी' इति द्वितीयं; एवमन्यान्यपि
 परिभावनीयानि पद्यानि, पद्यबन्धं हि विना तुकारादिनिपातानां पादपूरणार्थानां निर्देशो न घटते, अपरिमितानि च छन्दः-
 शास्त्राणीति, अर्थस्त्वेवम्-सा देवता जिनरक्षितस्य ज्ञात्वा भावमिति शेषो वधनिमित्तं तस्यैव, वचनमिदं ब्रवीति स्मेति
 सम्बन्धः; 'दोसकलिय'ति-द्वेपयुक्ता 'सलीलयं'ति-सलीलं यथा भवतीत्यर्थः, 'चुण्णवास'ति-चूर्णलक्षणा वासाः चूर्ण-
 वासाः तैर्मिश्रा या सा तथा तां दिव्यां घ्राणमनोनिर्वृत्तिकरीं सर्वतुकानां सुरभीणां च कुसुमानां या वृष्टिः सा तथा तां प्रमु-
 श्रन्ती । तथा नानामणिकनकरत्नानां सम्बन्धीनि घण्टिकाश्च किङ्किण्यश्च-क्षुद्रघण्टिका नुपूरी च प्रतीतो मेखला च-रसना
 एतल्लक्षणाणि यानि भूषणानि तेषां यो स्वस्तेन इति रूपकार्थं, 'दिसाओ विदिसाओ प्ररघंती वयणमिणं बेह य'त्ति
 दिशो विदिशश्च पूरयन्ती वचनमिदं वक्ष्यमाणं ब्रवीति सा देवता, 'सकल्लस'ति-सह कलुषेण पापेन वर्तते या सा तथेति
 तृतीयं । हे हो (हा)ल हे वसुल हे गोल एतानि च पदानि नानादेशापेक्षया पुरुषाध्यामन्नवचनानि गौरवकुत्सादिगर्भाणि
 वर्चन्ते, हो (हा)ल इति दशवैकालिके होल इति दृश्यते, तथा नाथ !-योगक्षेमकरिन् !, दयित !-वल्लभ !, रक्षित ! इति
 वा; प्रिय !-प्रेमकर्तृः !, रमण-भर्तृः !, कान्त !-कमनीय ! स्वामिक !-अधिपते !, निर्घृण !-निर्दय !, सखेहाया वियोग-

दुःस्थाया मम परित्यागात्, 'नित्यक्'ति-अनवसरञ्च अनुरक्ताया ममाकाण्डे एव त्यागादित्यद्, 'छिण्ण'ति-स्त्यान !, कठिन मदीयात्यन्तानुकूलचरिताद्रवीकृतहृदयत्वात् निष्कृप !, मम दुःखिताया अप्रतीकारात्, अकृतज्ञ !, मदीयोपकारस्या-
 नेपेक्षणात् शिथिलभाव !, अकस्माद् मम मोचनात् निर्लज्ज ! प्रतिपन्नत्यागात् ; रुक्ष !, स्नेहकार्यकिरणात् ; अकरुण !, हे
 जिनरक्षित मम हृदयरक्षक !-वियोगदुःखेन शतधास्फुटतो हृदयस्य त्रायक पुनर्मम स्वीकरणत इत्यर्थः इति चतुर्थ, 'नहु'-नैव
 युज्यसे-अहंसि एककामनाथामबान्धवां तव चलनोपपातकारिकां-पादसेवाविधायिनीमुज्झितुमधन्यामिति, इह च समानार्थानि-
 कशब्दोपादानेऽपि न पुनरुक्तदोषः सम्भ्रमाभिहितत्वात्, यदाह-"वक्ता हर्षभयादिभिराक्षिप्तमनाः स्तुवंस्तथा निन्दन् । यत्पद-
 मसकृद् ब्रूयात् तत्पुनरुक्तं न दोषाय ॥ १ ॥" इति अर्थ, हे गुणसंकर !-गुणसमुदायरूप !, हं इति अकारलोपदर्शनादहमिति
 हृदयं त्वया विहीना न समर्था जीवितुं क्षणमपीति पञ्चमं । तथा 'इमस्स उ'ति-अस्य पुनः अनेके ये क्षपा-मत्स्या, मकरा-
 ग्राहाः, विविधश्चापदाश्च-जलचरक्षुद्रसन्धरूपास्तेषां यानि शतानि तेषामाकुलगृहं आकीर्णगेहं क्षपादीनां वा सदा-नित्यं कुल-
 गृहमिव कुलगृहं यः स तथा तस्येत्यद्, रत्नाकरस्य समुद्रस्य मध्ये आत्मानं, 'वहेमि'ति-हन्मि तव-भवतः पुरतः-अग्रतः
 तथा एहि निवर्तस्व, 'जहसि'ति-यदि मवसि कुपितः क्षमस्वैकापराधं त्वं मे इति पष्ठं । 'तुज्झ य'ति-तव च विगतधनं
 विमलं च यच्छशिमण्डलं तस्येवाकारो यस्य श्रिया च सह यद्वर्तते तत्तथा, पाठान्तरेण-विगतधनविमलशशिमण्डलेनोपमा
 यस्य सश्रीकं च यत्तत्तथा; शारदं-शरत्कालसम्भवं यन्त्रवं-प्रत्यग्रं कमलं च-सूर्यबोध्यं कुमुदं च-चन्द्रबोध्यं कुवलयं च-
 नीलोत्पलं तेषां यो दलनिकरः-दलवृन्दं तत्सदृशे नितरां भात इति-निभे च नयने यत्र तत्तथा, पाठान्तरेण-शारदनव-

कमलकुमुदे च ते विमुकुले च ते विकसिते शेषं तथैव, वदनं-मुखं प्रतीति वाक्यशेषः, पिपासागतायाः-मुखदर्शनजलपानेच्छया
 आयातायाः तां वा गतायाः-प्राप्तायाः कस्याः?-मे-मम श्रद्धा-अभिलाषः किं कर्तुं?-प्रेक्षितुं-अवलोकयितुं जे इति पादपूरणे
 निपातः, अवलोक्य ता इति-ततस्तावदिति वा इतः-अस्यां दिशि मां नाथ जा इति-येन यावदिति वा ते-तत्र प्रेक्षे वदनरुमल-
 भिति रूपकं ॥ ७ ॥ एवं सप्रणयानि-सखेहानीव सरलानि-सुखावगम्याभिधेयानि मधुराणि च-भाषया कोमलानि यानि
 तानि तथा; तथा करुणानि-करुणोत्पादकत्वात् वचनानि जल्पन्ती सा पापा क्रियया मार्गतः-पृष्ठतः, समन्वेति-समनु-
 गच्छति पापहृदयेति ॥ ८ ॥ ततोऽसौ जिनरक्षितश्चलितचेताः 'अवयक्त्वइ'ति-सम्बन्धः, किंभूतः?-
 सञ्जातद्विगुणरागः पूर्वकालापेक्षया, कस्यां?-रत्नद्वीपदेवतायां, केन कैश्चेत्याह-तेन च-पूर्वोक्तेन भूषणरवेण कर्णसुखो
 मनोहरश्च यस्तेन तैश्च पूर्ववर्णितैः सप्रणयसरलमधुरभणितैः, तथा तस्या देवतायाः सुन्दरं यत्स्वनजवनदनकरचरणनय-
 नानां लावण्यं-स्पृहणीयत्वं तच्च रूपं च-शरीरसुन्दरत्वं च यौवनं च-तारुण्यं तेषां या श्रीः-सम्पत् सा तथा तां च दिव्यां-
 देवसम्बन्धिनीं स्मरन्निति सम्बन्धः, तथा सरभसानि-महर्षीणि यान्युपगूहितानि-आलिङ्गितानि तानि तथा 'चिब्बोयकाः'
 स्त्रीचेष्टाविशेषाः, विलसितानि च-नेत्रविभारलक्षणानि च-तानि तथा, विहसितानि च-अर्द्धहसितादीनि, मकटाक्षाः-सापा-
 द्दर्शनाः, दृष्टयो-विलोकितानि निःश्चितानि च-कामक्रीडायाः समुद्भवानि मलितानि च-पुरुषाभिलपणीययोपिदङ्गम-
 र्दनानि च पाठान्तरेण-मणितानि च-रतकूजितानि उपललितानि च-क्रीडितविशेषरूपाणि, पाठान्तरेण-ललितानि-ईप्सि-
 तानि क्रीडितानि वा स्थितानि च-स्वभवनेषु उत्सङ्गासनादिषु वा अवस्थानानि गमनानि च-हंसगत्या चङ्क्रमणानि प्रण-

यखेदितानि च-प्रणयरोपणानि प्रसादितानि च-कोपप्रसादनानीति द्वन्द्वस्तानि च स्मरन्-चिन्तयन् रागमोहितमतिः अवश
 आत्मन इति गम्यते, कर्मवशं-कर्मणः पारतन्त्र्यं गतो यः स तथा, पाठान्तरे-कर्मवशात् वेगेन मोहस्य नडितो-विडम्बितो
 यः स कर्मवशवेगनडितः, 'अवहक्खइ'ति-अवेक्षते-निरीक्षते स्म मार्गतः-पृष्ठतोऽवलोकयति तामागच्छन्तीमित्यर्थः,
 'सविलियं'ति-सव्रीडं, सलज्जमित्यर्थः । 'मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइ'ति-मृत्युना-यमराक्षसेन 'गलत्थल्ला' हस्तेन गल-
 ग्रहणरूपा तथा नोदिता-स्वदेशगमनवैमुख्येन यमपुरीगमनाभिमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा, तं अवेक्खमाणं तथैव यक्षस्तु
 शैलको ज्ञात्वा शनैः२ 'उन्निवहइ'ति-उद्विजहाति-ऊर्द्धं क्षिपति, 'तद्देव सणियं'-इत्येतत् पदद्वयं वाचनान्तरे-नोपलभ्यते
 निजकपृष्ठात् शरीरावयवविशेषात्, विगयसत्थं'ति-विगतस्वास्थ्यं पाठान्तरे-विगतश्रद्धो यक्षः शैलक इति, 'ओवयंतं'ति-
 अवपतन्तं, 'सरसवहियस्स'ति-सरसं-अभिमानरसोपेतं वधितो-हतो यः स तथा तस्य, अंगमंगाइ'ति-शरीरावय-
 वान्, 'उक्खित्तवलि'ति-उत्क्षिप्तः-ऊर्द्धं आकाशे क्षिप्तो न भूमिपट्टादिषु निवेशितो यो बलिः-देवतानामुपहारः स तथा
 तं चतुर्दिशं करोति, सा देवता 'पंजलि'ति-प्रकृताञ्जलिः प्रकृष्टतोपवती, 'एवमेवे'त्यादि, निगमनं; 'आसाय'ति-प्राप्ता-
 नाश्रयति भजते-अप्राप्तान् प्रार्थयते, ऋद्धिमन्तं याचते, स्पृहयति-अप्रार्थित एव यद्ययं श्रीमान् भोगान् मे ददाति तदा साधु
 भवति इत्येवंरूपां स्पृहां करोति, अभिलषति-दृष्टादृष्टेषु शब्दादिषु भोगेच्छां करोतीत्यर्थः, अत्रार्थे-'छल्लिउं' गाहा-छलितो-
 व्यंसितोऽनर्थं प्राप्तः 'अवकाङ्खन्'-पश्चाद्भागमवलोकयन् जिनरक्षित इति प्रस्तुतमेव 'निरवयक्खो'-निरवकाङ्क्षः पश्चाद्भा-
 गमनवैश्रमाणस्तन्निस्पृह इत्यर्थो गतः-स्वस्थानं प्राप्तोऽविघ्नेन-अन्तरायाभावेन जिनपालित इति वक्ष्यमाणं; एष दृष्टान्त-

बुवादो, दाष्टान्तिरुम्भेवं-यस्मादेवं तस्मान् 'प्रचचनसारे'-चारित्रि लब्धे मतीति गम्यते, 'निरवकाङ्क्षेण'-परित्यक्तभोगान्
 प्रति निरपेक्षेण-अनभिलाषता गमितव्यमिति, 'भोगे' गाहा चारित्रं प्रतिपद्यापि भोगानवकाङ्क्षन्तः पवन्ति संसारमागरे घोरै
 जिनरश्चितवन्, इतरे तु तगन्ति जिनपालितवन् नमृद्रमिति ॥ २ ॥ ज्ञेयं चूत्रसिद्धं ॥ इह विज्ञेयोपनयमेवं वर्णयन्ति व्याख्या-
 तारः-“जेह रयणदीवदेवी तह एत्थं अविरइ महापाया । जह लाहत्थी णिपाया तह मुदकाया इहं जीया ॥ १ ॥ जह तेहि
 भीएहि दिट्ठो आघायमंडले पुग्गिओ । संगारदुक्खलीया पावन्ति तहेर यम्मरुद्धं ॥ २ ॥ जह तेण नेमि रुदिया देवी दुक्खाण
 कारणं घोरं । तत्तो जिय नित्यागे सेलगजस्साओ नन्नचो ॥ ३ ॥ तह यम्मरुद्धी भवाण मारए दिट्ठअपरिइमहायो ।
 मयलदुद्धेउभूओ विमया विरयंनि जीराणं ॥ ४ ॥ मत्ताणं दूहत्ताणं मरणं चरणं त्रिणिदपन्नं । आणंदरुचनिव्वाणसाहणं
 तहय देसेइ ॥ ५ ॥ जह नेमि तरियव्त्तो रुद्धमपुद्गे तहेर संगारे । जह तेमि मग्गिहमणं निव्वाणगमो तहा एत्थं ॥ ६ ॥
 जह मेलगपिट्ठाओ भट्ठो देवीइ मोद्धियमंडो । मायनहम्मपउरंमि नापरे पाणिओ निहणं ॥ ७ ॥ तह अविरइ नडिओ

गा० १ यथा रत्नक्षेत्रेती नथाऽन्तरिक्षेतिहायथा । तथा साक्षादिती मन्त्रितो यथा नारायण इह जीतः ॥ १ ॥ तथा लभ्यो भोगिन्यो एव
 आपातमण्डले पुद्गलः । संगारदुग्गमोभा पदस्येति तदेव भर्तृकर्म ॥ २ ॥ तथा मेल लभ्यो कथितः पुद्गलो तदेव इत्येवं देवो । तथा एव देवक-
 क्षात् निरूपणे नान्यवस्यत् ॥ ३ ॥ तथा भर्तृकर्मो भर्तृक-वृत्तेर एवमपरिहराभात् । यत्कतुं चेदुभूत् तिर्यगेतो रिह्यतिन जीयन् ॥ ४ ॥
 यत्तानां दुःखात्तानां कारणं विनिन्दयसीति । आनन्दरूपनिर्माणमात्रं कैवल्य इतीति ॥ ५ ॥ तथा लभ्यो नरतीतो एव । समुद्ररथैर गम्यतः ।
 तथा तयोः स्वपृथगमन निर्माणमन एव ५४ ॥ ६ ॥ तथा भर्तृकर्मणो भजे देवीमोदितमदिकः । एतदग्रहग्रहचतुरे तानेरे प्रप्तो विपन्नम् ॥ ७ ॥

चरणचुओ दुक्खसावयाइणो । निवडइ अपारसंसारसायरे दारुणसरूवे ॥ ८ ॥ जह देवीए अक्खाहो पचो सट्ठाण जीविय-
सुहाइं । तह चरणड्डिओ साहू अक्खोहो जाइ निव्वाणं ॥ ९ ॥ समाप्तमिंदं नवमज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥

॥ १०-श्रीचन्द्राख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ दशमं विव्रियते, अस्य चायं पूर्वेषा सह सम्बन्धः—अनन्तराध्ययनेऽविरतिवशवच्यवशवर्त्तिनोरनर्थतरावुक्तौ, इह तु
गुणहानिवृद्धिलक्षणावनवार्थाँ प्रमाद्यग्रमादिनोरभिधीयेते इत्येवं सम्बद्धमिदम्—
जति णं भंते !, समणेणं० णवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, दसमस्स के अट्ठे० ?; एवं खल्लु

जंजू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे नगरे सामी समोसहे, गोयमसामी एवं वदासी—कहणं भंते !, जीवा वड्ढुति
वा हायन्ति वा !, गो० !, से जहा नामए बहुलपक्खस्स पाडिवयाचंदे पुण्णिमाचंदं पणिहाय हीणो; वण्णेणं
हीणे, सोम्मयाए हीणे, निद्धयाए हीणे, कंतीए; एवं दित्तीए, जुत्तीए, छायाए, पभाए, ओयाए, लेस्साए,
मंडलेणं; तयाणंतरं च णं वीयाचंदे पाडिवयं चंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, तयाणंतरं च

सा० १ तथाऽविरत्या नटितश्चरणच्युतो दुःखश्चापदाक्कीर्णे । निपत्यपारसंसारसागरे दारुणस्वरूपे ॥ ८ ॥ यथा देव्याऽक्षोभः प्राप्तः स्वस्थानं
जीवितसुखानि च । तथा चरणस्थित साधुरक्षोभो याति निर्वाणम् ॥ ९ ॥

णं ततिआचंदे वितियाचंदं पणिहाय हीणतराए वणणेणं जाव मंडलेणं, एवं खलु एणं कमेणं परिहायमाणे
२, जाव अमावस्साचंदे चाउद्दसिचंदं पणिहाय नट्टे वणणेणं जाव नट्टे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो ! जो
अम्हं निग्गंथो वा, निग्गंथी वा जाव पञ्चइए समाणे हीणे खंतीए, एवं सुत्तीए, गुत्तीए, अल्लवेणं,
मद्देवेणं, लाघवेणं, सवेणं, तवेणं, चियाए, अकिंचणयाए, वंभचेरवासेणं, तयाणंतरं च णं हीणे हीणतराए,
खंतीए जाव हीणतराए वंभचेरवासेणं; एवं खलु एणं कमेणं परिहायमाणे २, णट्टे खंतीए जाव णट्टे
वंभचेरवासेणं, से जहा वा सुक्कपक्खस्स पाडिवयाचंदे अमावासाए चंदं पणिहाय अहिए वणणेणं जाव
अहिए मंडलेणं, तयाणंतरं च णं विहयाचंदं पडिवयाचंदं पणिहाय अहिययराए वणणेणं जाव अहियतराए
मंडलेणं; एवं खलु एणं कमेणं परिबुद्धमाणे २, जाव पुणिमाचंदे चाउद्दसि चंदं पणिहाय पडिपुणं
वणणेणं जाव पडिपुणे मंडलेणं; एवामेव समणाउसो !, जाव पञ्चतिए समाणे अहिए, खंतीए, जाव वंभ-
चेरवासेणं, तयाणंतरं च णं अहिययराए खंतीए जाव वंभचेरवासेणं एवं खलु एणं कमेणं परिबुद्धमाणे २,
जाव पडिपुणे वंभचेरवासेणं; एवं खलु जीवा वट्ठति वा, हायंति वा एवं खलु जंजू !, समणेणं भगवता महा-
वीरेणं दसमस्स पायज्जयणस्स अयमट्टे पणत्ते तिचेमि ॥ सूत्रम्-९६ ॥ दसमं पायज्जयणं समत्तं ॥१०॥

मयं सुगमम्, नवरं जीवानां द्रव्यतोऽनन्तत्वेन प्रदेग्तश्च प्रत्येकमसद्गथातप्रदेशत्वेनाप्रस्थितपरिमाणत्वात् वर्द्धन्ते गुणैः
हीयन्ते च तैरेव । अनन्तरनिर्देग्तत्वेन हानिमेव तावदाह-‘से जहे’त्यादि, ‘पणिहाए’चि-प्रणिधायपेक्ष्य, ‘वर्णेन’-

शुद्धतालक्षणैः, 'सौम्यतया'-सुखदर्शनीयतया, 'स्निग्धतया'-अरूक्षतया, 'कान्त्या'-कमनीयतया, 'दीप्त्या'-दीपनेन, वस्तुप्रकाशनेनैत्यर्थः; 'उत्तीय'ति-युक्त्या आकाशसंयोगेन, खण्डेन हि मण्डलेनाल्पतरमाकाशं युज्यते न पुनर्यावत्सम्पूर्णैः, 'झाचया'-जलादौ प्रतिबिम्बलक्षणया गोभया वा, 'प्रभया'-उद्गमनसमये यद् द्युतिस्फुरणं तया, 'ओयाण'त्ति-ओजसा दाहापनयनादिस्वकार्यकरणशक्त्या, 'लेङ्गया'-किरणरूपतया, 'मण्डलेन'-वृत्ततया; क्षान्त्यादिगुणहानिश्च कुशील-संसर्गात् सद्गुरुरूपमपर्युपासनात् प्रतिदिनं प्रमादपदासेवनात्, तथाविधचारित्रावरणकर्मोदयाच्च भवतीति; गुणवृद्धिस्त्वेतद्विपर्ययादिति, एवं च हीयमानानां जीवानां न वाञ्छितस्य निर्वाणसुखस्यावाप्तिरित्यनर्थः; आह च-'चंदोर्ध्वं कालपक्खे परिहाइ पाए पए पमायपगो । तह उग्घरविग्घरनिरंगणोवि न य इच्छियं लहह ॥ १ ॥"ति गुणैर्वर्द्धमानानां तु वाञ्छिता-र्यावाप्तेरर्थ इति, विजययोजना पुनरेवम्-"जहं चंदो तह साहू राहुवरोहो जहा तह पमाओ । वण्णाइ गुणगणो जह तहा खमाइ समणधम्मो ॥ २ ॥ पुण्णोवि पइदिणं जह हायंतो सव्वा ससी नस्से । तह पुण्णचरित्तोऽविहु कुसीलसंसग्गिमाइहि ॥ ३ ॥ जणियपमाओ साहू हायंतो पइदिणं खमाइहि । जायह नहुचरित्तो तत्तो दुक्खाइ पावेह ॥ ४ ॥ तथा-'हीणगुणो-

त्यर्थः ॥ १ ॥ ना० १ चन्द्र इव कृष्णपक्षे परिहीयते पदे पदे प्रमादपर । तथा उद्ग्रहविग्रहनिरञ्जनोऽपि द्रव्यतो नेप्सितं लभते ॥ १ ॥ यथा चन्द्रस्तथा नाउ-राहुवरोहो यथा तथा प्रमादः । वण्णोदिगुणगणो यथा तथा क्षमादि श्रमणवर्मः ॥ २ ॥ पूर्णोऽपि प्रतिदिनं यथा हीयमानः सर्वथा नश्यति जहाती । तथा पूर्णचारित्र्योऽपि कुशीलवसर्गोदिभिः ॥ ३ ॥ जातप्रमादः नाउः प्रतिदिनं हीयमानः क्षमादिभिः । जायते नष्टचारित्र्यः ततो दुःखानि प्राप्नोति ॥ ४ ॥

विहं होउं सुहगुरुजोगादजणियसंवेगो । पुणसखो जायइ विवड्डमाणो ससहरोव ॥ ५ ॥ समाप्तमिदं दशमश्रीचन्द्राख्यज्ञाता-
ध्ययनं विवरणम् ॥ ५ ॥

॥ ११-श्रीदावद्रवाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथैकादशमं विव्रियते-अस्य पूर्वेण सहायं सम्बन्धः-पूर्वत्र च प्रमाद्यप्रमादिर्नोर्गुणहानिवृद्धिलक्षणावनवार्थावुक्तौ, इह तु मार्गाराधनविराधनाभ्यां तावुच्येते इतिसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, दसमस्स नायज्झणस्स अयमट्ठे एक्कारसमस्स के अट्ठे !, एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, रायणिहे गोयमे एवं वदासी-कह णं भंते !, जीवा आराहगा वा, विराहगा वा भवंति !; गो !, से जहा णामए एंगंसि समुद्धकूलंसि दावदवा नामं रुक्खा पणत्ता, किण्हा जाव निउरुंखभूया पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियगरेरिजमाणा सिरीए अतीव उवसोभमाणा २, चिट्ठंति; जया णं दीवि-
च्चगा ईंसि पुरेवाया, पच्छावाया, महावाया, मंदावाया वायंति, तदा णं बहवे दावदवा रुक्खा पत्तिया

सा० १ हीनगुणोऽपि भूत्वा शुभगुरुयोगादिजनितसंवेगः । पूर्णस्वरूपो जायते विवर्धमानः दशधर इव ॥ ५ ॥

जाव चिह्णति, अप्पेगतिया दावद्वा रुक्खा जुन्ना झोडा परिसडियपंडुपत्तपुप्फफला सुक्करुक्खओ विव
 मिलायमाणा २, चिह्णति; एवामेव समणाउसो !, जे अम्हं निगंथो वा, निगंथी वा जाव पव्वतिते
 समणे बहूणं समणाणं ४, सम्मं सहति जाव अहियासेति; बहूणं अण्णउत्थियाणं, बहूणं गिहत्थाणं नो
 सम्मं सहति, जाव नो अहियासेति एस नं मए पुरिसे देसविराहए पणत्ते समणाउसो ! । जया णं
 सासुद्दगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया, मंदावाया महावाता वायंति, तदा णं बह्वे दावद्वा रुक्खा जुण्णा
 झोडा जाव मिलायमाणा २, चिह्णति, अप्पेगइया दावद्वा रुक्खा पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभेमाणा २,
 चिह्णति; एवामेव समणाउसो !, जो अम्हं निगंथो वा, निगंथी वा पव्वतिए समणे बहूणं अण्णउत्थि-
 याणं बहूणं गिहत्थाणं सम्मं सहति, बहूणं समणाणं ४, नो सम्मं सहति; एस णं मए पुरिसे देसाराहए
 पव्वत्ते समणाउसो ! । जया णं नो दीविच्चगा णो सासुद्दगा ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव महावाया तते
 णं सव्वे दावद्वा रुक्खा जुण्णा झोडा० एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समणे बहूणं समणाणं २
 बहूणं अन्नउत्थियगिहत्थाणं नो सम्मं सहति, एस णं मए पुरिसे सव्वविराहए पणत्ते समणाउसो !,
 जया णं दीविच्चगावि सासुद्दगावि ईसिं पुरेवाया पच्छावाया जाव वायंति तदा णं सव्वे दावद्वा रुक्खा
 पत्तिया जाव चिह्णति; एवामेव समणाउसो !, जे अम्हं पव्वतिए समणे बहूणं समणाणं बहूणं अन्नउत्थि-
 यगिहत्थाणं सम्मं सहति, एस णं मए पुरिसे सव्वाराहए पं० !, एवं खल्ल गो० !, जीवा आराहगा

वा चिराहगा वा भवन्ति; एवं खलु जंघ्र !, समणेण भगवया एक्कारसमस्स अयमहे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१७ ॥ एक्कारसमं नायज्झयणं समत्तं ॥

सर्वं सुगमं, नवरं आराधका ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य विराधका अपि तस्यैव 'जया ण'मित्यादि; 'दीविचगा'-द्वैप्या द्वीपसम्भवा ईपत् पुरोवाताः-मनाक्-सस्नेहवाता इत्यर्थः, पूर्वदिकसम्बन्धिनो वा, पथ्या वाता-वनस्पतीनां सामान्येन हिता वायवः पश्चाद्वाता वा मन्दाः-धैरैः मञ्चारिणः महावाताः-उदंडवाता वान्ति, तदा 'अप्पेगइय'त्ति-अप्येके केचनापि स्तोका इत्यर्थः, 'जुण्ण' 'त्ति-जीर्णा इव जीर्णाः, झोडः-पत्रादिशटनं, तद्योगाच्चेऽपि झोडाः, अत एव परिशटितानि कानिचिच्च पाण्डूनि' पत्राणि पुष्पफलानि च येषां ते तथा शुक्लवृक्षक इव म्लायन्तस्तिष्ठन्ति इत्येव दृष्टान्तो, योजना त्वस्यैव 'एवामेवे'त्यादि, 'अण्णउत्थियाणं'त्ति-अन्ययूथिकानां-तीर्थान्तरियाणां, कापिलादीनामित्यर्थः; दुर्वचनादीनुपसर्गान् नो सम्यक् सहते इति, 'एस णं'त्ति-य एवंभूतः एष पुरुषो देशविराधको ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य, इयमत्र विक्लपचतुष्टयेऽपि भावना-यथा दात्रद्रव्यवृक्षसमूहः स्वभावतो द्वीपवायुभिः बहुतरदेशैः स्वसम्पदः समृद्धिमनुभवति देशेन चासमृद्धिः १, समुद्रवायुभिश्च देशैरसमृद्धिदेशेन च समृद्धिम् २, उभयेषां च वायूनामभावे समृद्ध्यभावम् ३, उभयसद्भावे च सर्वतः समृद्धिम् ४; एवं क्रमेण साधुः कुतूथिकगृहस्थानां दुर्वचनादीन्यसहमानः क्षान्तिप्रधानस्य ज्ञानादिमोक्षमार्गस्य देशतो विराधनां करोति, श्रमणादीनां बहुमानविषयाणां दुर्वचनादिक्षमणेन बहुतरदेशानामाराधनात् १, श्रमणादिदुर्वचनानां त्वसहने कुती-

र्थिकादीनां सहने देशानां विराधनेन देजत एवाराधनां करोति २, उभयेपामसहमानो विराधनायां सर्वथा तस्य वर्त्तते ३,
 सहमानश्च सर्वथाऽऽराधनायामिति ४, इह पुनर्विशेषयोजनामेवं वर्णयन्ति—“ जहं दावद्वतरुवणमेवं साह जहेव दीविच्चा ।
 वाया तह समणाइयसपक्खवयणाइं दुसहाइं ॥ १ ॥ जहं भामुइयवाया तहऽण्णतित्थाइक्खुवयणाइं । कुसुमाइसंपया जह
 सिवमगाराहणा तह उ ॥ २ ॥ जह कुसुमाइविणासो सिवमगगविराहणा तहा नेया । जह दीववाउजोगे बहु इड्ढी ईसि य
 अणिड्ढी ॥ ३ ॥ तह साहम्मियवयणाण सहमाणाराहणा भवे बहुया । इयराणमसहणे पुण सिवमगगविराहणा थोवा ॥ ४ ॥
 जह जलहि वाउजोगे अेविड्ढी बहुयरा यऽणिड्ढी य । तह परपक्खवखमणे आराहणमीसि बहुययं ॥ ५ ॥ जह उभयवाउ-
 विरहे सवा तरुसंपया विणहुत्ति । अनिमित्तोभयमच्छरूवे विराहणा तह य ॥ ६ ॥ जह उभयवाउजोगे सबसमिड्ढी वणस्स
 संजाया । तह उभयवयणसहणे सिवमगाराहणा वुत्ता ॥ ७ ॥ ता पुनसमणधम्माराहणचित्तो सया महासत्तो । सबेणवि
 कीरंतं सहेज सबंधि पडिक्कलं ॥ ८ ॥ ” इति ॥ एकादशज्ञातविवरणं समाप्तं ॥ ११ ॥

सा० १ यथा दावद्वतरुवनमेव सावव. यथैव द्वीपगा । वातास्तथा श्रमणादिकसपक्षवचनानि दुःसहानि ॥ १ ॥ यथा समुद्रवातास्तथाऽन्यत्तोयि-
 कादिकद्रुवचनानि । कुसुमादिसंपत् यथा शिवमार्गाराधना तथैव ॥ २ ॥ यथा कुसुमादिविनाश. शिवमार्गविराधना तथा ज्ञेया । यथा द्वीपवायुयोगे बहुः
 ऋद्धिरीपच्चाद्धि ॥ ३ ॥ तथा साधार्भिरुवचनाना सहमानानामाराधना भवेद्दुःका । इतरेयामसहने पुन शिवमार्गविराधना स्तोका ॥ ४ ॥ यथा जलधिवायु-
 योगे स्तोकाभिर्बहुतराऽनाद्धिश्च । तथा परपक्षमणे आराधनेपत् बहुक्तरा (विराधना) ॥ ५ ॥ यथोभयवायुविरहे सर्वा तरुसपत् विनष्टेति । अनिमित्तो-
 भयमत्तररूपेह विराधना तथा च ॥ ६ ॥ यथोभयवायुयोगे सर्वा समृद्धिर्वनस्य मंजाता । तथोभयवचनसहने शिवमार्गाराधनोक्ता ॥ ७ ॥ तत् पूर्णश्रमण-
 धर्मााराधनाचित्त सदा महामत्त्व. सर्वेणापि क्रियमाण सहेत सर्वमपि प्रतिकूल ॥ ८ ॥

॥ १२-श्रीउदकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना द्वादशं विव्रियते, अस्य चैवं सम्बन्धः-अनन्तरज्ञाते चारित्रधर्मस्य विराधकत्वमाराधकत्वं चोक्तमिह तु चारित्राराधकत्वं प्रकृतिमलीमसानामपि भव्यानां सद्गुरुपरिकर्मणातो भवतीत्युदकोदाहरणेनाभिधीयते, इत्येवं सम्गद्धमिदम्-

जति णं भंते !, समणेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स नायज्झयणस्स, अयम० बारसमस्स णं नायज्झयणस्स के अट्ठे पं० ?; एवं खलु जंजू !, तेणं कालेणं २, चंपा नाम नयरी, पुण्णभेद्द, जित्तसत्तू राया, धारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था, सुवुद्धी अमच्चे जाव रज्जधुराचिंतए समणो-वासए; तीसे णं चंपाए णयरीए, बहिया उत्तरपुरच्छिमेणं एगे परिहोदए यावि होत्था, मेयवसामंसरुहिर-पूयपडलपोच्चेडे, मयगकलेवरसंछण्णे, अमणुण्णे वण्णेणं जाव फासेणं; से जहा नामए अहिमडेति वा, गोमडेति वा जाव मयकुहियचिणट्टकिमिणवावण्णदुरभिगंधे किमिजालाउले संसत्ते असुहविगयबी भत्थ-दरिसणिज्जे, भवेयारूवे सिया ?, णो इणट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठराए चैव जाव गंधेणं पणत्ते ॥सूत्रम्-९८॥ तते णं से जित्तसत्तू राया, अण्णदा कदाइ ण्हाए कयथलिकम्मे जाव अप्पमहग्घा भरणांलंक्रियसरीरे बह्महिं राईसर जाव सत्थवाहपभितिहिं सद्धिं भोयणवेलाए सुहासणवरगए विपुलं असणं ४ जाव विहरति,

जिमितमुत्तुत्तरायए जाव सुहभूते तंसि विपुलंसि असण ४, जाव जायविम्हए, ते बह्वे ईसर जाव
 पभितीए एवं वयासी-अहो णं देवा० !, इमे मणुण्णे असण ४, वण्णेणं उववेए जाव फासेणं उववेते
 अस्सायणिजे, विस्सायणिजे, पीणणिजे, दीवणिजे, दप्पणिजे, मयणिजे, विंहणिजे, सन्विदियगाय-
 पत्हायणिजे; तते णं ते बह्वे ईसर जाव पभियओ जितसत्तुं एवं व०-तहेव णं सामी !, जण्णं तुब्भे
 वदह ! अहो णं इमे मणुण्णे असणं ४, वण्णेणं उववेए जाव पत्हायणिजे; तते णं जितसत्तु सुबुद्धिं अमब्बं
 एवं व०-अहो णं सुबुद्धी !, इमे मणुण्णे असणं ४, जाव पत्हायणिजे; तए णं सुबुद्धी जितसत्तुस्सेयमट्ठं
 नो आढाइ जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं जितसत्तुणा सुबुद्धी दोच्चपि तच्चपि एवं बुत्ते समाणे जितसत्तुं
 रायं एवं वदासी-नो खलु सामी !, अहं एयंसि मणुण्णंसि असण ४ केइ विम्हए, एवं खलु सामी !,
 सुब्भिसद्दवि पुग्गला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, दुब्भिसद्दवि पोग्गला सुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति; सुख-
 वावि पोग्गला दुखत्ताए परिणमंति, दुखावि पोग्गला सुखत्ताए परिणमंति; सुब्भिभंगंथावि पोग्गला
 दुब्भिभंगंथाए परिणमंति, दुब्भिभंगंथावि पोग्गला सुब्भिभंगंथाए परिणमंति; सुरसावि पोग्गला दुर-
 सत्ताए परिणमंति, दुरसावि पोग्गला सुरसत्ताए परिणमंति; सुहफासावि पोग्गला दुहफासत्ताए परिण-
 मंति, दुहफासावि पोग्गला सुहफासत्ताए परिणमंति; पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोग्गला
 पणत्ता; तते णं से जितसत्तु सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स ४, एयमट्ठं नो आढाति, नो

परियाणई, तुसिणीए, संचिट्टइ; तए णं से जितसत्तू अण्णदा कदाई ण्हाइ आसखंधवरगते महया भड-
चडगरहआसवाहणियाए निज्जायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामंतेण वीतीवयइ । तते णं जितसत्तू
तस्स फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूते समाणे सएणं उत्तरिज्जेणं आसगं पिहेइ, एगंतं अवक्कमतिं,
ते बहवे ईसर जाव पभित्तिओ एवं वदासी-अहो णं देवाणुप्पिया इमे फरिहोदए ! अमणुण्णे वण्णेणं ४,
से जहा नामए अहिमडेति वा जाव अमणामतराए चेव; तए णं ते बहवे राईसरपभिइ जाव एवं व०-
तहेव णं तं सामी !, जं णं तुभे एवं वयइ, अहो णं इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं ४, से जहा णामए
अहिमडे इ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी-अहो णं सुबुद्धी !
इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं, से जहा नामए अहिमडेइ वा जाव अमणामतराए चेव, तए णं सुबुद्धी
अमच्चे जाव तुसिणीए, संचिट्टइ; तए णं से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चं पि तच्चं पि एवं व०-अहो णं
तं चेव, तए णं से सुबुद्धी अमच्चे जियसत्तुणा रत्ता दोच्चं पि तच्चं पि एवं तुत्ते समाणे एवं व०-नो खलु
सामी !, अम्हं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए, एवं खलु सामी ! सुब्भिसद्दावि पोग्गला दुब्भिसद्द-
त्ताए परिणमंति, तं चेव जाव पओगवीससापरिणयावि य णं सामी !, पोग्गला पणत्ता, तते णं जित-
सत्तु सुबुद्धिं एवं चेव, मा णं तुमं देवाणु० !, अप्पाणं च परं च तदुभयं वा बट्टहि य असब्भावुंभावणाहिं

१ ०ति २ ता ते० थ ।

मिच्छताभिनिवेशेण य बुग्गाहेमाणे बुग्गाएमाणे विहराहि, तते णं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५,
 समुप्पज्जित्था-अहो णं जितसच्चू खंते तच्चे तहिए अवितहे सब्भूते जिणपणत्ते भावे णो उवलभति,
 तं सेयं खलु मम जितसत्तुस्स रण्णो संताणं तच्चाणं तहियाणं अवितहाणं सब्भूताणं जिणपणत्ताणं
 भावाणं अभिगमणट्ठयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्ताए, एवं संपेहेति २, पच्चतिएहिं पुरिसेहिं सद्धिं अंतरा-
 वणाओ नवए घडयपडए पगेणहति २, संझाकालसमयंसि पविरलमणुस्संसि णिसंतपडिनिस्संतंसि जेणेव
 फरिहोदए तेणेव उवागए २, तं फरिहोदगं गेणहावेति २, नवएसु घडएसु गालावेति २, नवएसु घडएसु
 पक्खिवावेति २, लंछियमुद्धिते करावेति २, सत्तरत्तं परिवसावेति २, दोच्चंवि नवएसु घडएसु गालावेति,
 नवएसु घडएसु पक्खिवावेति २, सज्जक्खारं पक्खिवावेइ* लंछियमुद्धिते कारवेति २, सत्तरत्तं परिवसा-
 वेति २, तच्चंपि णवएसु घडएसु जाव संवसावेति, एवं खलु एणं उवाएणं अंतरा गलावेमाणे अंतरा
 पक्खिवावेमाणे अंतराय विपरिवसावेमाणे २, सत्त २, रातिंदिया विपरिवसावेति; तते णं से फरिहोदए
 सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था, अच्छे, पत्थे, जच्चे, तणुए फलिह-
 वण्णाभे वण्णेणं उववेत्ते ४, आसायणिज्जे जाव सव्विंदियगायपल्हायणिज्जे; तते णं सुबुद्धी अमच्चे
 जेणेव से उदगरयणे तेणेव उवा० २, करयलंसि* आसादेति २, तं उदगरयणं वण्णेणं उववेयं ४, आसा-

यणिजे जाव सन्विदियगायपल्हायणिइज्जं जाणित्ता, हइहुट्टे बह्महिं उदगसंभारणिज्जहिं संभारेति २,
जितसत्तुस्स रण्णो पाणियघरियं सद्दवेति ३; एवं व०-तुमं च णं देवाणुप्पिया ! इमं उदगरयणं गेण्हाहि
जितसत्तुस्स रत्तो भोगणवेलाए उवणेज्जासि; तते णं से पाणियघरिणं सुबुद्धियस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति २,
तं उदगरयणं गिण्हाति २, जितसत्तुस्स रण्णो भोगणवेलाए उवहुवेति; तते णं से जितसत्तु राया तं विपुलं
असण ४, आसाएमांणे जाव विहरइ; जिमियसुत्तुत्तराययावि य णं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणे
जायविम्हए, ते बह्वे राईसर जाव एवं व०-अहो णं देवाणु० ! इमं उदगरयणे अच्छे जाव सन्विदिय-
गायपल्हायणिजे, तते णं बह्वे राईसर जाव एवं व०-तहेव णं सामी !, जणं तुभे वदह जाव एवं चेव
पल्हायणिजे, तते णं जितसत्तु राया पाणियघरियं सद्दवेति २, एवं व०-एस णं तुभे देवा० ! उदगरयणे
कओ आसादिते ? तते णं से पाणियघरिणं जितसत्तु एवं वदासी-एस णं सामी ! मए उदगरयणे सुबुद्धिस्स
अंतियाओ आसादिते, तते णं जितसत्तु सुबुद्धिं अमचं सद्दवेति २, एवं व०-अहो णं सुबुद्धी केणं कारणेणं
अहं तव अणिट्टे ५, जेणं तुमं मम कल्लाकल्लि भोगणवेलाए इमं उदगरयणं न उवहुवेसि ? तए णं तुमे
देवा० ! उदगरयणे कओ उवल्ले ? तते णं सुबुद्धी जितसत्तु एवं व०-एस णं सामी !, से फरिहोदए, तते
णं से जितसत्तु सुबुद्धिं एवं व०-केणं कारणेणं सुबुद्धी !, एस से फरिहोदए ? तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं

एवं व०-एवं खलु सामी !, तुम्हे तथा मम एवमातिक्लमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सदहह, तते णं मम इमे-
 यारूवे अब्भत्थिते ६, अहो णं जितसत्तू संते जाव भावे नो सदहति, नो पत्तियति, नो रोएति, तं सेयं खलु
 ममं जियसत्तुस्स रत्तो संताणं जाव सब्भूत्ताणं जिणपन्नत्ताणं भावाणं अभिगमणट्ठयाए एतमट्ठं उवाइणा-
 वेत्तए, एवं संपेहेमि २, तं चेव जाव पाणियघरियं सदावेमि २, एवं वदामि-तुमं णं देवाणु० !, उदगरतणं
 जितसत्तुस्स रत्तो भोगणवेलाए उवणेहि, तं एएणं कारणेणं सामी !, एस से फरिहोदए । तते णं जितसत्तू
 राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्लमाणस्स ४, एतमट्ठं नो सदहति ३, असदहमाणे ३, अहिंभत-
 रट्ठाणिज्जे पुरिसे सदावेति २, एवं वदासी-गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया !, अंतरावणाओ नवघडए पडए
 य मेणहह जाव उदगसंहारणिज्जेहिं दव्वेहिं संभारेह, तेऽवि तहेव संभारंति २, जितसत्तुस्स उवणंति; तते
 णं जितसत्तू राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएति, आसातणिज्जं जाव सव्विदियगायपल्हायणिज्जं
 जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं सदावेति २, एवं व०-सुबुद्धी !, एए णं तुमे संता तच्चा जाव सब्भूया भावा कतो
 उवलद्धा !, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी-एए णं सामी ! मए संता जाव भावा जिणवयणातो
 उवलद्धा, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं व०-तं इच्छामि णं देवाणु० !, तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए,
 तते णं सुबुद्धी जितसत्तूस्स विचित्तं केवलपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेइ, तमाइक्खति जहा जीवा
 बज्झंति जाव पंच अणुव्वयातिं, तते णं जितसत्तू सुबुद्धिस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ठं सुबुद्धिं

अमचं एवं च०-सद्दहामि णं देवाणुप्पिया !, निग्गंथं पावयणं ३, जाव से जहेयं तुब्भे वयह; तं इच्छामि
णं तव अंतिणं पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खवावइयं जाव उच्चसंपज्जित्तणं विहरित्तणं, अह्मासुहं देवा० ! मा
पडिवंधं, तए णं से जियसत्तु सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिणं पंचाणुव्वइयं जाव दुवालसविहं सावयधम्मं
पडिवज्जइ, तते णं जितसत्तु समणोवासए अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलाभेमाणे विहरति । तेणं कालेणं
२, थेरागवणं, जियसत्तु राया सुबुद्धी य निग्गच्छति; सुबुद्धी धम्मं सोचा जं णवरं जियसत्तुं आपुच्छामि
जाव पव्वयामि, अह्मासुहं देवा० !, तते णं सुबुद्धी जेणेव जितसत्तु तेणेव उवा० २ एवं च०-एवं ज्वल्लु
सामी !, मए थेराणं अंतिणं धम्मं निसन्ते सेडकिय धम्मं इच्छियपडिच्छिणं ३; तए णं अहं सामी !,
संसारभउद्विग्गे भीए जाव इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुत्ताए स० जाव पव्वइत्ताए, तते णं जितसत्तुं
सुबुद्धिं एवं च०-अच्छासु ताव देवाणु० ! कतिचययतिं चासाइं उरालातिं जाव भुजमाणा ततो पच्छा
एगयओ थेराणं अंतिणं भुंते भविता जाव पव्वइस्सामो, तते णं सुबुद्धी जितसत्तुस्स एयमट्ठं पडिमुणेति,
तते णं तस्स जितसत्तुस्स सुबुद्धीणा सद्धिं विपुलाइं माणुस्स० पचणुव्वभवमाणस्स दुवालस चासाइं वीतिक्कं-
ताइं तेणं कालेणं २, थेरागमणं, तते णं जितसत्तु धम्मं सोचा एवं जं नवरं देवा० !, सुबुद्धिं आमंतेमि
जेट्ठपुत्तं रज्जे ठवेमि; तए णं तुब्भं जाव पव्वयामि, अह्मासुहं, तते णं जितसत्तु जेणेव सए गिहे तेणेव
उवा० २, सुबुद्धिं सद्दावेति २, एवं वयासी-एवं ज्वल्लु मए थेराणं जाव पव्वज्जामि, तुमं णं किं करेसि ?,

तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं व०-जाव के० अन्ने आहारे वा जाव पव्वयामि, तं जति णं देवा० जाव पव्वयह गच्छह णं देवाणु० ! जेहपुत्तं च कुडुवे ठावेहि २, सीयं दुरुहिताणं मम अंतिए सीया जाव पाउवभवति; तते णं सुबुद्धीए सीया जाव पाउवभवइ, तते णं जितसत्तु कोडुंबियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुव्वे देवा० !, अदीणसत्तुस्स कुमारस्स रायाभिसेयं उवडुवेह जाव अभिसिंचन्ति जाव पव्वन्तिए । तते णं जितसत्तु एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि वासाणि परियाओ मासियाए सिद्धे; तते णं सुबुद्धी एक्कारस अंगाइं अ० बहूणि वासाणि जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू !, समणेण भगवया महावीरेणं वारसमस्स अयमेट्ठे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्—१९ ॥ वारसमं नाउज्झयणं समत्तं ॥

सर्वं सुगमं नवरं, 'फरिहोदए'ति-परिखायाः-खातवलयस्योदकं परिखोदकं, चापीति समुच्चये, ततश्चपादिकोऽर्थोऽभूद् एवं परिखोदकं चाभूदित्येवं, चः समुच्चये इति, 'मेधे'त्यादि, अत्र मेदःप्रभृतीनां पटलेन-समूहेन, 'पोच्चडं'—विलीनं मृतकानां यथा वा द्विपदादीनां कडेवरैः संछन्नं यत्तत्तथा, अह्यादिकडेवरविशेषणयाह-मृतं-जीवविमुक्तमात्रं सद्यत् कुथित-ईपतदुर्गन्धमित्यर्थः, तथा विनष्टं-उच्छन्नत्वादिविकारवत्; 'किमिणं'ति-कतिपयकृमिवत् व्यापन्नं च-शकुन्यादिभक्षणाद्धी-भत्सतां गतं सद्यदुरभिगन्धं-तीव्रतरदुष्टगन्धं तत्तथा, 'सुब्भिसदावि'ति-शुभशब्दा अपि, 'दुब्भिसदत्ताए'ति-दुष्टशब्दतया, 'पओगवीससापरिणय'ति-प्रयोगेण-जीवव्यापारेण, विश्रसया च-स्वभावेन परिणताः-अवस्थान्तरमापन्ना ये ते तथा, 'आसखंधवरगए'ति अथ एव स्कन्धः-पुद्गलप्रचयरूपो वरः-प्रधानोऽथस्कन्धवरोऽथवा स्कन्धप्रदेशप्रत्यासत्तेः पृष्ठमपि

सूत्रं इति व्यपदिष्टमिति, 'असत्भावबुद्भावणार्हि'ति-अमतां भावानां-वस्तूनां वस्तुधर्माणां वा या उद्भावनाना-उत्क्षेप-
णानि तास्तथा ताभिर्मिथ्यात्वाभिनिवेशेन च-विपर्ययाभिमानेन व्युद्ग्राहयन्-विविधत्वेनाधिक्येन च ग्राहयन् व्युत्पादयन्-
अव्युत्पन्नमिति व्युत्पन्नं कुर्वन् 'संते' इत्यादि, सनो-विद्यमानान्, 'तच्चे'ति-तत्परूपानैदं पर्यममन्वितानित्यर्थः; अत एव
तथ्यान्-मत्यान्, एतदेव व्यतिरेकेणोच्यते-अवितथान् न वितथानित्यर्थः, क्रिमुक्तं भवति ?-सद्भूतान् मता प्रकारेण
भूतान्-यातान् सद्भूतान् एकार्था वृत्ते शब्दाः; 'अभिगमणदृश्या'-अगमलक्षणाय अर्थयित्यर्थः, 'एतमट्टं'ति-एवं
(तं)-पुद्गलानामपरापरपरिणामलक्षणमर्थं 'उच्चाङ्गान्वित्तए'ति-उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थः; 'अंतरावणाउ'-
त्ति-परिखोदकमार्गान्तरालवर्त्तिनो हृद्वा कृष्णकारसम्भवन इत्यर्थः, 'सज्जत्वारं'ति-मद्यो भस्म; 'अच्छे'त्यादि,
अच्छं-निर्मलं, पथ्यं-आरोग्यकरं जात्यं-प्रधानमिति भावः, तनुकं-लघु सुजरमिति हृदयं, 'उदगसंभारणिज्जिह्वि'ति-
उदकवासकैः-गालकमुस्तादिभिः संभारयति-संभृतं करोति । इहाध्ययने यद्यपि सूत्रेणोपनयो न दर्शितः तथाऽप्येवं
द्रष्टव्यः-“मिच्छत्तमोहियमणा पावपमत्तावि पाणिणो निगुणा । फरिहोदगं व गुणिणो हवंति वरगुरुपमायाओ ॥ १ ॥”ति
समाप्तमिदं द्वादशज्ञाताध्ययनचिचरणम् ॥

भा०-१ मिथ्यानामोदितमनस पापप्रयक्षा अपि प्राणिनो विगुणाः । परिगोदकमिव गुणिनो भवन्ति वरगुरुप्रमाया ॥ १ ॥

॥ १३-श्री दूर्गराख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ त्रयोदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायं सम्बन्धः,—अनन्तराध्ययने संसर्गविशेषाद् गुणोत्कर्ष उक्तः; इह तु संसर्गविशेषाभावाद् गुणापकर्ष उच्यते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, समणेणं० वारसमस्स अयमट्ठे पणत्ते, तेरसमस्स णं भंते !, नाय० के० अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं कालेणं २, रायगिहे, गुणसिलए चेतिए, समोसरणं, परिसा निगगया; तेणं कालेणं २, सोहम्मे कप्पे, ददूदुरवडिसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, ददूदुरंसि सीहासणंसि, ददूदुरे देवे, चउहिं सामा-
णियसाहस्सीहिं, चउहिं अगमहिस्सीहिं सपरिसाहिं, एवं जहा सुरियाभो भाव दिव्वातिं भोगभोगांइं भुंजमाणो विहरह; इमं च णं केवलकप्पं जंबुदीवं २, विपुलेण ओहिणा आभोएमाणे २, जाव नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगते जहा सुरियाभे । भंतेति भगवं गोयमे, समणं भगवं महावीरं वंदइ, नमंसति २; एवं व०-अहो णं भंते !, ददूदुरे देवे महिड्डिए २, ददूदुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा देविट्ठी २, कहिं गया० ?; गो० ! सरीरं गया सरीरं अणुपविट्ठा कूडागारदिट्ठतो, ददूदुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा देविट्ठी २ किण्णा लद्धा जाव अभिसमन्नागया ? , एवं खलु गो० ! इहेव जंबुदीवे २, भारहे वासे, रायगिहे, गुण-

सिलए चेतिण, सेणिण राया; तत्थ णं रायगिहे णंदे णामं मणियारसेट्ठी, अहे दित्ते; तेणं कालेणं २, अहं
 गोयमा !, समोसेट्ठे, परिसा णिग्गया; सेणिण राया निग्गए, तते णं से नंदे मणियारसेट्ठी इमीसे कहाण
 लद्धेट्ठे समाणे गहाण पायचारेणं जाव पज्जुवासति, णंदे धम्मं सोचा समणोवासए जाते; तते णं अहं
 रायगिहाओ पडिनिक्खन्ते, बहिया जणवयविहारं विहरामि; तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी अब्बया कदाइ
 असाहुदंसेणेण, य, अपज्जुवासणाए य, अणणुसासणाए य, असुस्तूसणाए य, सम्मत्तपज्जेवेहिं परिहाय-
 माणेहिं २, मिच्छत्तपज्जेवेहिं परिचट्टमाणेहिं २, मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाए यावि होत्था; तते णं नंदे मणि-
 यारसेट्ठी अब्बता गिम्हकालसमयंसि जेट्टामूलंसि मासंसि अट्टमभत्तं परिगेण्हति २, पोसहसालाए जाव
 विहरति; तते णं णंदस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि तण्हाए, छुहाए य अभिभूतस्स समाणस्स इमेयान्वे
 अब्भत्थिते ५-धत्ता णं ते जाव ईसरपभितओ जेसिं णं रायगिहस्स बहिया, बहओ वावीतो, पोक्कन-
 णीओ जाव सरसरपंतियाओ, जत्थ णं बहज्जणो पहाति य, पियति य, पाणियं च संवहति; तं संयं नल्ल
 ममं कल्ल पाउ० सेणियं आपुच्छित्ता, रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरच्छिंमं दिसिभाए, वेभारपच्चयस्स अदूर-
 सामेतं, वत्थुपाढगरोइत्तंसि भूमिभागंसि जाव णंदं पोक्कवरणिं म्मणावेत्तए त्तिक्कट्ट, एवं संपेहेति २, कल्ल पा०
 जाव पोसहं पारेति २, पहाते कयवलिकम्मं मित्तणाइ जाव संपरिबुद्धे महत्थ जाव पाहुदं रायारिहं गेण्हति
 २, जेणेव सेणिण राया तेणेव उवा० २, जाव पाहुदं उवट्ठेवति २, एवं व०-इच्छामि णं सामी ! तुब्भेहिं अ-

षष्ठ्युच्चाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावेत्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया !; तते णं णंदे सेणिएणं रत्ता
 अबभणुण्णाते समाणे हट्ठं रायगिहं मज्झमज्जेणं निगगच्छति २, वत्थुपाढयरोहयंसि भूमिभागंसि णंदं
 पोक्खरणिं खणाविटं पयत्ते यावि होत्था, तते णं सा णंदा पोक्खरणी अणुपुब्बेणं खणमाणा २, पोक्ख-
 रणी जाया यावि होत्था; चाउक्कोणा समतीरा, अणुपुब्बसुज्जायवप्पसीयलजला, संछणपत्तविसमुणाला,
 बहुप्पलपउमकुमुदनलिणसुभगसोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्तपफुल्लकैसरोववेया परिहत्थ-
 भमंतमच्छप्पयअणेगसउणगणमिहुणवियरियसदुद्धइयमहुरसरनाइया पासाईया ४ । तते णं से णंदे
 मणियारसेट्ठी णंदाए पोक्खरणीए चउद्धिसि चत्तारि वणसंडे रोवावेति । तए णं ते वणसंडा अणुपुब्बेणं
 सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा य संवड्ढियमाणा य से वणसंडा जाया किण्हा जाव निकुसुं वभूया
 पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभमाणा २, चिद्धंति । तते णं नंदे पुरच्छिमिहे वणसंडे एगं महं चित्तसभं
 करावेति, अणेगखंभसयसंनिविट्ठं पा०, तत्थ णं बहूणि किण्हाणि य जाव सुक्खिलाणि य, कट्टकम्माणि य,
 पोत्थकम्माणि चित्तं लिप्पं गंधिमवेढिमपूरिमसंघातिमं उवदंसिज्जमाणाइं २, चिद्धंति; तत्थ णं बहूणि
 आसणाणि य, सयणाणि य अत्थुयपत्तथुयाइं चिद्धंति; तत्थ णं बहूवे णडा य णट्ठा य जाव दिन्नभइ-
 भत्तवेयणा तालायरकम्मं करेमाणा विहरंति, रायगिहविणिग्गओ य जत्थ बहू जणो तेसु पुब्बन्नत्थेसु
 आसणसयणेसु संनिसन्नो य, संतुयट्ठो य, सुणमाणो य, पेच्छमाणो य, सोहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरइ;

तत्ते णं णंदे दाहिणिह्ले वणसंडे णं मंहं महाणससालं करावेति अणेगवंभं जाव रूवं तत्थ णं यहवे
 पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असण ४ उवक्खंडंति बहूणं समणमाहणअतिहीक्खिणचणीमणाणं
 परिभाणमाणा २, विहरंति, तत्ते णं णंदे मणियारसेदी पचत्थिमिह्ले वणसंडे णं मंहं तेगिच्छियसालं
 करेति, अणेगवंभसयं जाव रूवं, तत्थ णं यहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला
 य कुसुलपुत्ता य दिन्नभइभत्तवेयणा बहूणं चाहियाणं गिलाणाण य रोगियाण य दुव्वलाण य तेइच्छं
 करेमाणा विहरंति, अण्णे य एत्थ यहवे पुरिसा दिन्न तेसि बहूणं चाहियाण य रोगिं गिलां दुव्वलां
 ओसहमेसज्जभत्तपाणेणं पटियारकम्मं करेमाणा विहरंति तत्ते णं णंदे उत्तरिह्ले वणसंडे णं मंहं अलं-
 कारिसभं करेति, अणेगवंभसतं जावपटिरूवं, तत्थं णं यहवे अलंकारियपुरिसा दिन्नभइभत्तं
 बहूणं समणाण य अणाहाण य गिलाणाण य रोगिं दुव्वं अलंकारियकम्मं करेमाणा २, विहरंति ।
 तत्ते णं तीए णंदाए पोक्खरणीए यहवे सणाहा य, अणाहा य, पंथिया य, पहिया य, करोड्डिया,
 कारियां, तणहारं, पत्तं कट्टं; अप्पेगतिया पहायंति, अप्पेगतिया पाणिंयं पियंति, अप्पेगतिया
 पाणिंयं संवहंति, अप्पे० विमज्जितसेय जल्लमलपरिस्समनिद्वुत्पिपवामा सुहंसुहेणं विहरंति । राय-
 गिहविणिग्गओवि जत्थ बहुजणो किं ते जलरमणविहिमल्लणकयल्लियाघरयकुसुमसत्थरयअणेग
 सउणगणक्यरिभित्तसंकुलेसु सुहंसुहेणं अभिरममाणो २ विहरति । तत्ते णं णंदाए पोन्नरिणीए

बहुजणो पहायमाणो पाणियं च संवहमाणो य अन्नमन्नं एवं वदासी-धण्णे णं देवा० !, णंदे मणियार-
 सेट्ठी कयत्थे जाव जम्मजीवियफले जस्स णं इमेयारूवा णंदा पोक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिरूवा,
 जस्स णं पुरत्थिमिल्ले तं चेव सव्वं चउसुवि वणसंडेसु जाव रायगिहविणिग्गओ जत्थ बहुजणो आसणेसु
 य सयणेसु य सन्निसन्नो य संतुयट्ठो य पेच्छमाणो य साहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरति, तं धन्ने कयत्थे
 कयपुत्ते कयाणं० लोया ! सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले नंदस्स मणियारस्स, तते णं रायगिहे संघाडग
 जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवसातिक्खति ४, धन्ने णं देवाणुप्पिया !, णंदे मणियारे सो चेव गमओ जाव
 सुहंसुहेणं विहरति । तते णं से णंदे मणियारे बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोचा०, हट्ठ २ धाराहयकलंबगंपिव
 समूससियरोमक्खे परं सायासोक्खमणुभवमाणे विहरति ॥ सूत्रम्-१०० ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'एवं सुरियाभे'त्ति-यथा राजप्रश्नकृते स्वरिकाभो देवो वर्णितः, एवं अयमपि वर्णनीयः; कियता वर्ण-
 केनेत्याह-'जावदिच्चाइ'इत्यादि, स चायं वर्णकः-“तिहि परिसाहि, सत्तहि अणिएहि, सत्तहि अणियाहवईहि” इत्यादि;
 'इमं च णं केवलकल्पं'ति इमं च केवलः-परिपूर्णः, स चासौ कल्पश्च-स्वकार्यकरणसमर्थ इति केवलकल्पः, केवल एव
 वा केवलकल्पः, तं 'आभोएमाणे'-इह यावत्करणादिदं दृश्यं,-'पासइ समणं भगवं महावीर'मित्यादि; 'कूडागारदि-
 ट्ठं'त्ति एवं चासौ 'से केणट्ठेण भंते ! एवं बुच्चइ सरीरगं अणुपविट्ठा !, गोयमा ! से जहा नामए कूडागारसाला सिया
 दुहुओ बहिरन्तश्च गुत्ता लित्ता' सावरणत्वेन गोमयाद्युपलेपनेन च उभयतो गुप्तत्वमेवाह-गुप्ता-बहिः प्राकारावृता गुत्तड-

वारा-अन्तर्गुप्तैत्यर्थः, अथवा-गुप्ता गुप्तद्वारा द्वाराणां केषांचित् स्थगितत्वात् केपांचिचास्थगितत्वादिति; 'निवाया'-
 वायोरप्रवेशात्, 'निवायगंभीरा'-किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह-निवातगम्भीरा निमतविशालेत्यर्थः;
 'तीसे णं कूडागारमालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणसमूहे चिद्दइ, तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्भवहलयं वा,
 वासवहलयं वा, महावायं वा एज्जमाणं पासइ, पासित्ता तं कूडागारसालं अंतो अणुपविसित्ताणं चिद्दइ; से तेण्डुणं गोयमा!
 एवं बुच्चइ सरीरगं गया सरीरगं अणुपविद्दत्ति, 'असाधुदर्शनेने'ति-साधूनामदर्शनेनात एव, 'अपर्युपासनया'-
 असेवनया, 'अननुशासनया'-शिक्षाया अभावेन, 'अशुश्रूषणया'-श्रवणेच्छाया अभावेन, 'सम्यक्त्वपर्यवै'-सम्य-
 क्त्वरूपपरिणामविशेषैरेवं, मिथ्यात्वपर्यवैरपि मिथ्यात्वं विशेषेण प्रतिपन्नो विप्रतिपन्नः, काष्ठरुमाणि-दारुमयपुत्रिकादि-
 निर्माणानि एवं सर्वत्र, नवरं; पुस्तं-ग्रन्थं, चित्रं लेप्यं च प्रसिद्धं, ग्रन्थिमानि-यानि सूत्रेण ग्रथयन्ते मालावत्, वेष्टिमानि-
 यानि वेष्टनतो निष्पाद्यन्ते, पुष्पमालालम्बूसकृत्, पूरिमाणि-यानि पूरणतो भवन्ति, कनकादिप्रतिमावत्; सङ्घातिमानि-
 सङ्घातनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्शयमानानि लोकैरन्योऽन्यमित्यर्थः; 'तालायरकम्मं'ति-प्रेक्षणकर्मविशेषः, 'तेगि-
 च्छियसालं'-ति-चिकित्साशालं अरोगशालं, वैद्याः-भिषग्बरा; आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः-तत्पुत्रा एव; 'जाणुय'ति-
 ज्ञायकाः शास्त्रानध्यायिनोऽपि शास्त्रब्रह्मवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूपतः चिकित्सावेदिनः, कुशलाः-स्वचित्कर्तृचिकित्सादिप्रवीणाः;
 'वाहियाणं'ति-व्याधितानां विशिष्टचिचपीडावतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः अथवा-विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः-
 स्थिररोगः कुष्ठादिस्तद्धतां ग्लानानां-क्षीणहर्षाणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां-सज्जातजरकुष्ठादिरोगाणामाशुवातिरोगाणां

वा, 'ओसह'मित्यादि, औषधं-एकद्रव्यरूपं, भेषजं-द्रव्यसंयोगरूपं; अथवा-औषधं-एकानेकद्रव्यरूपं भेषजं तु-पथ्यं, भक्तं तु-भोजनमात्रं, प्रतिचारककर्म-प्रतिचारकत्वं, 'अलंकारियसहं'ति-नापितकर्मशालां, 'चिसज्जिए'त्यादि, विसृष्टस्वे-दजलमलपरिश्रमनिद्राक्षुत्तिपासाः, तत्र जल्लोडस्थिरो मालिन्यहेतुर्मलस्तु स एव कठिनीभूत इति, 'रायगिहे'त्यादि, राज-गृहविनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः, 'किं ते'ति-किं तद् यत्करोति ?, उच्यते-जलरमणैः-जलक्रीडाभिः विविधमजनैः-बहुप्र-कारस्नानैः कदलीनां च लतानां च गृहकैः कुसुमस्रस्तरैः अनेकशकुनिगणरुतैश्च रिभितैः-स्वर्घोलनावद्भिर्मधुरैरित्यर्थः, सङ्कुलानि यानि तानि तेषु पुष्करणीवनखण्डलक्षणेषु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः, 'संतुयट्टो य'त्ति-शयितः, 'साहेमा-णो य'त्ति प्रतिपादयन्, 'गमय'त्ति पूर्वोक्तः पाठः, 'सायासोक्खं'ति सातात्-सातवेदनीयोदयात् सौख्यं-सुखं ॥ १०० ॥

तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया कयाई सरीरंगंसि सोलस रोयायंका पाउब्भूया, तं-
 "सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिस्सुले भगंदरे ६ । अरिसा अजीरए दिट्ठिमुद्धस्सुले अगारए ॥ १ ॥ अच्छि-
 वेयणा कन्नवेयणा कंडू दउदरे कोढे १६ ।" तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूते
 समणे कोडुं चियपुरिसे सदावेति २, एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० !, रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु
 महया सदेणं उग्घोसेमाणा २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० !, णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरंगंसि सोलस
 रोयायंका पाउब्भूता, तं०-'सासे जाव कोढे' तं जो णं इच्छति देवाणुप्पिया !, वेज्जो वा, वेज्जपुत्तो वा,
 जाणुओ वा २, कुसलो वा २, नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंक

उवसामेत्ताए तस्स णं दे० ! मणियारे चित्तलं अत्थसंपदाणं दलयति, त्तिक्कु दोचंपि तचंपि घोसणं घोसेह
 २, पचप्पिणह, तेवि तहेव पचप्पिणंति; तते णं रायगिहे इमेयारूवं घोसणं सोचा णिसम्म ग्रहवे वेज्जा
 य, वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य, सत्थकोसहत्थगया य, कोसगपायहत्थगया य, सिलियाहत्थगया य,
 गुलिया० य ओसहभेसअहत्थगया य सएहिं २, गिहेहितो निक्खमंति २, रायगिहं मज्झमज्झेणं जेणेव
 णंदस्स मणियारसेट्टिस्स गिहे तेणेव उवा० २, णंदस्स सरीरं पासंति, तेसिं रोयायंकाणं णियाणं पुच्छंति,
 णंदस्स मणियार० ग्रहहिं उव्वलणेहि य, उवट्टणेहि य, सिणेहपाणेहि य, वमणेहि य, विरेयणेहि य,
 सेयणेहि य, अवदहणेहि य, अवणहाणेहि य, अणुवासणेहि य, चत्थिक्कमेहि य, निरूहेहि य, सिरावेहेहि
 य, तच्छणाहि, य, पच्छणाहि य, सिरावेडेहि य, तप्पणाहि य, पुढवाएहि य, छल्लीहि य, वल्लीहि य,
 मूलेहि य, कंदेहि य, पत्तेहि य, पुप्फेहि य, फलेहि य, धीएहि य, सिलियाहि य, गुलियाहि य, ओस-
 हेहि य, भेसज्जेहि य, इच्छंति तेसिं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमवि रोयायंकं उवसामित्तए, नो चेव णं
 संचाएति उवसामेत्ताए, तते णं ते ग्रहवे वेज्जा य ६ जाहे नो संचाएति, तेसिं सोलसण्हं रोगाणं एगमवि
 रोगा० उव० ताहे संता तंता जाव पडिगया । तते णं नंदे तेहिं सोलसेहिं रोयायंकेहिं अभिभूते समाणे
 णंदापोक्खरणीए सुच्छिण ४ तिरिक्खजोणिएहिं नियद्धाउते ग्रहपएसिए अट्टुहट्टवसट्टे कालमासे कालं
 किचा नंदाए पोक्खरणीए ग्रहुरीए कुच्छिसिं दहुरत्ताए उववस्से । तए णं णंदे दहुरे गम्भाओ विणिम्मक्के

समाणे उम्मुक्कबालभावे विन्नायपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरणीए अभिरममाणे २ विहरति, तते णं णंदाए पोक्खरणीए बहू जणे ण्हायमाणो य पियइ य पाणिं य संवहमाणो अन्नमन्नस्स एवमात्तिकवन्ति ४ धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे जस्स णं इमेयारूवा णंदा पुक्खरणी चाउक्कोणा जाव पडिख्वा जस्स णं पुरत्थिमिल्ले वणसंडे चित्तसभा अगणेखंभं तहेव चत्तारि सहाओ जाव जम्मजीवियफले, तते णं तस्स दहुरस्स तं अभिक्खणं २ बहुजणस्स अंतिए एयमहं सोच्चा णिसम्म इमेयारूवे अब्भत्थिए ६-से कहिं मन्ने मए इमेयारूवे सदे णिसंतपुव्वे त्तिकहु सुभेणं परिणामेणं जाव जाइसरणे ससुप्पन्ने, पुव्वजातिं सम्मं समागच्छति, तते णं तस्स दहुरस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५-एवं खलु अहं इहेव रायगिहे नगरे णंदे णामं मणियारे अहु । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं मं समोसडे, तए णं समणस्स भगवओ० अंतिए पंचाणुव्वइए सत्तसिक्खावइए जाव पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई असाहुदंसणेण य जाव मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने, तए णं अहं अन्नया कयाई गिम्हे कालसमयंसि जाव उपसंपज्जिता णं विहरामि, एवं जहेव चिंता आपुच्छणा नंदापुक्खं वणसंडा सहाओ तं चेव सव्वं जाव नंदाए पु० दहुरत्ताए उववन्ने, तं अहो णं अहं अहन्ने अपुन्ने अकयपुन्ने निगंगथाओ पावयणाओ नडे भडे परिव्वभडे तं सेयं खलु ममं समयमेव पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयातिं० उवसंपज्जिताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति २ पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयाइं० आरुहेति २ इमेयारूवं अभिगगहं अभिगिण्हति-कप्पइ मे

जावजीवं छट्छट्टेणं अणि० अप्पाणं भावेमाणस्स विहरित्ताए, छट्ठस्सविय णं पारणगंसि कप्पइ मे णंदाए
 पोक्खवणीए परिपेरेंतेसु फासुणं पहाणोदणं उम्मद्दणोलियाहि य वित्ति कप्पेमाणस्स विहरित्ताए,
 इमेयारूवं अभिग्गहं अभिगेण्हति, जावजीवाए छट्छट्टेणं जाव विहरति; तेणं कालेणं २, अहं नो० १,
 गुणसिलाए समोसहे, परिसा निग्गया; ताए णं नंदाए पुक्खवणीए बहुजणो पहाय० ३ अन्नमन्नं०, जाव
 समणे ३ इहेव गुणसिलाए०, तं गच्छामो णं देवाणु० समणं भगवं० वंदामो जाव पज्जुवासामो एयं मे
 इह भवे परभवे य हियाए जाव अणुगामियत्ताए भविस्सइ, ताए णं तस्स ददुरस्स बहुजणस्स अंतिए
 एयमहं सोच्चा निसम्म० अयमेयारूवे अब्भत्तिए ५ समुप्पज्जित्था-एवं वलु समणे० तं गच्छामि णं
 वंदामि०, एवं संपेहेति २, णंदाओ पुक्खवणीओ सणियं २, उत्तरइ; जेणेव रायमग्गे तेणेव उवा० २, ताए
 उद्धिटाए ५, ददुरगईए वीतिवयमाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव पहारेत्थ गमणाए, इमं च णं सेणिए राया
 भंभसारे पहाए कयकोउय० जाव सव्वालंकारविभूत्तिए, हत्थिवंथवरगए, सकोरंटमल्लदोमणं, छत्तेणं०,
 सेयवरचामरा०, हयगयरहं०, महया भडचडगर०, चाउरंगिणीए सेणाए सद्धि संपरिवुडे, मम पायवंदते
 हव्वमागच्छति; तते णं से ददुरे सेणियस्स रत्तो एगेणं आसक्खिसोरणं चामपाणं अंते समणे अंत-
 निग्वातिए कते यावि होत्था, तते णं से ददुरे अत्थोमे अथले अवीरिए अपुरिसकारपरकमे आधारणि-

ज्वमि तिकट्टु एगंतमवक्कमति० करयलपरिगगहियं० नमोऽत्थु णं जाव संपत्ताणं, नमोऽत्थु णं मम धम्ममाय-
रियस्स जाव संपाविउकामस्स पुंविंपिय णं मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए थूलए पाणाति-
वाए पच्चक्खाए जाव थूलए परिगगेहे पच्चक्खाए, तं इयाणिंपि तस्सेव अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच्च-
क्खामि जाव सव्वं परि० पच्च० जावजीवं सव्वं असण ४, पच्च० जावजीवं जंपिय इमं सरीरं इट्ठं कंतं
जाव मा फुसंतु एयंपि णं चरिमेहिं ऊसासेहिं वोसिरामि त्तिकट्टु, तए णं से ददुदरे कालमासे कालं किंचा
जाव सोहम्मे कप्पे, दहुरवडिंसए विमाणे, उववायसभाए, दहुरदेवत्ताए उववन्ने; एवं खलु गो० !,
दहुरेणं सा दिव्वा देविट्ठी लद्धा ३। दहुरस्स णं भंते ! देवस्स केवतिकालं ठिई पणत्ता १, गो० !,
चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पं०, से णं दहुरे देवे० महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, बुज्झि० जाव अंतं
करेहिइ य । एवं खलु समणेणं भग० महावीरेणं तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवमि ॥
सूत्रम्-१०१ ॥ तेरसमं णायज्झयणं समत्तं ॥ १३ ॥

‘सासे’त्यादि श्लोकः प्रतीतार्थः, नवरं ‘अजीरए’त्ति-आहारापरिणतिः, ‘दिट्ठीमुद्धसूले’त्ति-दृष्टिशूलं-नेत्रशूलं,
मूर्द्धशूलं-मस्तकशूलं, ‘अकारए’त्ति-भक्तद्वेषः, ‘अच्छिवेयणे’त्यादि, श्लोकातिरिक्तं, ‘कंडु’त्ति-खर्जुः, ‘दउदरे’त्ति-
दकोदरं-जलोदरमित्यर्थः, ‘सत्थकोसे’त्यादि, शस्त्रकोशः-शुरनखरदनादिभाजनं स हस्ते गतः-स्थितो येषां ते तथा, एवं
सर्वत्र, नवरं शिलिकाः-किराततिक्तकादितृणरूपाः प्रततपापाणरूपा वा शस्त्रतीक्ष्णीकरणार्थाः, तथा गुटिका-द्रव्यसंयोगनि-

व्यादितगोलिकाः ओषधभेजे तथैव 'उच्चलणेही'त्यादि, उद्वेलनानि-देहोपलेपनविशेषाः यानि देहाद्रस्तामर्शनेनापनीयमानानि मलादिक्रमादायोद्वलंतीति उद्वर्त्तनानि-तान्येव विशेषस्तु लोकरूढिसमवस्येय इति, स्नेहपानानि-द्रव्यविशेषपक्वघृतादिपानानि वमनानि च प्रसिद्धानि विरेचनानि-अधोविरेकाः स्वेदनानि-सप्तधान्यकादिभिः अवदहनानि-दम्भनानि अपस्नानानि-स्नेहापनयनहेतुद्रव्यसंस्कृतजलेन स्नानानि अनुवामनाः-चर्मयन्त्रप्रयोगेणापानेन जठरे तैलविशेषप्रवेशनानि बस्तिकर्मणि-चर्मवेष्टनप्रयोगेण शिरःप्रभृतीनां स्नेहपूरणानि गुदे वा वत्स्यादिक्षेपणानि निरुहा-अनुवासना एव केवलं द्रव्यकृतो विशेषः शिरोवेधा-नाडीवेधनानि रुधिरमोक्षणानीत्यर्थः तक्षणानि-त्वचः क्षुरग्रादिना तनूरुणानि प्रक्षणानि-ह्रस्वानि त्वचो विदारणानि शिरोबस्तयः-शिरसि बद्धस्य चर्मकोशस्य संस्कृततैलापूरलक्षणाः, प्रागुक्तानि बस्तिकर्मणि सामान्यानि अनुवामनानिरुहशिरोबस्तयस्तु तद्भेदाः, तर्पणानि-स्नेहद्रव्यविशेषैर्बृंहणानि, पुटपाकाः-कुष्ठिकानां कणिकावेष्टितानामग्निना पचनानि, अथवा-पुटपाकाः-पाकविशेषनिष्पन्ना औषधविशेषाः, छल्लयो-रोहिणीप्रभृतयः, वल्लयो-गुह्यचीप्रभृतयः, कन्दादीनि प्रसिद्धानि एतैरिच्छन्ति एकमपि रोगमुपशमयितुमिति, 'निबद्धाउए'त्ति-प्रकृतिस्थित्यनुभागवन्धापेक्षया, 'बंधपएसिए'त्ति-प्रदेशवन्धापेक्षेयति, 'अंतनिग्वाइए'त्ति-निर्घातितान्तः, 'संव पाणाइत्रायं पचक्वामि' इत्यनेन यद्यपि सर्वग्रहणं तथापि तिरथां देशविरतिरेव, इहार्थे गाथे-"तिरियाणं चारितं निवारियं अह य तो पुणो तेसिं । सुव्वह बहुयाणंपि हु महव्वया-रोहणं समए ॥१॥ न महव्वयसम्भावेवि चरणपरिणामसम्भवो तेसिं । न बहुगुणाणंपि जओ केवलसंभूइपरिणामो ॥२॥" इति

मा० १ तिरथा चारित्र निवारित अय च तदा पुनस्तेषां श्रूयते बहूनामपि महाव्रतारोपण समये ॥ १ ॥ न महाव्रतसद्भावेऽपि चरणपरिणाम-संभवस्तेषां । बहुगुणानामपि न यतः केवलसंभूतिपरिणामः ॥२॥

इह यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः तथाऽप्येवं द्रष्टव्यः—“संपन्नगुणो विजयो सुसाहुसंगिगवज्जिओ पायं । पावह गुणपरि-
हाणीं दहुरजीवोव मणियारो ॥ १ ॥” चि, अथवा—तित्थयरवंदणत्थं चलिओ भावेण पावह संगं । जह दहुरदेवेणं पत्तं वेमा
णियसुरचं ॥ २ ॥” चि समासमिदं त्रयोदशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १३ ॥

॥ १४—श्रीतेतलिपुत्रज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ चतुर्दशज्ञातं विव्रियते—अस्य चायं पूर्वेण सहाभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन् सतां गुणानां सामग्र्यभावे हानिरुक्ता, इह तु
तथाविधसामग्रीसद्भावे गुणसम्पदुपजायते इत्यभिधीयते, इत्येवं सम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, तेरसमस्स ना० अयमट्ठे पणत्ते, चोइसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंबू !, तेणं
कालेणं २, तेयलिपुरं नाम नगरं, पमयवणे उज्जाणे, कणगरहे राया, तस्स णं कणगरहस्स पउमावती
देवी, तस्स णं कणगरहस्स तेयलिपुत्ते णांमं अमचे, सामदंड०; तत्थ णं तेयलिपुरे कलादे नामं सूसियार-
दारए होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूते, तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तस्स णं कलायस्य सूसियारदारयस्य

सा० १ संपन्नगुणोऽपि यत. सुसाधुमसर्गवर्जितः प्रायः । प्राप्नोति गुणपरिहाणिं दहुरजीव इव मणिकार. ॥ १ ॥ तीर्थकरवन्दनार्थं चलितो भावेन
प्राप्नोति स्वर्गम् । यथा दहुरदेवेन प्राप्त वैमानिकसुरत्वम् ॥ १ ॥

धूया भद्दाए अत्तया पोद्विला नामं दारिया होत्था, रूवेण जोन्वणेण य लावन्नेण उक्किट्ठार, तते णं पोद्विला
 दारिया, अन्नदा कदाइ पहाता सन्वालंकरविभूसिया चेडियाचक्कवालसंपरिवुडा उप्पि पासायवरगया आगा
 सतलंगंसि कणगमएणं तिंदूसएणं कीलमाणी २ विहरति, इमं च णं तेयलिपत्ते अमच्चे प्हाए आसलंधव-
 रगए महया भडचडगरआसवाहणियाए णिज्जायमाणे कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं
 वीतिवयति, तते णं से तेयलिपुत्ते मूसियारदारगगिहस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयमाणे २, पोद्विलं दारियं
 उप्पि पासायवरगयं आगासतलंगंसि कणगतिंदूसएणं कीलमाणीं पासति २, पोद्विलाए दारियाए रूवे य
 ३ जाव अज्झोववन्ने कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति २, एवं व०-एस णं देवा० !, कस्स दारिया किंनामघेज्जा ?,
 तते णं कोडुंबियपुरिसे तेयलिपुत्तं एवं वदासी-एस णं सामी !, कलायस्स मूसियारदारयस्स धूता, भद्दाए
 अत्तया, पोद्विला नामं दारिया रूवेण य जाव सरीरा; तते णं से तेयलिपुत्ते आसवाहणियाओ पडिनि-
 यत्ते समाणे अंभितरट्ठाणिज्जे पुरिसे सद्दावेति २, एवं व०-गच्छह णे तुब्भे देवाणुप्पिया ! कलादस्स
 मूसियार० धूयं भद्दाए अत्तयं पोद्विलं दारियं मम भारियत्ताए वरेह, तते णं ते अंभंतरट्ठाणिज्जा पुरिसा
 तेतलिणा एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० करय० तहत्ति जेणेव कालयस्स मूसि० गिहे तेणेव उवागया, तते णं
 से कलाए मूसियारदारते पुरिसे एज्जमाणे पासति २, हट्ठतुट्ठे आसणाओ अब्भुट्ठेति २, सत्तट्ठपदातिं अणु-
 गच्छति २, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थे वीसत्थे सुहासणवरगए एवं व०-संदिसंतु णं देवाणु० !,

किमागमणपओयणं ?; तते णं ते अढिभतरट्ठाणिज्जा पुरिसा कलायमूसियं एवं व०-अम्हे णं देवाणु० !,
 तव धूयं भद्दाए अत्तयं पोद्विलं दारियं तेयलिपुत्तस्स भारियत्ताए वरेमो, तं जति णं जाणसि देवाणु०
 जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा सरिसो वा संजोगो ता दिज्जउ णं पोद्विला दारिया तेयलिपुत्तस्स,
 ता भण देवाणु० !, किं दलामो सुक्कं ?; तते णं कलाए मूसियारदारए ते अढिभतरट्ठाणिज्जे पुरिसे एवं
 वदासी-एस चेव णं दे० !, मम सुक्के जन्नं तेतलिपुत्ते मम दारियानिमित्तेणं अनुगगहं करेति, ते ठाणिज्जे
 पुरिसे विपुलेणं असण४, पुक्कवत्थ जाव मल्लालंकारेणं सक्करेइ स० २, पडिविसज्जेइ; तए णं कलायस्सवि
 मूसि० गिहाओ पडिनि० २, जेणेव तेयलिपुत्ते अ० तेणेव एवा०, तेयलिपु० एयमट्ठं निवेयंति; तते णं
 कलादे मूसियदारए अन्नया कयाइ सोहणंसि तिहिनक्खत्तमुहुत्तंसि पोद्विलं दारियं पहायं सव्वालंकारभू-
 सियं सीयं दुरुहइत्ता मित्तणाइसंपरिवुडे सातो गिहातो पडिनिक्खमति २, सव्विड्ढीए तेयलीपुरं मज्झं-
 मज्झेणं जेणेव तेतलिस्स गिहे तेणेव उवा०, पोद्विलं दारियं तेतलिपुत्तस्स सयमेव भारियत्ताए दलयति;
 तते णं तेतलिपुत्ते पोद्विलं दारियं भारियत्ताए उवणीयं पासति२, पोद्विलाए सद्धिं पट्टयं दुरुहति २,
 सेतापीतएहिं कलसेहिं अप्पाणं मज्जावेति २, अग्गिहोमं करेति २, पाणिगगहणं करेति २, पोद्विलाए
 भारियाए मित्तणाति जाव परिजणं विपुलेणं असणपाणलातिमसातिमेणं पुक्क जाव पडिविसज्जेति; तते

णं से तेतलिपुत्ते पोद्विलाए भारियाए अणुरत्ते अविरत्ते उरालाई जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१०२ ॥ तते णं से
 कणगरहे राया रत्ते य रट्टे य बले य वाहणे य कोसे य कोट्टागारे य अंतोरे य मुच्छित्ते ४, जाते २, पुत्ते
 वियंगेति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुलियाओ छिदति, अप्पेगइयाणं हत्थंगुट्टए छिदति, एवं पायंगुलियाओ पायं-
 गुट्टएवि कन्नसक्कुलीएवि नासापुडाई फालेति, अंगमंगतिं वियंगेति; तते णं तीसे पडमावतीए देवीए
 अन्नया पुब्बरत्ताव० अयमेयारूवे अबभत्थिए समुप्पज्जित्था ४-एवं खल्लु कणगरहे राया रत्ते य जाव पुत्ते
 वियंगेति जाव अंगमंगाई वियंगेति, तं जति अहं दारयं पयायामि सेयं खल्लु ममं तं दारगं कणगरहस्स
 रहस्सियं चैव सारक्खमाणीए संगोवेमाणीए विहरित्तए, त्तिकट्टु एवं सेपेहेति २, तेयलिपुत्तं अमच्चं सदा-
 वेति २, एवं व०-एवं खल्लु देवा० !, कणगरहे राया रत्ते य जाव वियंगेति तं जति णं अहं देवाणु० !, दारगं
 पयायामि; तते णं तुमं कणगरहस्स रहस्सियं चैव अणुपुब्बेणं सारक्खमाणे संगोवेमाणे संवट्ठेहि, तते णं
 से दारए उम्मुक्कवालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते तव य मम य भिक्खाभायणे भविस्सति, तते णं से तेयलिपुत्ते
 पडमावतीए एयमट्ठं पडिसुणेति २ पडिगए, तते णं पडमावतीय देवीए पोद्विलाय अमच्चीए सयमेव गब्भं गेणह-
 ति सयमेव परिवहति, तते णं सा पडमावती नवण्हं मासाणं जाव पियंदसणं सुरूवं दारगं पयाया, जं रयणिं
 च णं पडमावती दारयं पयाया तं रयणिं च णं पोद्विलावि अमच्ची नवण्हं मासाणं विणिहायमावच्चं

दारियं पयाया, तते णं सा पडमावती देवी अम्मधाई सदावेति २, एवं व०-गच्छह-णं तुमे अम्मो !
 तेयलिगिहे तेयलिपु० रहस्सियं चैव सदावेह; तते णं सा अम्मधाई तहत्ति पडिसुणेति २, अंतेउरस्स
 अवदारेणं निगगच्छति २, जेणेव तेयलिस्स गिहे जेणेव तेयलिपुत्ते तेणेव उवा० २, करयल जाव एवं
 वदासी-एवं खलु देवा० !, पडमावती देवी सदावेति; तते णं तेयलिपुत्ते अम्मधातीए अंतिए एयमहं
 सोच्चा हट्ट २, अम्मधातीए सद्धि सातो गिहाओ गिगगच्छति २, अंतेउरस्स अवदारेणं रहस्सियं चैव अणु-
 पविससति २, जेणेव पडमावती तेणेव उवाग० करयल० एवं व०-संदिंसंतु णं देवाणुप्पिया ! जं मए कायव्वं ?,
 तते णं पडमावती तेयलीपुत्तं एवं व०-एवं खलु कणगरहे राया जाव वियंगेति अहं च णं देवा० ! दारगं
 पयाया तं तुमं णं देवाणु० !, तं दारगं गेणहाहि जाव तव मम य भिक्खाभायणे भविस्सति त्तिकट्ट तेय-
 लिपुत्तं दलयति; तते णं तेयलिपुत्ते पडमावतीए हत्थातो दारगं गेणहति, उत्तरिज्जेणं पिहेति २, अंतेउरस्स
 रहस्सियं अवदारेणं निगगच्छति २, जेणेव सए गिहे जेणेव पोट्टिला भारिया तेणेव उवा० २, पोट्टिलं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति अयं च णं दारए कणगरहस्स पुत्ते पडमा-
 वईए अत्तए तेणं तुमं देवा० !, इमं दारगं कणगरहस्स रहस्सियं चैव अणुपुव्वेणं सारक्खाहि य, संगोवेहि
 य, संवड्ढुहि य; तते णं एस दारए उम्मुक्कबालभावे तव य मम य पडमावतीए य आहारे भविस्सति
 त्तिकट्ट पोट्टिलाए पासे णिक्खवति पोट्टिलाओ पासाओ तं विणिहायमावन्नियं दारियं गेणहति २, उत्तरि-

ज्ञेयं पिबेति२, अंतेउरस्स अवहारेणं अणुपविससि २, जेणेव पउमावती देवी तेणेव उवा०२, पउमावतीए
 देवीए पासे ठावेति२, जाव पडिनिगते । तते णं तीसे पउमावतीए अंगपडियारियाओ पउमावइं देविं
 विणिहायमावन्नियं च दारियं पयायं पासंति २ त्ता, जेणेव कणगरहे राया तेणेव० २ त्ता करयल०, एवं
 व०-एवं खलु सामी !, पउमावती देवी मइल्लियं दारियं पयाया, तते णं कणगरहे राया तीसे मइल्लियाए
 दारियाए नीहरणं करेति बहूणि लोइयाइं मयकिच्चाइं० कालेणं विगयसोए जाते; तते णं से तेतलिपुत्ते
 कल्ले कोडुंविचयपुरिसे सद्दावेति २ एवं व०-खिप्पामेव चारगसो० जाव ठितिपडियं जम्हा णं अम्हं एस
 दारए कणगरहस्स रल्ले जाए तं होउ णं दारए नामेणं कणगज्झए जाव भोगसमत्थे जाते ॥ सूत्रम्-१०३ ॥
 तते णं सा पोडिला अन्नया कयाई तेतलिपुत्तस्स अणिट्ठा ५, जाया यावि होत्था नेच्छइ य तेयलिपुत्ते
 पोडिलाए नामगोत्तमवि सवणयाए, किं पुण दरिसणं वा परिभोगं वा ?, तते णं तीसे पोडिलाए अन्नया
 कयाई पुब्बरत्त इमेयारूवे ५ जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु अहं तेतलिस्स पुब्बि इट्ठा ५, आसि इयाणिं
 अणिट्ठा ५ जांया, नेच्छइ य तेयलिपुत्ते मम नामं जाव परिभोगं वा ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति;
 तए णं तेतलिपुत्ते पोडिलं ओहयमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति २, एवं व-मा णं तुमं दे० !, ओह-
 यमणसं० तुमं णं मम महाणसंसि विपुलं असण ४, उवक्खडावेहि २, बहूणं समणमाहण जाव वणीम-
 गाणं देयमाणी य दवावेमाणी य विहराहि, तते णं सा पोडिला तेयलिपुत्तेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ०

तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति२, कल्लारुल्लं महाणसंसि विपुलं असण४, जाव दवावेमाणी विहरति
 ॥ सूत्रम्-१०४ ॥ तेणं कालेणं२, सुव्वयाओ नामं अज्जाओ ईरियासमिताओ जाव गुत्तबंभयारिणीओ बहु-
 स्सुयाओ बहुपरिवाराओ पुव्वानुपुव्वि जेणामेव तेयलिपुरे नयरे तेणेव उवा० २, अहापडिख्वं उग्गहं
 उग्गिणहंति२, संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणीओ विहरंति; तते णं तासि सुव्वयाणं अज्जाणं एगे
 संघाडए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति जाव अडमाणीओ तेतलिस्स गिहं अणुपविट्ठाओ, तते णं सा
 पोद्विला ताओ अज्जाओ एज्जमाणीओ पासति२ हट्ठ० आसणाओ अब्भुट्ठेति२, वंदति नमंसति२, विपुलं
 असण४, पडिलाभेति२, एवं व०-एवं खल्ल अहं अज्जाओ !, तेयलिपुत्तस्स पुव्वि इट्ठा ५, आसी इयाणिं
 अणिट्ठा ५, जाव दंसणं वा परिभोगं वा०; तं तुव्वे णं अज्जातो सिक्खियाओ बहुनायाओ बहुपट्ठियाओ
 बट्ठणि गामागर जाव आहिंडह बट्ठणं राईसर जाव गिहंति अणुपविसह तं अत्थि याइं मे अज्जाओ !,
 केह कंहंचि चुन्नजोए वा, मंतजोगे वा, कम्मणजोए वा, हियउड्ढावणे वा, काउड्ढावणे वा, आभिओगिए
 वा, वसीकरणे वा, कोउयकम्ममे वा, भूइ०, मूले, कंदे, छल्ली, वल्ली, सिलिया वा, गुलिया वा, ओसहे वा,
 भेसज्जे वा, उवलद्धपुव्वे जेणाहं तेयलिपुत्तस्स पुणरवि इट्ठा ५ भवेज्जामि, तते णं ताओ अज्जाओ पोद्वि-
 लाए एवं बुत्ताओ समाणीओ दोवि कन्ने ठाईति २, पोद्विलं एवं वदासी-अम्हे णं देवा० ! समणीओ

निगंग्थीओ जाव गुत्तवंभचारिणीओ नो खलु कप्पइ अम्हे एयप्पयारं कन्नेहि वि णिसामेत्तए, किमंग पुण उवदिसित्तए वा आयरित्तए? वा !, अम्हे णं तव देवा० ! विचित्तं केवलपन्नत्तं धम्मं पडिकहिज्जामो; तते णं सा पोद्विला ताओ अज्जाओ एवं व०-इच्छामि णं अज्जाओ !, तुम्हं अंतिए केवलपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए; तते णं ताओ अज्जाओ पोद्विलाए विचित्तं धम्मं परिकहेति, तते णं सा पोद्विला धम्मं सोचा निसम्म हट्ठ०, एवं व०-सहहामि णं अज्जाओ !, निगंग्थं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह, इच्छामि णं अहं तुब्भं अंतिए पंचाणुव्वयाइं जाव धम्मं पडिवज्जित्तए, अहासुहं; तए णं सा पोद्विला तासिं अज्जाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव धम्मं पडिवज्जइ, ताओ अज्जाओ वंदति, नमंसति२, पडिवि-सज्जेति; तए णं सा पोद्विला समणोवासिया जाया जाव पडिलाभेमाणी चिहरइ ॥ सूत्रम्-१०५ ॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'कलाए'त्ति-कलादो नाम्ना मूषिकारदारक इति पितृव्यपदेशेनेति 'अदिंभतरठाणिज्जे'त्ति-आभ्य-न्तरानाप्तानित्यर्थः, 'विद्यंगेइ'त्ति-व्यङ्ग्यति विगतकर्णनाशाहस्ताद्यद्वाङ् करोतीत्यर्थः; 'विइंतेति'त्ति-विकृतन्तति छिन-चीत्यर्थः; 'संरक्खमाणीय'त्ति-संरक्षन्त्याः आपदः सङ्क्षोपयन्त्याः प्रच्छादनतः, 'भिवग्वाभायणे'त्ति-भिक्षाभाजनमिव भिक्षाभाजनं तदसाकं भिक्षोरिव निर्वाहकारणमित्यर्थः, 'पढमाए पोरुसीए सज्झाय'मित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यं- 'नीयाए पोरिसीए ज्ञाणं क्षियायइ, तईयाए पोरिसीए अतुरियमचवलमसंभंते मुहुपोत्तियं पडिलेहेइ, भायणत्तथाणि पडिलेहेइ, भायणाणि पमज्जइ, भायणाणि उग्गाहेइ२, जेणेव सुब्बयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छन्ति२, सुब्बयाओ अज्जाओ वंदन्ति, नमं-

सन्ति२, एवं वयासी इच्छामो णं तुव्मेहिं अब्भणुत्ताए तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियाए अडित्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया !, मा पडिचंथं, तए णं ताओ अज्जयाओ सुव्वयाहिं अज्जाहिं अब्भणुण्णायाओ समाणीओ सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिस्सयाओ पडिनिक्खमिंति अतुरियमचवलमसंभंताए गतीए जुगंतरपलोयणाए दिट्ठीए पुरओ रियं सोहेमाणीओ तेयलिपुरे नयरे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियं अडमाणीउंतिं गृहेषु समुदानं-भिक्षा गृहसमुदानं तस्मै गृहसमुदानाय भिक्षाचर्या-भिक्षानिमित्तं विचरणं अटन्त्यः-कुत्राणाः, 'अत्थि याइं भे'त्ति आइंति-देशभाषायां भेत्ति-भवतीनां, 'जुण्णजोए'त्ति-द्रव्यचूर्णानां योगः स्तम्भनादिकर्मकारी, 'कम्मणजोए'त्ति-कुष्ठादिरोगहेतुः, 'कम्माजोए'त्ति-काम्ययोगः-कमनीयताहेतुः, 'हियउड्डावणे'त्ति-हृदयोड्डापनं चित्ताकर्षणहेतुः, 'काउड्डावणे'त्ति-कार्याकर्षणहेतुः, 'आभिओगिए'त्ति-पराभिभवनहेतुः, 'वसीकरणे'त्ति-वश्यताहेतुः, 'कोउयकम्मे'त्ति-सौभाग्यनिमित्तं स्वप्नादि; 'भूइकम्मे'त्ति मन्त्राभिसंस्कृतभूतिदानं ॥ १०५ ॥

तते णं तीसे पोद्विलाए अन्नया कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालस० कुडुंजजागरियं० अयमेयारूवे अब्भ-
त्थिते० एवं खलु अहं तेतलि० पुन्वि इट्ठा^५, आसि इयाणिं अणिट्ठा^५ जाव परिभोगं वा तं सेयं खलु
मम सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए पव्वतित्तए, एवं संपेहेतिर कल्लं पाउ० जेणेव तेतलिपुत्ते तेणेव उवा०२
करयलपरि० एवं व०-एवं खलु देवाणुप्पिया !, मए सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव अब्भ-

णुत्ताया पव्वइत्ताए, तते णं तेयलिपुत्ते पोद्धिलं एवं व०-खलु तुमं देवाणुप्पिए ! मुंडो पव्वइया समाणी
 कालमासे कालं किंचा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववज्जिहिसि, तं जति णं तुमं देवा०, ममं ताओ
 देवलोयाओ आगम्म केवलपन्नत्ते धम्ममे वोहिहि तोइहं विसज्जेमि, अहं णं तुमं ममं ण संबोहेसि तो ते
 ण विसज्जेमि; तते णं सा पोद्धिला तेयलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, तते णं तेयलिपुत्ते विपुलं असण४,
 उवक्खवावेतिर, मित्तणातिजावआमंतेइर जाव सम्माणेइर पोद्धिलं पहायं जाव पुरिससहस्सवाहणीयं
 सिअं दुरुहित्ता मित्तणाति जाव परिबुडे सव्विड्डिए जाव रवेणं तेतलीपुत्तस्स भज्झंमज्झेणं जेणेव सुव्व-
 याणं उवस्सए तेणेव उवा० सीयाओ पचोरुहति २ पोद्धिलं पुरतो कट्ठु जेणेव सुव्वया अज्जा तेणेव उवा-
 गच्छतिर, वंदति-नमंसतिर, एवं व०-एवं खलु देवा० !, मम पोद्धिला भारिया इट्ठा ५ एस णं संसार-
 भउन्विग्गा जाव पव्वतित्तए पडिच्छंतु णं देवा० ! सिसिणिभिक्खं दलयामि, अहासुहं मा० प०, तते
 णं सा पोद्धिला सुव्वयाहिं अज्जाहिं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ० उत्तरपुर० सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमु-
 यतिर सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइर, जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छइर, वंदति-नमंसतिर,
 एवं व०-आलित्ते णं भंते !, लोए एवं जहा देवाणंदा जाव एक्कारस अंगाइं बहूणि वासाणि सामन्नपरि-
 यागं पाउणइर, मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसेत्ता सट्ठिं भत्ताइं अण० आलोइयपडि० समाहिं पत्ता

कालमासे कालं किंचा अन्नतरेसु देवलोएसु देवदत्ताए उववन्ना ॥ सूत्रम्-१०६ ॥ तते णं से कणगरहे राया
 अन्नया कयाई कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं राईसर जाव णीहरणं करेति २ अन्नमन्नं एवं
 व०-एवं खलु देवाणु० ! कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगित्था, अम्हे णं देवा० ! रायाहीणा राया-
 हिट्ठिया रायाहीणकज्जा अयं च णं तेतली अमच्चे कणगरहस्स रन्नो सव्वट्ठाणेसु सव्वभूमियासु लद्धपच्चए
 दिन्नवियारे सव्वकज्जवट्ठावए यावि होत्था, तं सेयं खलु अम्हं तेतलिपुत्तं अमच्चं कुमारं जातित्तए त्तिकहु
 अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति२, जेणेव तेयलिपुत्ते अमच्चे तेणेव उवा०२, तेयलिपुत्तं एवं व०-एवं खलु
 देवाणु० !, कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य जाव वियंगेइ, अम्हे य णं देवाणु० ! रायाहीणा जाव रायाहीण-
 कज्जा, तुमं च णं देवा० ! कणगरहस्स रन्नो सव्वट्ठाणेसु जाव रज्जधुराचिंतए, तं जइ णं देवाणु० ! अत्थि
 केइ कुमारे रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे तणं तुमं अम्हं दलाहि, जा णं अम्हे महया२ रायाभिसे-
 एणं अभिसिंचामो, तए णं तेतलिपुत्ते तेसिं ईसर० एतमट्ठं पडिसुणेति२, कणगज्झयं कुमारं ण्हायं जाव
 सस्सिरीयं करेइ २ ता, तेसिं ईसर जाव उवणेति२, एवं व०-एस णं देवा० !, कणगरहस्स रन्नो पुत्ते
 पउमावतीए देवीए अत्तए कणगज्झए नामं कुमारे अभिसेयारिहे रायलक्खणसंपन्ने मए कणगरहस्स रन्नो
 रहस्सियं संवट्ठिए, एयं णं तुब्भे महया २ रायाभिसेएणं अभिसिंचह, सव्वं च तेसिं उट्ठाणपरियावणियं
 परिकहेइ । तते णं ते ईसर० कणगज्झयं कुमारं महया २ अभिसिंचंति । तते णं से कणगज्झए कुमारे

राया जाए महया हिमवंतमलय० वण्णओ जाव रज्जं पसासेमाणे चिहरह । तते णं सा पउमावती - देवी कणगज्झयं रायं सद्दावेति २ एवं व०-एस णं पुत्तां ! तव० रज्जे जाव अंतेउरे य० तुमं च तेतलिपुत्तस्स पहावेणं, तं तुमं णं तेतलिपुत्तं अमच्चं आढाहि, परिजाणाहि, सक्कारेहि, सम्माणेहि इंतं अब्बुद्धेहि ठियं पज्जुवासाहि वच्चंतं पडिसंसाहेहि अद्दासणेणं उवणिमंतेहि भोगं च से अणुवद्धेहि, तते णं से कणगज्झए पउमावतीए तहत्ति पडि० जाव भोगं च से वद्धेति ॥ सूत्रम्-१०७ ॥

‘रायाहीणा’इत्यादि, राजाधीनाः राज्ञो दूरेऽपि वर्त्तमाना राजवशवर्त्तिन इत्यर्थः, राजाधिष्ठितास्तेन स्वयमध्यासिताः, राजाधीनानि-राजायत्तानि कार्याणि येषां ते वयं राजाधीनकार्याः, ‘सब्बं च से उट्ठाणपरियावणियं’ति-यैवं च से तस्य उत्थानं च-उत्पत्तिं परियापनिका च-कालान्तरं यावत् स्थितिरित्युत्थानपरियापनिकं तत्परिकथयतीति, ‘वयंतं पडिसंसाहेहि’ति विनयप्रस्तावात् व्रजन्तं प्रतिसंसाधय-अनुव्रज, अथवा वदन्तं प्रति संश्चाधय-साधुक्तं साध्वित्येवं प्रशंसां कुर्वित्यर्थः, भोगं-वर्त्तनं ॥ १०७ ॥

तते णं से पोद्दिले देवे तेतलिपुत्तं अभिक्खणं२, केवलपन्नत्ते धम्ममे संबोहेति, नो चेव णं से तेतलिपुत्ते संबुज्झति, तते णं तस्स पोद्दिलेदेवस्स इमेयारूवे अब्भत्थिते५, एवं खलु कणगज्झए राया तेयलिपुत्तं आढाति जाव भोगं च संबद्धेति, तते णं से तेतली अभिक्खणं२, संबोहिज्जमाणेवि धम्ममे नो संबुज्झति, तं सेयं खलु कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामेत्तए त्तिकहु एवं संपेहेति२त्ता, कणगज्झयं तेत-

लिपुत्तातो विप्परिणामेइ । तते णं तेतलिपुत्ते कल्लं ण्हाते जाव पायच्छित्ते आसखंधवरगए बह्वहिं पुरिसंहि
 संपरिवुडे सातो गिहातो निगच्छति२, जेणेव कणगज्झए राया तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तते णं तेतलि
 पुत्तं अमच्चं जे जहा बहवे राईसरतलवर जाव पभियओ पासंति ते तेहव आढायंति, परिजाणंति,
 अब्भुट्ठेति२, अंजलिपरिगहं करेति, इट्ठाहिं कंताहिं जाव वग्गहिं आलवेमाणा य, संलवेमाणा य, पुरतो य,
 पिट्ठतो य, पासतो य, मगगतो य, समणुगच्छंति, तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव कणगज्झए तेणेव उवा-
 गच्छति, तते णं कणगज्झए तेतलिपुत्तं एल्लमाणं पासति२, नो आढाति, नो परियाणाति, नो अब्भुट्ठेति;
 अणाढायमाणे ३, परम्मुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयस्स रत्तो अंजलिं करेइ, तते णं से
 कणगज्झए राया अणाढायमाणे, तुसिणीए, परम्मुहे संचिद्धति; तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयं विप्परिणयं
 जाणिता भीते जाव संजातभए, एवं व०-रुट्ठे णं ममं कणगज्झए राया हीणे णं मम कणगज्झए राया
 अवज्झाए णं कणगज्झए, तं ण नज्झइ णं मम केणइ कुमारेण मारेहिति त्तिकट्ठु भीते तत्थे य जाव सणियं
 २, पच्चोसक्कोति२, तमेव आसखंधं दुरुहेति२, तेतलिपुरं मज्झमज्झेणं जेणेव सए गिहे तेणेव पहारेत्थ
 गमणाए; तते णं तेयलिपुत्तं जे जहा ईसर जाव पासंति ते तथा नो आढायंति, नो परियाणंति, नो
 अब्भुट्ठेति, नो अंजलि०, इट्ठाहिं जाव णो संलवंति नो पुरओ य, पिट्ठओ य, पासओ य, (मगगतो य),
 समणुगच्छंति; तते णं तेतलिपुत्ते जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, जावि य से तत्थ बाहिरिया परिसा

भवति, तं०-दासेति वा, पेसेति वा, भाइल्लएति वा, सावि य णं नो आडाइ २, जाविय से अहिंभतरिया
 परिसा भवति, तंजहा-पियाइ वा, माताति वा, जाव सुण्हाति वा, साविय णं वा नो आडाइ ३; तंते णं
 से तेतलिपुत्ते जेणेव वासधरे जेणेव सा सयणिजे तेणेव उवागच्छति २, सयणिजंसि णिसीयति २, एवं
 व०-एवं खलु अहं सयातो गिहातो निगगच्छामि, तं चेव जाव अहिंभतरिया परिसा नो आडाति, नो
 परियाणाति, नो अबुट्टेति, तं सेयं खलु मम अप्पाणं जीवियातो ववरोचित्तए त्तिक्कट्टु एवं संपेहेति २,
 तालउडं विसं आसगंसि पक्खिवति, से य विसे णो संकमति; तंते णं से तेतलिपुत्ते नीलुप्पल जाव असि
 खंधे ओहरति, तत्थवि य से धारा ओपट्ठा; तंते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव असोगवणिया तेणेव उवागच्छति २,
 पासगं गीवाए बंधति २, रुक्खं दुरुहति २, पासं रुक्खे बंधति २, अप्पाणं मुयति, तत्थवि य से रुज्जू छिन्ना;
 तंते णं से तेतलिपुत्ते महतिमहालयं सिलं गीवाए बंधति २, अत्थाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि अप्पाणं
 मुयति, तत्थवि य से अगणिकाए विज्झाए; तंते णं से तेतली एवं व०-सुद्धेयं खलु, भो समणा वयंति सुद्धेयं
 खलु, भो माहणा वयंति सुद्धेयं खलु, भो समणा माहणा वयंति; अहं एगो असुद्धेयं वयामि, एवं खलु
 अहं सह पुत्तेहिं अपुत्ते को मेदं सदहिस्सति १, सह मित्तेहिं अभित्ते को मेदं सदहिस्सति १, एवं अत्थेणं
 दारेणं दासेहिं परिजणेणं, एवं खलु तेयलिपुत्ते णं अ० कणगज्झएणं रत्ता अवज्झाएणं समाणेणं तेयलि-
 पुत्ते तालपुडगे विसे आसगंसि पक्खित्ते सेविय णो कमति को मेयं सदहिस्सति १, तेतलिपुत्ते नीलुप्पल

जाव खंधसि ओहरिए तत्थविय से धारा ओपल्ला को मेदं सदहिस्ससति?, तेतलिपुत्तस्स पासंगं गीवाए बंधेत्ता
जाव रज्जू छिन्ना को मेदं सदहिस्ससति?, तेतलिपुत्ते महासिलयं जाव बंधित्ता अत्थाह जाव उदगंसि
अप्पा मुक्के तत्थविय णं थाहे जाए को मेयं सदहिस्ससति?, तेतलिपुत्ते सुक्कंसि तणकूडे, अग्गी विज्झाए,
को मेदं सदहिस्ससति?; ओहतमणसंकप्पे जाव झियाह। तते णं से पोदिले देवे पोदिलारूवं विउव्वतिर,
तेतलिपुत्तस्स अदूरसामंते ठिच्चा एवं व०-हं भो। तेतलिपुत्ता!, पुरतो पवाए, पिट्टओ हत्थिभयं दुहओ
अचक्खुफासे मज्झे सराणि वरिसयंति, गामे पलित्ते, रत्ते झियाति, रत्ते पलित्ते गामे झियाति; आउसो!,
तेतलिपुत्ता!, कओ वयामो?; तते णं से तेतलिपुत्ते पोदिलं एवं वयासी-भीयस्स खलु भो!, पव्वज्जा
सरणं, उक्कट्टियस्स सदेसगमणं, छुहियस्स अन्नं, तिसियस्स पाणं, आउरस्स भेसज्जं माइयस्स रहस्सं,
अभिजुत्तस्स पच्चयकरणं, अद्धाणपरिसंतस्स वाहणगमणं, तरिउकामस्स पवहणं; किच्चं परं अभिओजि-
तुकामस्स सहायकिच्चं खंतस्स दंतस्स जित्तिंदियस्स एत्तो एगमवि ण भवति, तते णं से पोदिले देवे
तेयलिपुत्तं अमच्चं एवं व०-सुहु णं तुमं तेतलिपुत्ता! एयमदं आयाणिहि त्तिकहु दोच्चं पि एवं वयइर, जामेव
दिसं पाउवभूए तामेव दिसिं पडिगए ॥ सूत्रम्-१०८ ॥ तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स सुभेणं परिणामेणं
जाइसरणे समुप्पन्ने, तते णं तस्स तेयलिपुत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिते, समु०-एवं खलु अहं इहेव
जंबुदीवेर, महाविदेहे वासे पोक्खलावतीविजये पौंडरीगिणीते रायहाणीए महापउमे नामं राया होत्था;

तते नं अहं धेराणं अंतिग मुंढे भविता जाव चोदम पुब्बाति०, चहुणि वासाणि सामन्नपरियाण०, मासि-
याण०, संलेहणाण, मद्दासुक्के कप्पे देवे; तते नं अहं ताओ देवलोयाओ आउक्कणं उहेव तेयलिपुरे तेय-
लिरस अमशस्स भद्दाण भारियाण वारगत्ताण पचायाते; तं सेयं नल्लु मम पुब्बदिट्ठां मद्दब्बयाइं सयमेव
उचसंपज्जित्ताणं विहरित्तण, एवं संपेहेति२ सयमेव मद्दब्बयाइं आरुहेति२, जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेणेव
उचा०२, असोगवरपाययस्स अहं पुहविसिलापदुयंसि सुहंनिसन्नस्स अणुचित्तमाणस्स पुब्बाहीयाति
सामाइयमातियाइं चोदसपुब्बां सयमेव अभिसमन्नागयाइं, तते नं तस्स तेयलिपुत्तस्स अणगारस्स
सुमेणं परिणामेणं जाव तयावरणिज्जाणं कस्माणं नओवसमेणं कस्मरयवित्तरणकरं अपुब्बकरणं पविट्ठस्स
केवलवरणाणदंमणे समुप्पन्ने ॥ सूत्रम्-१०९ ॥ तए नं तेनलिपुरे नगरे अहमन्नित्तिण्हिं चाणमंतरेहिं देवेहिं
देवीहिं य देवदंढुभीओ समाहयाओ दमद्वयन्ने कुसुमे निचाइण, थिन्वे गीयगंयव्वनिनाए कए यावि
होत्था, तते नं स कणगज्जाए राया इमीसे कद्दाए लद्धे, एवं च०-एवं नल्लु तेतलिं मए अवज्झाते मुंढे
भवित्ता पब्बतिते तं गच्छामि नं तेयलिपुत्तं अणगारं वंदामि-नमंसांमि २, एयमंढं विणणं सुज्जो२,
वामेमि; एवं संपेहेति२, एह्हाए चाउरंगिणीए सेणाए जेणेव पमयवणे उज्जाणे जेणेव तेतलिपुत्ते अणगारं
तेणेव उवागच्छति२, तेतलिपुत्तं अणगारं वंदति-नमंसति२, एयमंढं च विणणं सुज्जो२ वामेइं नचासन्ने
जाव पज्जुवासइ; तते नं से तेयलिपुत्ते अणगारं कणगज्जायस्स रक्षो तीसे य मद्दइ० धम्मं परिकहेइ,

तते णं से कणगज्झए राया तेत्तलिपुत्तस्स केवलस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खा-
वइयं सावगधम्मं पडिवज्झइ२, समणोवासए जाते जाव अहिगयजीवाजीव'। तते णं तेत्तलिपुत्त केवली
बहूणि वासाणि केवल्लिपरियागं पाउणित्ता जाव सिद्धे । एवं खलु जंबू ! भगवया समणेणं महावीरेणं
चोदसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, त्तिवेंमि ॥ सूत्रम्-११० ॥ चउदसमं अज्झयणं समत्तं ॥ १४ ॥

‘रुद्धे ण’मित्यादौ, हीनोऽयं मम ग्रीत्येति गम्यते, अपघ्यातो-दुष्टचिन्तावान् ममेति-ममोपरि कनकध्वजः, पाठान्तरेण
दुध्यातोऽहं-दुष्टचिन्ताविषयीकृतोऽहं कनकध्वजेन राज्ञा, तत्-तस्मान्न ज्ञायते केनापि कुमारेण-विरूपमारणप्रकारेण मारयिष्य-
तीति ‘खंधंस्स उवहरइ’ इति-स्कन्धे उपहरति विनाशयतीति, ‘धारा ओपल्ल’त्ति-अपदीर्णा, कुण्ठीभूतेत्यर्थः; ‘अत्थाहं’ति-
अस्तं-निरस्तमविद्यमानमधस्तलं प्रतिष्ठानं यस्य, तदस्ताद्यं स्ताद्यो वा-प्रतिष्ठानं तदभावादस्ताद्यं, अतारं यस्य तरणं
नास्ति पुरुषः परिमाणं यस्य तत्पौरुषेयं तन्निषेधादपौरुषेयं ततः पदत्रयस्य कर्मधारयो, मकारी च प्राकृतत्वात्; अतस्तत्र,
‘सद्धेय’मित्यादि, श्रद्धेयं श्रमणा वदन्ति आत्मपरलोकपुण्यपापादिकमर्थजातं, अतीन्द्रियस्यापि तस्य प्रमाणाबाधितत्वेन
श्रद्धानगोचरत्वात्, अहं पुनरेकोऽश्रद्धेयं वदामि पुत्रादिपरिवारयुक्तस्यात्यर्थं राजसम्मत्तस्य च अपुत्रादित्वमराजसम्मत्तत्वं
च विषयवृत्तपाशजलाग्निभिरहिंस्यत्वं चात्मनः प्रतिपादयतो मम युक्तिबाधितत्वेन जनप्रतीतैरविषयत्वेनाश्रद्धेयत्वादिति
प्रस्तुतसूत्रभावना, ‘तए’ण’मित्यादि, हं भो !, इत्यामन्त्रणे, पुरतः-अग्रतः, प्रपातो-गर्तः पृष्ठतो-हस्तिभयं, ‘कुहओ’त्ति-
उभयतः अचक्षुःस्पर्शः-अन्धकारं मण्ड्ये-मध्यभागे, यत्र वयमास्महे तत्र शरा-बाणा निपतन्ति, ततश्च सर्वतो मयं वर्तते इत्यर्थः;

तथा ग्रामः प्रदीप्तोऽग्निना ज्वलति, अरण्यं तु ध्मायतेऽनुपस्मान्तदाहं वर्चते, अथवा-ध्यायतीव ध्यायति, अग्नेरविष्यानेन जागर्त्ती-
 वेत्यर्थः; अथवा-अरण्यं प्रदीप्तं ग्रामो ध्मायते न विध्यायति, एवं सर्वस्यापि भयानकत्वात् स्थानान्तरस्य चाभावादायुष्म-
 स्तेतलिषुत्र !, 'कउ'त्ति-क व्रजामः ? , भीतैर्गन्तव्यमस्माभिरिवान्येनापि भवतीति प्रश्नः, उत्तरं च भीतस्य प्रव्रज्या शरणं
 भवतीति गम्यते, यथोत्कण्ठितादीनां स्वदेशगमनादीनि, तत्र 'छुहियस्स'त्ति-भुशुक्षितस्य मायिनो-बंधकस्य रहस्यं-गुप्तत्वं
 शरणमिति सर्वत्र गमनीयं, अभियुक्तस्य-सम्पादितदूषणस्य प्रत्ययरुणं-दूषणापोहेन प्रतीत्युत्पादनं अध्वानं अरियतो (अध्व-
 परिश्रान्तस्य)-गन्तुमशक्तस्य वाहनगमनं-शकटाद्यारोहणं तरीतुकामस्य नद्यादिकं प्लवनं-तरणं कृत्यं-कार्यं यस्य तत् प्लव-
 नकृत्यं-तरकाण्डं परमभियोक्तुकामस्य-अभिभवितुकामस्य सहायकृत्यं-मित्रादिकृतं सहायकर्ममिति, अथ कथं भीतस्य प्रव्रज्या
 शरणं भवति, अत उच्यते-'स्वते'त्यादि, क्षान्तस्य क्रोधनिग्रहेण, दान्तस्येन्द्रियनोदन्द्रियदमेन, जितेन्द्रियस्य विषयेषु रागादि-
 निरोद्धः, 'एत्तो'त्ति-एतेभ्योऽनन्तरोदितेभ्योऽग्रतः प्रपातादिभ्यो भयेभ्यः एकमपि भयं न भवति, प्रव्रजितस्य सामाधिकपरि-
 णत्या शरीरादिषु निरभिष्वङ्गत्वात् मरणादिभयामावादिति, एवं देवेनामात्यः स्ववाचा भीतस्य प्रव्रज्या श्रेयसीत्यभ्युपगमं कार-
 यित्वा एवमुक्तः; 'सुहु'इत्यादि, अयमर्थो-भीतस्य प्रव्रज्या शरणमिति, यदि प्रतिज्ञायते तदा सुष्ठु ते मतं, मयाभिभूतस्त्वमि-
 दानीमसीति एतमर्थमाजानीहि-अनुष्ठानद्वारेणानुबुध्यस्व प्रव्रज्यां विधेहीतियात्र । इह च यद्यपि यत्र उपनयो नोक्तः तथा-
 प्येवं द्रष्टव्यः, -जात्र न दुक्खं पत्ता माणवमंसं च पाणिणो पायं । तात्र न धम्मं गेण्हति भावओ तेयलीसुउव ॥ १ ॥

समाममिदं चतुर्दशज्ञाताध्ययनचिचरणम् ॥ १४ ॥

मा०—प्राणिनः प्रायेण तावन्न धर्मं गृह्णन्ति भावत, यावदु ग न प्राप्ता मानश्रेय न तेतलिमुत्तवत् ॥ १ ॥

॥ १५-श्रीनन्दीफलाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अधुना पञ्चदशं विव्रियते, अस्य चैवं पूर्वेण सह सम्बन्धः-पूर्वस्मिन्नपमानाद्विषयत्यागः प्रतिपादितः, इह तु जिनोपदेशात्, तत्र च सत्यर्थप्राप्तिस्तदभावे त्वनर्थप्राप्तिरभिधीयत इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति णं भंते !, चोद्वसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पणत्ते, पन्नरसमस्स के अट्ठे पन्नत्ते !; एवं खलु जंजु !, तेणं कालेणंर, चंपा नाम नयरी होत्था, पुन्नभहे चेइए, जियसत्तू राया; तत्थ णं चंपाए नयरीए धणणे णामं सत्थवाहे होत्था, अट्ठे जाव अपरिभूए; तीसे णं चंपाए नयरीए उत्तरपुरिच्छिमे दिसिभाए अहिच्छत्ता नाम नयरी होत्था, रिद्धतिथमियसमिद्धा वन्नओ; तत्थ णं अहिच्छत्ताए नयरीए कणगकेउ नामं राया होत्था, महया वन्नओ, तस्स धणणस्स सत्थवाहस्स अन्नदा कदाह पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमे-यारूखे अन्नभत्थिते न्तिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मम विपुलं पणियभंडमा-याए अहिच्छत्तं नगरं ताणिजाए गमित्तए, एवं संपेहेतिर, गणिमं च ४ चउच्चिहं भंडं गेणहइर, सगडी-सागलं सज्जेइर, सगडीसागलं भरेतिर, कोलुंमियपुरिसे सत्तावेतिर, एवं व०-गच्छह णं तुभ्भे देवा० ! संपाए नगरीए सिंहाएग जाव पहेसुं एतं खलु देवाणु० ! धणणे सत्थवाहे विपुले पणिय० इच्छति, अहि-अस्स नगरं ताणिजाए गमित्ते, तं जो णं देवाणु० !, नरए वा कीरिए वा, नम्मसंतिंतिए वा, भिच्छुडे वा पंदुरगे वा, गोतमे वा, गोपतीते वा, गितिभम्ममे वा, गितिभम्मसित्तए वा, अचिरुद्धविरुद्धबुद्धसावगरत्तपड-

निगंगथप्पभित्तिपासंडत्थे वा, गिहत्थे वा, तस्स णं धण्णेणं सद्धिं अहिच्छत्तं नगरिं गच्छइ; तस्स णं
धण्णे अच्छत्तगस्स छत्तगं दलाड अणुवाहणस्स उवाहणाड दलयइ, अकुंडियस्स कुंडियं दलयइ, अपत्थय-
-णस्स पत्थयणं दलयइ, अपक्खेवगस्स पक्खेवं दलयइ, अंतराडविष से पडियस्स वा भग्गलुग्गसा-
हेज्जं दलयति, सुहंसुहेण य णं अहिच्छत्तं संपावेति त्तिक्कु दोघंपि तत्रंपि घोसेइर, मम एयमाणत्तियं
पचप्पिणह; तते णं ते कोटुंयियपुरिसा जाव एवं य०-हंदि सुणंतु भगवंतो चंपानगरीवत्थव्वा वहवे
चरगा य जाव पचप्पिणंति, तते णं से कोटुंयियघोसणं सुच्चा चंपाण्णयरीण्णवहवे चरगा य जाव गिहत्था य
जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छन्ति, तते णं धण्णे तेसिं चरगाण य जाव गिहत्थाण य अच्छत्तगस्स
छत्तं दलयइ जाव पत्थयणं दलाति, गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया १, चंपाण्णयरीण्णवहिया अग्गुज्जाणंसि
ममं पडिवाल्लेमाणा चिट्ठह, तते णं चरगा य० धण्णेणं सत्थवाहेणं एवं बुत्ता समाणा जाव चिट्ठति, तते णं
धण्णे सत्थवाहे सोहणंसि तिह्किरणनक्खत्तंसि विपुलं असणं ४ उवक्खवावेइर ता, मिस्सनाई आमंतेतिर,
भोयणं भोयावेतिर, आपुच्छतिर, सगडीसागडं जोयावेतिर, चंपानगरीओ निग्गच्छति; णाइविप्पगिट्ठिहिं
अद्धानेहिं वसमाणे २ सुहेहिं वसहिं पायरासेहिं अंगं जणवयं मडझंमडझेणं जेणेव देसगं तेणेव उवाग-
च्छतिर, सगडीसागडं मोयावेतिर, सत्थणिवेसं करेतिर, कोटुंयियपुरिसे सद्भावेति; एवं व-तुब्भे णं देवा०

मम सत्थनिवेसंसि महयार, सद्देणं उग्घोसेमाणार, एवं वदह-एवं म्वलु देवाणु० ! इमीसे आगामियाए
छिन्नावायाए दीहमद्दाए अडवीए बहुमज्झदेसभाए बहवे णंदिफला नामं रुक्खा पन्नत्ता, किण्हा जाव
पत्तिया, पुप्फिया, फलिया, हरियरेरित्तमाणा सिरीए अईव अतीव उवसोभेमाणा चिट्ठंति, मणुण्णा वन्नेणं ४
जाव मणुन्ना फासेणं मणुन्ना छायाए, तं जो णं देवाणुप्पिया ! तेसिं नंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा कंद०
तय० पत्त० पुप्फ० फल० बीयाणि वा हरियाणि वा आहारेति छायाए वा वीसमति, तस्स णं आवाए भइए
भवति, ततो पच्छा परिणममाणार, अकाले चैव जीवियातो ववरोव्वंति, तं मा णं देवाणुप्पिया ! केइ तेसिं
नंदिफलाणं मूलाणि वा जाव छायाए वा वीसमउ, मा णं सेऽवि अकाले चैव जीवियातो ववरोविज्जिस्सति;
तुब्भे णं देवाणु० ! अन्नसिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव हरियाणि य आहारेण छायासु वीसमहत्ति घोसणं
घोसेह जाव पच्चप्पिणंति, तते णं वण्णे सत्थवाहे सगडीसागडं जोएतिर, जेणेव नंदिफला रुक्खा तेणेव
उवागच्छतिर, तेसिं नंदिफलाणं अदूरसामंत सत्थणिवेसं करेतिर, दोचंपि तच्चंपि कोडुबियपुरिसे सद्दा-
चेतिर, एवं व०-तुब्भे णं देवाणु० !, मम सत्थनिवेसंसि महता सद्देणं उग्घोसेमाणार, एवं वयह-एए णं
देवाणु० ! ते णंदिफला किण्हा जाव मणुन्ना छायाए तं जो णं देवाणु० ! एएसिं णंदिफलाणं रुक्खाणं
मूलाणि वा कंद० पुप्फ० तय० फल० जाव अकाले चैव जीवियाओ ववरोव्वंति, तं मा णं तुब्भे जाव दूरं
दूरेणं परिहरमाणा वीसमह, मा णं अकाले जीवितातो ववरोविस्संति, अन्नसिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव

वीसमहत्ति कहु घोसणं पचप्पिणंति, तत्थ णं अत्थेगइया पुरिसा धणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं सदहंति
 जाव रोयंति, एयमट्ठं सदहमाणा तेसिं नंदिफलाणं दूरं दूरेण परिहरमाणा२, अत्थेसिं रुक्खाणं मूलाणि य
 जाव वीसमंति, तेसिं णं आवाए नो भद्दए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा२, सुहरूवताए ५ सुज्जो२,
 परिणमंति; एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंथो चार जाव पंचसु कामगुणेषु नो सज्जेति, नो रज्जेति;
 से णं इह भवे चेव वहुणं समणाणं ४ अच्चणिज्जे परलोए नो आगच्छति जाव वीतीवतिस्सति; तत्थ णं जे
 से अप्पेगतिया पुरिसा धणस्स एयमट्ठं नो सदहंति३, धणस्स एतमट्ठं असदहमाणा३, जेणेव ते नंदिफला
 तेणेव उवागच्छंति२, तेसिं नंदिफलाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसिं णं आवाए भद्दए भवति, ततो पच्छा
 परिणममाणा जाव चवरोवेंति, एवामेव समणाउसो ! जो अमहं निगंथो वा निगंथी वा पव्वतिए पंचसु
 कामगुणेषु सज्जेति३ जाव अणुपरियट्ठिस्सति जहा व ते पुरिसा, तते णं से धण्णे सगडीसागडं जोया-
 वेति२ जेणेव अहिच्छत्ता नगरी तेणेव उवागच्छति२, अहिच्छत्ताए णयरीए वहिया अगुज्जाणे सत्थनिवेसं
 करेति२, सगडीसागडं मोयावेइ; तए णं से धण्णे सत्थवाहे महत्थं३, रायरिहं पाहुडं गेणहइ२, बहुपुरिसेहिं
 सद्धिं संपरिवुडे अहिच्छत्तं नयरं मज्झिमज्जेणं अणुप्पविसइ, जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छति,
 करयल जाव वद्धावेइ, तं महत्थं३, पाहुडं उवणेइ; तए णं से कणगकेऊ राया हट्टुट्टं० धणस्स सत्थवा-
 हस्स तं महत्थं३, जाव पडिच्छइ२, धणं सत्थवाहं सकारेइ, सम्माणेइ२, उस्सुकं वियरति २, पडिविस-

ज्जेहः भंडविणिमयं करेइर, पट्टिभंडं गेण्हतिर, सुहंसुहेणं जेणेव चंपानंयरी तेणेव उवागच्छतिर, भित्त-
नाति० अभिसमन्नागते विपुलाहं माणुस्सगाइं जाव विहरति; तेणं कालेणं २ थेरागमणं धम्मं
सोत्ता, जेट्ठपुत्तं कुहुंवे ठावेत्ता पच्चइए पण्णारस सामाइयातिं अंगातिं बहूणि वासाणि जाव मासियाए सं०
अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उचवन्ने, मत्ताविदेहे वासे सिद्धिहिति जाव अंतं करेति । एवं खलु जंबू !,
समणेणं भगवया मत्तावीरेणं पत्तरसस्स नायल्लयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि ॥ सूत्रम्-१११ ॥
पत्तरसमं नागल्लयणं समत्तं ।

सगं सुगगं नगरं 'नगरं चे' त्यादि, तत्र नरको-धाटिभिक्षाचरः, चीरिको-स्थ्यापतितचीवरपरिधानः, चीरोपकरण
इत्यन्ते; धर्मसण्डका-धर्मपरिधानः, धर्मोपकरण इति चान्ये; भिक्षाण्डो-भिक्षाभोजी सुगतशासनस्थ इत्यन्ये, पाण्डुरागः-शैवः,
गोतम-लपुतराशुमालानर्तितविधिपादपतनाविधिक्षाकलापचद्रूपभकोपायतः कणभिक्षाग्राही गोत्रतिकः-गोश्वर्यानुकारी,
उक्तं च- "गोत्रीति सगं निगमागपयेसडानासणाइ पकरेंति शुंजंति । जहा गावी तिरिक्खवासं विभावेंता ॥१॥ गृहिधर्मा-गृहस्थ-
धर्म एव सेवानिरयभित्तभाग तथथोत्तकारी भर्माचिन्तको-धर्मसंहितापरिज्ञानवान् सभासदः अविरुद्धो-वैनयिकः, उक्तं च-
"अविरुद्धो निगमकारी देवाइणं पराणं भत्तीए । जह वेसियायणसुओ एवं अन्नेवि नायवा ॥ २ ॥ " विरुद्धो-अक्रियावादी

साम १ गोत्रिग सगं पोशानर्तितपादपतनाविधिकोऽस्ति । शुंजंति यथा गावस्तिर्भगासं निभावयन्तः ॥ १ ॥

२ गोत्रिको निगमकारी देवादीनां पराणं भत्तीए । यथा वैश्यायनमुते एवमग्नेऽपि ज्ञातव्याः ॥ २ ॥

परलोकानभ्युपगमात् सर्ववादिभ्यो विरुद्धः, एवं बुद्धः-तापम प्रथममुत्पन्नात् प्रायो बुद्धकाले च दीक्षाप्रतिपत्तेः श्रावको-
ब्राह्मणः, अन्ये तु बुद्धश्रावक इति व्याचक्षते, स च ब्राह्मण एव, रक्तपटः-परिव्राजको निर्गन्धः-साधु प्रभृतिग्रहणात् कापि-
लादिपरिग्रह इति, 'पत्थयणं'ति पत्थदने-शम्भलं 'पञ्चिखवं'ति अर्द्धपथे नुदितशम्भलस्य शम्भलपूर्णं द्रव्यं प्रक्षेपकः,
'पण्डियस्स'ति वाहनात्पतितस्य रोगे वा पतितस्य, 'भग्गरुग्गस्स'ति वाहनात् स्खलनाद्वा पतने भग्नस्य रुग्णस्य
च जीर्णतां गतस्येत्यर्थः, 'हंदि'ति-आमन्त्रणे, 'नाइचिगिट्ठिं अट्ठाणेहिं'ति-नातिविप्रकृष्टेषु-नातिदीर्घेष्वश्वसु-
प्रयाणकर्मणेषु वसन् शुभैरनुकूलैः 'वसतिप्रातराशौः'-आवासस्थानैः प्रातर्भोजनकालैश्चेत्यर्थः, 'देस्सग्गं'ति-देशान्तं ।
इहोपनयः सूत्राभिहित एव, विशेषतः पुनरेवं तं प्रतिपादयन्ति-“चंपा इव मणुयगती धणोव भयवं जिणो दएक्कस्सो ।
अहिछत्तानयरिसमं इह निव्वाणं मुण्येयव्वं ॥ १ ॥ घोसणया इव तित्थंकरस्स सिचमग्गदेसणमहग्गं । चरगाइणोव इत्थं सिच-
सुहक्कामा जिया बहवे ॥ २ ॥ नंदिफलाइ व्व इहं सिचपहपडिणणगाण विसया उ । तव्वमक्खणाओ मरणं जह तह विमएहि
संसारो ॥ ३ ॥ तव्यस्सणेण जह इट्ठपुरग्गमो विमयवज्जणेण तहा । परमानंदनिबन्धणमिचपुरग्गमणं मुण्येयव्वं ॥ ४ ॥

समाप्तमिदं पञ्चदशाज्ञातविवरणम् ॥ १५ ॥

सा० चम्पेव मनुष्यगतिर्धन इव भगवत् जिनो दयेकरस्स अहिछत्तानमरीसममिह निर्वोणं ज्ञातव्यं ॥ १ ॥ घोपणमिव तीर्थहरस्य शिवमार्गदेशन-
मनः । चरकादिवदत्र शिवसुराक्रमा जीता ग्रहवः ॥ २ ॥ गन्दीफलाग्नीयेह शिवपथप्रतिपन्नाया विषयाः । तद्गुरुणात् मरणं यथा तथेह क्तिथे संसार-
॥ ३ ॥ तद्दर्जनेनैष्टुरग्गमो यथा विषयवर्जनेन तथा । परमानन्दनिबन्धनशिवपुरगमनं ज्ञातव्यं ॥ ४ ॥

॥ १६-श्रीअपरकङ्कालं ज्ञाताध्ययनम् ॥

अथ षोडशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वोक्तं सहायमभिसम्बन्धः-पूर्वत्र विषयाभिष्वङ्गस्यानर्थफलतोक्ता, इह तु तद्विषय-
निदानस्य सोच्यते इत्येवंसम्बद्धमिदम्-

जति णं भंते ! स० भ० म० पन्नरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे प० सोलसमस्स णं णायज्झयणस्स
णं सम० भग० महा० के अट्ठे पण्णत्ते !, एवं खलु जंजू ! तेणं कालेणं २ चंपा नाम नयरी होत्था, तीसे णं
चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए सुभूमिभागे उज्जाणे होत्था, तत्थ णं चंपाए नयरीए तओ
माहणा भातरो परिवसंति, तंजहा-सोमे, सोमदत्ते, सोमभूती; अट्ठा जाव रिउब्बेद ४ जाव सुपरिनिट्ठिया,
तेसि णं माहणाणं तओ भारियातो होत्था, तं०-नागसिरी, भूयसिरी, जक्खसिरी; सुकुमाल जाव तेसि णं
माहणाणं इट्ठाओ विपुले माणुस्सए जाव विहरंति । तते णं तेसि माहणाणं अन्नया कयाई एगयओ
समुवागयाणं जाव इमेयारूवे मिहो कहासमुद्धावे समुत्पज्जित्था, एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हं इमे विपुले
घणे जाव सावतेल्ले अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाए०
तं सेयं खलु अम्हं देवाणु० अन्नमन्नस्स गिहेसु कट्ठाकल्लि विपुलं असणं ४ उवक्खलेउं २ परिभुंजमाणाणं
विहरित्तए, अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, कट्ठाकल्लि अन्नमन्नस्स गिहेसु विपुलं असण ४ उवक्खडावेंति

२ परिभुञ्जमाणा विहरंति, तते णं तीसे नागसिरिए माहणीए अन्नदा भोयणवारए जाते यावि होत्था, तते
 णं सा नागसिरी विपुलं असणं ४, उवक्खडेति २; एणं महं सालतियं तित्तालाउअं बहुसंभारसंजुत्तं नेहाव-
 गाढं उवक्खडावेति, एणं विंदुयं करयलंसि आसाएइ तं खारं कहुयं अक्खज्जं अभोज्जं विसम्भूयं जाणित्ता
 एवं व०-धिरत्थु णं मम नागसिरीए अहन्नाए अपुत्ताए दूभगाए दूभगसत्ताए दूभगणिबोलियाए जीए णं
 मए सालइए बहुसंभारसंभिए नेहावगाढे उवक्खडिए सुयहुदव्वक्खएणं, नेहक्खए य कए, तं जति णं
 ममं जाउयाओ जाणिसंति, तो णं मम खिसिस्संति, तं जाव ताव ममं जाउयाओ ण जाणंति ताव मम
 सेयं एयं सालतियं तित्तालाउ बहुसंभारणेहकयं एगंते गोवेत्ताए, अन्नं सालइयं महुरालाउयं जाव
 नेहावगाढं उवक्खडेत्ताए, एवं संपेहेति २ तं सालतियं जाव गोवेइ, अन्नं सालतियं महुरालाउयं उव-
 क्खडेइ, तेसि माहणाणं पहायाणं जाव सुहासणवरगयाणं तं विपुलं असण ४, परिवेसेति; तते णं
 ते माहणा जमित्तुत्तरागया समाणा आयंता चोक्खा परमसुइभूया सकम्मसंपउत्ता जाया यावि
 होत्था, तते णं ताओ माहणीओ पहायाओ जाव विभूसियाओ तं विपुलं असण ४, आहारेंति २;
 जेणेव सयाइं २ गेहाइं तेणेव उवा० २ सककम्मसंपउत्तातो जायातो सूत्रम्-११२ ॥ तेणं कालेणं २,
 धम्मघोसा नाम थेरा जाव बहुपरिचारा, जेणेव चंपा नामं नगरी, जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे, तेणेव
 उवा० २ अहापडिख्वं जाव विहरंति, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया; तए णं

तेसिं धम्मघोसाणं थेराणं अंतवासी धम्मरुई नाम अणगारे ओराले जाव तेउलेस्से मासं मासेणं खम-
 माणे विहरति, तते णं से धम्मरुई अणगारे मासखमणपारणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेइ,
 २ बीयाए पोरिसीए एवं जहा गौयमसामी तहेव उग्गाहेति २ तहेव धम्मघोसं थेरं आपुच्छइ जाव चंपाए
 नयरीए उच्चनीयमज्झिमकुलाइ जाव अडमाणे, जेणेव नागसिरीए माहणीए गिहे तेणेव अणुपविट्ठे; तते णं
 सा नागसिरी माहणी धम्मरुई एज्जमाणं पासति २ त्ता, तस्स सालइयस्स तित्तकडुयस्स बहु० णेहा०
 निसिरणट्ठयाए हट्टुट्ठा उट्टेति २ जेणेव भत्तधरे तेणेव उवा० २ तं सालतियं तित्तकडुयं च बहुनेहं धम्म-
 रुइस्स अणगारस्सं पडिगंहंसि सव्वमेव निसिरइ, तते णं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्ठु
 णागसिरीए माहणीए गिहातो पडिनिक्खमति २ चंपाए नगरीए मज्झिमज्जेणं पडिनिक्खमति २, जेणेव
 सुभूमिभागे उज्जाणे तणेव उवागच्छति २ धम्मघोसस्स अदूरसामंते अन्नपाणं पडिदंसेइ २, अन्नपाणं
 करयलंसि पडिदंसेति; तते णं ते धम्मघोसा थेरा तस्स सालइतस्स नेहावगाढस्स गंधेणं अभिभूया
 समाणा, ततो सालइयातो नेहावगाढाओ एगं विंदुगं गहाय करयलंसि आसादेति तित्तगं खारं कडुयं
 अखलं अभोजं विसभूयं जाणिता धम्मरुई अणगारं एवं वदासी-जति णं तुमं देवाणु० ! एयं सालइयं
 जाव नेहावगाढं आहारेसि तो णं तुमं अकाले चेव जीवितातो ववरोविज्जसि, तं मा णं तुमं देवाणु० ! इमं
 सालतियं जाव आहारेसि, मा णं तुमं अकाले चेव जीविताओ ववरोविज्जसि, तं गच्छ णं तुमं देवाणु० !

इमं सालतियं एगंतमणावाए अच्चित्ते थंडिले परिट्टवेहि २, अन्नं फासुयं एसणिज्जं असणं ४, पडिगाहेत्ता
 आहारं आहारेहि; तते णं से धम्मरूई अणगारे धम्मघोसेणं थरेणं एवं वुत्ते समाणे धम्मघोसस्स थेरस्स
 अंतियाओ पडिनिक्खमति २, सुभूमिभागउज्जाणाओ अदूरसामंते थंडिल्लं पडिलेहेति २; ततो सालइयातो
 एगं चिंदुगं गहेइ २, थंडिलंसि निसिरति; तते णं तस्स सालतियस्स तित्तकडुयस्स बहुनेहावगाढस्स
 गंधेणं बहूणि पिपीलिकासहस्साणि पाउ० जा जहा य णं पिपीलिका आहारेति सा तहा अकाले चेव
 जीवितातो ववरोविज्जति, तते णं तस्स धम्मरूइस्स अणगारस्स इमेयारूवे अब्भत्थिए ५-जइ ताव इमस्स
 सालतियस्स जाव एगंमि चिंदुगंमि पक्खित्तंमि अणेगातिं पिपीलिकासहस्साइं ववरोविज्जंति, तं जति णं
 अहं एयं सालइयं थंडिल्लंसि सव्वं निसिरामि, तते णं बहूणं पाणाणं ४ वहकरणं भविस्सति; तं सेयं खलु
 ममेयं सालइयं जाव गाढं समयमेव आहारेत्तए, मम चेव एएणं सरीरेणं णिज्जाउ त्तिकडु एवं संपेहेति २,
 सुहपोत्तियं २, पडिलेहेति २, ससीसोवरियं कायं पमज्जेति २, तं सालइयं तित्तकडुयं बहुनेहावगाढं विल-
 मिव पन्नगभूतेणं अप्पाणेणं सव्वं सरीरकोट्टंसि पक्खिवति; तते णं तस्स धम्मरूइस्स तं सालइयं जाव
 नेहावगाढं आहारियस्स समाणस्स सुहुत्तंत्तरेणं परिणममाणंसि सरीरगंसि वेयणा पाउ०भूता उज्जला जाव
 दुरहियासा, तते णं से धम्मरूक्खी अणगारे अयामे अबले अधीरिए अपुरिसकारपरक्कमे आधारणिज्जमि-
 त्तिकडु आधारभंडगं एगं ते ठवेइ २ थंडिल्लं पडिलेहेति २ वंभसंधारणं संधारेइ २ वंभसंधारणं दुहंरुत्ति २

पुरत्थाभिमुहे संपलियंकनिसन्ने करयलपरिगहियं एवं व०-नमोऽत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमो-
 ऽत्थु णं धम्मघोसाणं थेराणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसगाणं, पुट्ठिवि णं मए धम्मघोसाणं थेराणं
 अंतिए सब्बे पाणातिवाए पच्चक्खाए जावलीवाए जाव परिग्गहे; इयाणिपि णं अहं तेसिं चेव भगवंताणं
 अंतियं सब्बं पाणाति० पच्चक्खामि जाव परिग्गहं पच्चक्खामि जावजीवाए, जहा खंदओ जाव चरिमेहि
 उस्सासेहि वोसिरामित्तिकट्ठु आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालगए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा धम्मरूइ
 अणगारं चिरं गयं जाणित्ता समणे निग्गंथे सदावेंति२ एवं व०, एवं खलु देवाणु० ! धम्मरूइस्स अणगारस्स
 मासखमंणपारणंगंसि सालइयस्स जाव गाढस्स णिसिरणट्ठयाए बहिया निग्गते चिराति तं गच्छह णं तुब्भे
 देवाणु० ! धम्मरूइस्स अणगारस्स सब्बतो समंता मग्गणगवेसणं करेह, तते णं ते समणा निग्गंथा जाव
 पट्ठिसुणेंति२ धम्मघोसाणं थेराणं अंतियाओ पडिनिक्खमंति२, धम्मरूइस्स अणगारस्स सब्बओ समंता
 मग्गणगवेसणं करेमाणा जेणेव थंडिल्लं तेणेव उवागच्छंति२, धम्मरूइस्स अणगारस्स सरीरं निप्पाणं
 निच्चेट्ठं जीवविप्पज्जं पासंति२, हा हा अहो अक्कलमित्तिकट्ठु धम्मरूइस्स अणगारस्स परिनिब्बाणवत्तियं
 काउस्सगं करेंति, धम्मरूइस्स आयाारभंडगं गेणहंति२, जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छंति२,
 गमणागमणं पडिक्कमंति२, एवं व०-एवं खलु अम्हे तुब्भं अंतियाओ पडिनिक्खमामो२ सुभूमि भागस्स
 उ० परिपेत्तेणं धम्मरूइस्स अणगारस्स सब्बं जाव करेमाणे जेणेव थंडिल्ले तेणेव उवा०२ जाव इहं

हव्वमागया, तं कालगए णं भंते ! धम्मरूई अणगारे इमे से आचारभंडए, तते णं ते धम्मघोसा थेरा
 पुव्वगए उवओगं गच्छंति२, समणे निगंगंथे निगंगंथीओ य सद्दवेंति२ एवं व०-एवं खलु अज्जो ! मम
 अंतेवासी धम्मरूची नाम अणगारे पगइभद्दए जाव चिणीए मासंमासेणं अणिविखत्तेणं तवोकम्मणे
 जाव नागसिरीए माहणीए गिहे अणुपविट्ठे, तए णं सा नागसिरी माहणी जाव निसिरइ, तए णं से
 धम्मरूई अणगारे अहापजत्तमितिकट्ठु जाव कालं अणवकंखेमाणे विहरति, से णं धम्मरूई अणगारे
 बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणित्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उट्ठु
 सोहम्म जाव सब्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अजहणमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोव-
 माइं ठिती पन्नत्ता, तत्थ धम्मरूइस्सवि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पणत्ता, से णं धम्मरूई देवे
 ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहति ॥ सूत्रम्-११३ ॥ तं धिरत्थु णं अज्जो ! नागसिरीए
 माहणीए अधत्ताए अपुत्ताए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू धम्मरूई अणगारे मासखमण-
 पारणगंसि सालहएणं जाव गाढेणं अकाले चेवे जीवितातो ववरोविए, तते णं ते समणा निगंगंथा धम्म-
 घोसाणं थेराणं अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्म चंपाए सिंघाडगतिगजाव बहुजणस्स एवमातिक्खंति-
 धिरत्थु णं देवा० ! नागसिरीए माहणीए जाव णिबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू साहूखवे सालतिएणं
 जीवियाओ ववरोवेइ, तए णं तेसिं समणाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमा-

तिक्खति एवं भासति-धिरत्थु णं नागसिरीए माहणीए जाव जीवियाओ ववरोविते, तते णं ते माहणा चंपाए नयरीए बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणा जेणेव नागसिरी माहणी तेणेव उवागच्छंति२, नागसिरी माहणी एवं वदासी-हं भो ! नागसिरी ! अपत्थियपत्थिए दुरंतपंतलक्खणे हीणपुण्णचाउद्दसे धिरत्थु णं तव अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिबोलियाते जाए णं तुमे तहा-रूवे साहू साहुरूवे मासखमणपारणंगंसि सालतिएणं जाव ववरोविते, उच्चावएहिं अक्कोसणाहिं अक्कोसंति, उच्चावयाहिं उद्धंसंति, उच्चावयाहिं णिब्भत्थणाहिं णिब्भत्थंति उच्चावयाहिं णिच्छेडणाहिं निच्छेडंति तज्जेति तालेत्ता तालेत्ता सयातो गिहातो निच्छुभंति; तते णं सा नागसिरी सयातो गिहातो निच्छुढा समाणी चंपाए नगरीए सिंघाडगतियचउक्कचच्चरचउम्मुह० बहुजणेणं हीलिज्जमाणी खिसिज्जमाणी निदिज्जमाणी गरहिज्जमाणी तज्जिज्जमाणी पव्वहिज्जमाणी धिक्कारिज्जमाणी थुक्कारिज्जमाणी कत्थह ठाणं वा निलयं वा अलभमाणी २ दंडीखंडनिवसणा खंडमल्लयखंडघडगहत्थगया फुट्टहडाहडसीसा मच्छियाचडगरेणं अन्निज्जमाणमग्गा गेहंगेहेणं देहंबलियाए विट्ठि कप्पेमाणी विहरति, तते णं तीसे नागसिरीए माहणीए तव्वभवंसि चैव सोलस रोयायंका पाउव्वभूया, तंजहा-“सासे कासे जोगिसूले जाव कोढे,” तए णं सा नागसिरी माहणी सोलसहिं रोयायंकेहिं अभिभूता समाणी अट्टुहुट्टवसट्ठा कालमासे कालं किच्चा, छट्टीए पुढवीए उक्कोसेणं बावीससागरोवमट्ठितीएसु नरएसु नेरइयत्ताते उववन्ना; सा णं तओऽण-

तरंसि उव्वट्ठित्ता मच्छेसु उव्ववन्ना, तत्थ णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतिए कालमासे कालं किच्चा अहेसत्तमीए पुढवीए उक्कोसाए तित्तीसंसागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उव्ववन्ना, सा णं ततोऽणंतरं उव्वट्ठित्ता दोच्चंपि मच्छेसु उव्ववज्जति, तत्थविय णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतीए दोच्चंपि अहे सत्तमीए पुढवीए उक्कोसं तेत्तीस-सागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उव्ववज्जति, सा णं तओहिंतो जाव उव्वट्ठित्ता तच्चंपि मच्छेसु उव्ववन्ना, तत्थविय णं सत्थवज्झा जाव कालं किच्चा दोच्चंपि छट्ठीए पुढवीए उक्कोसेणं० तओऽणंतरं उव्वट्ठित्ता नरएसु एवं जहा गोसाले तथा नेयव्वं जाव रयणप्पभाए सत्तसु उव्ववन्ना, ततो उव्वट्ठित्ता जाव इमाइं खहयरविहाणाइं जाव अटुत्तरं च णं खरबायरपुढविकाइयत्ताते तेसु अणेगसतसहस्स खुत्तो ॥सूत्रम्-११४॥

सर्वं सुगमं, नवरं 'सालहयं'ति-शारदिकं सारेण वा-रसेन चित्तं-युक्तं सारचित्तं, 'तित्तालाउयं'ति-कटुकतुम्बकं 'बहुसंभारसंजुत्तं'-बहुभिः सम्भारद्रव्यैः-उपरि प्रक्षेपद्रव्यैस्त्वगेलाप्रभृतिभिः संयुक्तं यत्तत्तथा 'स्नेहावगाढं'-स्नेहव्याप्तं 'दूभगसत्ताए'ति-दुर्भगः सत्त्वः-प्राणी यस्याः सा तथा, 'दूभगनिर्बोलियाए'ति-निम्बगुलिकैव-निम्बफलमिव अत्य-नादेयत्वसाधर्म्यात् दुर्भगणां मध्ये निम्बगुलिका दुर्भगनिम्बगुलिका, अथवा-दुर्भगानां मध्ये निर्बोलिता-निमज्जिता-दुर्भ-गनिर्बोलिता, 'जाउयाउ'ति-देवराणां जाया भार्या इत्यर्थः; 'चिलमिवे'त्यादि, विले इव-रन्ध्रे इव पन्नगभूतेन-सर्वकल्पेन आत्मना करणभूतेन सर्वं तदलातु शरीरकोष्ठकं प्रक्षिपति, यथा किल विले सत्त्व आत्मानं प्रक्षिपति पार्श्वान् असंस्पृशन् एवमसौ वदनकन्दरपार्श्वान् असंस्पृशन् आहारेण तदसञ्चारणतस्तदलातु जठरविले प्रवेशितवानिति भाव 'गमणागमणाए

पङ्क्तिमंति'त्ति-गमनागमनं-ईर्यापिथिकी, 'उच्चावयार्हि'त्ति-असमञ्जसाभिः, 'अक्कोसणार्हि'त्ति-मृताऽसि त्वमित्यादिभिर्वचनैः, 'उद्धंसणार्हि'त्ति-दुष्कुलीनेत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैः, 'निच्छुहणार्हि'त्ति-निःसरास्मद्गेहादित्यादिभिः, 'निच्छोडणार्हि'त्ति-त्यजास्मदीयं वस्त्रादीत्यादिभिः, 'तज्जेति'त्ति-झास्यसि पापे ! इत्यादिभणनतः, 'तार्लेंति'त्ति-चपेटादिभिः, हील्यमाना-जात्याद्युद्धुद्धनेन, खिस्यमाना-परोक्षकुत्सनेन, निन्द्यमाना-मनसा जनेन, गर्ह्यमाणा-तत्समक्षमेव तर्ज्यमाना-अङ्गुलीचालनेन झास्यसि पापे इत्यादिभणनतः प्रव्यध्यमाना-यष्ट्यादिताडनेन धिक्क्रियमाणा-धिक्शब्दविषयीक्रियमाणा, एवं धूत्क्रियमाणा, दण्डी-कृतसन्धानं जीर्णवस्त्रं तस्य खण्डं निवसनं-परिधानं यस्याः सा तथा, खण्डमल्लकं-खण्डशरावं भिक्षाभाजनं खण्डघटकश्च-पानीयभाजनं ते हस्तयोगते यस्याः सा तथा, 'फुटं'त्ति-स्फुटितया स्फुटितकेश-सञ्चयत्वेन त्रिकीर्णकेशं, 'हडाहडं'त्ति अत्यर्थं-‘शीर्ष’ शिरो यस्याः सा तथा, मक्षिकाचटकरेण-मक्षिकासमुदायेन अन्वीयमानमार्गा-अनुगम्यमानमार्गा मलाविलं हि वस्तु मक्षिकाभिर्वेष्ट्यते एवेति, देह बलिमित्येतस्याख्यानं देहबलिका तथा, अनुस्वारो नैपातिकः, 'सत्थवज्झ'त्ति-शस्त्रवध्या जातेति गम्यते, 'दाहवक्कंति'त्ति-दाहव्युत्क्रान्त्या-दाहोत्पत्त्या 'खहयरविहाणां जाव अदुत्तरं'चे'त्यत्र गोशालकाध्ययनसमानं सूत्रं तत एव दृश्यं, बहुत्वानु न लिखितं ॥११४॥

सा णं तओऽणंतरं उव्वट्ठित्ता इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे चंपाए नयरीए सागरवत्तस्स सत्थवाहस्स भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि दारियत्ताए पच्चायाया, तते णं सा भद्दा सत्थवाही णवण्हं मासाणं दारियं पयाया सुकुमालकोमलियं गयतालुयसमाणं तीसे दारियाए निव्वत्ते बारसाहियाए अम्मपियरो

इमं एतारूवं गोत्रगुणनिष्कलं नामधेज्जं करेति-जम्हा णं अम्हं एसा दारिया सुकुमाला गयतालुयसमाणा तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेज्जे सुकुमालिया, तते णं तीसे दारियाए अम्मापितरो नामधेज्जं करेति सुमालियत्ति, तए णं सा सुमालिया दा० पंचधाईपरिग्गहिया तंजहा-वीरधाईए जाव गिरिकंदर-मल्लीणा इव चंपकलया निन्वाए निन्वाधायंसि जाव परिवड्डइ, तते णं सा सुमालिया दारिया उम्मुक्कवाल-भावा जाव रूवेण य जोन्वणेण य लावणेण य उक्किट्ठा उक्किट्सरीरा जाता यावि होत्था ॥ सूत्रम्-११५ ॥

तत्थ णं चंपाए नयरीए जिणदत्ते नाम सत्थवाहे अहे०, तस्स णं जिणदत्तस्स भद्दा भारिया सुमाला इट्ठा जाव माणुस्सए कामभोए पचणुन्भवमाणा विहरति, तस्स णं जिणदत्तस्स पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए सागरए नामं दारए सुकुमाले जाव सुरूवे, तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा कदाई सातो गिहत्तो पडिनिक्खमति२, सागरदत्तस्स गिहस्स अट्टरसामंतेणं बीतीवयइ इमं च णं सुमालिया दारिया पहाया चेडियासंघपरिवुडा उट्पि आगासतलगंसि कणगंतदूसणं कीलमाणी२ विहरति, तने णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सुमालियं दारियं पासति२, सुमालियाए दारियाए रूवे य ३ जायविम्हए कोडुयियपुरिसे सद्दावेति२, एवं व०-एस णं देवा० ! कस्स दारिया?, किं वा णामधेज्जं से?, तते णं ते कोडुयियपुरिसा जिणदत्तेण सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ करयल जाव एवं वयासी-एस णं देवाणु० ! सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स धूया, भद्दाए अत्तया, सुमालिया नाम दारिया, सुकुमालपाणिपाया जाव उक्किट्ठा; तते णं से जिण-

वसे शतधवादे तेति कोडुंयियाणं अंति ए एयमहं सोचा जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ एहाए जाव मित्त-
 नाहपरिबुद्धे चंपाए जेणेव सागरवत्तस गिहे तेणेव उवागच्छइ, तए णं सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं सत्थ-
 वाहे एल्लमाणं पाराइ, एल्लमाणं पासइत्ता, आसणाओ अब्बुहेइ २ ता, आसणेणं उवणिमंतेति २, आसत्थं
 वीरत्थं सुहासाणवरगणं एवं वयासी-भण देवाणुप्पिया ! किमागमणपओयणं ? तने णं से जिणदत्ते
 शतधवादे सागरवत्तं सत्थवाहं एवं वयासी-एवं खलु अहं देवा० ! तव धूयं, भद्दाए अत्तियं, सुमान्दियं,
 सागरस्स भारियत्ताए वरेमि, जति णं जाणाह देवा० ! जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा मरिसो वा
 संजोगो ता निल्ल णं सुमालिया सागरस्स, तते णं देवा० ! किं दलयामो मुकं सुमालियाए ? नए णं मे
 सागरवत्ते ते जिणवत्तं एवं वयासी-एवं खलु देवा० ! सुमालिया दारिया मम एवा एगजाया इट्ठा ताय
 किंमेण एण पासणयाए तं नो खलु अहं इच्छामि सुमालियाए दारियाए न्णमम्वि विनयओगं, नं जति णं
 नेवाणुप्पिया ! सागरदारए मम वरजामाउए भवति, तो णं अहं सागरस्स दारयास्स सुमान्दियं दय्यामि,
 तने णं से जिणवत्ते सत्थवाहे सागरवत्तेणं सत्थवाहेणं एवं जुत्ते समाने जेगेव सए गिहे तेणेव उवाग-
 च्छइ २ सागरदारणीसद्धावेति २ एवं व०-एवं खलु पुत्तः सागरदत्ते सु० मम एवं वयासी-एवं खलु देवा० !
 सुमालिया दारिया इत्ता तं मेव मे जति णं सागरदार मम वरजामाउए न्वइ, ना दय्यामि, मेने णं मे
 सागर दारए जिणवत्तेणं सत्थवाहेणं एवं जुत्ते समाने दुत्तिमंते. मेने नं जिणदत्ते म० अयइ अयइ

सोहणंसि तित्तिकरणे चिउलं असण ४ उवणवडावेति २, मित्तणाई आमंतेड जाव सम्माणित्ता सागरं दारगं
 ण्हायं जाव सन्ध्यालंकारविभूमिगं करेड २ पुरिससहस्रवाहिणि सीयं दुरूहावेति २, मित्तणाड जाव संप-
 रिद्युडे सञ्चिद्वीण सातो गिहाओ निगच्छति २ चंपानयरिं मज्झिमज्जेणं जेणेव सागरदत्तस्स गिहे तेणेव
 उवागच्छति २, मीयाओ पचोरुत्तति २, सागरगं दारगं सागरदत्तस्स सत्थं उवणेति; तते णं सागरदत्ते
 सत्थवाहे चिपुलं असण ४ उवणवडावेड २ जाव सम्माणित्ता सागरगं दारगं सूमालियाण दारियाण मड्ढि
 पट्ठयं दुरूहावेड २ मेयापीतणहिं कलसेहिं मज्जावेति २, होमं करावेति २, सागरं दारगं सूमालियाण दारियाण
 पाणिं गेण्हावेति ॥ सूत्रम् ११६ ॥ तते णं सागरदारण सूमालियाण दारि० इमं ग्याख्वं पाणिफासं पडि-
 संवेदेति से जहा नाम ण अमिपत्ते ड वा जाव मुम्मुरं उ वा इतो अणिट्ठतराण चेव पाणिफासं पडि-
 संवेदेति, तते णं से सागरण अत्तामण अवमव्वसे तं मुहुत्तमित्तं संचिद्वनि, तते णं से सागरदत्ते
 सत्थवाहे सागरस्स दारगस्स अम्मापियरो मित्तणाड विउलं असण ४ पुण्णवत्थ जाव सम्माणित्ता
 पडिचिसज्जति, तते णं सागरण दारण सूमालियाण मड्ढि जेणेव वासघरे तेणेव उवा० २ सूमालियाण
 दारियाण मड्ढि तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं ते सागरण दा० सूमालियाण दा० इमं ग्याख्वं अंगफासं
 पडिरंवेवेति, से जहा नामण अमिपत्तेड वा जाव अमणामगराणं चेव अंगफासं पण्णुभवमाणे
 विहरति, तते णं से सागरण अंगफासं असहमाणे अवसस्ससे मुहुत्तमित्तं संचिद्वनि, तते णं से

सागरदारए सूमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सूमालियाए दारियाए पासाउ उट्टेति२, जेणेव सए सय-
 णिज्जे तेणेव उवा० २ सयणीयंसि निवज्जइ, तते णं सूमालिया दारिया तओ सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 समाणी पत्तिवया पइमणुरत्ता पत्तिं पासे अपस्समाणी तलिमाउ उट्टेति२ जेणेव से सयणिज्जे तेणेव
 उवागच्छति२ सागरस्स पासे शुवज्जइ, तते णं से सागरदारए सूमालियाए दारि० दुच्चं पि इमं एयारूवं
 अंगफासं पडिसंवेदेति जाव अकामए अवसव्वसे सुहुत्तमित्तं संचिद्धति, तते णं से सागरदारए सूमालियं
 दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सयणिज्जाओ उट्टेइ२ वासघरस्स दारं विहादेति२ मारामुक्के विव काए जामेव
 दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगए ॥सूत्रम्-११७॥ तते णं सूमालिया दारिया ततो सुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा
 पत्तिवया जाव अपासमाणी सयणिज्जाओ उट्टेति सागरस्स दा० सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेमाणी
 २ वासघरस्स दारं विहाडियं पासइ २ एवं व०-गए से सागरे त्तिक्कु ओहयमसंकप्पा जाव झियायइ, तते
 णं सा भद्दा सत्थवाही कल्लं पाउ० दासचेडियं सद्देवेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिए ! बहुव-
 रस्स मुहसोहणियं उवणेहि, तते णं सा दासचेडी भद्दाए एवं वुत्ता समाणी एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणंति,
 सुहधोवणियं गेणहति २ जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति २ सूमालियं दारियं जाव झियायमाणिं
 पासति२ एवं व०-किन्नं तुमं देवाणु० ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियाहिसिं ?, तते णं सा सूमालिया दारिया
 तं दासचेडियं एवं व० एवं खलु देवा० ! सागरए दारए मम सुहपसुत्तं जाणित्ता मम पासाओ उट्टेति २

वासघरदुवारं अवगुण्डति जाव पडिगा, तते णं ततो अहं सुहुत्तंतरस्स जाव विहाडियं पासामि, गणं णं से
 सागरए त्तिकट्ट ओहयमण जाव स्त्रियायामि, तते णं सा दासचेडी सूमालियाए दारि० एयमट्टं सोचा जेणेव
 सागरदत्ते तेणेव उवागच्छइ २ ता सागरदत्तस्स एयमट्टं निवेणइ, तते मं से सागरदत्ते दासचेडीए अंतिए
 एयमट्टं सोचा निसम्म आसुक्ते जेणेव जिणदत्तसत्थवाहगिहे तेणेव उवा० २ जिणद० एवं व०-किण्णं
 देवाणुप्पिया ! एवं जुत्तं वा, पत्तं वा, कुलाणुरूवं वा, कुलसरिसं वा, जन्नं सागरदारए सूमालियं दारियं
 अदिट्ठदोसं पइवंयं विप्पजहाय इहमागओ बहूहिं खिज्जणियाहि य रुंढणियाहि य उवालभति, तणं णं जिण-
 दत्ते सागरदत्तस्स एयमट्टं सोचा जेणेव सागरए दारए तेणेव उवा० २ सागरयं दारयं एवं व०-दुहु णं पुत्ता !
 तुमे कयं सागरदत्तस्स गिहाओ इहं हव्वमागते, तेणं तं गच्छह णं तुमं पुत्ता ! एवमवि गते सागरदत्तस्स
 गिहे, तते णं से सागरए जिणदत्तं एवं व०-अवि याति अहं ताओ ! गिरिपडणं वा, तरुपडणं वा, मरुप्पवायं
 वा, जलप्पवेसं वा, विसभक्खणं वा, वेहाणसं वा, सत्योवाडणं वा, गिद्धापिट्ठं वा, पव्वज्जं वा, विदेसगमणं वा,
 अब्भुवगच्छिज्जामि नो खलु अहं सागरदत्तस्स गिहं गच्छिज्जा, तते णं से सागरदत्ते सत्यवाहे कुहुंतरिए
 सागरस्स एयमट्टं निसामति २ लब्धिं विलीए विट्ठे जिणदत्तस्स गिहातो पडिनिक्खमइ जेणेव सए गिहे
 तेणेव उवा० २ सुक्कुमालियं दारियं सदावेइ २, अंके निवेसेइ २, एवं व०-किण्णं तव पुत्ता ! सागरणं

दारएणं सुक्का?, अहं णं तुमं तस्स दाहामि जस्स णं तुमं इट्ठा जाव मणामा भविससिस्सि सुमालियं दारियं
 ताहिं इट्ठाहिं वग्गुहिं समासासेइ २ पडिविसज्जेइ । तए णं से सागरदत्ते सत्थं० अन्नया उत्पि आगासत-
 लंगंसि सुहनिसण्णे रायमग्गं ओलोएमाणे २ चिट्ठति, तते णं से सागरदत्ते एगं महं दमगपुरिसं पासइ
 दंडिखंडनिवसणं खंडगमल्लगघडगहत्थगयं मच्छियासहस्सेहि जाव अन्निल्लमाणमग्गं तते णं से सागरदत्ते
 कोडुंबियपुरिसे सदावेति २ एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! एयं दमगपुरिसं विउलेणं असण ४ पलोमेहि २, गिहं
 अणुप्पवेसेह २, खंडगमल्लगं खंडघडगं ते एगंते एडेह २, अलंकारियकम्मं कारेह २, एहायं कययलि० जाव
 सव्वालंकारविभूसियं करेह २ मणुणं असण ४ भोयोवेह २ मम अंतियं उवणेह; तए णं कोडुंबियपुरिसा
 जाव पडिसुणंति २ जेणेव से दमगपुरिसे तेणेव उवा० २ ता तं दमगं असणं उवप्पलोभंति २ ता सयं
 गिहं अणुप्पवेसिस्सि २ तं खंडगमल्लगं खंडगघडगं च तस्स दमगपुरिसस्स एगंते एडंति, तते णं से दमगे तं
 खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि य एगंते एडिल्लमाणंसि महया २ सदेणं आरसति, तए णं से सागरदत्ते तस्स
 दमगपुरिसस्स तं महया २ आरसियसइ सोचा निसम्म कोडुंबियपुरिसे एवं व०-क्रिणं देवाणु० ! एस
 दमगपुरिसे महया २ सदेणं आरसति !, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा एवं व०-एस णं सामी ! तंसि खंडमल्ल-
 गंसि खंडघडगंसि एगंते एडिल्लमाणंसि महया २ सदेणं आरसइ, तते णं से सागरदत्ते सत्थं० ते कोडुं-
 भियपुरिसे एवं व०-मा णं तुब्भे देवा० ! एयस्स दमगस्स तं खंड जाव एडेह पासे ठवेइ जहा णं पत्तियं

भवति, तेवि तहेव ठविति; तए णं ते कोडुयियपुरिसा तस्स दमगस्स अलंकारियकम्मं करेति २ सयपा-
 गसहस्सपगेहिं तिल्लेहिं अबभंगेति अबभंगिए समाने सुरभिगंधुव्वदणेणं गायं उव्वट्ठिति २ उसिणो-
 दगंगंधोदएणं सीतोदगेणं पहाणेति, पम्हलसुकुमालगंधकासाईए गायाइं ल्हंति २ हंसलक्खणं पडुसाड्ढं
 परिहंति २, सव्वालंकारविभूसियं करेति २, विउलं अमण ४ भोयावेंति २ सागरदत्तस्स उव्वणेन्ति, तए
 णं सागरदत्ते सूमालियं दारियं पहायं जाव सव्वालंकारभूसियं करित्ता तं दमगपुरिसं एवं व०-एस णं
 देवा० मम धूया इट्ठा एयं णं अहं तव भारियत्ताए दलामि भदियाए भदतो भविज्जासि, तते णं से दम-
 गपुरिसे सागरदत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति २ सूमालियाए दारियाए सट्ठि वासघरं अणुपविससि सूमा-
 लियाए दा० सट्ठि तलिंगंसि निवज्जइ, तते णं से दमगपुरिसे सूमालियाए इमं एयाख्वं अंगफासं पडि-
 संबेदेति, सेसं जहा सागरस्स जाव सयणिज्जाओ अब्सुट्ठेति २ वासघराओ निगगच्छति २, खंडमल्लं
 खंडघटं च गहाय मारामुक्के विव काए जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए, तते णं सा सूमा-
 लिया जाव गए णं से दमगपुरिसे त्तिकट्ठु ओहयमण जाव म्रियायति ॥ सूत्रम्-११८॥ तते णं सा भदा कल्लं
 पाउ० दासचेडिं सदावेति २ एवं वयासी जाव सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेदेति, तते णं से सागरदत्ते तहेव
 संभते समाने जेणेव वासहरे तेणेव उवा० २ सूमालियं दारियं अंके निवेसेति २ एवं व-अहो णं तुमं पुत्ता !

पुरापोराणेणं जाव पच्चणुवभवमाणी विहरसि तं मा णं तुमं पुत्ता ! ओहयमण जाव क्षियाहि तुमं णं पुत्ता,
 मम महाणसंसि विपुलं असणं ४ जहा पुट्टिला जाव परिभाएमाणी विहराहि; तते णं सा सूमालिया
 दारिया एयमट्टं पडिसुणेति २ महाणसंसि विपुलं असण जाव दलमाणी विहरइ । तेणं कालेणं २ गोवा-
 लियाओ अज्जाओ बहुस्सुयाओ एवं जहेव तेयलिणाए सुव्वयाओ तहेव समोसड्डाओ तहेव संघाडओ
 जाव अणुपविट्टे तहेव जाव सूमालिया पडिलाभित्ता एवं वदासी-एवं खलु अज्जाओ ! अहं सागरस्स
 अणिट्टा जाव अमणामा नेच्छइ णं सागरए मम नामं वा जाव परिभोगं वा, जस्स २ विय णं दिज्जामि
 तस्स २ विय णं अणिट्टा जाव अमणामा भवामि, तुव्वे य णं अज्जाओ ! चहुनायाओ एवं जहा पुट्टिला
 जाव उवलद्धे जे णं अहं सागरस्स दार० इट्टा कंता जाव भवेज्जामि, अज्जाओ तहेव भणंति तहेव साविया
 जाया तहेव चिंता तहेव सागरदत्तं सत्थवाहं आपुच्छति जाव गोवालियाणं अंतिए पव्वइया तते, णं सा
 सूमालिया अज्जा जाया ईरियासमिया जाव बंभयारिणी बहूहि चउत्थछट्टम जाव विहरति, तते णं सा
 सूमालिया अज्जा अन्नया कयाइ जेणेव गोवालियाओ अज्जाओ तेणेव उवा० २ वंदति नमंसति २ एवं
 व०-इच्छामि णं अज्जाओ ! तुव्वेहिं अट्ठभणुन्नाया समाणी चंपाओ चाहिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स
 अदूरसामंते छट्टं छट्टेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं सूराभिमुही आयावेमाणी विहरित्तए, तते णं ताओ

गोवालियाओ अजाओ सुमालियं एवं व०-अम्हे णं अजे ! समणीओ निगंथीओ ईरियासमियाओ जाव
 गुत्तयंभचारिणीओ नो न्वल्ल अम्हं कप्पति वहिया गामस्स जाव सण्णिवेत्तस्स वा छट्ठं २ जाव विहरि-
 त्तए, कप्पति णं अम्हं अंतो उवस्सयस्स वतिपरिखित्तस्स संवाडिबद्धियाए णं समतलपतियाए आया-
 वित्तए, तते णं सा सुमालिया गोवालिया एयमट्ठं नो सहहति, नो पत्तियइ, नो रोएति, एयमट्ठं अ० ३
 सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठं छट्ठेणं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-११९ ॥

सुकुमालककोमलिकां-अत्यर्थं सुकुमारां, गजतालुसमानां, गजतालुकं ह्यत्यर्थं सुकुमालं भवतीति, 'जुत्तं वा' इत्यादि
 युक्तं-सङ्गतं, 'पत्तं'ति प्राप्तं प्राप्तकालं पात्रं वा गुणानामेव पुत्रः, श्लाघनीयं वा सदृशो वा संयोगो विवाहयोरिति,
 'से जहा नामए असिपत्तेइ वा' इत्यत्र यावत्कारणादिदं द्रष्टव्यं । 'करपत्तेइ वा, खुरपत्तेइ वा, कलंबचीरिगापत्तेइ वा,
 सत्तिअग्गेति वा, कोतग्गेति वा, तोमग्गेति वा, भिडिमालग्गेइ वा, खचिक्कलावएति वा, विच्छुयडंकेइ वा, कविकच्छूइ वा, इंगा-
 लेइति वा, मुम्भुरेति वा, अचीइ वा, जालेइ वा, अलाएति वा, सुद्धागणीइ वा; भवेतारूवे ? , नो इण्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठ-
 तराए चेव, अकंततराए चेव, अप्पियतराए चेव, अभणुन्नतराए चेव 'त्ति; तत्रासिपत्रं-खड्गः, करपत्रं-ककचं,
 थुरपत्रं-छुरः, कदम्बचीरिकादीनि लोकरूढ्याऽवसेयानि, वृश्चिकडङ्कः-वृश्चिककण्टकः, कपिकच्छु-खज्जुकारी वनस्पतिविशेषः,
 अङ्गारो-विज्वालोऽग्निकणः, मुम्भुरः-अग्निकणमिश्रं मत्स्य, अचिः-इन्धनप्रतिबद्धा ज्वाला तु-इन्धनच्छिन्ना अलातं-
 उल्बुकं, शुद्धाग्निः-अयस्विण्डान्तर्गतोऽग्निरिति 'अकामए'त्ति अकामको-निरभिलाषः, 'अवस्सवसे'त्ति अपस्ववशः,

अपगतात्मतन्त्र इत्यर्थः, 'तल्लिघंसि निवज्जइ'ति तल्पे-अयनीये निषद्यते-शेते 'पइवय'ति पति-भरिं मत-
 यति-तमेवाभिगच्छामीत्येवं नियमं करोतीति यतिव्रता, पतिमनुरक्ता-मत्तारिं प्रति रागवतीति, 'मारा मुक्केविच काए' ति
 मार्यन्ते प्राणिनो यस्यां शालायां सा मारा-शूना तस्या मुक्तो यः स मारा मुक्तो माराद्वा-मरणान्मारकपुरुषाद्वा मुक्तो-
 विच्छुद्धितः काको-वायसः, 'वहुवरस्स'ति वधूश्च वरश्च वधूवरं तस्य, 'कुलाणुरूवं'ति कुलोचितं वणिजां वाणिज्य-
 मिव 'कुलसरिसं'ति श्रीमद्वणिजां रत्नवाणिज्यमिव 'अदिट्ठदोसवडियं'ति न दृष्टे-उपलभ्यस्वरूपे दोषे-दूषणे
 पतिता-समापन्ना अदृष्टदोषपतिता तां, 'खिज्जाणिघाहिं'ति खेदक्रियाभिः रुष्टनकादिभिः-रुदितक्रियाभिः, 'मरुप्प-
 वायं च'ति निर्जलदेशप्रपातं 'सत्थोवाडणं'ति शस्त्रेणावपाटनं-विदारणमात्मन इत्यर्थः, 'गिद्धपट्टं'ति गृध्रस्पृष्टं-
 गृध्रैः स्पर्शनं कडेवराणां मध्ये निपत्य गृध्रैरात्मनो भक्षणमित्यर्थः, 'अब्भुवेज्जामि'ति अभ्युपमि, 'पुरा पोरणाण'
 मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं'ति
 'पुरा पोरणाण' मित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं 'दुच्चिणाणं दुप्परकंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं'ति
 अयमर्थः-पुरा-पूर्वभवेषु, पुराणानां-अतीतकालभावानां तथा दुशीर्णं-दुश्चरितं सुषावादनपारदार्यादि तद्भुतकानि कर्माण्यपि
 दुशीर्णानि व्यपदिश्यन्ते अतस्तेषामेव दुष्पराक्रान्तानां नवरं दुष्पराक्रान्तं-प्राणिवातादत्तापहारादिकृतानां प्रकृत्यादिभेदेन,
 पुराशब्दस्येह सम्बन्धः, पापानां-अपुण्यरूपाणां, 'कर्मणां' ज्ञानावरणादीनां, पापकं-अशुभं 'फलवृत्तिविशेषं' उदय-
 वर्तनभेदं, 'प्रत्यनुभवन्ती'-वेदयन्ती, 'विहरसि'-वर्त्तसे, 'कप्पइ णं अम्हं' इत्यादि 'अम्हं'ति अस्माकं मते

प्रव्रजिताया इति गम्यते, अन्तः-मध्ये 'उपाश्रयस्य' वसतेर्बृत्तिपरिक्षिप्तस्य परेषामनालोकवत इत्यर्थः, 'संघाटी' निर्ग्रन्थि-
काग्रच्छदविशेषः सा बद्धा-निवेशिता काये इति गम्यते यया सा संघाटीबद्धिका तस्याः, णमित्यलङ्कारे समतले द्वयोरपि
भुवि विन्यस्तत्वात् पदे-पादौ यस्याः सा समतलपदिका तस्याः 'आतापयितुं' आतापनां कर्तुं कल्पते इति योगः ॥११९॥

तत्थ णं चंपाए ललिया नाम गोट्टी परिवसति, नरवइदिण्णवि(प)यारा अम्मापिहनिययनिप्पिवासा
वेसविहारकयनिकेया नाणाविहअविणयप्पहाणा अट्ठा जाव अपरिभूया, तत्थ णं चंपाए देवदत्ता नामं
गणिया होत्था, सुकुमाला जहा अंडणाए; तते णं तीसे ललियाए गोट्टीए अन्नया पंच गोट्टिल्लगपुरिसा देव-
दत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्सिं पचणुभवमाणा विहरंति, तत्थ णं एगे
गोट्टिल्लगपुरिसे देवदत्तं गणियं उच्छंगे धरति, एगे पिट्ठओ आयवत्तं धरेइ, एगे पुष्फपूरयं रएइ, एगे पाए
रएइ, एगे चामरुक्खेवं करेइ; तते णं सा सूमालिया अज्जा देवदत्तं गणियं तेहिं पंचहिं गोट्टिल्लपुरिसेहिं सद्धिं
उरालां माणुस्सगां भोगभोगां भुंजमाणीं पासति २ इमेयारूवे संकप्पे समुप्पज्जित्था-अहो णं इमा
इत्थिया पुरा पोराणां कम्माणं जाव विहरइ, तं जति णं केइ इमस्स सुचरियस्स तव नियमं भवेरवास-
स्स कट्ठाणे फलवित्ति विससे अत्थि तो णं अहमवि आगमिस्सेणं भवग्गहणेणं इमेयारूवां उरालां जाव
विहरिज्जामि त्तिकहु नियाणं करेति २ आयावणभूमिओ पचोरुहति ॥ सूत्रम्-१२० ॥ तते णं सा सूमालिया
अज्जा सरीरयउसा जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवेइ, पाए धोवेइ, सीसं धोवेइ, मुहं धोवेइ, थणं-

तराङ् धोवेइ, ककखंतराङ् धोवेइ, गोउझंतराङ् धोवेइ; जत्थ णं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेएति तत्थवि
य णं पुन्वामेव उदएणं अब्भुक्खइत्ता ततो पच्छा ठाणं वा ३ चेएति, तते णं तातो गोवालियाओ अज्जाओ
सूमालियं अज्जं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अज्जे अम्हे समणीओ निगंथीओ इरियासमियाओ जाव बंभ-
चेरधारिणीओ, नो खलु कप्पति अम्हं सरीराउसियाए होत्तए, तुमं च णं अज्जे ! सरीरबाउसिया अभि-
क्खणं २ हत्थे धोवसि जाव चेदेसि, तं तुमं णं देवाणुप्पिए ! तस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिवज्जाहि,
तते णं सूमालिया गोवालियाणं अज्जाणं एयमट्टं नो आढाइनो परिजाणति अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी
विहरति, तए णं ताओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं अभिक्खणं २ अभिहीलंति जाव परिभवंति, अभि-
क्खणं २ एयमट्टं निवारंति, तते णं तीए सूमालियाए समणीहिं निगंथीहिं हील्लिज्जमाणीए जाव चारिज्ज-
माणीए इमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था, जया णं अहं अगारवासमज्झे वसामि तया णं अहं
अप्पवसा, जया णं अहं मुढे भवित्ता पव्वइया तया णं अहं परवसा, पुण्णिव च णं ममं समणीओ आढा-
यंति २ इयाणिं नो आढंति २ तं सेयं खलु मम कल्लं पाउ० गोवालियाणं अंतियाओ पडिनिक्खमिसा
पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए त्तिकट्ठु. एवं संपेहेति २ कल्लं पा० गोवालियाणं अज्जाणं अंति-
याओ पडिनिक्खमति २ ता पाडिएक्कं उवस्सगं उवसंपज्जित्ता णं विहरति, तते णं सा सूमालिया अज्जा
अणोहट्ठिया अनिवारिया सच्छंदमई अभिक्खणं २, हत्थे धोवेइ जाव चेएति; तत्थविय णं पासत्था पास-

त्यचिहारी, ओसण्णा ओसणविहारी, कुसीला २ संसत्ता २ बहूणि वासाणि सामणपरियागं पाउणति
अद्धमासियाए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं किंचा ईसाणे कप्पे अण-
यंसि विमाणंसि देवगणियत्ताए उववण्णा, तत्थेगतियाणं देवीणं नव पलिओवमाइं ठिती पणत्ता, तत्थ
णं सुमालियाए देवीए नव पलिओवमाइं ठिती पत्तत्ता ॥ सूत्रम्-१२१ ॥

‘ललिय’त्तिक्रीडाप्रधाना, ‘गोट्टि’त्ति जनसमुदायविशेषः, ‘नरवइदिल्लपयार’त्ति-नुपानुज्ञातकामचारा ‘अम्मा-
पिइनियगनिप्पिवास’त्ति मात्रादिनिरपेक्षा ‘वेसविहारकयनिकेय’त्ति वेइयाविहारेणु-वेइयामन्दिरेषु कृतो निकेतो-
निवासो यया सा तथा, ‘नाणाविहअविणयप्पहाणा’ कण्ठवं ‘पुक्कपूरयं रएइ’त्ति पुष्पशेखरं करोति, ‘पाए रएइ’
पादावलक्तादिना रञ्जयति, पाठान्तरे-‘रावेइ’त्ति घृतजलाभ्यामार्द्रयति, ‘सरीरबाउसियं’त्ति बकुशः-शवलचरित्रः स च
शरीरत उपकरणतश्चेत्युक्तं शरीरबकुशा-तद्विभूयानुवर्त्तिनीति, ‘ठाणं’त्ति कायोत्सर्गस्थानं निपदनस्थानं वा ‘शइयां’-त्वगवर्त्तनं,
‘नैपेधिकीं’-स्वाध्यायभूमिं चेतयति-करोति, ‘आलोएहि जावे’त्यत्र यावत्करणात् ‘निन्दाहि गरिहाहि पडिक्कमाहि विउ-
ड्दाहि विसोहेहि अकरणयाए अब्भुडेहि अहारिहं तवोकम्मं पायन्डित्तं पडिवज्जाहि’त्ति इदयमिति, तत्रालोचनं-गुरोर्निवेदनं
निन्दनं-पश्चात्तापो गर्हणं-गुरुसमक्षं निन्दनमेव प्रतिक्रमणं-मिथ्यादुष्कृतदानलक्षणं अकृत्यानिवर्त्तनं वा वित्रोटनं-अनुबन्ध-
च्छेदनं विशोधनं-व्रतानां पुनर्नवीकरणं शेषं कण्ठ्यमिति, ‘पडिक्कं’त्ति-पृथक्, ‘अणोहट्ठिय’त्ति-अविद्यमानोऽपघट्टको-

यदृच्छया प्रवर्त्तमानायाः हस्तग्राहादिना निवर्त्तको यस्या सा तथा, तथा नास्ति निवारको-मैत्रं कार्पीरित्येवं निषेधको यस्याः सा तथा ॥ १२०-१२१ ॥

तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्वीवे भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, वन्नओ, तत्थ णं दुवए नामं राया होत्था, वन्नओ; तस्स णं चुलणी देवी धट्टज्जणे कुमारे जुवराया, तए णं सा सूमालिया देवी ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं जाव चइत्ता इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नयरे दुपयस्स रण्णो चुलणीए देवीए कुञ्छिसि दारियत्ताए पचायाया, तते णं सा चुलणी देवी नवण्हं मासाणं जाव दारियं पयाया, तते णं तीसे दारियाए निव्वत्तवारसाहियाए इमं एया-ख्वं० नामं० जम्हा णं एस दारिया दुवयस्स रण्णो धूया चुलणीए देवीए अत्तिया तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधिल्ले दोवई, तए णं तीसे अम्मापियरो इमं एयारूवं गुणं गुणनिप्पन्नं नामधेज्जं करिति दोवती, तते णं सा दोवई दारिया पंचधाहपरिगहिया जाव गिरिकंदरमल्लीण इव चंपगलया निवायनि-व्वाघायंसि सुहंसुहेणं परिवड्डह । तते णं सा दोवई रायवरकत्ता उम्मुक्कवालभावा जाव उक्किट्सरीरा जाया यावि होत्था, तते णं तं दोवतिं रायवरकत्तं अण्णया कयाई अंतेउरियाओ एहायं जाव विभूसियं करेति २ दुवयस्स रण्णो पायवंदिउं पेसंति, तते णं सा दोवती राय० जेणेव दुवए राया तेणेव उवाग-च्छइ २ दुवयस्स रण्णो पायग्गहणं करेति, तए णं से दुवए राया दोवतिं दारियं अंके निवेसेइ २ दोवईए

रायवरकणाए ख्वेण य जोव्वणेण य लावणेण य जायविम्हए दोव्हं रायवरकन्नं एवं व०-जस्स णं अहं
 पुत्ता ! रायस्स वा जुवरायस्स वा भारियत्ताए सयमेव दलइस्सामि, तत्थ णं तुमं सुहिया वा दुक्खिया
 वा भविज्जासि, तते णं ममं जावजीवाए हिययडाहे भविस्सइ, तं णं अहं तव पुत्ता ! अज्जयाए संयंवरं
 विरयामि, अज्जयाए णं तुमं दिणं संयंवरा जेणं तुमं सयमेव रायं वा जुवरायं वा वरेहिसि से णं तव
 भत्तारे भविस्सइ त्तिकहु ताहिं इड्ढाहिं जाव आसासेइ २ पडिविसिजेइ ॥ सूत्रम्-१२२ ॥ तते णं से दुवए
 राया दूयं सद्दावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! वारवइं नगरिं तत्थ णं तुमं कण्हं वसुदेवं समुद्ध-
 विजयपामोक्खे दस दसारे, बलदेवपामुक्खे पंच महावीरे, उग्गसेणपामोक्खे सोलस रायसहस्से, पज्जुण-
 पामुक्खाओ अद्दुद्दाओ कुमारकोडीओ, संबपामोक्खाओ सट्ठि दुद्धंतसाहस्सीओ, वीरसेणपामुक्खाओ
 इक्खवीसं वीरपुरिससाहस्सीओ, महसेणपामोक्खाओ छप्पन्नं बलवगसाहस्सीओ, अन्ने य बह्वे राईसरतल-
 वरमांडवियकोडुबियइ-भसिट्ठिसेणावइसत्थवाहपभिइओ करयलपरिगहियं दसनहं सिरसावत्तं अंजलिं
 मत्थए कहु जएणं विजएणं वद्धावेहि २ एवं वयाहि-एवं खलु देवाणुप्पिया ! कंपिछपुरे नयरे दुवयस्स
 रण्णो धूयाए बुल्लणीए देवीए अत्तयाए घट्टज्जुणकुमारस्स भगिणीए दोवइए रायवरकणाए संयंवरं भवि-
 स्सइ, तं णं तुवसे देवा० ! दुवयं रायं अनुगिणहेमाणा अकालपरिहीणं चेव कंपिछपुरे नयरे समोसरह; तए
 णं से दूए करयल जाव कहु दुवयस्स रण्णो एयमट्ठं पडिसुणेंति २ जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छइ २

कोडुबियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! चाउग्घंटं आसरहं जुत्तामेव उवट्टवेह
 जाव उवट्टवेत्ति, तए णं से दूए पहाते जाव अलंकार० सरीरे चाउग्घंटं आसरहं दुरुहइ २, बट्टहिं पुरिसेहिं
 सन्नद्ध जाव गहियाऽऽउहपरणेहिं सद्धिं संपरिवुडे कंपिल्लपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निगगच्छति, पंचाल-
 जणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ, सुरट्टाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव बार-
 वती नगरी तेणेव उवागच्छइ २, बारवइं नगरिं मज्झंमज्झेणं अणुपविसइ २, जेणेव कणहस्स वासुदेवस्स
 बाहिरिया उवट्टाणसाला तेणेव उवागच्छइ २ त्ता, चाउग्घंटं आसरहं ठवेइ २, रहाओ पच्चोरुहति २, मणुस्स-
 वग्गुरापपरिक्खत्ते पायचारविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवा० २, कणहं वासुदेवं समुद्धविजय-
 पासुक्खे य दस दसारे जाव बलवगसाहस्सीओ करयल तं चेव जाव समोसरह । तते णं से कणहे वासु-
 देवे तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ट जाव हियए तं दूयं सक्कारेइ सम्माणेइ २ पडिविस-
 जेइ । तए णं से कणहे वासुदेवे कोडुबियपुरिसं सदावेइ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिया ! सभाए
 सुहम्माए सामुदाइयं भेरिं तालेहि, तए णं से कोडुबियपुरिसे करयल जाव कणहस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं
 पडिसुणेंति २, जेणेव सभाए सुहम्माए सामुदाइया भेरी तेणेव उवागच्छइ २, सामुदाइयं भेरिं महया २,
 सदेणं तालेइ; तए णं ताए सामुदाइयाए भेरीए तालियाए समाणीए समुद्धविजयपामोक्खा दस दसारा
 जाव महसेणपासुक्खाओ छप्पणं बलवगसाहस्सीओ पहाया जाव विभूसिया जहा विभवइड्डिसक्कार-

समुदणं अप्पेगइया जाव पायविहारचारेणं जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उवागच्छंति २ करयल जाव
कणहं वासुदेवं जणं विजएणं वद्धावेति, तए णं से कणहे वासुदेवे कोडुवियपुरिसे सहावेति २ एवं व०-
स्विएपामेव भो ! देवाणुप्पिया ! अभिसेकं हत्थिरयणं पडिकप्पेह हयगय जाव पच्चरिपणंति, तते णं से
कणहे वासुदेवे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवाग० २ समुत्तजालाकुलाभिरामे जाव अंजणगिरिकूडसन्निभं
गयवइं नरवईं दुख्खे, तते णं से कणहे वासुदेवे समुद्विजयपामुक्खेहिं दसहिं दसारेहिं जाव अणंगसेणा-
पामुक्खेहिं, अणेगाहिं गणियासाहस्सीहिं सद्धिं संपुरियुडे सच्चिदीए जाव रेवणं चारवइनयरिं मज्झं-
मज्झेणं निग्गच्छइ २ सुरट्टाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ २, पंचालजण-
वयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव कंपिल्लपुरे नगरे तेणेव पहरेतथगमणाए । तए णं से दुवए राया दोचं दूयं
सहावेइ २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरं नगरं तत्थ णं तुमं पंडुरायं सपुत्तयं जुहि-
ट्ठिल्लं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं, दुज्जोहणं भाइसयसमगं गंगेयं विदुरं दोणं जयदहं सउणीं कीवं
आसत्थामं करयल जाव कट्टु तहेव समोसरह, तए णं से दूए एवं व०-जहा वासुदेवे नवरं भेरी नत्थि
जाव जेणेव कंपिल्लपुरे नगरे तेणेव पहरेतथ गमणाए २ । एएणेव कमेणं तचं दूयं चंपानयरिं तत्थ णं तुमं
कणहं अंगरायं सेल्लं नंदिरायं करयल तहेव जाव समोसरह । चउत्थं दूयं सुत्तिमइं नयरिं तत्थ णं तुमं
सिसुपालं दमघोससुयं पंचभाइसयसंपरियुडं करयल तहेव जाव समोसरह । पंचमगं दूयं हत्थीसीसनयरं

तत्थ णं तुमं दमदंतं रायं करयल तहेव जाव समोसरह । छट्ठं दूयं महुरं नयरिं तत्थ णं तुमं धरं रायं
करयल जाव समोसरह । सत्तमं दूयं रायगिहं नगरं तत्थ णं तुमं सहदेवं जरासिंधुसुयं करयल जाव
समोसरह । अट्ठमं दूयं कोडिणं नयरं तत्थ णं तुमं रूप्पि भेसगसुयं करयल तहेव जाव समोसरह ।
नवमं दूयं विराडनयरं तत्थ णं तुमं कियणं भाउसयसमगं करयल जाव समोसरह । दसमं दूयं अवसे-
सेसु य गामागरनगरेसु अणेगाइं रायसहस्साइं जाव समोसरह । तए णं से दूए तहेव निगच्छइ जेणेव
गामागर जाव समोसरह । तए णं ताइं अणेगाइं रायसहस्साइं तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म
हट्ठं तं दूयं सक्कारेति २, सम्माणेति २, पडिविसज्जिति; तए णं ते वासुदेवपासुकवा बहेवे रायसहस्सा
पत्तेयं २ पहाया सन्नद्धहत्थिखंधवरगया हयगयरह० महया भडचडगररहपहकर० सएहिं २ नगरेहितो
अभिनिगच्छंति २ जेणेव पंचाले जणवए तेणेव पहरेतथ गमणाए ॥ सूत्रम्-१२३ ॥ तए णं से दुवए राया
कोडुवियपुरिसे सदावेइ २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! कंपिछपुरे नयरे वहिया गंगाए महानदीए
अदूरसामंते एगं महं सयंवरमंडवं करेह अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलट्टियसालभंजिआगं जाव पच्चप्पिणंति,
तए णं से दुवए राया कोडुवियपुरिसे सदावेइ २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वासुदेव-
पासुकवाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे करेह, तेवि करेत्ता पच्चप्पिणंति; तए णं दुवए वासुदेवपासु
क्वाणं बहूणं रायसहस्साणं आगमं जाणेत्ता पत्तेयं २ हत्थिखंधजावपरिबुडे अगधं च पज्जं च गहाय

सन्विष्टि ए कं पि ल्लपुराओ निगच्छह २ जेणेव ते वासुदेवपामुक्खा बहवे रायसहससा तेणेव उवागच्छह २,
ताइं वासुदेवपामुक्खाइं अग्धेण य पल्लेण य सक्कारेति सम्माणेइ २ तेसिं वासुदेवपामुक्खाणं पत्तेयं २,
आवासे वियरति, तए णं ते वासुदेवपामोक्खा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवा० २ हत्थिखंधाहिंतो
पच्चोरुहंति २ पत्तेयं खंधाचारनिवेसं करंति २ सए २ आवासे अणुपविसंति २, सएसु २, आवासेसु
आसणेसु य सयणेसु य सन्निसन्ना य संतुयद्वा य बहूहिं गंधव्वेहि य नाडएहि य उवगिज्जमाणा य उवणच्चिज्ज-
माणा य विहरंति, तते णं से तुवए राया कं पि ल्लपुरं नगरं अणुपविसति २ विउलं असण ४ उवकखडावेह
२ कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ एवं व०-गच्छह णं तुभ्मे देवाणुप्पिया ! विउलं असणं ४ सुरं च मज्जं च मंसं
च सीधुं च पसणं च सुबहुपुप्फवत्थगंधमल्लालंकारं च वासुदेवपामोक्खाणं रायसहससाणं आवासेसु
साहरह, तेवि साहरंति, तते णं ते वासुदेवपामुक्खा तं विपुलं असणं ४ जाव पसन्नं च आसाएमाणा ४
विहरंति, जिमियसुत्तरागयाविय णं समाणा आयंता जाव सुहासणवरगया बहूहिं गंधव्वेहि जाव
विहरंति, तते णं से तुवए राया पुब्बावरणहकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सदावेह २ ता, एवं व०-गच्छह
णं तुभ्मे देवाणुप्पिया ! कं पि ल्लपुरे संघाडग जाव पेहे वासुदेवपामुक्खाण य रायसहससाणं आवासेसु
हत्थिखंधवरगया महया २, सहेणं जाव उग्घोसेमाणा २, एवं वदह-एवं खलु देवाणु० कल्लं पाउ० दुवयस्स
रणो धूयाए चुलणीए देवीए अत्तयाए धट्टज्जुणस्स भगिणीए दोवईए रायवरकणाए सयंबरे भविस्सह,

तं तुभ्ये नं देवा० ! दुवयं रायाणं अणुगिणहेमाणा ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट०
 सेयवरचामर० हयगयरह० महया भडचरगरेणं जाव परिक्खित्ता जेणेव सयंवरमंडवे तेणेव उवा० २
 पत्तेयं नामकैसु आसणेसु निसीयह २ दोवइं रायकणं पडिवाल्लेमाणा २ चिट्ठह, घोसणं घोसेह २ मम
 एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कोडुविया तहेव जाव पच्चप्पिणंति, तए णं से दुवए राया कोडुविय-
 पुरिसे सदा० २ एवं व०-गच्छह णं तुभ्ये देवाणु० ! सयंवरमंडपं आसियसंमज्जिओवलित्तं सुगंधवरगंधियं
 पंचवणपुण्णुजोवयारकलियं कालागरुपवरकुंदुरुक्कजाव गंधवट्टिभूयं मंचाहमंचकलियं करेह २
 वासुदेवपासुकत्वाणं बहूणं रायसहस्साणं पत्तेयं २ नामकाइं आसणाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं एएह २ एयमाण-
 त्तियं पच्चप्पिणह, तेवि जाव पच्चप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपासुकत्वा बहवे रायसहस्सा कल्लं पाउ०
 ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरंट० सेयवरचामराहिं हयगय जाव परिवुडा सन्विट्ठीए
 जाव रवेणं जेणेव सयंवरे तेणेव उवा० २ अणुपविसंति २ पत्तेयं २ नामकैसु निसीयंति दोवइं रायवर-
 कणं पडिवाल्लेमाणा चिट्ठंति, तए णं से पंडुए राया कल्लं ण्हाए जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए सकोरंट०
 हयगय० कंपिहपुरं मज्झमज्जेणं निगगच्छंति जेणेव सयंवरामंडवे जेणेव वासुदेवपासुकत्वा बहवे राय-
 सहस्सा तेणेव उवा० २ तेसिं वासुदेवपासुकत्वाणं करयल० वड्ढावेत्ता कणहस्स वासुदेवस्स सेयवरचामरं
 गहाय उववीयमाणे चिट्ठंति ॥ सूत्रम्-१२४ ॥ तए णं सा दोवइं रायवरकत्ता जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवा-

गच्छइ २ पहाया कयवलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं मंगल्लाइं वत्थाइं पवर परिहिया मज्जनघराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ २ जिणघरं अणुपविसइ २ जिणपडिमाणं आलोए पमाणं करेइ २ लोमहत्थयं परामुसइ एवं जहा सूरियाओ जिणपडिमाओ अच्चेइ २ तेहेव भाणियव्वं जाव धूवं डहइ २ वामं जाणुं अच्चेति दाहिणं जाणुं धरणियलंसि णिवेसेति २ तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणियलंसि नमेइ २ ईसिं पच्चुणममति करयल जाव कट्टु एवं वयासी-नमोऽत्थुणं अरिहंताणं भगवंताणं जाव संपत्ताणं वंदइ नमंसइ २ जिणघराओ पडिनिक्खममति २ जेणेव अंतेउरे तेणेव उवागच्छइ ॥ सूत्रम्-१२५ ॥

‘अज्जयाए’ति अद्यप्रभृति, ‘अग्घं च’ति अर्थं पुष्पादीनि पूजाद्रव्याणि, ‘पज्जं च’ति पादहितं पाद्यं-पादप्रक्षालन-स्नेहनोद्वर्तनादि, मघसीधुप्रसन्नाख्याः सुरामेदा एव, ‘जिणपडिमाणं अचणं करेइ’ति एरुस्यां वाचनायामेतावदेव दृश्यते, वाचनान्तरे तु ‘णहाया जाव सव्वालंकारविभूसिया मज्जनघराओ पडिनिक्खमइ २ जेणामेव जिणघरे तेणामेव उवागच्छति २ जिणघरं अणुपविसइ २ जिणपडिमाणं आलोए पमाणं करेइ २ लोमहत्थयं परामुसइ २ एवं जहा सूरियाओ जिणपडिमाओ अच्चेति तेहेव भाणियव्वं जाव धूवं डहइ’ति इह यावत्करणात् अर्थत् इदं दृश्यं-लोमहस्तकेन जिनप्रतिमाः प्रमार्ष्टि सुरभिणा गन्धोदकेन स्तपयति गोशीर्षचन्दनेनानुलिम्पति वस्त्राणि निवासयति, ततः पुष्पाणां माल्यानां-प्रथिताना-मित्यर्थः, गन्धानां चूर्णानां वस्त्राणामामरणानां चारोपणं करोति स्म, मालाकलापावलम्बनं पुष्पप्रकरं तन्दुलैर्दर्पणाद्यष्टमङ्ग-

लालेखनं च करोति, 'वामं जाणुं अञ्चेइ'ति उत्क्षिपतीत्यर्थः, दाहिणं जाणुं धरणीतलंसि निहट्टु-निहत्य स्थापयित्वेत्यर्थः, 'तिक्खुत्तो सुद्धाणं धरणीतलंसि निवेसेइ-निवेशयतीत्यर्थः, 'ईसिं पञ्चुन्नमति २ करतलपरिगगहिंयं अंजलिं मत्थए कट्टु एवं वयासी-नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं वंदति नमंसति २ जिणघराओ पडि-निक्खमइ'ति तत्र वन्दते चैत्यवन्दनविधिना प्रसिद्धेन नमस्यति पश्चात् प्रणिधानादियोगेनेति वृद्धाः, न च द्रौपद्याः प्रणिपातदण्डकमात्रं चैत्यवन्दनमभिहितं सूत्रे इति सूत्रमात्रप्रामाण्यादन्यस्यापि श्रावकादेस्तावदेव तदिति मन्तव्यं, चरितानुवादरूपत्वादस्य, न च चरितानुवादचनानि विधिनियेधसाधकानि भवन्ति, अन्यथा सूत्रिकाभादिदेवक्तव्यतायां बहूनां शस्त्रादिवस्तूनामर्चनं श्रूयते इति तदपि विधेयं स्यात्, किञ्च-अविरतानां प्रणिपातदण्डकमात्रमपि चैत्यवन्दनं सम्भाव्यते, यतो वन्दते नमस्यतीति पदद्वयस्य वृद्धान्तरव्याख्यानमेवमुपदर्शितं जीवाभिगमवृत्तिकृता-“विरतिमतामेव प्रसिद्ध-चैत्यवन्दनविधिर्भवति, अन्येषां तथाऽभ्युपगमपुरस्सरकायोत्सर्गासिद्धेः, ततो वन्दते सामान्येन नमस्करोति आशयवृद्धेः ग्रीत्युत्थानरूपनमस्कारेणे'ति किञ्च-“समणेण सावएण य अवस्स कायद्वयं हवइ जम्हा । अंतो अहो निसिस्स य तम्हा आवस्सयं नाम ॥ १ ॥” तथा “जणं समणो वा समणी वा सावओ वा साविया वा तच्चित्ते तल्लेसे तम्मणे उभओ कालं आवस्सए चिट्ठति तन्नं लोउत्तरिए भावावस्सए” [श्रमणेन श्रावकेण चावश्यं कर्तव्यं भवति यस्मात् । अन्तरहो निशायाश्च तस्मादावश्यकं नाम ॥ १ ॥ यत् श्रमणो वा श्रमणी वा श्रावको वा श्राविका वा तच्चित्तः तन्मनाः तल्लेश्यः उभयस्मिन् काले आवश्यकाय तिष्ठति तत् लोकोत्तरिकं भावावश्यकं] इत्यादेरनुयोगद्वारचचनात्, तथा 'सम्यग्दर्शन-

सम्पन्नः प्रवचनभक्तिमान् पद्मिधावश्यकनिरतः पदस्थानशुक्तश्च श्रावको भवती 'त्युमास्वातिवाचकचचनाच्च श्रावकस्य पद्मिधावश्यकस्य सिद्धावावश्यकान्तर्गतं प्रसिद्धं चैत्यवन्दनं मिदमेव भवतीति ॥. १२५ ॥

तते नं से दोवहं रायवरकज्ञं अंतेउरियाओ सन्वालंकारविभूसियं करेति किं ते ? वरपायपत्तणेउरा जाव चेडियाचक्कवालमयहरगविदपरिचिखत्ता अंतेउराओ पडिणिक्खमति २ जेणेव वाहिरिया उवट्ठाण-
साला जेणेव चाउग्घंटे आसरहे तेणेव उवा० २ किडुवियाए लेहियाए सद्धि चाउग्घंटे आसरहं दूरुहति,
तते नं से धट्टज्जुणे कुमारे दोवतीए कण्णाए सारत्थं करेति, तते नं सा दोवती रायवरकण्णा कंपिल्लपुरं
नयरं मज्झिमज्झेणं जेणेव मयंवरमंडवे तेणेव उवा० २ रहं ठवेति रहाओ पचोक्कहति २ किडुवियाए
लेहियाए य सद्धि सयंवरं मंडपं अणुपविसति करयल तेसिं वासुदेवपामुक्खवाणं बहूणं रायवरसहस्साणं
पणामं करेति, तते नं सा दोवती रायवर० एवां महं सिरिदामगंडं किं ते ? पाडलमल्लियचंपय जाव सत्त-
च्छयार्द्धिहं गंधद्वणिं सुयंतं परमसुहृत्तासं दरिसणिज्जं गिणहति, तते नं सा किडुविया जाव सुख्खा जाव
वामहत्थेणं चिल्ललगदप्पणं गहेऊण सललियं दप्पणसंकतत्थिवं संदंसिए य से दाहिणेणं हत्थेणं दरिसिए
पवररायसीहे फुडविसयचिसुद्धरिभियगंभीरमहुरभनिया सा तेसिं सन्वेसिं पत्थिवाणं अम्मपिऊणं वंस-
सत्तसामत्थगोत्ताविक्रंतिं कतिवहुविहआगममाहप्पखुवजोव्वणगुणलावणकुलसीलजाणिया कित्तणं करेह,
पढमं ताव वणिहपुंगवाणं दसदसारवीरपुरिसाणं तेलोक्कथलवगाणं सत्तुसयसहस्समाणावमद्दगाणं भव-

सिद्धिपवरपुंडरीयाणं चिह्नलगाणं बलवीरियरूवजोव्वणगुणलावन्नकित्तिया कित्तणं करोति, ततो पुणो
 उग्गसेणमार्हणं जायवाणं, भणति य-सोहग्गरूवकल्लिए वरेहि वरपुरिसंगंधहत्थीणं । जो हु ते होइ
 हिययदइओ, तते णं सा दोवई रायवरकन्नगा बहूणं रायवरसहस्साणं मज्झंमज्झेणं समतिच्छमाणी २
 पुव्वकयणियाणेणं चोइज्जमाणी २ जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवा० २ ते पंचपंडवे तेणं दसद्धवणणेणं
 कुसुमदाणेणं आवेढियपरिवेढियं करोति २. ता एवं वयासी-एए णं मए पंच पंडवा वरिया, तते णं तेसिं
 वासुदेवपामोक्खाणं बहूणि रायसहस्साणि महया २ सद्देणं उग्गोसेमाणा २ एवं वयंति-सुवरियं खल्ल
 भो ! दोवइए रायवरकन्नाए २ त्तिकट्टु सयंवरमंडवाओ पडिनिक्खमंति २, जेणेव सया २ आवासा तेणेव
 उवा०, तते णं धट्टज्जुणे कुमारे पंच पंडवे दोवतिं रायवरकण्णं चाउग्घटं आसरहं दूरूहति २. ता
 कं पिह्लपुरं मज्झंमज्झेणं जाव सयं भवणं अणुपविसति, तते णं दुवए राया पंच पंडवे दोवइं रायवरकण्णं
 पट्टयं दुरूहेति २ सेयापीएहिं कलसेहिं मज्जावेति २ अग्गिहोमं कारवेति पंचणहं पंडवाणं दोवतीए य
 पाणिगहणं करावेह, तते णं से दुवए राया दोवतीए रायवरकणयाए इमं एयाखूवं पीतिदाणं दलयती,
 तंजहा-अट्ट हिरण्णकोडीओ जाव अट्ट पेसणकारीओ दासचेडीओ, अण्णं च विपुलं धणकणग जाव
 दलयति तते णं से दुवए राया ताइं वासुदेवपामोक्खाइं विपुलेणं असण ४ वत्थगंध जाव पडिविसज्जेति
 ॥सूत्रम्-१२६॥ तते णं से पंडू राया तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रा० करयल एवं व०-एवं खल्ल देवा० !

हत्थिणाउरे नयरे पंचणहं पंडवाणं दोचतीए य देवीए कल्लाणकरे भविस्सति तं तुब्भे णं देवा० ! ममं
 अणुगिण्हमाणा अकालपरिहीणं ममोसरह, तते णं वासुदेवपामोक्खला पत्तेयं २ जाव पहारत्थ गमणाए ।
 तते णं से पंदुराया कोडुंबियपुरिसे सद्दा० एवं व०-गच्छहं णं तुब्भे देवा० ! हत्थिणाउरे पंचणहं पंडवाणं
 पंच पासायवडिंसए करेह अन्नुग्गयमूसिय वणओ जाव पडिस्सवे, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा पडि-
 मुणेंति जाव करावेंति^१, तते णं से पंदुए पंचहिं पंडवेहिं दोचडिं देवीए सद्धि ह्यगयसंपरिवुडे कंप्पिल्ल-
 पुराओ पडिनिक्खमइ २ जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागए, तते णं से पंदुराया तेसिं वासुदेवपामो-
 क्ख्वाणं आगमणं जाणित्ता कोडुंबि० सद्दावेइ २ एवं व०-गच्छहं णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरस्स
 नयरस्स वहिया वासुदेवपामोक्ख्वाणं चहणं रायसहस्साणं आवासे कारेह अणेगवंभसय तहेव जाव
 पचप्पिणंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्ख्वा चहवे रायसहस्सा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छति, तते
 णं से पंदुराया तेसिं वासुदेवपामोक्ख्वाणं आगमणं जाणित्ता हट्टुट्टे ण्हाए कययलि० जहा दुपए जाव
 जह्मारिहं आवासे दलयति, तते णं ते वासुदेवपा० चहवे रायसहस्सा जेणेव सयाइं २ आवासाइं तेणेव
 उवा० तहेव जाव बिहरंति, तते णं से पंदुराया हत्थिणाउरं णयरं अणुपविसति २ कोडुंबिय० सद्दावेति २
 एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! बिउलं असण ४ तहेव जाव उचणेंति, तते णं ते वासुदेवपामोक्ख्वा यहवे राया

ण्हाया कयवलिकम्मा तं विपुलं असणं ४ तहेव जाव विहरंति, तते णं से पंडुराया पंच पंडवे दोवतिं च
 देविं पट्ठयं दुरुहेति २ सीयापीएहिं कलसेहिं ण्हवेति २ कल्लणकारं करेति २ ते वासुदेवपामोक्खे बहवे
 रायसहस्से विपुलेणं असण ४ पुप्फवत्थेणं सक्करेति सम्माणेति जाव पडविसज्जेति, तते णं ताइं वासु-
 देवपामोक्खाइं बहुहिं जाव पडिगयातिं ॥ सूत्रम्-१२७ ॥ तते णं ते पंच पंडवा दोवतीए देवीए सद्धिं अंतो
 अंतैउरपरियाल सद्धिं कल्लाकल्लिं वारंवारेणं ओरालातिं भोगभोगाइं जाव विहरति, तते णं से पंडू राया
 अन्नया कयाई पंचहिं पंडवेहिं कौतीए देवीए दोवतीए देवीए य सद्धिं अंतो अंतैउरपरियाल सद्धिं संपरि-
 बुडे सीहासणवरगते यावि विहरति, इमं च णं कच्छुल्लणारए दंसणेणं अइभइए विणीए अंतो २ य कलु-
 सहियए मज्झत्थोवत्थिए य अल्लीणसोमपियदंसणे सुरूवे अमइलसगलपरिहिए कालमियचम्मउत्तरासंग-
 रइयवत्थे दण्डकमण्डलुहत्थे जडामउडदित्तिसिए जन्नोवइयगणेत्तियमुंजमेहलवागलधरे हत्थकयकच्छ-
 भीए पियगंधव्वे धरणिगोयरप्पहाणे संवरणावरणओवयणउप्पयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओग-
 पण्णात्तिगमणीथंभणीसु य बहुसु विज्जाहरीसु विज्जासु विस्सुयजसे इट्ठे रामस्स य केसवस्स य पज्जुन्न-
 पईवसंबअनिरुद्धणिसडउम्मयसारणयसुमुहुदुम्महातीण जायवाणं अद्धुट्ठाण कुमारकोडीणं हिययदइए
 संथवए कलहजुद्धकोलाहलप्पिए भंडणाभिलासी बहुसु य समरसयसंपराएसु दंसणरए समंतओ कलह-
 सदक्खिलणं अणुगवेसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतिलोक्खलवगाणं आमंतेऊण तं भगवतीं एक्क-

मणिं गगणगमणदच्छं उपपहओ गगणमभिलंघयंतो गामागरनगरग्वेडकव्यडमंडवदोणमुहपट्टणसंवाहसह-
स्समंडियं धिमियमेडणीतलं वसुहं ओलोहंतो रम्मं हत्थिणाउरं उवागए पंडुरायभवणंसि अइवेगेण समो
वडए, तते णं से पंडुराया कच्छुल्लनारयं पल्लमाणं पामति २ पंचहिं पंडवेहिं कुंतीए य देवीए सद्धि आस-
णातो अञ्जुदेति २ कच्छुल्लनारयं सत्तट्ठपयाइं पञ्चुग्गच्छइ २ तिकखुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति २
वंदति णमंसति महुरिहेणं आसणेणं उवणिमंतति, तते णं से कच्छुल्लनारए उदगपरिफोसियाए दग्धोवरि-
पवत्थुयाए भिसियाए णिसीयति २ पंडुरायं रल्ले जाव अंतोउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से पंडुराया
कौंतीदेवी पंच य पंडवा कच्छुल्लणारयं आहंति जाव पञ्जुयामंति, तए णं सा दोवई कच्छुल्लनारयं अस्सं-
जयं अचिरयं अपव्हियपचक्खवायपावकम्मंतिकटु नो आढाति नो परियाणइ नो अञ्जुदेति नो पञ्जु-
वासति ॥ सूत्रम्-१२८ ॥ तते णं तस्स कच्छुल्लणारयस्स इमेयारूवे अञ्जुमत्थिणं चित्तिणं पत्थिणं मणोगए
संकप्पे समुप्पज्जित्था अट्ठो णं दोवती देवी रूवेणं जाव लावण्णेण य पंचहिं पंडवेहिं अणुवद्धा समाणी
ममं णो आढाति जाव नो पञ्जुवासइ तं सेयं गल्ल मम दोवतीए देवीए विप्पियं करित्तएत्तिकटु एवं
संपेहेति २ पंडुरायं आपुच्छइ २ उप्पयणिं विज्जं आवाहेति २ नाए उक्किट्टाए जाव विज्जाहरगईए लवण-
ससुहं मज्झमज्जेणं पुरत्थाभिमुहे वीइवत्तिडं पयत्ते यावि ह्येत्या । तेणं कालेणं तेणं समणं धायइसंहे
दीवे पुरत्थिमद्वदाहिणइ भरह्वासे अवरकंका णाम रायहाणी होत्था, तते णं अमरकंकाए रायहाणीए पउ-

मणाभे णामं राया होत्था महया हिमवंतं वण्णओ, तस्स णं पउमनाभस्स रत्तो सत्त देवीसयाति
ओरोहे होत्था, तस्स णं पउमनाभस्स रण्णो सुनाभे नामं पुत्ते जुवरायायावि होत्था, तत्ते णं से पउम-
णाभे राया अंतो अंतैउरंसि ओरोहसंपरिवुढे सिंहासणवरगए विहरति, तए णं से कच्छुल्लणारए जेणेव
अमरकंका रायहाणी जेणेव पउमनाहस्स भवणे तेणेव उवागच्छति २ पउमनाभस्य रत्तो भवणंसि झत्ति
वेगेणं समोवहए, तत्ते णं से पउमनाभे राया कच्छुल्लनारयं एल्लमाणं पासति २ आसणातो अब्भुड्ढति २
अग्घेणं जाव आसणेणं उवणिमंतेति, तए णं से कच्छुल्लनारए उदयपरिफोसियाए दब्भोवरिपच्चत्थुयाते
भिसियाए निसीयह जाव कुसलोदंतं आपुच्छइ, तत्ते णं से पउमनाभे राया णिअगओरोहे जायविम्हए
कच्छुल्लणारयं एवं व०-तुब्भं देवाणुप्पिया ! बहूणि गामाणि जाव गेहाति अणुपविससि, तं अत्थि-
याहं तं कहिंचि देवाणुप्पिया ! एरिसए ओरोहे दिट्ठपुब्बे जारिसए णं मम ओरोहे !, तत्ते णं से कच्छु-
ल्लनारए पउमनाभेणं रत्ता एवं पुत्ते समाणे ईसिं विहसियं करेइ २ एवं व०-सरिसे णं तुमं पउम-
णाभा ! तस्स अगडदहुरस्स, के णं देवाणुप्पिया से अगडदहुरे !, एवं जहा मल्लिणाए एवं खलु देवा० !
जंबूद्दीवे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे दुपयस्स रण्णो धूया चूलणीए देवीए अत्तया पंडुस्स सुण्हा पंचहं
पंडवाणं भारिया दोवती देवी रूवेण य जाव उक्किट्ठसरीरा दोवईए णं देवीए छिन्नस्सवि पायंगुट्ठयस्स अयं
तव ओरोहे सत्तिमं पि कलं ण अग्घतित्तिकहु, पउमणाभं आपुच्छति २ जाव पडिगए २, तत्ते णं से पउम-

नाभे राया कच्छुल्लनारयस्स अंतिए एयमट्टं सोच्चा णिसम्म दोवतीए देवीए ख्वे य ३ सुच्छिए ४ दोवईए
अज्झोववत्ते जेणेव पोसहसाला तेणेव उव० २ पोसहसालं जाव पुव्वसंगतियं देवं एवं व०-एवं खल्ल
देवा० ! जंबुद्वीचे २ भारहे वासे हत्थिणाउरे जाव सरीरा तं इच्छामि णं देवा० ! दोवतीं देवीं इहमाणियं,
तते णं पुव्वसंगतिए देवे पउमनाभं एवं व०-नो खल्ल देवा० ! एयं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा
जणं दोवती देवी पंच पंडवे मोचूण अन्नेणं पुरिसेणं सद्धि ओरालातिं जाव विहरिस्सति, तहाविय णं
अहं तव पियट्टतयाए दोवतीं देविं इहं हव्वमाणेमि त्तिकट्टु पउमणाभं आपुच्छइ २ ताए उक्किट्टाए जाव
लवणसमुदं सज्झंमज्झेणं जेणेव हत्थिणाउरे णयेरे तेणेव पहरेत्य गमणाए । तेणं कालेणं २ हत्थिणाउरे
जुहिट्ठिल्ले राया दोवतीए सद्धि उप्पि आगासतलंसि सुहपसुत्ते यावि होत्था, तए णं से पुव्वसंगतिए देवे
जेणेव जुहिट्ठिल्ले राया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवाग० २ दोवतीए देवीए ओसोवणियं दलयइ २
दोवतिं देविं गिण्हइ २ ताए उक्किट्टाए जाव जेणेव अमरकंका जेणेव पउमणाभस्स भवणे तेणेव उवा० २
पउमणाभस्स भवणंसि असोगवणियाए दोवतिं देवीं ठावेइ २ ओसोवणिं अवहरति २ जेणेव पउमणाभे
तेणेव उ० २ एवं व०-एस णं देवा० ! मए हत्थिणाउराओ दोवती इह हव्वमाणीया तव असोगवणियाए
चिट्ठति, अतो परं तुमं जाणसि त्तिकट्टु जामेव दिंसि पाउब्भूए तामेव दिंसि पडिगए । तते णं सा दोवई
देवी ततो मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समानी तं भवणं असोगवणियं च अपच्चभिजाणमाणी एवं व०-नो

खलु अम्हं एसे सए भवणे णो खलु एसा अम्हं सगा असोगवणिग्या, तं ण पज्जति णं अहं केणई देवेण
 वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधब्बेण वा अन्नस्स रण्णो असोगवणिग्यं साह-
 रिय त्तिकटु ओहयमणसंकप्पा जाव झियायति, तते णं से पउमणाभे राया एहाए जाव सव्वालंकारभूसिए
 अंतेउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोगवणिग्या जेणेव दोवती देवी तेणेव उवा० २ दोवतीं देवीं ओहय०
 जाव झियायमाणीं पासति २ ता एवं व०-किणं तुमं देवा० ! ओहय जाव झियाहि ? एवं खलु तुमं
 देवा० ! मम पुब्बसंगतिएणं देवेणं जंबुद्वीवाओ २ भारहाओ वासाओ हत्थिणापुराओ नयराओ जुहि-
 ट्ठिस्स रण्णो भवणाओ साहरिया तं मा णं तुमं देवा० ! ओहय० जाव झियाहि, तुमं मए सद्धि विपु-
 लाइं भोगभोगाइं जाव विहराहि, तते णं सा दोवती देवी पउमणाभं एवं व०-एवं खलु देवा० ! जंबूद्वीवे
 २ भारहे वासे वारवतिए णयरीए कणहे णामं वासुदेवे ममप्पियभाउए परिवसति, तं जति णं से छण्हं
 मासाणं ममं कूवं नो हवमागच्छइ तते णं अहं देवा० ! जं तुमं वदसि तस्स आणाओवायवयणणिहेसे
 चिट्ठिस्सामि, तते णं से पउमे दोवतीए एयमट्टं पडिसुणेत्ता २ दोवतिं देविं कण्णंतेउरे ठवेति, तते णं सा
 दोवती देवी छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं आयंविलपरिगगहिएणं तवोक्कम्मेणं अप्पाणं भावेमाणी चिहरति
 ॥सूत्रम्-१२९॥ तते णं से जुहुट्ठिल्ले राया तओ मुहुत्तंतरस्स पडिवुद्धे समाने दोवतिं देविं पासे अपासमाणो
 सयणिज्जाओ उट्ठइ २ ता दोवतीए देवीए सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करइ २ ता दोवतीए देवीए

कथए सुहं वा खुहं वा पवत्ति वा अलभमाणे जेणेव पंडुराया तेणेव उवा० २ ता पंडुरायं एवं व०-एवं
 खलु ताओ ! ममं आगासतलंगसि पसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण णज्जति केणह देवेण वा दाणवेण
 वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा णीया वा अवक्खित्ता वा !, इच्छामि णं ताओ !
 दोवतीए देवीए सब्वतो समंता मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से पंडुराया कोडुवियपुरिसे सद्दावेह २ एवं व०-
 गच्छह णं तुब्भे देवा० ! हत्थिणाउरे नयरे सिंघाडगतियचउक्कचरमहापहहेसु महया २ सहेणं उग्घोसे-
 माणा २ एवं व०-एवं खलु देवा० ! जुहिद्विद्वस्स रण्णो आगासतलंगसि सुहपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी
 ण णज्जति केणह देवेण वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा
 नीया वा अवक्खित्ता वा, तं जो णं देवाणुपिपया ! दोवतीए देवीए सुत्तिं वा जाव पवत्तिं वा परिकहेति
 तस्स णं पंडुराया विउलं अत्थसंपयाणं दाणं दलयति त्तिकट्टु घोसणं घोसावेह २ एयमाणत्तिं पच्चप्पिणह,
 तते णं ते कोडुवियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति तते णं से पंडू राया दोवतीए देवीए कत्थति सुहं वा जाव
 अलभमाणे कोत्तीं देवीं सद्दावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुमं देवाणु० ! बारवत्तिं णयरिं कण्णस्स वासुदेवस्स
 णयमट्ठं णिवेदेहि, कण्हे णं परं वासुदेवे दोवतीए मग्गणगवेसेणं करेज्जा, अन्नहा न नज्जह दोवतीए देवीए
 सुत्तीं वा खुत्तीं वा पवत्तीं वा उवलभेज्जा, तते णं सा कोत्ती देवी पंडुरण्णा एवं वुत्ता समाणी जाव
 पडिसुणेह २ पहाया कयबलिकम्मा हत्थिखंधवरगया हत्थिणाउरं मज्झमज्जेणं णिग्गच्छह २ कुरु-

जणवयं मज्झिमज्जेणं जेणेव सुरहुजणवए, जेणेव बारवतीणयरी, जेणेव अग्गुल्लाणे, तेणेव उवा० २ हत्थि-
खंधाओ पच्चोरुहति २ कोडुंबियपुरिसे सहा० २ एवं व०-गच्छह णं तुवमे देवा० ! जेणेव बारवई णयरिं
बारवतिं णयरिं अणुपविसह२, कण्हं वासुदेवं करयल एवं वयह-एवं खलु सामी ! तुवमं पिउच्छा कौंती
देवी हत्थिणाउराओ नयराओ इह हव्वमागया तुवमं दंसणं कंखति, तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव
कहंति, तते णं कण्हं वासुदेवे कोडुंबियपुरिसाणं अंतिए सोचा णिसम्मं हत्थिखंधवरगए हयगय बार-
वतीए य मज्झिमज्जेणं जेणेव कौंती देवी तेणेव उ० २, हत्थिखंधातो पच्चोरुहति २, कौंतीए देवीए पाय-
ग्गहणं करेति २, कौंतीए देवीए सद्धिं हत्थिखंधं दुरुहति २, बारवतीए णयरीए मज्झिमज्जेणं जेणेव सए
गिहे तेणेव उवा० २, सयं गिहं अणुपविसति । तते णं से कण्हं वासुदेवे कौंती देविं पहायं कयवलिकम्मं
जिमियसुत्तुरागयं जाव सुहासणवरगयं एवं व०-संदिसउ णं पिउच्छा ! किमागमणपओयणं ?, तते णं
सा कौंती देवी कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु पुत्ता ! हत्थिणाउरे णयरं जुहिठिल्लस्स आगासतले सुह-
पसुत्तस्स दोवती देवी पासओ ण णल्लति केणइ अवहिया जाव अवखित्ता वा, तं इच्छामि णं पुत्ता !
दोवतीए देवीए मग्गणगवेसणं कयं, तते णं से कण्हं वासुदेवे कौंती पिउच्छि एवं व०-जं णवरं पिउच्छा !
दोवतीए देवीए कत्थइ सुहं वा जाव लभामि तो णं अहं पायालाओ वा भवणाओ वा अद्धभरहाओ वा

समंतओ दोवतिं साहत्थि उवणेमि चिकट्टु कौत्तीं पिउत्थि सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति, तते
णं सा कौत्ती देवी कण्हेणं वासुदेवेणं पडिविसज्जिया समाणी जामेव दिसिं पाउ० तामेव दिसिं पडि० ।
तते णं से कण्हे वासुदेवे कोटुंविमपुरिसे सद्दा० २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे देवा० ! वारवतिं एवं जहा
पंडू तहा घोसणं घोसावेति जाव पच्चप्पिणंति, पंडुस्स जहा, तते णं से कण्हे वासुदेवे अन्नया अंतो अंते-
उरगए ओरोहे जाव विहरति, इमं च णं कच्छुल्लए जाव समोवइए जाव णिसीइत्ता कण्हं वासुदेवं
कुसलोदंतं पुच्छइ, तते णं से कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुमं णं देवा० ! बहूणि गामा जाव अणु-
पविससि, तं अत्थि याइं ते कहिंवि दोवतीए देवीए सुती वा जाव उवलद्धा !, तते णं से कच्छुल्ले कण्हं
वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अन्नया धायतीसंढे दीवे पुरत्थिमद्धं दाहिणट्टुभरहवासं अवरकंकाराय-
हारिण गए, तत्थ णं मए पउमनाभस्स रत्तो भवणंसि दोवती देवी जारिसिया दिट्ठपुब्बा यावि होत्था,
तते णं कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं एवं व०-तुम्भं चैव णं देवाणु० ! एवं पुव्वकम्मं, तते णं से कच्छुल्लमारए
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे उप्पयणिं विज्जं आवाहेति २, जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं
पडिगए, तते णं से कण्हे वासुदेवे दूयं सद्देवइ २, एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! हत्थिणाउरं पंडुस्स
रत्तो एयमट्ठं निवेदेहि-एवं खलु देवाणु० ! धायइसंढे दीवे पुरच्छिमद्धे अवरकंकारे रायहाणीए पउमणाभ-
भवणंसि दोवतीए देवीए पउत्ती उवलद्धा, तं गच्छंतु पंच पंडवा चाउरंमिणीए सेणाए सद्धिं संपुरिबुडा

पुरत्थिमवेयालीए ममं पडिवालेमाणा चिट्ठु, तते णं से दूए जाव भणति, पडिवालेमाणा चिट्ठह, तेवि
 जाव चिट्ठति, तते णं से कणहे वासुदेवे कोडुंघियपुरिसे सद्दावेइ २ ता, एवं व०-गच्छह णं तुव्भे देवा० !
 सन्नाहियं भेरिं ताडेह, तेवि तालेंति, तते णं तीसे सण्णाहियाए भेरीए संह सोच्चा समुद्विजयपामोक्खा
 दसदसारा जाव छप्पणं बलवयसाहस्सीओ सन्नद्धबद्ध जाव गहियाउहपहरणा अप्पेगतिया हयगया
 गयगया जाव वगुरापरिक्खित्ता जेणेव सभा सुधम्मा जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेवं २, करयल जाव
 वद्धावेंति, तते णं कणहे वासुदेवे हत्थिखंधवरगए सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं० सेयवर० हयगय० महया
 भडचडगरपहकरेणं बारवती णयरी मज्झमज्झेणं णिगच्छति, जेणेव पुरत्थिमवेयाली तेणेव उवा० २,
 पंचहिं पंडवेहिं सद्धि एगयओ मिलइ २, खंधावारणिवेसं करेति २, पोसहसालं अणुपविसति २, सुट्ठियं
 देवं मणसि करेमाणे २, चिट्ठति, तते णं कणहस्स वासुदेवस्स अट्टमभत्तंसि परिणममाणंसि सुट्ठिओ
 आगतो, भण देवा० ! जं मए कायव्वं, तते णं से कणहे वासुदेवे सुट्ठियं एवं व०-एवं खलु देवा० ! दोवती
 देवी जाव पउमनाभस्स भवणंसि साहरिया तणं तुमं देवा० ! मम पंचहिं पंडवेहिं सद्धि अप्पच्छस्स
 छण्हं रहाणं लवणसमुदे मगं वियरेहि, जणं अहं अमरकंकारायहाणीं दोवतीए कूवं गच्छामि, तते णं
 से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी-किण्हं देवा० ! जहा चेव पउमणाभस्स रत्तो पुव्वसंगतिएणं

देवेणं दोवती जाव संहरिया तहा चेव दोवतिं देविं धायतीसंडाओ दीवाओ भारहाओ जाव हत्थिणापुरं
 साहरामि, उदाहु पउमणाभं रायं सपुरवलवाहणं लवणसमुद्दे पक्खिवामि !, तते णं कण्हे वासुदेवे
 सुट्ठियं देवं एवं व०-मा णं तुमं देवा० ! जाव साहराहि तुमं णं देवा० ! लवणसमुद्दे अप्पच्छट्टस्स छण्हं
 रहाणं मगं वियराहि, सयमेव णं अहं दोवतीए कूवं गच्छामि, तए णं से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं
 वयासी-एवं होउ, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छट्टस्स छण्हं रहाणं लवणसमुद्दे मगं वितरति, तते णं से
 कण्हे वासुदेवे चाउरंगिणीसेणं पडविसज्जेति २, पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पच्छट्टे छहिं रहेहिं लवणसमुद्दं
 मज्झंमज्जेणं वीतीवयति २, जेणेव अमरकंका रायहाणी जेणेव अमरकंकाए अग्गुज्जाणे तेणेव उवागच्छइ २,
 रहं ठवेइ २, दारुयं सारहिं सदावेति एवं व०-गच्छह णं तुमं देवा० ! अमरकंकारायहाणीं अणुपविसाहि २,
 पउमणाभस्स रणो वोमेणं पाएणं पायपीढं अक्कमित्ता कुंतगेणं लेहं पणामेहि तिवलियं भिउडिं णिडाले
 साहट्ट आसुक्ते रुढे कुद्धे कुविए चंडिक्खिए एवं व०-हं भो पउमणाहा ! अपत्थियपत्थिया दुरंतपंतलक्खणा
 हीणपुन्नचाउइसा सिरीहिरिधीपरिवज्जिया अज्ज ण भवसि किन्नं तुमं ण याणासि कण्हस्स वासुदेवस्स
 भगिणिं दोवतिं देविं इहं हव्वं आणमाणे, तं एयमवि गए पच्चप्पिणाहि णं तुमं दोवतिं देविं कण्हस्स वासु-
 देवस्स अहव णं जुद्धसज्जे णिग्गच्छाहि, एस णं कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं अप्पच्छट्टे दोवतीदेवीए कूवं
 हव्वमागए, तते णं से दारुए सारही कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे हट्टेतुडे जाव पडिसुणेइ २, अमरकंका-

रायहाणि अणुपविसति २, जेणेव पडमनाहे तेणेव उवा० २, करयल जाव वद्धावेत्ता एवं व०-एस णं सामी !
 मम विणयपडिविती इमा अन्ना मम सामिस्स समुहाणत्ति त्तिकट्ठु आसुरुत्ते वामपाएणं पायपीढं अणुक्कमति
 २, कौतगेणं लेहं पणामति २ ता, जाव कूवं हव्वमागए, तते णं से पडमणाभे दारुणेणं सारहिणा एवं
 बुत्ते समाणे आसुरुत्ते तिबलं भिडडिं निडाले साहट्टु एवं व०-णो अप्पिणामि णं अहं देवा० ! कण्हस्स
 वासुदेवस्स दोवत्तिं, एस णं अहं समयमेव जुञ्झसल्लो णिग्गच्छामि त्तिकट्ठु दारुयं सारहिं एवं व०-केवलं
 भो ! रायसत्थेसु दूये अवज्जे त्तिकट्ठु असक्कारिय असम्माणिय अवदारेणं णिच्छुभावेत्ति, तते णं से दारुए
 सारही पडमणाभेणं असक्कारिय जाव णिच्छूढे समाणे जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव उ० २, करयल० कणहं
 जाव एवं व०-एवं खलु अहं सामी ! तुव्वं वयणेणं जाव णिच्छुभावेत्ति, तते णं से पडमणाभे बलवाउयं
 सद्दावेत्ति २ एवं व०-खिप्पामेव भो देवाणु० ! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह, तयाणंतरं च णं छेया-
 यरियउवदेसमइविकप्पणाविगप्पेहिं जाव उवणेत्ति, तते णं से पडमनाहे सन्नद्ध० अभिसेयं० दूरूहति २,
 हयगय जेणेव कणहे वासुदेवे तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तते णं से कणहे वासुदेवे पडमणाभं रायाणं
 एल्लमाणं पासति २, ते पंच पंडवे एवं व०-हं भो दारगा ! किन्नं तुव्वं पडमनाभेणं सद्धिं जुज्झहिह
 उयाहु पेच्छिहिह ? , तते णं ते पंच पंडवा कणहं वासुदेवं एवं व०-अम्हे णं सामी ! जुज्झामो तुव्वं
 पेच्छह, तते णं पंच पंडवे सण्णद्ध जाव पहरणा रहे दूरूहंति २ जेणेव पडमनाभे राया तेणेव उ० २, एवं

व०-अम्हे पउमणाभे वा राय त्तिक्कु पउमनाभेणं सद्धि संपलगा यावि होत्था, तते णं से पउमनाभे
 राया ते पंच पंडवे गिप्पामेव हयमहिपवरविवाडियचिन्धद्वयपउगा जाव दिसोदिमि पडिसेहेतित्ति,
 नते णं ते पंच पंडवा पउमनाभेणं रत्ता हयमहिपवरविवाडिय जाव पडिसेहिया समाणा अत्थामा जाव
 अधारणिज्जत्तिकु जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवा०, तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच पंडवे एवं व०-
 कहणं तुम्भे देवाणु० ! पउमणाभेण रत्ता सद्धि संपलगा ?, तते णं ते पंच पंडवा कण्हं वासुदेवं एवं
 व०-एवं गलु देवा० ! अम्हे तुम्भेहिं अब्भणुत्ताया समाणा सन्न० रहे दुरुत्तामो २. जेणेव पउमनाभे
 जाव पडिसेहेति, तते णं से कण्हे वासुदेवे तं पंच पंडवे एवं व०-जति णं तुम्भे देवा० ! एवं वयंता अम्हे
 णो पउमनाभे राय त्तिक्कु पउमनाभेणं सद्धि संपलगंता तो णं तुम्भे णो पउमणाहे हयमहिपवर जाव
 पडिसेहंते, तं पेच्छहं णं तुम्भे देवा० ! अहं नो पउमणाभे राय त्तिक्कु पउमनाभेणं रत्ता सद्धि जुज्झामि
 रहं दुरुत्तहि २ जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवाग० २ संयं गोमीरद्वारधवलं तणसोल्लियसिंदुवारकुंद-
 दुसन्निगामं निययवलस्स हरिसजणं रिउसेणचिणासकरं पंचवणं संखं परासुसति २, सुहवायपरियं
 करेति; तते णं तस्स पउमणाहस्स तेणं संयसहेणं चलतिभाए हते जाव पडिसेहिण, तते णं से कण्हे
 वासुदेवे वणुं परासुमति वेदो वणुं पुरेति २, वणुसहं करेति; तते णं तस्स पउमनाभस्स दोने चलतिभाए
 तेणं वणुसहेणं हयमहिप जाव पडिसेहिण, तते णं से पउमणाभे राया तिभागचलावसेसे अत्थामे अबले

अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कम्मे अधारणिज्ज त्तिकहु सिग्घं तुरियं जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २, अमरकंका
 रायहाणिं अणुपविसति २, दारातिं पिहेति २, रोहसज्जे चिद्धति; तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव अमरकंका
 तेणेव उ० २ रहं ठवेति २, रहातो पच्चोरुहति २, वेडव्वियससुग्घाएणं समोहणति; एगं महं णरसीहरूवं
 विउव्वति २, महया २, सद्देणं पाददहरियं करेति; तते णं से कण्हेणं वासुदेवेणं महया २, सद्देणं पाददद-
 रणं कएणं समाणेणं अमरकंका रायहाणी संभग्गपागारगेपुराद्यालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवण-
 सिरिघरा सरस्सरस्स धरणियले सन्निवहया, तते णं से पउमणाभे राया अमरकंकां रायहाणिं संभग्ग
 जाव पासित्ता भीए दोवतिं देविं सरणं उवेति, तते णं सा दोवई देवी पउमनाभं रायं एवं व०-किरणं
 तुमं देवा० ! न जाणसि कण्हस्स वासुदेवस्स उत्तमपुरिसस्स विप्पियं करेमाणे ममं इह हव्वमाणेसि, तं
 एवमवि गए गच्छह णं तुमं देवा० ! एहाए उल्लपडसाडए अवचूलगवत्थणियत्थे अंतेउरपरियालसंपरिबुडे
 अग्गाइं वराइं रयणाइं गहाय ममं पुरतो काउं कण्हं वासुदेवं करयलपायपडिए सरणं उवेहि, पणिवइय-
 वच्छला णं देवाणुप्पिया ! उत्तमपुरिसा, तते णं से पउमनाभे दोवतीए देवीए एयमडं पडिसुणेति २, एहाए
 जाव सरणं उवेति २, करयल० एवं व०-दिट्ठा णं देवाणुप्पियाणं इड्डी जाव परक्कमे तं खामेमि णं देवाणु-
 प्पिया ! जाव खमंतु णं जाव णाहं सुज्जो २ एवंकरणयाए त्तिकहु पंजलिबुडे पायवडिए कण्हस्स वासुदेवस्स
 दोवतिं देविं साहत्थि उवणेति, तते णं से कण्हे वासुदेवे पउमणाभं एवं व०-हं भो पउमणाभा !

अप्यथियपत्थिया ४ किण्णं तुमं ण जाणसि मम भगिणिं दोवतीं देवीं इह हव्वमाणमाणे तं एवमवि
 गए गत्थि ते ममाहिं तो इयाणिं भयमत्थि त्तिकट्ठु पउमणाभं पडिविसज्जेति, दोवतिं देविं गिण्हति २, रहं
 दुरुहेति २, जेणेव पंच पंडवे तेणेव उवा० २, पंचणहं पंडवाणं दोवतिं देविं साहत्थि उवणेति; तते णं से
 कणहे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे छहिं रेहेहिं लवणसमुद्धं मज्झमज्जेणं जेणेव जंबुदीवे २, जेणेव
 भारहे वासे तेणेव पहारेत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१३० ॥

‘सारत्थं’ति सारत्थं सारथिकर्म, ‘तए णं सा किड्ढाविए’त्यादौ यावत्करणादेवं दृश्यं-‘माभाविग्रहंमा चोदहजणस्स
 उस्सुयकरं विचित्तमणिरयणवद्धच्छरुहं’ति, तत्र क्रीडापिका-क्रीडनघात्री ‘साभाचियहंस’ति सान्द्राविकः-अकैतवकृतो घर्षो-
 वर्षणं यस्य स तथा तं दर्पणमिति योगः, ‘चोदहजणस्स असुयकरे’ति तरुणलोकस्य औत्सुक्यकरं-प्रेक्षणलम्पटत्वकरं
 ‘वित्तमणिरयणवद्धच्छरुहं’ति विचित्रमणिरत्नैर्वद्धः छरुको-मुष्टिग्रहणस्थानं यस्य स तथा तं ‘चित्ठुगं’-दीप्यमानं
 दर्पम्-आदर्शम्, ‘दर्पणसंकंतच्चिवसंदंसिए य से’ति-दर्पणे मद्भान्तानि यानि रात्रां विम्बानि-प्रतिविम्बानि तैः संद
 शिताः-उपलम्बिता ये ते तथा तांश्च से-तस्या दक्षिणहस्तेन दर्शयति स्म द्रोपद्या इति प्रक्रमः प्रवरराजसिंहान्, स्फुटमर्थतो
 चिशदं वर्णतः विशुद्धं शब्दार्थदोषरहितं रिभितं-स्वरघोलनाप्रकारोपेतं गम्भीरं-मेघशब्दवत् मधुरं-कर्णसुखकर भणितं-भाषितं
 यस्याः क्रीडापिकायाः सा तथा तां, मातापितरौ वंशं-हरिचंशदिकं सत्त्वं-आपत्स्वैकव्यकरणमध्यवसानकरं च मामर्थ्यं-बलं,
 गोत्रं-गौतमगोत्रादि, विक्रान्ति-विक्रमं, कान्ति-प्रभां, पाठान्तरेण कीर्त्तिं वा-प्रख्यातिं बहुविधागमं-नानाविधशास्त्रवि-

शारदमित्यर्थः; माहात्म्यं-महानुभावतां, कुलं-वंशस्यावान्तरभेदं शीलं च-स्वभावं जानाति या सा तथा कीर्त्तनं करोति स्मेति,
 वृष्णिपुङ्गवानां-यदुपुङ्गवानां यदुग्रधानानां दशाराणां-समुद्रविजयादीनां दशारस्य वा-वासुदेवस्य ये वरा वीराश्च पुरुषास्ते
 तथा ते च ते त्रैलोक्येऽपि बलवन्तश्चेति विग्रहस्ततस्तेषां, शुशुतसहस्राणां-रिपुलक्षाणां मानमवमृद्नन्ति ये ते तथा तेषां,
 तथा भविष्यतीति भवा-भाविनी सा सिद्धिर्येषां ते भवसिद्धिकास्तेषां मध्ये वरपुण्डरीकाणीव वरपुण्डरीकाणि ये ते तथा तेषां
 'चिह्नगाणं'ति-दीप्यमानानां तेजसा तथा बलं-शारीरं, वीर्यं-जीवग्रभवं, रूपं-शरीरसौन्दर्यं, यौवनं-तारुण्यं, गुणान्-सौन्दर्या-
 दीन्, लावण्यं च-स्पृहणीयतां कीर्त्तयति या सा तथा, क्रीडापिका कीर्त्तनं करोति स्म, पूर्वोक्तमपि किञ्चिद्विशेषाभिधाना-
 याभिहितमिति न दुष्टं, 'समइच्छमाणी'ति समतिक्रामन्ती, 'दसद्वचणेणं'तीह श्रीदामगण्डेन पूर्वगृहीतेनेति सम्बन्धनीयं
 'कल्याणकारे'ति-कल्याणकरणं मङ्गलकरणमित्यर्थः; 'इमं च णं'ति इतश्च 'कण्छुल्लानारए'चि-एतन्नामा तापसः, इह
 क्वचिद्यावत्करणादिदं दृश्यं, 'दंसणेणं अइ भइए' भद्रदर्शन इत्यर्थः, 'विणीए अंतो अंतो य कलुसहियए' अन्तरान्तरा
 दुष्टचित्तः केलीप्रियत्वादित्यर्थः, 'मज्झत्थउवत्थिए य' माध्यस्थ्यं-समतामभ्युपगतो व्रतग्रहणत इति भावः, 'अल्लीण-
 सोमपियंदंसणे सुखे' आलीनानां-आश्रितानां सौम्यं-अरौद्रं प्रियं च दर्शनं यस्य स तथा 'अमइलसगलपरिहिए'
 अमलिनं सकलं-अखण्डं शकलं वा खण्डं वल्कवास इति गम्यते परिहितं-निवसितं येन स तथा, 'कालमियचम्मउत्तरा-
 संगरइयवत्थे' कालमृगचर्म उत्तरासङ्गेन रचितं वक्षसि येन स तथा 'दंडकमंडलुहत्थे' जडामण्डदित्तसिरए
 जडोवहयगणेतियमुंजमेहलावागलधरे' गणेत्रिका-रुद्राक्षकृतं कलाचिकाभरणं मुञ्जमेखला-मुञ्जमयः कटीदवरकः

चलकलं-तरुत्वक्, 'हृत्थकयकच्छभीए'-कच्छपिका तदुपकरणविशेषः, 'पियगंधवे'-गीतप्रियः, 'घरणिगोयरप्पहाणे'-
 आकाशगामित्वात्, 'संचरणावरणउवयणिलेसणीसु य संकामणिअभिओगपणत्तिगमणीयंभणीसु य बहुसु विजाहरीसु विजासु
 विसुयजसे' इह मञ्जरण्यादिविद्यानामर्थः शब्दानुसारतो वाच्यः, 'विजाहारिसु'त्ति-विद्याधरसम्बन्धिनीषु विश्रुतयशाः-
 ख्यातकीर्तिः, 'इट्टे रामस्स केसवस्स य पज्जुन्नपईवसंवअनिरुद्धनिसडउम्भयसारणगयसुसुहडुम्मुहार्हणं
 जायवाणं अद्धट्ठाणं कुमारकोडीणं हिययदइए' वल्लभ इत्यर्थः, 'संधेवे' एतेषां संस्तावकः, 'कलहजुद्धकोलाह-
 लप्पिए' कलहो-वाग्युद्धं युद्धं तु-आयुधयुद्धं कोलाहलो-बहुजनमहाध्वनिः; 'भंडणाभिलासी'-भंडनं पिष्टातक्रादिभिः
 'बहुसु य समरसंपराएसु'-समरसद्भामेभित्यर्थः, 'दंसणरए समंतओ कलहं सदक्खिणं' सदानमित्यर्थः,
 'अणुगवेसमाणे असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतेलोक्खलवगाणं आमंतेऊणं तं भगवतिं एक्कमणिं
 गमणत्थं उप्पहओ गगणतलमभिलंघयंतो गामागरनगरखेडकब्बडमंडयदोणमुहपट्टणसंवाहसहस्ससमंडियं
 थिमियमेइणीयं णिब्भरजनपदं वसुहं ओलोयंतो रम्मं हत्थिणपुरं उवागए' 'असंजयअविरयअप्पड्हिहय-
 पचक्खायपावकम्ममेत्तिकट्टु' असंयतः संयमरहितत्वात् अविरतो विशेषतस्तपस्यरतत्वात् न प्रतिहतानि-न प्रतिषेधितानि
 अतीतकालकृतानि निन्दनतः न प्रत्याख्यातानि च भविष्यत्कालभावीनि पापकर्मणि-प्राणातिपातादिक्रिया येन अथवा
 न प्रतिहतानि सागरोपमकोटीकोट्यन्तःप्रवेशेन सम्यक्त्वलाभतः न च प्रत्याख्यातानि सागरोपमकोटीकोट्याः मद्बुधात-
 सागरोपमैर्न्यूनताकरणेन सर्वविरतिलाभतः पापकर्मणि-ज्ञानावरणादीनि येन स तथेति पदत्रयस्य कर्मधारयः, 'कूवं' ति-

कृजकं व्यावर्तकबलमिति भावः, 'सुहं व 'त्ति-श्रूयते इति श्रुतिः-शब्दः तां, 'सुतिं व 'त्ति श्रुतिः छीत्कारादि-
 शब्दविशेष एव तां प्रयुक्ति-वार्त्ता, वार्त्तापर्यायाश्चैते इति, 'हिया व 'त्ति-हता प्रदेशान्तरे स्थापिता, 'नीता' नेत्रा
 स्वस्थानं प्रापिता 'आक्षिपिता' आकृष्टेवेति, 'इमा अपणे'त्यादि, इयमन्या अपरा मदीयस्वामिनः सम्बन्धिनी
 विनयप्रतिपत्तिरिति वर्त्तते, 'समुहाणत्ति त्तिक्कु' स्वमुखेन स्वकीयवदनेन भणिता आज्ञासिः-आदेशः स्वमुखान्नसि-
 रितिकृत्वा-एवमभिधाय, 'आसुरुत्ते 'त्ति कुद्धः, 'बलचाउए 'त्ति-बलव्यापृतः सैन्यव्यापारवान्, 'अभिसेक्क 'न्ति-
 अभिषेकमर्हतीत्याभिषेकं मूर्द्धाभिषिक्तमित्यर्थः, 'छेयायरियउवएसमइविगप्पणाविगप्पेहिं 'ति-छेको-निपुणो य
 आचार्यः-कलाचार्यः तस्योपदेशात्-तत्पूर्विकाया मतेः-बुद्धेर्याः कल्पनाः-विकल्पाः कल्पसिद्धेदास्ते तथा तैरिति,
 इह यावत्करणादिदं दृश्यं 'सुनिउणेहिं 'ति-सुनिपुणैर्नरैः, 'उज्जलनेवत्थहव्वपरिवच्चिच्छयं 'ति उज्जलनेपथ्येन-
 निर्मलवेपेण 'हव्व 'न्ति-शीघ्रं परिक्षिप्तः-परिगृहीतः परिवृतो यः स तथा तं 'सुसज्जं'-सुष्ठु प्रगुणं, 'वम्मिय-
 सन्नद्धवद्धकवचियउप्पीलियकच्छवच्छबद्धगेवज्जगलयवरभूसणविरायंतं'-वर्मणि निपुक्ता वार्म्मिकास्तैः सन्नद्धः-
 कृतसन्नाहो यः स वार्म्मिकसन्नद्धः बद्धं कवचं-सन्नाहविशेषो यस्य स बद्धकवचः, स एव बद्धकवचिकः, अथवा वर्मितः
 सन्नद्धः बद्धस्त्वक्त्राणबन्धनात् कवचितश्च यः स तथा, भेदश्चैतेषां लोकतोऽवसेयः, एकार्थाश्रिते शब्दाः सन्नद्धता-
 प्रकर्षाभिधानायोक्ता इति, तथा उत्पीडिता-गाढीकृता कक्षा-हृदयरज्जुर्वक्षसि यस्य स तथा ग्रैवेयकं-ग्रीवाभरणं बद्धं गले-
 कण्ठे यस्य स तथा वरभूषणैर्विराजमानो यः स तथा, ततो वर्मितादिपदानां कर्मधारयोऽतस्तं, 'अहियतेयजुत्तं सललि-

तवरकणपूरविराजितं पलवंओचूलमहुयकयंघगारं' प्रलम्बानि अवचूलानि--करक(ट)न्यस्ताऽधोमुखकूर्चकाः यस्य
सः प्रलम्बावचूलः मधुकैः-अग्रैर्मदजलगन्धाकृष्टैः कृतमन्वकारं येन स तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तं, चित्तपरिच्छेय-
पच्छदं' चित्रो-विचित्रः परिच्छेको-लघुः प्रच्छदो-वस्त्रविशेषो यस्य स तथा तं, 'प्रहरणावरभरियजुद्वसज्जं' प्रहरणानां-
कुन्तादीनामावरणानां च-कङ्कटानां भृतो यः स तथा स च युद्धसज्जयेति कर्मधारयः अतस्तं 'सच्छतं सज्जयं सघटं
पंचामेलयपरिमंडिययाभिरामं' पञ्चभिरापीडैः-शेखरैः परिमण्डितोऽत एवाभिरामश्च-रम्यो यः, 'ओसारियजमल-
जुयलघटं'-अवसारित-अवलम्बितं यमलं-समं युगलं-द्वयं घण्टयोर्यत्र स तथा तं, 'विज्जुप्पणिद्वं च कालमेहं' घण्टा
प्रहरणादीनामुज्ज्वलत्वेन विद्युत्कल्पत्वात् इस्तिदेहस्य कालत्वेन महत्त्वेन वा मेघकल्पत्वादिति, 'उप्पाइयपव्वयं च
चंकमंतं' चङ्क्रममाणमिवौत्पातिकपर्वतं, पाठान्तरेण ओत्पातिकं पर्वतमित्र, 'सक्खं'ति साधात्, 'मत्तं'ति-मदवन्तं 'गुलु
२ गुलंतं' 'मणपवणजइणवेगं' मनःपन्नजयी वेगो यस्य स तथा तं, 'भीमं संगामियाजोगं' माद्भामिक आयोगः
परिकरो यस्य स तथा तं, 'अभिसेकं हत्थिरयणं पडिकप्पंति २ उवणेंति'ति 'हयमहियपवरविवडियच्चिधयप
डागे' इतमथिता-अत्यर्थं हताः अथवा हताः प्रहृतो मथिताः मानमथनात् हतमथिताः तथा प्रवरा विपतिताश्चिन्धध्वजा-
दयः पताकाश्च तदन्या येषां ते तथा ततः कर्मधारयोऽतस्तान्, यावत्करणात् 'किच्छोवगयप्पाणे'ति दृश्यं कष्टगतजीवित-
व्यानित्यर्थः, 'अम्हे वा पउमनाभे वा राय स्तिकहु' इति अस्माकं पद्मनाभस्य च बलवत्त्वादिव सङ्ग्रामे वयं वा भवामः
पद्मनाभो वा, नोभयेयामपीह संपुगे त्राणमस्तीतिकृत्वा-इति निश्चयं विधाय सम्प्रलप्ताः योद्धमिति शेषः, 'अम्हे नो

पउमनाभे राय त्तिकंठुं' वयमेवेह रणे जयामो न पन्ननाभो राजेति, यदि स्वविषये विजयनिश्चयं कृत्वा पन्ननाभेन सार्द्धं योद्धुं सम्प्रालिगिष्यथ ततो न पराजयं प्राप्स्यथ, निश्चयसारत्वात् फलप्राप्तेः, आह च—“शुभाशुभानि सर्वाणि, निमित्तानि स्युरेकतः । एकतस्तु मनो याति, तद्विशुद्धं जयावहम् ॥ १ ॥ तथा-स्यान्निश्चयैकनिष्ठानां, कार्यसिद्धिः परा नृणाम् । संशयश्रुणवचिन्नानां, कार्ये संशीतिरेव हि ॥ २ ॥” शङ्खविशेषणानि क्वचिद् दृश्यन्ते—‘स्वेयं गोखीरहारधवलं तणसोह्लिय-सिंदुवारकुंदेंदुसन्निगासं’ ‘तणसोह्लिय’न्ति मल्लिका सिंदुवारो-निर्गुण्डिः, ‘निययस्स बलस्स हरिसज्जणं रिउसेणविणासकरं पंचजण’न्ति-पाञ्चजन्याभिधानं, ‘वेढो’त्ति-वेष्टकः एकवस्तुविषया पदपद्धतिः, स चेह धनुर्विषयो जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिप्रसिद्धोऽध्येतव्यः, तद्यथा—‘अइरुगयत्रालचंदंइंधणुसन्निकासं’ अचिरोद्गतो यो बालचन्द्रः—शुक्लपक्षद्वितीयाचन्द्रः तेनेन्द्रधनुषा च वक्रतया सन्निकाशं-सदृशं यत्तत्तथा ‘वरमहिसदरियदप्पियदढघणसिगगरइयसारं’ वरमहिषस्य हस्तदर्पितस्य-सञ्जातदर्पातिशयस्य यानि दृढानि धनानि च शृङ्गाग्राणि तै रचितं सारं यत्तत्तथा, ‘उरगवरपवरगवलपवरपरहुयभमरकुलनीलधंतघोयपडुं’ उरगवरो-नागवरः प्रवरगवलं-वरमहिषशृङ्गं प्रवरपरभृतो-वरकोकिलो भ्रमरकुलं-मधुकरनिकरो नीली-गुलिका एतानीव स्निग्धं कालकान्तिमत् इमांतं च-तेजसा ज्वलत् धौतमिव धौतं च-निर्मलं पृष्ठं यस्य तत्तथा, ‘निउणोवियमिसिमिसितमणिरयणघंटियाजालपरिक्खत्तं’ निपुणेन शिल्पिना ओपितानां-उज्ज्वलितानां मणिरत्नघण्टिकानां यज्जालं तेन परिक्षिप्तं-वेष्टितं यत्तत्तथा ‘तडितरुणकिरणतवणिज्जबद्धिंचिंधं’ तडिदिव-विद्युदिव तरुणाः—

प्रत्यग्राः किरणा यस्य तत्तथा तस्य तपनीयस्य सम्बन्धीनि ब्रह्मानि चिन्हानि-लाञ्छनानि यत्र तत्तथा 'ददर्शमलयगिरिसि-
हरकेसरचामरवालयाद्वचंदिविं' ददर्शमलयाभिधानौ यौ गिरी तयोरीनि शिखराणि तत्सम्बन्धिनो ये केसरचामरनालाः-
सिंहस्कन्धचमरपुच्छकेशाः अर्द्धचन्द्राश्च तल्लक्षणानि चिह्नानि यत्र तत्तथा, 'कालहरियरत्तपीयसुक्लिन्नहुण्डारुणिसंपिनद्वजीयं'
कालादिवर्णाः या स्नायवः-जरीरान्तर्ध्रस्ताभिः सम्पिनद्वा-चद्वा जीवा-प्रत्यश्चा यस्य तत्तथा 'जीवियान्तकरं'ति शत्रूणा-
मिति गम्यते, 'संभगे'त्यादि, सम्भगानि प्राक्रो गोपुराणि च-प्रतोल्यः अड्डालकाश्च-प्राकारोपरिस्थानविशेषाः चरिका
च-नगरप्राकारान्तरेऽष्टहस्तो मार्गः तोरणानि च यस्यां सा तथा, पर्यस्तितानि-पर्यस्तीकृतानि सर्वतः क्षिप्तानि इत्यर्थः प्रवर-
भवनानि श्रीगृहाणि च-भाण्डागाराणि यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, 'सरसरस्स'ति-अनुकरणजब्दोऽयमिति,
'उल्लपडसाडण'ति मच्चः स्नानेन आर्द्रौ-पट्टशाटकौ उत्तरीयपरिधाने यस्य स तथा, 'अवचूलगवत्थनियत्थे'ति अव-
चूलं-अधोमुखचूलं मुत्कलाञ्चलं यथा भवतीत्येवं वस्त्रं निरसितं येन स तथा, 'तं एवमधि गण नत्थि ते ममाहिंतो
इयार्णि भयमत्थि'ति तत-तस्मादित्यमपि गते अस्मिन् कार्ये नास्ति अयं पक्षो यदुत ते-तत्र मत्तो भयमस्ति-भवति ।

तेणं कालेणं २ धायतिसंडे वीचे पुरच्छिमद्वे भारहे वासे चंपा णामं णयरी होत्था, पुण्णभदे चेतिए,
तत्थ णं चंपाए नयरीए कविले णामं वासुदेवे राया होत्था, मत्था हिमवंतं वण्णओ; तेणं कालेणं २
सुणिसुव्वए अरहा चंपाए पुण्णभदे समोसडे, कपिले वासुदेवे धम्मं सुणेति, तते णं से कविले वासुदेवे
सुणिसुव्वयस्स अरहंतो धम्मं सुणेमाणे कण्हस्स वासुदेवस्स संवसदं सुणेति, तते णं तस्स कविलस्स

वासुदेवस इमेयारूवे अब्भत्थिए सनुप्पज्जित्था-किं मण्णे धायइसंडे दीवे भारहे वासे दोच्चे वासुदेवे
समुप्पण्णे ? जस्स णं अयं संखसंदे समंपिव सुहवायपूरिते वियंभति, कविले वासु० सद्दालिं सुणेह,
मुणिसुव्वए अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-से पूणं ते कविला वासुदेवा ! मम अंतिए धम्मं णिसामे-
माणस्स संखसंदं आकणित्ता इमेयारूवे अब्भत्थिए-किं मन्ने जाव वियंभइ, से पूणं कविला वासुदेवा !
अयमइडे समइडे ? हंता ! अत्थि, नो खलु कविला ! एवं भूयं वा ३ जन्नं एगे खेत्ते एगे जुगे एगे समए दुवे
अरहंता वा चक्खवद्दी वा बलदेवा वा वासुदेवा वा उप्पज्जिसु उप्पज्जिति उप्पज्जिस्संति वा, एवं खलु
वासुदेवा ! जंबुदीवाओ भारहाओ वासाओ हत्थिणाउरणयराओ पंडुस्स रण्णो सुणहा पंचणहं पंडवाणं
भारिया दोवती देवी तव पउमनाभस्स रण्णो पुव्वसंगतिएणं देवेणं अमरकंकाणयरिं साहरिया, तत्ते णं
से कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्टे छहिं र्हेहिं अमरकंकां रायहाणिं दोवतीए देवीए कूवं
हव्वमागए, तत्ते णं तस्स कण्हस्स वासुदेवस्स पउमणाभेणं रण्णा सद्धिं संगामं, संगामेमाणस्स अयं
संखसंदे तव सुहवाया० इव इट्ठे कंते इहेव वियंभति, तए णं से कविले वासुदेवे मुणिसुव्वयं वंदति २
एवं व०-गच्छामि णं अहं भंते ! कण्हं वासुदेवं उत्तमपुरिसं सरिसपुरिसं पासामि, तए णं मुणिसुव्वए
अरहा कविलं वासुदेवं एवं व०-नो खलु देवा० ! एवं भूयं वा ३ जण्णं अरहंता वा अरहंतं पासंति, चक्खवद्दी
वा चक्खवद्धिं पासंति, बलदेवा वा बलदेवं पासंति, वासुदेवा वा वासुदेवं पासंति; तहविग णं तुमं कण्हस्स

वासुदेवस्स लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतिवयमाणस्स सेयापीयाइं धयग्गातिं पासिहिसि, तते णं से कविले
वासुदेवे सुणिसुब्बयं वंदति २, हत्थिखंधं दुरुहति २, सिग्धं २, जेणेव वेलाउले तेणेव उ० २, कणहस्स
वासुदेवस्स लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतिवयमाणस्स सेयापियाहिं धयग्गातिं पासति २, एवं वयइ-एस
णं मम सरिसपुरिसे उत्तमपुरिसे कणहे वासुदेवे लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतीवयति त्तिकहु पंचयन्नं संखं
परामुसति सुहवायपूरियं करेति, तते णं से कणहे वासुदेवे कविलस्स वासुदेवस्स संखसदं आयन्नेति २,
पंचयन्नं जाव पूरियं करेति, तते णं दोवि वासुदेवा संखसदसामायारिं करेति, तते णं से कविले वासुदेवे
जेणेव अमरकंका तेणेव उ० २ अमरकंकां रायहाणिं संभगगतोरणं जाव पासति २, पउणणाभं एवं व०-
किन्नं देवाणुप्पिया ! एसा अमरकंका संभग जाव सन्निवइया !, तते णं से पउमणाहे कविलं वासुदेवं एवं
व०-एवं खलु सामी ! जंबुदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ इहं हव्वमागम्म कणहेणं वासुदेवेणं
तुब्भे परिभूय अमरकंका जाव सन्निवाडिया, तते णं से कविले वासुदेवे पउमणाहस्स अंतिए एयमट्टं
सोच्चा पउमणाहं एवं व०-हं भो ! पउमणाभा ! अपत्थियपत्थिया किन्नं तुमं न जाणसि मम सरिस-
पुरिस्स कणहस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणे !, आसुरुत्ते जाव पउमणाहं णिच्चिसयं आणवेति,
पउमणाहस्स पुत्तं अमरकंकारायहाणीए महया २ रायाभिसेणं अभिसिचति जाव पडिगते ॥ सूत्रम्-
१३१ ॥ तते णं से कणहे वासुदेवे लवणसमुदं मज्झमज्जेणं वीतिवयति, ते पंच पडवे एवं व०-गच्छह णं

तुम्हे देवा० ! गंगामहानदि उत्तरह जाव ताव अहं सुद्वियं लवणाहिवहं पासामि, तते णं ते पंच पंडवा
कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा जेणेव गंगामहानदी तेणेव उ० २ एगद्वियाए णावाए मग्गणगेवेसणं
करंति २ एगद्वियाए नावाए गंगामहानदि उत्तरंति २ अण्णमण्णं एवं वयन्ति-पहू णं देवा० ! कण्हे
वासुदेवे गंगामहाणदिं बाहाहिं उत्तरित्तए उदाहु णो पभू उत्तरित्तए त्तिक्कु एगद्वियाओ नावाओ णमैति
२ कण्हं वासुदेवं पडिवालेमाणा २ चिट्ठंति, तते णं से कण्हे वासुदेवे सुद्वियं लवणाहिवहं पासति २ जेणेव
गंगा महाणदी नेणेव उ० २, एगद्वियाए सञ्चओ समंता मग्गणगेवेसणं करेति २, एगद्वियं अपासमाणे
एगाए बाहाए रहं सतुरगं ससारहिं गेण्हइ एगाए बाहाए गंगं महाणदिं वासहिं जोयणातिं अद्दजोयणं च
विच्छिन्नं उत्तरिउं पयत्ते यावि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे गंगामहाणदीए बहुमज्झदेसभागं संपत्ते
समाणे संते तंते परितंते बद्धसेए जाए यावि होत्था, तते णं कण्हस्स वासुदेवस्स इमे एयारूवे अब्भत्थिए
जाव समुप्पज्जित्था-अहो णं पंच पंडवा महाबलवगा जेहिं गंगामहाणदी वासहिं जोयणाइं अद्दजोयणं
च विच्छिण्णा बाहाहिं उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं णं पंचहिं पंडवेहि पउमणाभे राया जाव णो पडिसेहिए,
तते णं गंगादेवी कण्हस्स वासुदेवस्स इमं एयारूवं अब्भत्थियं जाव जाणित्ता थाहं चितरति, तते णं से
कण्हे वासुदेवे सुहुत्तंतरं समासासति २, गंगामहाणदिं बावहिं जाव उत्तरति २, जेणेव पंच पंडवा तेणेव
उवा० पंच पंडवे एवं व०-अहो णं तुम्हे देवा० ! महाबलवगा जेणं तुम्हेहिं गंगामहाणदी वासहिं जाव

उत्तिण्णा, इच्छंतएहिं तुब्भेहिं पउम जाव णो पडिसेहिण, तते णं ते पंच पंडवा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं
बुत्ता समाणा कण्हं वासुदेवं एवं व०-एवं खलु देवा० ! अम्हे तुब्भेहिं विसज्जिया समाणा जेणेव गंगा
महाणदी तेणेव उवा० २ एगट्टियाए मरगणगदेसणं तं चेव जाव णमेमो तुब्भे पडिवालमाणा चिट्ठामो,
तते णं से कण्हे वासुदेवे तेसिं पंचण्हं पांडवाणं एयमट्ठं सोचा णिसम्म आसुरुत्ते जाव तिवलियं एवं व०-
अहो णं जया मए लवणसमुद्धं दुवे जोयणसयसहस्सा विच्छिण्णं वीतीवइत्ता पउमणाभं हयमहिण जाव
पडिसेहित्ता अमरकंका संभग० दोवती साहत्थि उवणीया तथा णं तुब्भेहिं मम माहएवं ण विण्णायं
इयाणिं जाणिसह त्तिक्कट्टु लोहदंडं परासुसति, पंचण्हं पंडवाणं रहे चुरेति २, णिविसए आणवेति २, तत्थ
णं रहमदणे णामं कोट्टु णिविट्ठे, तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव वा सए खंधावारं तेणेव उवागच्छइ २, सएणं
खंधावारं सद्धि अभिसमन्नाए यावि होत्था, तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव चारवई णयरी तेणेव उवा०
२ अणुपविसति ॥ सूत्रम्-१३२॥ तते णं से पंच पंडवा जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागच्छन्ति २ जेणेव पंडू
तेणेव उ० २ करयल एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे कण्हेणं णिविसया आणत्ता, तते णं पंडुराया ते पंच
पंडवे एवं व०-कहणं पुत्ता ! तुब्भे कण्हेणं वासुदेवेणं णिविसया आणत्ता?, तते णं ते पंच पंडवा पंडुरायं
एवं व०-एवं खलु ताओ ! अम्हे अमरकंकातो पडिणिघत्ता लवणसमुद्धं दोन्नि जोयणसयसहस्साइं वीति-
वत्तित्ता(त्था) तए णं से कण्हे अम्हे एवं वयामि-गच्छहणं तुब्भे देवा० ! गंगामहाणदि उत्तरह जाव चिट्ठह

ताव अहं एवं तहेव जाव चिहामो, तते णं से कणहे वासुदेवे सुद्धियं लवणाहिवइं दहूण तं चेव सव्वं
 नवरं कणहस्स चिंता ण जुल्ल (बुच्च)ति जाव अम्हे णिच्चिसए आणवेति, तए णं से पंडुराया ते पंच पंडवे
 एवं व०-दुहु णं पुत्ता ! कयं कणहस्स वासुदेवस्स चिप्पियं करेमाणेहिं, तते णं से पंडू राया कौंति देविं
 सदावेति २ एवं व०-गच्छ णं तुमं देवा० ! वारवतिं कणहस्स वासु० णिवेदेहि-एवं खल्ल देवा० ! तुम्हे
 पंच पंडवा णिच्चिसया आणत्ता तुमं च णं देवा० ! दाहिणडुभरहस्स सामी तं संदिसंतु णं देवा० ! ते
 पंच पंडवा कयरं दिसिं वा विदिसं वा गच्छंतु !, तते णं सा कौंती पंडुणा। एवं बुत्ता सम्माणी हत्थिल्लं
 दुरूहति २ जहा हेहा जाव संदिसंतु णं पिउत्था ! किमागमणपओयणं !, तते णं सा कौंती कणहं वासु-
 देवं एवं व०-एवं खल्ल पुत्ता ! तुमे पंच पंडवा णिच्चिसया आणत्ता तुमं च णं दाहिणडुभरह जाव वि-
 दिसं वा० गच्छंतु !, तत णं से कणहे वासुदेवे कौंति देविं एवं व०-अपूर्वचयणा णं पिउत्था ! उत्तमपुरिसा
 वासुदेवा वलदेवा चक्कवट्ठी तं गच्छंतु णं देवाणु० ! पंच पंडवा दाहिणिहं वेयालिं तत्थ पंडुमहुरं णिवेसंतु
 ममं अदिहुसेवणा भवंतु त्तिकहु कौंति देविं सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति; तते णं सा कौंती
 देवी जाव पंडुस्स एयसहं णिवेदेति, तते णं पंडू पंच पंडवे सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुम्भे पुत्ता !
 दाहिणिहं वेयालिं तत्थ णं तुम्भे पंडुमहुरं णिवेसेह, तते णं पंच पंडवा पंडुस्स रणो जाव तहत्ति पडि-
 सुणेति सवलवाहणा हयगय० हत्थिणाउराओ पडिणिक्खमंति २, जेणेव दक्खिणिह्ले वेयाली तेणेव

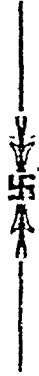
उवा० २ पंडुमहुरं नगरिं निवेमेति २ तत्थ णं ते विपुलभोगसमितिसमणगया याचि होत्था ॥ सूत्रम्-
 १३३ ॥ तते णं सा दोवई देवी अत्तया कयाइं आयणमत्ता जाया याचि होत्था, तते णं सा दोवती देवी
 णवणहं मासाणं जाव सुखं दारगं पयाया सूमालं णिव्वत्तावारसादस्स उमं एयाल्लं जम्हा णं अम्मं
 एस दारण पंचणहं पंडवाणं पुत्तं दोवनीए अत्ता तं तीउ अम्मं उमस्स दारगस्स णामधेज्जं पंडुसेणे, तते णं
 तस्स दारगस्स अम्मपापियरो णामधेज्जं करं पंडुमेणत्ति, यावत्तरिं कलाओ जाव भोगसमत्थे जाए
 जुवराया जाव विहरति, थेरा समोसडा परिमा निग्गया पंत्ता निग्गया भम्मं सोत्ता एवं य०-जं णवरं
 देवा० । दोवनिं देवि आपुच्छामो पंडुमेणं च कुमारं रत्ते ठावेमो ततो पच्छा देवा० । अंतिए सुंहे भविता
 जान पव्वयामो, अडासुहं देवा० ।, तते णं ते पंच पंडया जेणेव सए गित्ते तेणेव उवा० २ दोवतिं देवि
 सद्धान्वेति २ एवं य०-एवं मल्लु देवा० । अम्हेहिं थेराणं अंतिए भग्मे णिसंते जाव पव्वयामो तुमं देवाणु
 णिण । किं मरेमिं, तते णं सा दोवती देवी ते पच पंडवे एवं य०-जति णं तुग्मे देवा० । संसारभउ-
 त्तिवगा पव्वयह ममं हे अण्णे आल्ले वा जाव भविस्सति, अइं पि य णं संसारभउत्तिवगा देवाणु
 णिणहिं सद्धि पव्वतिससामि, तते णं ते पंच पंडया पंडुमेणस्स अभिसेओ जाव राया जाए जाव रत्ते
 पसाहेमाणे विहरति, तते णं ते पंच पंडया दोवती य देवी अत्तया कयाइं पंडुसेणं रायाणं आपुच्छंति
 तते णं से पंडुमेणे राया कोइयियपुरिसे सदावेति २ एवं गयासी-वियपामेव भो । देवाणु० । निम्ब-

मणाभिसेयं जाव उवट्टवेह पुरिससहस्सवाहणीओ सिबियाओ उवट्टवेह जाव पच्चोरुहंति जेणेव थेरा
तेणेव० आलित्ते णं जाव समणा जाया चोइस्स पुव्वाइं अहिज्जंति २ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदु-
वालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं अप्पणं भावेमाणा विहरंति ॥ सूत्रम्-१३४ ॥ तते णं सा दोवती देवी
सीयातो पच्चोरुहति जाव पवतिथा सुवयाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए दलयति, इक्कारस्स अंगां
अहिज्जइ बहूणि वासाणि छट्ठमदसमदुवालसेहिं जाव विहरति ॥ सूत्रम्-१३५ ॥ तते णं थेरा भगवंतो
अन्नया कयाई पंडुमहुरातो गयरीतो सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पड्डिणिकखमंति २, बहिया जणवय-
विहारं विहरंति, तेणं कालेणं २, अरिहा अरिट्ठनेमी जेणेव सुरट्टाजणवए तेणेव उवा० २, सुरट्टाजणवयंसि
संजमेणं तवसा अप्पणं भावेमाणो विहरति तते णं बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिकखइ०-एवं खलु
देवाणुप्पिया ! अरिहा अरिट्ठनेमी सुरट्टाजणवए जाव वि०, तते णं से जुहिट्ठिल्लपामोक्खा पंच अणगारा
बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा अन्नमन्नं सद्दावति २, एवं व०-एवं खलु देवाणु० ! अरहा अरिट्ठनेमी
पुव्वाणु० जाव विहरइ, तं सेयं खलु अम्मं थेरा आपुच्छित्ता अरहं अरिट्ठनेमि वंदणाए गमित्तए, अन्न-
मन्नस्स एयमट्ठं पड्डिसुणेंति २ जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २ त्ता,
एवं व०-इच्छामो णं तुवभेहिं अब्भणुत्ताया समाणा अरहं अरिट्ठनेमि जाव गमित्तए, अहासुहं देवा० !,
तते णं ते जुहिट्ठिल्लपामोक्खा पंच अणगारा थेरेहिं अब्भणुत्ताया समाणा थेरे भगवंते वंदंति णमंसंति २

धेराणं अंतियाओ पडिणिक्कलमंति मासंमालेणं अनिकिलत्तेणं तवोक्कम्मेणं गामाणुगामं दूईल्लमाणा
 जाव जेणेव हत्थक्कप्पे नयरे तेणेव उवा० हत्थक्कप्पस्स वहिया सहसंचवणे उल्लाणे जाव विहरंति, तते णं
 ते जुहिट्टिल्लवज्जा चत्तारि अणगारा मासलमणपारणए पढमाए पोरसीए सज्झायं करेति वीयाए एवं जहा
 गोयमसामी णवरं जुहिट्टिल्लं आपुच्छंति जाव अडमाणा बहुजणसदं णिसामेति, एवं खल्ल देवा० !
 अरहा अरिट्ठनेमी उल्लित्तल्लसिहरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं पंचहिं छत्तीसेहिं अणगारसएहिं सद्धिं
 कालगए जाव पहीणे, तते णं ते जुहिट्टिल्लवज्जा चत्तारि अणगारा बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा हत्थ-
 कप्पाओ पडिणिक्कलमंति २, जेणेव सहसंचवणे उल्लाणे जेणेव जुहिट्टिल्ले अणगारे तेणेव उवा० २, भत्त-
 पाणं पच्चुवेक्कलंति २, गमणागमणस्स पडिक्कमंति २, एसणमणेसणं आलोएंति २, भत्तपाणं पडिदंसेंति २,
 एवं व०-एवं खल्ल देवाणुप्पिया ! जाव कालगए तं सेयं खल्ल अम्मं देवाणुप्पिया ! इमं पुच्चगहियं
 भत्तपाणं परिट्ठेत्ता सेत्तुञ्जं पच्चयं सणियं सणियं दुरुहत्ताए संलेहणाए झूसणा सियाणं कालं अणवकं-
 खमाणानं विहरित्तएत्तिकट्ठु अणगमणस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, तं पुच्चगहियं भत्तपाणं एगंते परिट्ठेत्ति २,
 जेणेव सेत्तुञ्जे पच्चए तेणेव उवागच्छइ २ त्ता, सेत्तुञ्जं पच्चयं दुरुहंति २, जाव कालं अणवकंखमाणा
 विहरंति । तते णं ते जुहिट्टिल्लपामोक्कत्वा पंच अणगारा सामाइयमातियातिं चोइस पुच्चइं बहूणि
 वासाणि दोमासियाणं संलेहणाए अत्ताणं झोसित्ता जस्सट्ठाए कीरति णग्गभावे जाव तमट्ठमाराहेति २

अणंते जाव केवलत्ररणाणदंसणे समुप्पन्ने जाव सिद्धा ॥ सूत्रम्-१३६ ॥ तते णं सा दोवतीं अज्जा सुव्वयाणं अज्जियाणं अंतिए सामाइयमाइयाइं एकारस अंगतिं अहिज्जति २ वह्णि वासाणि मासियाए संलेहणाए० आलोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा वंभलोए उववत्ता, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती प० तत्थ णं दुवत्तिस देवस्स दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं भंते ! दुवए देवे ततो जाव महाविदेहे वासे जाव अंतं काहिति । एवं खलु जंजू ! समणेणं सोलमस्स अयमडे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१३७ ॥ सोलसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १६ ॥

‘एगट्टिय’त्ति नौः ‘नूमंति’त्ति-गोपयन्ति, श्रान्तः-खिन्नः तान्तः-तरकाण्डकाङ्क्षावान् जातः परितान्तः-सर्वथा खिन्नः एकार्थिका वृत्ते, ‘इच्छंछतएहि’ति इच्छया कयाचिदित्यर्थः, ‘वेमालीए’त्ति वेलातटे इति । इहापि सूत्रे उपनयो न दृश्यते, एवं चासौ द्रष्टव्यः-“सुवहुं पि तव किलेसो नियाणदोसेण दूसिओ संतो । न सिवाय दोवतिए जह किल सुकुमालि-याजम्मे ॥१॥” अथवा-“अमणुन्नमभत्तीए पत्ते दाणं भवे अणत्थाय । जह कडुयंतुंदाणं नागसिरिभवंमि दोवइए ॥२॥” त्ति [सुवहुरपि तपःक्लेशो निदानदोषेण दूषितः सन् । न. शिवाय द्रौपद्या यथा सुकुमारिकाजन्मनि ॥ १ ॥ अमनोज्ञमभक्त्या पात्रे दानं भवेदनर्थाय । यथा कटुतुम्बदानं नागश्रीभवे द्रौपद्या अपि ॥२॥] समाप्तं पौडशज्ञाताध्ययनविवरणम् ॥ १६ ॥

३७-श्रीअश्वस्वयं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथ सप्तदशाध्ययनविवरणम् ॥ १७ ॥

अथ मस्रदशं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण महागमभियगमन्वयः-इदानीन्तराध्ययने निदानात् कुलितदानाद् अनर्थ उक्त इव त्विन्द्रियेभ्योऽनियन्ति तेभ्यः न उच्यते, इत्येवंगमचद्रमिदम्—

जति नं भंते ! ममणेणं भगवया महावीरेण जाय संपतेणं सोलसमस्स णायज्जणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते सत्तरममस्स नं णायज्जणस्स के अट्ठे पक्षत्ते ? एवं ललु जंजू ! तेणं कालेणं २ हत्थिस्सीसे नयरे होत्था, वण्णओ, तत्थ नं कण्णकेज्ज णामं रागा होत्था, वण्णओ; तत्थ नं हत्थिस्सीसे णयरे बह्वे संजुत्ताणावावाणियगा परिवसंति अट्ठा जाय बह्जणस्स अपरिमूया गावि होत्था, तते नं तेसि संजुत्ताणावावाणियगाणं अग्रया एगगओ जहा अरहणओ जाय तथणसमुहं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगादा यावि होत्था, तने नं तेसि जाय बह्णि उप्पानियसयाति जहा मार्गेदियदारमाणं जाव कालियवाणं य तत्थ समुत्थिणं तने नं सा णावा तेणं कालियवाणं आगोळिज्जमाणी २, संचालिज्जमाणी २, संबोहिज्जमाणी २, नत्थेव परिभमति; तने नं से णिज्जामणं णट्ठमतीते णट्ठसण्णे मूढदिसाभाणं आप

याचि होत्था, ण जाणह कयरं देसं वा, दिसं वा, विदिसं वा; पोयवहणे अवहित त्तिकट्ट ओहयमणसंकप्पे
 जाव झियायति, तते णं ते बहवे कुच्छिधारा य, कणधारा य, गन्धिभल्लगा य, संजुत्ताणावावाणियगा य;
 जेणेव सं गिज्जामए तेणेव उवा० २, एवं व०-किन्नं तुमं देवा० ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियायह !,
 तते णं से गिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु देवा० ! णट्टमतीति जाव अवहिए त्तिकट्ट
 ततो ओहयमणसंकप्पे जाव झियामि, तते णं ते कणधारा, तस्स गिज्जामयस्स अंतिए एयमइं सोच्चा
 गिसम्म भीया ५, ण्हाया कयबलिकम्मा करयल बहूणं इंदाण य खंधाण य जहा मल्लिनाए जाव उवाय-
 माणा २, चिट्ठति, तते णं से गिज्जामए ततो सुहुसंतरस्स लद्धमतीति३, अमूढदिसाभाए जाए याचि
 होत्था, तते णं से गिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य ४, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! लद्धमतीए जाव
 अमूढदिसाभाए जाए, अम्हे णं देवा० ! कालियदीवंतेणं संबूढा, एस णं कालियदीवे आलोक्कति, तते णं ते
 कुच्छिधारा य ४ तस्स गिज्जामस्स अंतिए सोच्चा हट्टुट्टा पयक्खिण्णाणुकूलेणं वाएणं जेणेव कालीयदीवे
 तेणेव उवागच्छंति २ पोयवहणं लंबेति २ एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तरंति, तत्थ णं बहवे हिरण्णागरे य
 सुवण्णागरे य रयणागरे य बहरागरे य बहवे तत्थ आसे पासंति, किं ते ? हरिरेणुसोणिस्तुत्तगा आईण-
 वेढो, तते णं ते आसा ते वाणियए पासंति तेसिं गंधं अग्घायंति २, भीया तत्था उव्विग्गा, उव्विग्गमणा;
 ततो अणेगाइं जोइणातिं उब्भमंति, ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिग्या निब्भया निरुव्विग्गा

सुहं सुहेणं विहरंति, तए णं संजुत्तानावावाणियगा अणमणं एवं व०-किण्हं अमहे देवा० ! आसेहिं !
 इमे णं बहवे हिरणागरा य, सुवणणागरा य, रयणागरा य, वहरागरा य; तं सेयं खलु अमहं हिरणसस य,
 सुवणणसस य, रयणसस य, वहरसस य, पोयवहणं भरित्तए त्तिकट्टु अन्नमन्नसस एयमट्ठं पडिसुणेंति २,
 हिरणसस य, सुवणणसस य, रयणसस य, वहरसस य, तणसस य, अणसस य, कट्टसस य, पाणियसस य
 पोयवहणं भरेति २, पयक्खिण्णाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरपोयवहणपट्टणे तेणेव उ० २, पोयवहणं लब्धेति
 २, सगडीसागडं सज्जेति २, तं हिरणं जाव वहरं च एगट्ठियाहिं पोयवहणाओ संचारंति २, सगडीसागडं
 संजोहंति २, जेणेव हत्थिसीसए नयरे तेणेव उवा० २, हत्थिसीसयसस नयरसस बहिया अग्गुज्जाणे सत्थ-
 णिवेसं करंति २, सगडीसागडं मोएति २; महत्थं जाव पाहुडं गेणहंति २, हत्थिसीसं च नगरं अणुपविसंति
 २, जेणेव कणगकेऊ तेणेव उ० २, जाव उवणेंति, तते णं से कणगकेऊ तेसिं संजुत्तानावावाणियगाणं तं
 महत्थं जाव पडिच्छति ॥ सूत्रम्-१३८ ॥ ते संजुत्तानावावाणियगा एवं व०-तुभे णं देवा० ! गामगर जाव
 आहिंइह लवणसमुदं च अभिक्खणं २, पोयवहणेणं ओगाहह तं अत्थि याइं केह भे कहिंवि अच्छेरए
 दिट्ठपुन्वे १, तते णं ते संजुत्तानावावाणियगा कणगकेऊ एवं व०-एवं खलु अमहे देवा० ! इहेव हत्थिसीसे
 नयरे परिवसामो तं चेव जाव कालियदीवंतेणं संवूढा, तत्थ णं बहवे हिरणागरा य जाव बहवे तत्थ आसे,
 किं ते १, हरिरेणु जाव अणेगाइं जोयणाइं उब्भमंति, तते णं सामी ! अमहेहिं कालियदीवे ते आसा अच्छेरए

दिदृष्टुन्वे, तते णं से कणगकेज तेसिं संजत्तगाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा ते संजुत्तए एवं व०-गच्छह णं
 तुब्भे देवा० ! मम कोडुंबियपुरिसेहिं सद्धिं कालियदीवाओ ते आसे आणेह, तते णं से संजुत्ता० कणग-
 केउं एवं व०-एवं सामि त्तिकटु आणाए विणएणं वयणं पडिसुणेंति, तते णं कणगकेज कोडुंबियपुरिसे
 सदावेति २ एवं व०-गच्छह णं तुब्भे देवा० ! संजुत्तएहिं सद्धिं कालियदीवाओ मम आसे आणेह, तेवि
 पडिसुणेंति, तते णं ते कोडुंबिय० सगडीसागडं सज्जेति २, तत्थ णं बहूणं वीणाण य, वल्लकीण य, भाम-
 रीण य, कच्छभीण य, भंभाण य, छब्भामरीण य, विचित्तवीणाण य; अन्नेसिं च बहूणं सोत्तिदियपाउग्गणं
 दव्वाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं किण्हाण य जाव सुक्खिणाण य कट्टकम्माण य ४, गंथिमाण य ४,
 जाव संघाइमाण य अन्नेसिं च बहूणं चक्खिदियपाउग्गणं दव्वाणं सगडीसागडं भरेति २, बहूणं कोट्ट-
 पुडाण य केयइपुडाण य जाव अन्नेसिं च बहूणं घाणिदियपाउग्गणं दव्वाणं सगडीसागडं भरेति २,
 बहुस्स खंडस्स य, गुलस्स य, सक्कराए य, मच्छंडियाए य, पुप्फुत्तरपउमुत्तर० अन्नेसिं च जिहिंभदियपाउग्गणं
 दव्वाणं भरेति २, बहूणं कोयवयाण य, कंबलाण य, पावरणाण य, नवतयाण य, मलयाण य, मसूराण य,
 सिलावट्ठाण जाव हंसगवभाण य अन्नेसिं च फासिंदियपाउग्गणं दव्वाणं जाव भरेति २, सगडीसागडं
 जोएति २, जेणेव गंभीरए पोयट्ठाणे तेणेव य उवा० २, सगडीसागडं मोएति २, पोयवहणं सज्जेति २,
 तेसिं उक्किट्ठाणं सदफरिसरसरुवगंधाणं कट्टस्स य, तणस्स य, पाणियस्स य, तंदुलाण य, समियस्स य,

गोरसस्स य जाव अत्तेसिं च बहूणं पोयवहणपाउग्गाणं पोयवहणं भरेति २, दक्खिण्णाणुकुलेणं चाएणं
 जेणेव कालियदीवे तेणेव उवा० २, पोयवहणं लवेंति २, ताहं उक्किट्ठाहं सद्धफरिसरसरूवगंधाहं एगट्ठि-
 याहिं कालियदीवं उत्तारेंति २, जहिं २, च णं ते आसा आसयंति वा, संयंति वा, चिट्ठंति वा, तुयट्ठंति
 वा; तहिं २ च णं ते कोटुंभियपुरिसा ताओ वीणाओ य जाव विचित्तवीणातो य अन्नाणि बहूणि सोइ-
 दियपाउग्गाणि य दब्बाणि समुद्धरेमाणा चिट्ठंति, तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति २, णिच्चला णिप्फंदा
 तुसिणीया चिट्ठंति, जत्थ २ ते आसा आसयंति वा जाव तुयट्ठंति वा तत्थ तत्थ णं ते कोइंभिय० बहूणि
 क्किण्हाणि य ५ कट्ठकम्माणि य जाव संघाइमाणि य अन्नाणि य बहूणि चक्खिदियपाउग्गाणि य दब्बाणि
 ठवेंति तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति २, णिच्चला णिप्फंदा० चिट्ठंति जत्थ २, ते आसा आसयंति ४, तत्थ
 २, णं तेसिं बहूणं कोट्टपुट्ठाण य अत्तेसिं च घाणिदियपाउग्गाणं दब्बाणं पुजे य णियरे य करेंति २, तेसिं
 परिपेरेंते जाव चिट्ठंति जत्थ २, णं ते आसा आसयंति ४, तत्थ २, गुलस्स जाव अत्तेसिं च बहूणं जिब्भि-
 दियपाउग्गाणं दब्बाणं पुजे य निकरे य करेंति २, वियए खणंति २, गुलपाणगस्स खंडपाणगस्स पार-
 पाणगस्स अत्तेसिं च बहूणि पाणगाणं वियरे भरेति २, तेसिं परिपेरेंतेणं पासए ठवेंति जाव चिट्ठंति; जहिं
 २, च णं ते आसा आस० तहिं २, च ते बहूवे कोयचया य जाव सिलावट्टया अण्णाणि य फासिंदिया-
 पाउगाहं अत्थुयपच्चत्थुयाहं ठवेंति २, तेसिं परिपेरेंतेणं जाव चिट्ठंति; तते णं आसा जेणेव एते उक्किट्ठा-

सहफरिसरसखगंधा तेणेव उवा० २, तत्थ णं अत्थेगतिया आसा अपुव्वा णं इमे सहफरिसरसखगंधा
इतिकहु तेसु उक्किट्ठेसु सहफरिसरसखगंधेसु अमुच्छिया ४, तेसिं उक्किट्ठाणं सह जाव गंधाणं दूरंदूरेणं
अवक्कमंति, ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया णिब्भया णिरुव्विग्गा सुहंसुहेणं विहरंति, एवामेव
समणाउसो ! लो अम्हं णिगंगंथो वा २, सहफरिसरसखगंधा णो सज्जति से णं इहलोए चेव बहूणं सम-
णाणं ४ अच्चणिल्ले जाव वीतिवयति ॥ सूत्रम्-१३९ ॥ तत्थ णं अत्थेगतिया आसा जेणेव उक्किट्ठसदफरिसरस-
खगंधा तेणेव उवा० २ तेसु उक्किट्ठेसु सहफरिस ५, सुच्छिया जाव अज्झोववणा आसेविउं पयत्ते
यावि होत्था, तते णं ते आसा एए उक्किट्ठे सह ५, आसेवमाणा तेहिं वहूहिं कूडेहि य पासहि य गलएसु
य वज्झंति, तते णं ते कोडुबिया एए आसे गिण्हंति २ एगट्टियाहिं पोयवहणे संचारंति २, तणस्स कट्टस्स
जाव भरंति, तते णं ते संजुत्ता दक्खिणानुक्कलं वाएणं जेणेव गंभीरपोयपट्टणे तेणेव उवा० २, पोयवहणं
लंवेति २, ते आसे उत्तारंति २, जेणेव हत्थिसीसे णयरे जेणेव कणगकेज्ज राया तेणेव उवागच्छन्ति
२ त्ता करयल जाव वद्धावेति २, ते आसे उवणंति; तते णं से तेसिं संजुत्तावाणियगाणं उस्सुक्कं वितरति
२ सक्कारेति संमाणेति २ त्ता, पडिविसज्जेति, तते णं से कणगकेज्ज कोडुबियपुरिसे सदावेइ २, सक्कारेति०
पडिविसज्जेति, तते णं से कणगकेज्ज आसमदए सदावेति २ एवं व०-तुब्भे णं देवा० ! मम आसे
विणएह, तते णं ते आसमदगा तहत्ति पडिसुणंति २, ते आसे वहूहिं सुहबंधेहि य कणवंधेहि य

पासाबंधेहि य बालबंधेहि य सुरबंधेहि य रुडगबंधेहि य त्वलिणबंधेहि य अहिलणेहि य पडियाणेहि य
अंरुणादि य बेलप्पहारेहि य चित्तप्पहारेहि य लयप्पहारेहि य रुसप्पहारेहि य छिवप्पहारेहि य धिण-
यंति २, कणगकेउस्स रत्तो उवणेंति २; तते णं से कणगकेऊ ते आसमए सक्कारेति २, पडिविसज्जेति, तते
णं ते आसा बह्महिं सुहबंधेहि य जाव छिवप्पहारेहि य बह्मणि सारीरमाणसाणि दुक्कन्वाति पावेंति,
एवामेव समणाउमो ! जो अमहं णिगंथो वा २, पन्वइए समणे ड्ढेसु सक्करिस जाव गंधेसु य सज्जेति
रज्जेति गिज्झंति मुज्झंति अज्झोववज्जेति से णं इहलोए नेव बह्मणं समणाण य जाव सावियाण य हील-
णिज्जे जाव अणुपरियट्ठिस्सनि ॥ सूत्रम्-१४० ॥

मयं मुगमं, नवरं नट्टमतीएत्ति-चक्षुर्जनस्य विषयानिश्चायकत्वात् नष्टयुक्तिः-निर्यामरुगारोग दिगादिविवेचनस्य
करणे अशुक्तत्वात्, नष्टसंज्ञो मनसो भ्रान्तरात्, किमुक्तं भवति ?-मूढः-अविनिश्चितो दिशां भागो-विभागो यस्य स
मूढदिग्भागः, कुश्रिधारादयो यानपात्रव्यापारविशेषनियोगिनः, 'क्षिरण्णागरे'त्यादि, हिरण्याकसांथ सुवर्गाकसांथ रत्नाकसांथ
वैराकसांथ तदुत्पत्तिभूमिरित्यर्थः, बह्वंशात्राथान्-घोटकान् पश्यन्ति स्म, 'किंते'ति किंभूतान् ? अत्रोच्यते- 'हरी'त्यादि,
'आइन्नवेवो'ति-आक्रीर्णा-जात्याः अक्षाः तेषां 'वेवो'ति-वर्णनार्था वाक्यपद्धतिराकीर्णवेष्टकः, म चायं- "हरिरेणुसोणिषुत्तग
सकविलमजारपायकुडवोडममुग्गयसामवन्ना । गोहुमगोरंगोरीपाडलमोरा पनालवण्णा य केइ ॥१॥ तलपव-
रिडुवण्णा सालोवन्ना य भासवन्ना य । केइ जेपियतिलकीडगा य सोलोयरिडुगा य पुंडपइया य कणगपट्टा य केइ ॥२॥

चक्रांगपिटृवर्णा सारसवर्णा य हंसवर्णा य केई। केइत्य अब्रवन्ना पकंतलमेहवन्ना य बहुवन्ना य केइ ॥३॥ संज्ञापुराण-
सरिसा सुयमुहशुंजद्वारागमरिसड्थ केइ। एलापाडलगोरा सामलयागवलसामला पुणो केइ ॥४॥ बहवे अने अणिदसा
सामांकासीसरत्तपीया अचंतविसुद्धाविय णं आइणजाइकुलविणीयगयमच्छरा हयवरा जहोत्रएसकमवाहिणोऽविय णं सिक्खा-
विणीयविणया लंघणवगणधानावधोरणत्तिवईजईणसिक्खियगइ, किं ते ? मणसावि उव्विहंताइं अणेगाइं आससयाइं पासंति”
त्ति तत्र हरिद्रेणवश्च-नीलवर्णपांसवः श्रोणिस्त्रकं च-बालकानां वर्मादिदवरकरूपं कटीसूत्रं, तद्धि प्रायः कालं भवति, सह
कपिलेन-पक्षिविशेषेण यो मार्जारो-त्रिडालः स च तथा पादकुकुटः-कुक्कुटविशेषः स च तथा वोढं-कर्पासीफलं तस्य समुद्-
गकं-सम्पुटमभिन्नावस्थं कर्पासीफलमित्यर्थः, तच्चेति द्वन्द्वस्तत एवामिव दयामो वर्णो येषां ते तथा, इह च सर्वत्र द्वितीयार्थे
प्रथमां, अतस्तानिति, तथा गोधूमो-धान्यविशेषः तद्वद् गौरमङ्गं येषां ते तथा गौरी या पाटला-पुष्पजातिविशेषस्तद्वद् गौ-
रास्ते तथा ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, गोधूमगौराङ्गगौरपाटलागौरास्तान्, तथा प्रवालवर्णाश्च-विद्रुमवर्णांश्च अभिनवपल्ल-
ववर्णांश्च वा रक्तानित्यर्थः, धूमवर्णाश्च-धूमवर्णांश्च पाण्डुरानित्यर्थः, ‘केइ’त्ति-कांश्चिन्न सर्वानित्यर्थः, इदं च हरीत्यत आर-
भ्य चोण्डशब्दे कल्पितार्द्धरूपकं भवति । १ । तलपत्राणि-तालाभिधानवृक्षवर्णांनि रिष्ठा च-मदिरा तद्वर्णा येषां ते तलपत्र-
रिष्ठावर्णास्तान्, तथा शालिवर्णाश्च शुक्लानित्यर्थः, ‘भासवर्णा य’त्ति-भस्मवर्णाश्च भापो वा पक्षिविशेषस्तद्वर्णाश्च कांश्चि-
दित्यर्थः, ‘जंपियतिलकीडगाय’त्ति यापिताः-कालान्तरप्रापिता ये तिलाः-धान्यविशेषास्तेषां ये कीटकाः-जीवविशेषास्त-
द्वद् ये वर्णसाधर्म्यान् ते तथा तांश्च यापिततिलकीटकांश्च ‘सोलोयरिडगा य’त्ति-सावलोकं-सोद्योतं यद्रिष्टकं-रत्नविशेष-

स्तद्वद्ये वर्णसाधर्म्यात् ते सावलोकरिष्ठास्तांश्च 'पुंडपइया च'ति-पुण्डानि-धवलानि पदानि-पादा येषां ते तथा ते एव पुण्ड-
 पदिकास्तांश्च, तथा कनकपृष्ठान् कांश्चिदितिरूपकं । २ । 'चक्कागपिट्टवण्ण'ति-चक्रवाकः-पक्षिविशेषस्तत्पृष्ठस्येव वर्णो येषां
 ते तथा तान् सारसवर्णांश्च हंसवर्णान् कांश्चिद् इति पद्याद्, 'केतित्थ अबभवण्णे'ति कांश्चिदत्राभ्रवर्णान् 'पक्कतलमेह-
 वण्णा य'ति-पक्कपत्रो यस्तलः-तालवृक्षः स च मेघश्चेति विग्रहस्तस्येव वर्णो येषां ते तथा तान्, 'पविरलमेहवण्ण'ति
 क्वचित्पाठः, तथा 'बहुवण्णा केह'ति-बहुवर्णान् कांश्चित्पिङ्गानित्यर्थः, बाहुवर्णानिति क्वचित् दृश्यते, रूपक्रमिदं ३ । तथा
 'संझाणुरागसरिस'ति-सन्ध्यानुरागेण सदृशान् वर्णत इत्यर्थः, 'सुयसुहगुंजद्धरागसरिसत्थ केह'ति-शुकमुखस्य
 गुञ्जार्द्धस्य च प्रतीतस्य रागेण-सदृशो रागो येषां ते तथा तान्, अत्र-इह कांश्चिदित्यर्थः, 'एलापाडलगोर'ति एलापाट-
 ला-पाटलाविशेषोऽथवा एला च पाटला च तद्वत् गौरा ये ते तथा तान्, 'सामलयागवलसामला पुणो केह'ति-श्या-
 मलता-प्रियङ्गुलता गवलं च-महिषशृङ्गं तद्वत् श्यामलान्-श्यामान् पुनः कांश्चिदिति रूपकं । ४ । 'बहवे अन्ने य निदेस'ति
 एकवर्णेनाव्यपदेश्यानित्यर्थः, अत एवाह 'सामाकासीसरत्तपिय'ति-श्यामकाश्च काशीसं-रागद्रव्यं तद्वद्ये ते कासीसा-
 स्ते च रक्ताश्च पीताश्च ये ते तथा तान् शबलानित्यर्थः, 'अचंतविसुद्धाविय णं'ति-निर्दोषांश्चत्यर्थः णमित्यलङ्कारे 'आइ-
 णजाइकुलविणीयगयमच्छर'ति-आक्रीर्णानां-जवादिगुणयुक्तानां समन्विधनी जातिकुले येषां ते तथा ते च ते विनी-
 ताश्च गतमत्सराश्च-परस्परामहन्वर्जिता निर्भसका वेति तथा तान्, 'हयचर'ति-हयानां-अश्वानां मध्ये वरान् प्रधानानि-
 त्यर्थः, 'जहोचदेसक्रमवाहिणोऽविय णं'ति-यथोपदेशक्रममिव-उपदिष्टपरिपाठ्यनतिक्रमेणैव वोढुंशीलं येषां ते तथा ता-

नपि च नमित्यलङ्कारे, 'सिक्खाविणीयविणय'ति-शिक्षयेव-अश्वदमकपुरुषशिक्षाकरणादिव विनीतः-अवासः विनयो
येस्ते तथा तान्, 'लंघणवग्गणधावणघोरणातिवर्जइहणसिक्खियगइ'ति-लङ्घनं गर्त्तादीनां वद्वगनं-कूर्दनं धावनं-
वेगवद् गमनं घोरणं-चतुरस्त्वं गतिविषयं त्रिपदी-मल्लस्येव रङ्गभूम्यां गतिविशेषः एतद्रूपा जविनी-वेगवती शिक्षितेव शि-
क्षिता गतिर्येस्ते तथा तान्, किं ते इति किमपरं, 'मणसावि उन्विहंताइ'ति-मनसाऽपि-चेतसाऽपि न केवलं वपुषा
'उन्विहंताइ'ति उत्पतन्ति, 'अणेगाइ आससयाइ'ति न केवलमश्वानैकैकशः अपि तु अश्वशतानि पश्यन्ति स्मेति,
गमनिकामात्रमेतदस्य वर्णकस्य भावार्थस्तु बहुश्रुतबोध्य इति । 'पउरगोयर'ति-प्रचुरचरणक्षेत्राः, 'वीणाण ये'त्यादि,
वीणादीनां तन्त्रीसङ्ख्यादिकृतो विशेषः, भंभा-ढक्का 'कोट्टपुडे'त्यादि, कोष्ठपुटे ये पच्यन्ते ते कोष्ठपुटाः-वासविशेषाः तेषां
च, इह यावत्करणादिदं दृश्यं--'पत्तपुडाण य'-पत्राणि तमालपत्रादीनि 'चोय'ति-त्वक्पुटं-पत्रादिमयं
तद्भाजनं 'तगरपुडाण य एलापुडाण य हरिबेरपुडाण य चंदणपुडाण य कुंकुमपुडाण य ओसीरपुडाण य
चंपगपुडाण य मरुअगपुडाण प दमणगपुडाण य जातिपुडाण य जूहियापुडाण य मल्लियापुडाण य
नोमालियापुडाण य वासंतियापुडाण य केयहपुडाण य कप्परंपुडाण य पाडलपुडाण य'ति, इह तगरादीनि
गन्धद्रव्याणि गान्धकप्रसिद्धानि, हिरिबेर-वालकः उसीरं-वेरणीमूलं, केचित्तु पुष्पजातिविशेषाः लोकप्रसिद्धाः, पुष्पजातयश्च
प्रायो यद्यपि बहुदिनक्षमा न भवन्ति तथाऽप्युपायतः कतिपयदिनक्षमाः सम्भाव्यन्ते, न च शुष्कतायामपि तासां सर्वथा
सुगन्धाभाव इति तद्ग्रहणमिहादुष्टमिति, तथा 'बहुस्स'ति-बहोः खण्डादेः पुष्पोत्तरा पद्मोत्तरा च शर्कराभेदावेव, 'कोय-

वगाण य'त्ति-रूतपूरितपटानां प्राचाराः-प्रावरणविशेषा नवतानि मलयानि मसूरकाणि चासनविशेषाः, अथवा मलयानि-मलयदेशोत्पन्नाः वस्त्रविशेषाः, पाठान्तरेण 'मसगाण य'त्ति मसृकाः--कृत्तिमण्डिताः वस्त्रविशेषाः शिलापट्टाः-मसुणशिलाः, 'समियस्स'त्ति-कृत्तिकायाः, 'खल्लिणचंभेहि य'त्ति-खल्लिनैः-कविकैः, 'उवीलणेंहि य'त्ति-अवपीडना-भिर्विन्धनविशेषैः, पाठान्तरे 'अहिलानेहि' -मुखबन्धनविशेषैः 'पडियाणएहि य'त्ति-पठतानकं पर्याणस्याधो यद्दीयते इति शेषं प्रायः प्रसिद्धं। अर्थेन्द्रियासंभूतानां स्वरूपस्येन्द्रियासंभूतदोषस्य चाभिधायकं गाथाकदम्बकं वाचनान्तरेऽधिकमुपलभ्यते, तत्र--

कलरिभियमहुरतंतीतलतालवंसकउहाभिरामेसु । सहेसु रज्जमाणा रमंती सोइंदियवसद्धा ॥ १ ॥
सोइंदियदुद्धन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवति दोसो । दीविगरुयमसहंतो चहवंघं तित्तिरो पत्तो ॥ २ ॥
थणजहंणवयणकरचरणयणगवियविलासियगतीसु । रूवेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिदियवसद्धा ॥ ३ ॥
चक्खिदियदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो । जं जलणंमि जलंते पडुति पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥
अगुरुवरपवरधूवणउयमहाणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिंदियवसद्धा ॥ ५ ॥ घाणिं-
दियदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं ओसहिगंधेणं बिलाओ निद्धावती उरगो ॥ ६ ॥ तित्त-
'कडुयं कसायंय महुं पडुवज्जपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिहिंभदियवसद्धा ॥ ७ ॥ जिहिंभ-
दियदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवह दोसो । जं गललगुक्खिस्सो फुरह थलविरह्छिओ मच्छो ॥ ८ ॥ उउ-

भयमाणासुहेहि य सविभवहिययमणनिवुइकरेसु ॥ फासिसु रत्नमाणा रमंति फासिदियवसटा ॥ ९ ॥
 फासिदियदुद्धंतत्तणरस अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस लोहकुसो तिकखो ॥ १० ॥
 कलरिभियमहुरंतंतीतलतालवंसकउहाभिरामेसु । सदेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ ११ ॥
 धणजहणवयणकरणयणगव्वियविलासियगतीसु । ख्वेसु जे न रत्ता वसट्टमरणं न ते मरए ॥ १२ ॥
 अगरुवरपवरधूवणउउयमह्हाणुलेवणविहीसु । गंधेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ १३ ॥ तित्त-
 कडुयं कसायंय महुरं बहुल्लज्जपेज्जलेज्जेसु । आसाये जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ १४ ॥ उउभ-
 यमाणसुहेसु य सविभवहिययमणनिवुइकरेसु । फासिसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ १५ ॥
 सदेसु य भइयपावएसु सोयविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १६ ॥ ख्वेसु
 य भइगपावएसु चक्खुविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १७ ॥ गंधेसु य
 भइयपावएसु घाणविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १८ ॥ रसेसु य भइ-
 यपावएसु जिब्भविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ १९ ॥ फासेसु य भइ-
 यपावएसु कायविसयं उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ २० ॥ एवं खलु जंबू !
 समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं सत्तरसमस्सणायज्झयणरस अयमट्ठे पन्नत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-
 १४१ ॥ सत्तरसमं नायज्झयणं समत्तं ॥ १७ ॥

'कलरिभियमहुरतंतितलतालवंसककुहाभिरामेसु'ति-कलाः-अत्यन्तश्रवणहृदयहराः अव्यक्तध्वनिरूपा अथवा
 कलावन्तः-परिणामवन्त इत्यर्थः रिमिताः-स्वरघोलनाप्रकारवन्तः मधुरा-श्रवणसुखकरा ये तन्त्रीतलतालवंशाः ते तथा,
 तत्र तन्त्री-त्रीणा तलतालाः-हस्ततालाः अथवा तलाः-हस्ताः तालाः-कंसिकाः वंशाः-वेणवः, इह च तन्त्यादयः कला-
 दिभिः शब्दधर्मेर्विशेषिताः शब्दकारणत्वात्ते च ते ककुदाः-प्रधानाः स्वरूपेणाभिरामाश्च-मनोज्ञा इति कर्मधारयोऽस्तस्तेषु,
 रमन्ति-रति कुर्वन्तीति इति योगः, 'संक्षेसु रज्जमाणा रमन्ति सोऽहंदिद्यवसट्ट'ति-शब्देषु-मनोज्ञध्वनिषु श्रोतोविषयेषु
 रज्यमाना-रागवन्तः श्रोत्रेन्द्रियस्य वशेन-चलेन क्रताः-पीडिता इति विग्रहः, ये शब्देषु रज्यन्ते-तत्कारणेषु तन्त्यादिषु
 श्रोत्रेन्द्रियवशाद्रमन्ते इति वाक्यार्थः, अनेन च कार्यतः श्रोत्रेन्द्रियस्वरूपमुक्तं ॥ 'सोऽहंदिद्यदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ
 हवइ दोसो । दीवियरुयमसहंतो वहबंधं तित्तिरो पत्तो' ॥ २ ॥ कण्ठ्या, नवरं शाकुनिकपुरुषम्वन्धी पञ्जरस्थ-
 तित्तिरो द्वीपिका उच्यते तस्य यो रवस्तमसहमान, स्वनिलयाभिर्गतो वधं-मरणं वन्धं च-पञ्जरबन्धनं प्राप्त इत्यर्थः ।
 'थणजघणवयणकरचरणनयणगण्वियविलासियगईसु'ति-स्तनादिषु तथा गर्वितानां-सौभाग्यमानवतीनां स्त्रीणां
 या विलसिता-जातविलासाः सविकारा गतयस्तासु चेत्यर्थः । 'रूवेसु रज्जमाणा रमन्ति चर्क्खिदियवसट्टा' प्रतीतमेव,
 'चर्क्खिदियदुद्धंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं जलणंमि जलंते पडइ पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥' कण्ठ्या, अगुरुवर-
 पवरधूवणउउयमच्छाणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमन्ति घाणिदियवसट्टा ॥५॥' कण्ठ्याः, नवरं अगुरुवरः-कृष्णामरुः
 प्रवरधूपनानि-गन्धयुक्च्युपदेशविरचिता धूपविशेषाः, 'उउय'ति-ऋतौ २ यान्युपचितानि तानि आर्तवानि मालयानि-

जात्यादिकुसुमानि अनुलेपनानि च-श्रीखण्डकुहमादीनि विधयः-एतत्प्रकारा इति ॥ 'घाणिदियदुदन्तत्तणस्स अह
 एत्तिओ भवति दोसो । जं ओसहिगंधेणं चिलाओ निद्धावई उलगो' ॥६॥ कण्ठ्या; तित्तकडुअं कसायंबमहुरं
 बहुखज्जपेज्जलेज्जेसु । आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिडिंभदियवसट्ठा' ॥७॥ पूर्ववत्, नवरं तित्तानि-निम्बकडु-
 कादीनि कडुकानि-शृङ्गवेरादीनि कपायाणि-मुद्गदादीनि अम्लानि-तक्रादिसंस्कृतानि मधुगणि-खण्डादीनि स्वाद्यानि-
 कुरमोदकादीनि-पेयाणि-जलमद्यदुग्धादीनि लेह्यानि-मधुशिखरिणीप्रभृतीनि आस्वादे-रसे । 'जिनिंभदियदुदन्तत्तणस्म अह
 एत्तिओ भवई दोसो । जं गललगुणुखित्तो फुरह थलविरेह्तिओ मच्छो ॥८॥ कण्ठ्या, नवरं गलं-बिडियं तत्र लग्नः कण्ठे
 विद्वत्त्वात् उत्तिओ-जलादुद्वृतस्ततः कर्मधारयः, स्फुरति-स्पन्दते स्थले-भूतले 'विरेह्तिओ'ति प्रसारितः क्षिप्त इत्यर्थः
 यः स तथा ॥ 'उडभयमाणसुहेसु य सविभवहिययमणनिव्वुइकरेसु फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिंदिय
 वसट्ठा' ॥९॥ कण्ठ्या, नवरं क्रतुषु-हेमन्तादिषु भज्यमानानि-सेव्यमानानि सुखानि-सुखकराणि तानि तथा तेषु,
 मविभवानि-समृद्धियुक्तानि महाधनानीत्यर्थः, हितकानि-प्रकृत्यनुकूलानि-सविभवानां-वा-श्रीमतां हितकानि यानि तानि
 तथा मनसो निर्वृत्तिकराणि यानि तानि तथा ततः पदत्रयस्य वा कर्मधारयोऽतस्तेषु, सक्चन्दनाङ्गनावसन-
 तुल्यादिषु द्रव्येष्विवति गम्यते, 'फासिंदियदुदन्तत्तणस्स अह एत्तिओ हवई दोसो । जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहंकुसो
 तित्तस्वो ॥१०॥' भावना प्रतीतिव, अथेन्द्रियाणां संवरे गुणमाह-'कलरिभियमहुरंतीतलतालवंसककुहाभिरामेसु । सहेसु
 जे न गिद्धा वसडुमरणं न ते मरए' ॥११॥ पूर्ववत्, नवरमिह तन्व्यादयः शब्दकारणत्वेनोपचाराच्छब्दा एव विवक्षिता

अतः शब्देष्वित्येतस्य विशेषणतया व्याख्येयाः, तथा वशेन-इन्द्रियपारतन्त्र्येण क्रताः-पीडिता वशात्ताः वशं वा-विषय-
 पारतन्त्र्यं क्रताः-प्राप्ता वशात्ताः, तेषां मरणं वशात्तमरणं वशर्त्तमरणं वा न ते 'मरण'ति प्रियन्ते छान्दसच्चादेकवचन-
 प्रयोगेऽपि बहुवचनं व्याख्यातमिति, 'थणजघणवयणकरचरणनयणगधियविलासियगईसु । रूवेसु जे न रत्ता वसट्टमणं न ते
 मरण ॥ १२ ॥' एवमन्यास्तिस्त्रो गाथाः पूर्वोक्तार्था वाच्याः, उपदेशमिन्द्रियाश्रितमाह-'सदेसु य भइयपावएसु सोयविसयं
 उवगएसु । तुट्टेण व रुट्टेण व समणेण सया न होयवं ॥ १६ ॥' कण्ठ्या, नवरं भद्रकेषु-मनोज्ञेषु पापकेषु-अमनोज्ञेषु क्रमेण
 तुष्टेन-रागवता रुष्टेन-रोषवतेति, एवमन्या अपि चतस्रोऽध्येतव्या इति । इह विशेषोपनयमेवमाचक्षते-'जह सो कालियदीवो
 अणुवमसोक्खो तहेव जइधम्मो । जह आसा तह साहू वणियवडणुकूलकारिजणा ॥ १ ॥ जह सदाइअगिद्धा पत्ता नो पास-
 बंधणं आसा । तह विसएसु अगिद्धा वज्झति न कम्मणा साहू ॥ २ ॥ जह सच्छंदविहारो आसाणं तह य इह वरमुणीणं ।
 जरमणाइं विवज्जिय संपत्ताणंदनिवाणं ॥ ३ ॥ जह सदाइसु गिद्धा बद्धा आसा तहेव विसयरया । पावैति कम्मबंधं परमा-
 सुहकारणं धोरं ॥ ४ ॥ जह ते कालियदीवा णीया अन्नत्थ दुहगणं पत्ता । तह धम्मपरिभट्टा अधम्मपत्ता इहं जीवा ॥ ५ ॥
 पावैति कम्मनरवइवसया संसारवाहयालीए । आसप्पमइहि व नेरइयाइहि दुक्खाइं ॥ ६ ॥' [यथा स कालिकद्वीपोऽनुपम-
 सौख्यस्तथा यतिधर्मः । यथाऽश्वास्तथा साधवः वणिज इवानुकूलकारिणो जनाः ॥ १ ॥ यथा शब्दाद्येषु अगृद्धाः प्राप्ता न
 पाशबन्धनं अश्वाः । तथा विषयेषु अगृद्धा बध्यन्ते न कर्मणा साधवः ॥ २ ॥ यथा स्वच्छन्दविहारोऽश्वानां तथाचेह वर-
 मुनीनां । जरामरणानि विवर्ज्य संप्राप्ताऽनन्दं निर्वाणं ॥ ३ ॥ यथा शब्दादिषु गृद्धा बद्धा अश्वास्तथैव विषयरताः ।

प्राप्नुवन्ति कर्मबन्धं परमासुखकारणं घोरम् ॥ ४ ॥ यथा ते कालकट्ठीपात् नीता अन्यत्र दुःखगणं प्राप्तः । तथा धर्मपरिश्रष्टाः
अधर्मप्राप्ता इह जीवाः ॥ ५ ॥ प्राप्नुवन्ति कर्मनरपतिवशगताः संसारवाह्यालो अश्वप्रमदकैरिव नैरयिकादिभिर्दुःखानि ॥ ६ ॥
इति सप्तदशं ज्ञातं विवरणतः समाप्तम् ॥ १७ ॥

१८-श्रीसुसुमाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथाष्टादशमारभ्यते, अस्य चायं पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः—पूर्वस्मिन्निन्द्रियवशवर्त्तिनामितरेषां चानर्थेतरावुक्ताविह तु
लोभवशवर्त्तिनामितरेषां च तावेवोच्येते इत्येवंसम्बद्धमिदम्—

जति नं भंते ! समणेणं० सत्तरसमस्स अयमट्ठे पणन्ने अट्ठारसमस्य के अट्ठे पन्नत्ते ? एवं खलु जंघु !
तेणं कालेणं २ रायगिहे णामं नयरे होत्था, वणओ, तत्थ नं धणणे सत्थवाहे भद्दा भारिया, तस्स नं
धणस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं अणुमगजातीया सुंसु-
धणरक्खिए, तस्स नं धणस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं अणुमगजातीया सुंसु-
माणामं दारिया होत्था सुमालपाणिपाया, तस्स नं धणस्स सत्थवाहस्स चिल्लिए नामं दासचेडे होत्था
अहीणपंचिदियसरीरे मंसोवचिए बालकीलावणकुसले याचि होत्था, तते नं से दासचेडे सुंसुमाए दारियाए
बालग्गाहे जाए याचि होत्था, सुंसुमं दारियं कडीए गिण्हति २, बह्हिं दारएहि य दारियाहि य डिंभ-

एतद् य इडाभयाह य कुमारएह य कुमारयाह य साध्र आभरममाण र भवद्वारा, एतद् य
दासचेडे तेसि बहूणं दारियाण य ६ अप्पेगतियाणं खल्लए अवहरति, एवं वट्टए आडोलियानो तेदुसए
पोतुल्लए साडोल्लए अप्पेगतियाणं आभरणमह्वालंकारं अवहरति अप्पेगतिगा आउससति एवं अवहसद
निच्छोडेति निम्बच्छेति तज्जेति अप्पे० तालेति, तते णं ते बह्वे दारगा य ६, रोयमाणा ण ५, साणं २,
अम्मापिऊणं णिवेदंति; तते णं तेसि बहूणं दारगाण य ६, अम्मापियरो जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव
उवा० धण्णं सत्थवाहं बहूहिं खेज्जणाहि य रूटणाहि य उवलंभणाहि य म्मेज्जमाणा य रूटमाणा य उवलं-
भेमाणा य धण्णस्स एयमट्टं णिवेदंति, तते णं धण्णे सत्थवाहे चिलायं दासचेडं एयमट्टं भुजो २, णिवारंति
णो चैव णं चिलाए दासचेडे उवरमसति, ततेणं से चिलाए दासचेडे तेसि बहूणं दारगाण य ६, अप्पेगति-
याणं खुल्लए अवहरति जाव तालेति, तते णं ते बह्वे दारगा य ६, रोयमाणा य जाव अम्मापिऊणं णिवे-
दंति, तते णं ते आसुरुत्ता ५ जेणेव धण्णे सत्थवाहे तेणेव उवा० २ ता, बहूहिं खिज्ज जाव एयमट्टं णिवे-
दंति, तते णं से धण्णे सत्थवाहे बहूणं दारगाणं ६, अम्मापिऊणं अंतिए एयमट्टं सोवा आसुरुत्ते चिलायं
दासचेडं उचावयाहिं आउसणाहिं आउसति उद्धंसति णिम्बच्छेति निच्छोडेति तज्जेति उचावयाहिं ताल-
णाहिं तालेति सातो गिहातो णिच्छुभति ॥ सूत्रम्-१४२॥ तते णं से चिलाए दासचेडे सातो गिहातो
निच्छेदं समाणे रायगिहे नयेर सिंघाडए जाव पहेसु वेवकुलेसु य सभासु य पवासु य जूयसलएसु य

वेसाघरेसु य पाणघरएसु य सुहंसुहेणं परिवड्ढति, तते णं से चिलाए दासचेडे अणोहट्टिए अणिवारिए
सच्छंदमई सहरप्पयारी मज्जपसंगी चोच्चपसंगी मंसपसंगी जूयप्पसंगी वेसापसंगी परदारप्पसंगी जाए
यावि होत्था, तते णं रायगिहस्स नगरस्स अदूरसामंते दाहिणपुरत्थिमे दिसिभाए सीहगुहा नामं चोर-
पल्ली होत्था विसमगिरिकडगकोडंबसंनिविट्ठा वंसीकलंकपागारपरिक्खित्ता छिण्णसेलविसमप्पवायफरि-
होवगूढा एगडुवारा अणेगखंडी विदितजणणिग्गमपवेसा अंभितरपाणिया सुडुल्लभजलपेरंता सुबहुस्सवि-
कूचियवलस्स आगयस्स दुप्पहंसा यावि होत्था, तत्थ णं सीहंगुहाए चोरपल्लीए विजए णामं चोरसेणावती
परिवसति अहम्मिए जाव अधम्मे केज समुट्टिए बहुणगरणिग्गयजसे सूरे दढप्पहारी साहसीए सद्धेवही,
से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचणहं चोरसयाणं आहेवच्चं जाव विहरति, तते णं से विजए तक्करे
चोरसेणावती बहूणं चोराण य पारदारियाण य गंठिभेयगाण य संधिच्छेयगाण य खत्तखणगाण य राया-
वगारीण य अणधारगाण य बालघायगाण य वीसंभघायगाण य जूयकाराण य खंडरक्खाण य अन्नसिंच
बहूणं छिन्नभिन्नवहिराहयाणं कुडुंगे यावि होत्था, तते णं से विजए तक्करे चोरसेणावती रायगिहस्स
दाहिणपुरच्छिमं जणवयं बहूहिं गामघाएहि य नगरघाएहि य गोग्गहणेहि य बंदिग्गहणेहि य पंथ-
कुट्टणेहि य खत्तखणणेहि य उवीलेमाणे २, विद्धंसेमाणे २, गित्थानं गिद्धणं करेमाणे विहरति; तते णं से
चिलाए दासचेडे रायगिहे बहूहिं अत्थाभिसंकीहि य चोच्चाभिसंकीहि य दाराभिसंकीहि य धणिएहि य

जुहूकरेहि य परबभवमाणे २ रायगिहाओ नगरीओ णिगच्छति २ जेणेव सीहगुफा चोरपल्ली तेणेव उवा०
२ विजयं चोरसेणावतीं उवसंपलित्ताणं विहरति, तते णं से चिलाए दासचेडे विजयस्स चोरसेणावहस्स
अगे असिलहुगोहे जाए यावि होत्था, जाहेविय णं से विजए चोरसेणावती गामघायं वा जाव पंथकोट्टि
वा काउं वच्चति ताहेविय णं से चिलाए दासचेडे सुवहुं पि हु कूवियवलं हयविमहिय जाव पडिसेहिति,
पुणरवि लद्धे कयकजे अणहसमगे सीहगुहं चोरपल्लि हव्वमागच्छति, तते णं से विजए चोरसेणावती
चिलायं तक्करं बहूइओ चोरविज्जाओ य चोरमंते य चोरमायाओ चोरनिगडीओ य सिक्खावेइं, तते णं से
विजए चोरसेणावई अन्नया कयाइं कालधम्मणा संजुत्ते यावि होत्था, तते णं ताइं पंचचोरसयार्तिं विजयस्स
चोरसेणावहस्स महया २, इड्डीसक्कारसमुदणं णीहरणं करेति २, बहूइं लोइयार्तिं मयकिचाइं करेइ २, जाव
विगयसोया जाया यावि होत्था, तते णं ताइं पंच चोरसयार्तिं अन्नमन्नं सहावेति २ एवं व०-एवं खलु
अम्मं देवा० ! विजए चोरसेणावई कालधम्मणा संजुत्ते अयं च णं चिलाए तक्करे विजए चोरसेणावइणा
बहूइओ चोरविज्जाओ य जाव सिक्खाविए तं संयं खलु अम्मं देवाणुप्पिया ! चिलायं तक्करं सीहगुहाए
चोरपल्लीए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचित्तए त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति २, चिलायं तीए सीह-
गुहाए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती जाए अहम्मिण जाव विहरति,

तए णं से चिलाए चोरसेणावती चोरणायगे जाव कुडंगे यावि होत्था, से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए
 पंचणहं चोरसयाण य एवं जहा विजओ तहेव सन्वं जाव रायगिहस्स दाहिणपुरच्छिमिहं जणवयं जाव
 णित्थाणं निद्धणं करेमाणे विहरति ॥सूत्रम्-१४३॥ तते णं से चिलाए चोरसेणावती अन्नया कयाइं विपुलं
 असण ४, उवक्खडावेत्ता पंच चोरसए आमंतेइ तओ पच्छा एहाए कयबलिकम्मे भोयणमंडवंसि तेहिं
 पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं विपुलं असणं ४ सुरं च जाव पसणं च आसाएमाणे ४, विहरति; जिमिय-
 मुत्तुत्तरागए ते पंच चोरसए विपुलेणं धूवपुप्फगंधमल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति २, एवं व०-एवं खलु
 देवा० ! रायगिहे णयेरे णामं सत्थवाहे अहु, तस्स णं धूया भद्दाए अत्तया पंचणहं पुत्ताणं
 अणुमग्गजातिया सुंसुमाणामं दारिया यावि होत्था अहीणा जाव सुरूवा, तं गच्छामो णं देवा० !
 धणस्स सत्थवाहस्स गिहं विलुंपामो तुब्भं विपुले धणक्कण जाव सिलप्पवाले ममं सुंसुमा दारिया,
 तते णं ते पंच चोरसया चिलायस्स० पडिसुणंति, तते णं से चिलाए चोरसेणावती तेहिं पंचहिं
 चोरसएहिं सद्धिं अल्लचम्मं दुरूहति २, पुब्बावरणहकालसमयंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं सण्णद्ध जाव
 गहियाउहपहरणा माइयगोमुहिएहिं फलएहिं णिकट्टाहिं असिलट्टीहिं अंसगएहिं तोणेहिं सजीवेहिं
 धणूहिं समुक्खित्तेहिं सेरेहिं समुल्लालियाहिं दीहाहिं ओसारियाहिं उरुधंटियाहिं छिप्पत्तरेहिं वज्जमाणेहिं
 महया २ उक्किट्टसीहणायचोरकलकलवं जाव सदरवभूयं करेमाणा सीहगुहातो चोरपल्लीओ पडिनि-

क्वमति २, जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा० २, रायगिहस्स अदूरसामंते एगं महं गहणं अणुपविससि
 २, दिवसं खवेमाणा चिट्ठति, तते णं से चिलाए चोरसेणावई अदूरत्तकालसमयंसि निसंतपडिनिस्तंसि
 पंचहिं चोरसएहिं सद्धि माइयगोमुहितेहिं फलएहिं जाव मूइआहिं उरुवंटियाहिं जेणेव रायगिहे
 पुरत्थिमिहे दुवारे तेणेव उवा० २, उदगवत्थि परामुसति आयंते ३ तालुग्घाडणिविज्जं आवाहेइ २,
 रायगिहस्स दुवारकवाडे उदएणं अच्छोडेति कवाडं विहाडेति २, रायगिहं अणुपविससि २, महया २,
 सद्धेणं उग्घोसेमाणे २, एवं व०-एवं खलु अहं देवा० ! चिलाए णामं चोरसेणावई पंचहिं चोरसएहिं
 सद्धिं सीहगुहातो चोरपल्लीओ इह हव्वमागए धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाउकामे तं जो णं
 णवियाए माउयाए दुद्धं पाउकामे से णं निगगच्छउ त्ति कट्ट जेणेव धणस्स सत्थवाहस्स गिहे तेणेव उवा०
 २, धणस्स गिहं विहाडेति, तते णं से धण्णे चिलाएणं चोरसेणावतिणा पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं गिहं
 घाइजमाणं पासति २, भीते तत्थे ४, पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं एगंतं अवकमति, तते णं से चिलाए चोरसे-
 णावती धणस्स सत्थवाहस्स गिहं वाएति २ सुवहुं धणकणग जाव सावएज्जं सुंसुमं च दारियं गेण्हति
 २ त्ता रायगिहाओ पडिणिकवमति २ जेणेव सीहगुहा तेणेव पहरत्थ गमणाए ॥ सूत्रम्-१४४ ॥

सर्वं सुगमं नवरं 'खुल्लए'ति-कपर्देकविशेषान् 'वर्त्तकान्'-जत्वादिमयगोलकान् 'आडोलियाउ'ति-रुद्धा उन्नह्या
 इति वा योज्यते, 'तैदूसए'ति-कन्दुकान्, 'पोत्तुल्लए'ति-वस्त्रमयपुत्रिका अथवा परिधानवस्त्राणि, 'साडोल्लए'ति-

उत्तरीयवस्त्राणि, 'खेज्जणाहि य'त्ति-खेदनाभिः-खेदसंस्त्रचिकाभिः वाग्भिः, रुदनादिभिः-रुदितप्रायाभिरुपालम्भनाभिः-
 युक्तमेतद्गृहादृश्यामित्यादिभिरिति 'अणोहृष्टए'त्ति-अकार्ये प्रवर्तमानं तं-हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति-व्यावर्तयति-तदभावा-
 दनपहर्तृकः अनपघट्टको वा वाचा निवारयितुरभावादनिवारकः, अत एव स्वच्छन्दमतिः-निरर्गलबुद्धिरत एव स्वैरप्रचारी-
 भ्वच्छन्दविहारी, 'चोज्जपसंगे'त्ति-चौर्यप्रसक्तः, अथवा 'चोज्ज'त्ति-आश्चर्येषु कुहेटकेषु प्रसक्त इत्यर्थः, 'विसमगिरिकडग-
 कोलंबसन्निविट्ट'त्ति-विषमो योऽसौ गिरिकटकस्य-पर्वतनितम्बस्य कोलम्बः-प्रान्तस्तत्र सन्निविष्टा-निवेशिता या सा तथा,
 कोलम्बो हि लोकेऽनन्तं वृक्षशाखाग्रमुच्यते इह चोपचारतः कटकाग्रं कोलम्बो व्याख्यातः, 'वंसीकलंकपागारपरि-
 क्खित्त'त्ति वंशीकलङ्का-वंशजालीमयी वृत्तिः सैव प्राकारस्तेन परिक्षिप्ता-वेष्टिता या सा तथा, पाठान्तरे तु वंशीकृत-
 प्राकारेति, 'छिन्नसेलविसमप्पवायपरिहोवगूह'त्ति-छिन्नो-विभक्तोऽवयवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य सम्बन्धिनो ये
 विषमाः प्रपाता-गर्ताः त एव परिखा तयोपगूहा-वेष्टिता या सा तथा, एकद्वारा-एकप्रवेशनिर्गममार्गा, 'अणेगखंडि'त्ति-
 अनेकनश्यन्ननिर्गमपद्वारा विदितानामेव-प्रतीतानां जनानां निर्गमप्रवेशौ यस्यां हेरिकादिभयात् सा तथा, अभ्यन्तरे पानीयं
 यस्याः सा तथा, सुदुर्लभं जलं पर्यन्तेषु-चहिःपार्श्वेषु-यस्याः सा तथा, सुबहोरपि 'कूवियबलस्स'त्ति-मोषव्यावर्तकसैन्य-
 स्यागतस्य दुष्प्रध्वंस्या, वाचनान्तरे पुनरेवं पठ्यते- 'जत्थ चउरंगबलनिउत्तावि कूवियबला हयमहियपवरवीर-
 घाइयनिवडियचिन्धयवडया कीरंति'त्ति-अत्र चतुर्णामिद्धानां हस्त्यश्वरथपदातिलक्षणानां यद्गलं-सामर्थ्यं तेन
 निघृक्तानि-नितरां सद्गतानि यानि तानि तथा, 'कूवियबल'त्ति-निर्वर्तकसैन्यानीति, 'अधम्मि'त्ति-अधर्मेण चरतीत्य-

धार्मिकः, यावत्करणात् 'अधम्मिमेद्वे' अधर्मिणोऽतिशयेन निर्द्धर्मा निस्त्वृणकर्मकारित्वात्, 'अधम्मक्ख्वाई'—अधर्ममा-
 रूपातुं शीलं यस्य स तथा, 'अधम्ममाणुए'—अधर्मे कर्त्तव्येऽनुज्ञा—अनुमोदनं यस्य सोऽधर्मानुज्ञः अधर्मानुगो वा
 'अधम्मपलोई' अधर्ममेव प्रलोकयितुं शीलं यस्यामावधर्मप्रलोकी 'अधम्मपलज्जेणे'—अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकर्षेण
 रज्यते इत्यधर्मप्रजनः, रलयोरैक्यमितिकृत्वा रस्य स्थाने लकारः, 'अधम्मसीलसमुदायारे'—अधर्मे एव शीलं—स्वभावः
 समुदाचारश्च यत्किञ्चनानुष्ठानं यस्य स तथा, 'अधम्मणे चव विट्ति कप्पेमाणे विहरति'—अधर्मेण—पापेन सावधान-
 नुष्ठानेनैव दहनाङ्गनिलञ्छनादिना कर्मणा वृत्ति—वर्तनं कल्पयन्—कुर्वाणो विहरति—आस्ते स्म 'हणञ्छिदभिदवियत्तए'—
 हन—विनाशय छिन्द—द्विधा कुरु भिद—कुंतादिना भेदं विधेहीत्येवं परानपि प्रेरयन् प्राणिनो विकृन्ततीति हनञ्छिन्दभिन्द-
 विकर्त्तकः, हनेत्यादयः शब्दाः संस्कृतेऽपि न विरुद्धाः, अनुकरणरूपत्वादेयां, 'लोहियपाणि'—प्राणविकर्त्तनो (नतो)
 लोहितौ रक्तरक्ततया पाणी—हस्तौ यस्य स तथा, 'चंडे'—चण्डः उत्क्रुशरोपत्वात्, 'रुदे'—रौद्रो निस्त्वृणत्वात्, क्षुद्रः
 क्षुद्रकर्मकारित्वात्, साहसिकः—असमीक्षितकारित्वात्, 'उधंक्कणवंचणमायानियडिकचड्कूडसाइसंपओगचहुले'
 उत्तकञ्चनमुत्कोचा, मुग्धं प्रति तत्प्रतिरूपदानादिकममद्व्यवहारं कर्तुं प्रवृत्तस्स पार्श्ववर्त्तिविवक्षणाभयात् क्षणं यत्तदकरणं
 तदुत्तकञ्चनमित्यन्ये, वञ्चनं—प्रतारणं माया—परवञ्चनबुद्धिः निष्कृतिः—वक्रवृत्त्या कुर्कुटादिकरणं अधिकोपचारकरणेन परञ्छलन-
 मित्यन्ये मायाप्रञ्छादनार्थं मायान्तरकरणमित्यन्ये कपटं—त्रैपादिविपर्ययकरणं कूटं कार्पापणतुलाव्यवस्थापत्रादीनामन्यथा-
 करणं 'साइ'ति—अविश्रम्भः, एषां सम्प्रयोगः—प्रवर्त्तनं तेन बहुलः स वा बहुलो यस्य स तथा, 'निस्सीले'—अपगतशुभ-

स्रभावः 'निव्वए' - अणुव्रतरहितः, 'निर्गुणो' - गुणव्रतरहितः, 'निपचक्खाणपोसहोववासे' - अविद्यमानपौरुष्यादि-
 प्रत्याख्यानोऽसत्पर्वदिनोपवासश्चेत्यर्थः, 'ब्रह्मणं दुपयचउण्यमियपसुपक्खिसिरीसत्ताणं वायाए वहाए उच्छायणयाए अधम्म-
 केऊममुट्ठिए' ति प्रतीतं नवरं घातः - प्रहारो वधो - हिंसा व्यत्ययो वा उच्छादना - जातेरपि व्यवच्छेदनं तदर्थं 'अधम्मकेतुः'
 पापप्रधानः केतुः - ग्रहविशेषः स इव यः स तथा, द्विपदादिसत्त्वानां हि क्षयाय यथा केतुर्ग्रहः समुद्रच्छति तथाऽयं समुत्थित
 इति भावना, बहुनगरेषु निर्गतं - जनमुखान्निःसृतं यशः - ख्यातिर्यस्य स तथा, स्रो - विक्रमी दृढप्रहारी - गाढप्रहारः, शब्दं
 लक्षीकृत्य विधयति यः सः शब्दवेधी, चौरादीन्येकादशपदानि प्रतीतानि, नवरं ग्रन्थिभेदकाः - न्यासकान्यथाकारिणः
 घुर्धुरकादिना वा ये ग्रन्थीन् छिन्दन्ति, सन्धिच्छेदका ये गृहभित्तिसन्धीन् विदारयन्ति, क्षात्रखानका ये सन्धानवर्जितभिक्ताः
 काणयन्ति, 'अणधारयं' ति ऋणं - व्यवहरकदेयं द्रव्यं तद्ये तेषां धारयन्ति, खंडरक्षा - दण्डपाशिकाः, तथा छिन्ना - हस्तादिषु
 भिन्ना नासिकादौ बाह्याः देशात् आहता - दण्डादिभिः ततो द्रन्द्वः, कुंडगं - वंशादिगहनं तद्वद्यो दुर्गमत्वेन रक्षार्थमाश्रयणीय-
 त्वसाधर्म्यात् स तथा, 'नित्थाणं' ति - स्थानभ्रष्टं, 'अग्गअसिलट्ठिगाहि' ति - पुरस्तात् खड्गयष्टिग्राहः अथवा अग्रयः - प्रधानः,
 'अल्लचम्मं दुरुहति' ति आर्द्रचर्ममरिहति माङ्गल्यार्थमिति, 'माहय' ति - ककारस्य स्वार्थिकत्वात्, 'माइ' ति - रुक्षादिवाल-
 युक्तत्वात् पक्ष्मलानि तानि च तानि 'गोमुहीअ' ति - गोमुखवदुरः प्रच्छादकत्वेन कृतानि गोमुखितानि चेति कर्मधारय-
 स्ततस्तैः फलकैः - स्फुरकैः, अत्रार्थे वाचनान्तराण्यपि सन्ति तानि च विमर्शनीयानीति, गमनिकेयं, निकुष्टाभिः - कोशा-
 द्बहिष्कृताभिरसियष्टिभिः असङ्गतैः - स्कन्धावस्थितैस्तूणैः - शरमस्त्रादिभिः सजीवैः - कोट्यारोपितप्रत्यञ्चैर्दनुभिः समुत्क्षिप्तैः -

निसर्गार्थमाकृष्टैः शरधैः मकराजान्छ्रैः-त्राणैः 'समुद्रासियाहि'ति-प्रहरणविशेषाः, 'ओसारियाहि'ति-प्रलम्बीकृताभिः ऊरुधंदाभिः-जङ्घाघण्टाभिः 'छिप्पत्तुरेणं'ति-क्षिप्ततूर्येण, द्रुतं वाद्यमानेन तूर्येणेत्यर्थः, प्रतिनिःक्रामन्ति, इह बहुवचनं चौरव्यक्त्यपेक्षया अन्यथा चौरसेनापतिप्रक्रमादेकवचनमेव स्यादिति ।

तते णं से धण्णे सत्थवाहे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २, सुवहुं धणकणं सुंसुमं च दारियं अव-
हरियं जाणित्ता महत्थं ३, पाहुहुं गहाय जेणेव णगरगुत्तिया तेणेव उवा० २, तं महत्थं पाहुहुं जाव उवणंति
२ एवं य०-एवं बलु देवा० ! चिलाए चोरसेणानती सीहगुहातो चोरपल्लीओ इहं हव्वमगम्म पंचहिं
चोरसएहिं सद्धिं मम गिहं याएत्ता सुवहुं धणकणं सुंसुमं च दारियं गहाय जाव पडिगए, तं इच्छामो
णं देवा० ! सुंसुमादारियाए कूवं गमित्तए, तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! मे विपुलं धणकणं मे सुंसुमा
दारिया, तते णं ते णयरगुत्तिया धण्णस्स एयमहुं पडिसुणंति २, सद्ध जाव गहियाउहपहरणा महया २,
उक्किट्ठ० जाव समुद्धरयभूयंपिच करेमाणा रायगिद्धाओ णिगगच्छंति २, जेणेव चिलाए चोरे तेणेव उवा० २,
चिलाएणं चोरसेणावतिणा मद्धिं संपलग्गा यावि होत्था, तते णं णगरगुत्तिया चिलायं चोरसेणावतिं
हयमहिया जाव पडिसेहंति, तते णं ते पंच चोरसया णगरगोत्तिहिं हयमहिय जाव पडिसेहिया समाणा
तं विपुलं धणकणं विच्छेदुमाणा य विप्पकिरेमाणा य सव्वतो समंता विप्पलाइत्था, तते णं ते
णयरगुत्तिया तं विपुलं धणकणं गेणहंति २ जेणेव रायगिहे तेणेव उवा०, तते णं से चिलाए तं चोरसेणं

तेहिं णयरगुत्तिएहिं हयमहिय जाव भीते तत्थे सुंसुमं दारियं गहाय एगं महं अगामियं दीहमद्धं अडविं
 अणुपविट्ठे, तते णं धणणे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीसुहिं अवहीरमाणिं पासित्ताणं पंचहिं
 पुत्तेहिं सद्धिं अप्पच्छेत्ते सन्नद्धवद्धं चिलायस्स पदमग्गविहिं अभिगच्छति, अणुगज्जेमाणे हक्कारेमाणे
 पुक्कारेमाणे अभितज्जेमाणे अभितासेमाणे पिट्ठओ अणुगच्छति, तते णं से चिलाए तं धणणं सत्थवाहं
 पंचहिं पुत्तेहिं अप्पच्छेत्ते सन्नद्धवद्धं समणुगच्छमाणं पासति २, अत्थामे ४, जाहे णो संचाएति सुंसुमं
 दारयं णिञ्चाहित्तए ताहे संते तंते परिसंते नीलुप्पलं असिं परासुसति २ सुंसुमाए दारियाए उत्तमंगं
 छिंदति २ तं गहाय तं अगामियं अडविं अणुपविट्ठे, तते णं चिलाए तीसे अगामियाए अडवीए तणहाते
 अभिभूते समाणे पम्हुट्ठदिसाभाए सीहगुहं चोरपट्ठिं असंपत्ते अंतरा चेव कालगए । एवामेव समणा-
 उसो ! जाव पव्वतिए समाणे इमस्स ओरालियसरीस्स वंतासवस्स जाव विद्धंसणधम्मस्स वण्णहेडं
 जाव आहारं आहारेति से णं इहलोए चेव बहूणं समणाणं ४, हीलणिल्ले जाव अणुपरियट्ठिस्सति जहा
 व से चिलाए तक्करे । तते णं से धणणे सत्थवाहे पंचहिं पुत्तेहिं अप्पच्छेत्ते चिलायं परिधाडेमाणे २,
 तणहाए छुहाए य संते तंते परितंते नो संचाइए चिलातं चोरसेणावतिं साहत्थिं निण्हत्तए, से णं तओ
 पडिन्नियत्तइ २, जेणेव सा सुंसुमा दारिया चिलाएणं जीवियाओ ववरोविह्लिया तेणंतेणेव उवागच्छति २,
 सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियाओ ववरोविंतेव चंपगपायवे, तते णं से धणणे

सत्थवाहे अप्पच्छे आमत्थे कूयमाणे कंदमाणे विलवमाणे महया २, सद्धेणं कुह २, सुपफुत्ते सुचिरं कालं
वाहमोक्खं करेत्ति, तते णं से धण्णे पंधहिं पुत्तेहिं अप्पच्छे चिलायं तीसे अगामियाए सव्वतो समंता
परिवाहेमाणा तण्हाए छुहाए य परिभं(रद्धं)ते समाणे तीसे आगामियाए अडवीए सव्वतो समंता उद-
गस्स मग्गणगवेसणं करेत्ति २, संते तंते परितंते निव्विद्धे तीसे आगामियाए अडवीए उदगंस्स मग्गण-
गवेसणं करेमाणे नो चेव णं उदगं आसादेत्ति, तते णं उदगं अणासाएमाणे जेणेव सुंसंमा जीवियातो
ववरोएल्लिया तेणेव उवा० २, जेट्ठं पुत्तं धण्णे सद्धेव २ एवं वयासी-एवं खलु पुत्ता ! सुंसुमाए दारियाए
अट्टाए चिलायं तद्धरं सव्वतो समंता परिधाडेमाणा तण्हाए छुहाए य अभिभूया समाणा इमीसे आगा-
मियाए अडवीए उदगस्स मग्गणगवेसणं करेमाणा णो चेव णं उदगं आसादेमो, तते णं उदगं अणा-
साएमाणा णो संचाएमो रायगिहं संपावितए, तण्णं तुब्भं ममं देवा० ! जीवियाओ ववरोवेह मंसं च
सोणियं च आहारेह २ तेणं आहारेणं अवद्धिटा समाणा ततो पच्छा इमं आगाभियं अडविं नित्थरि-
द्धिह रायगिहं च संपाविद्धिह मित्तणाइय अभिसमागच्छिद्धिह अत्थस्स य धम्मस्स य पुणस्स य
आमागी भविसस्सह, तते णं से जेट्ठपुत्ते धण्णेणं एवं बुत्ते समाणे धण्णं सत्थवाहं एवं व०-तुब्भे णं ताओ !
अम्हं पिया गुरूजणया देवयभूया ठावहा पतिट्ठावहा संरक्खणा संगोवणा तं कक्कणं अमहे तातो ! तुब्भे
जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भं णं मंसं च सोणियं च आहारेमो ? तं तुब्भे णं तातो ! ममं जीवियाओ

ववरोवेह मंसं च सोणियं च आहारेह आगामियं अडविं णित्थरह तं चेव सव्वं भणइ जाव
 अत्थस्स जाव पुणस्स आभागी भविस्सह, तते णं धरणं सत्थं दोच्चे पुत्ते एवं व०-मा णं
 ताओ ! अम्हे जेहं भायरं गुहं देवयं जीवियाओ ववरोवेमो तुब्भे णं ताओ ! मम जीवि-
 याओ ववरोवेह जाव आभागी भविस्सह, एवं जाव पंचमे पुत्ते, तते णं से धरणे संत्थवाहे
 पंच पुत्ताणं हियइच्छियं जाणित्ता ते पंच पुत्ते एवं व०-मा णं अम्हे पुत्ता ! एगमवि जीवियाओ
 ववरोवेमो एस णं सुंसुमाए दारियाए सरीरए णिप्पाणे जाव जीवविप्पजहे तं सेयं खलु पुत्ता ! अम्हं
 सुंसुमाए दारियाए मंसं च सोणियं च आहारेत्तए, तते णं अम्हे तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा राय-
 गिहं संपाडणिससामो, तते णं ते पंच पुत्ता धरणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा एयमट्ठं पडिसुणेंति,
 तते णं धरणे सत्थं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं अरणिं करेति २, सरगं च करेति २, सरएणं अरणिं महेति २,
 अग्गि पाडेति २, अग्गि संधुक्खेति २, दारुयाति परिक्खेवेति २, अग्गि पज्जालेति २, सुंसुमाए दारियाए
 मंसं च सोणियं च आहारेति, तेणं आहारेणं अवत्थद्धा समाणा रायगिहं नयंरिं संपत्ता भित्तंणाईअभि-
 समणणागया तस्स य विडलस्स धणकणगरयण जाव आभागी जायाविहोत्था, तते णं से धरणे सत्थ-
 वाहे सुंसुमाए दारियाए बहूइ लोहयातिं जाव विगयसोए जाए यावि होत्था ॥ सूत्रम्-१४५ ॥ तेणं कालेणं
 २, समणे भगवं महावीरे गुणसिलए चेइए समोसहे; से णं धरणे संत्थवाहे संपत्ते धम्मं सोच्चा पव्वतिए

एकारसंगवी मासियाए संलेहणाए सोहंमे उववणणो महाविदेहे वासे सिद्धिप्रहिति, जहाचिय णं जंघ ! धणणेणं सत्थवाहेणं णो वण्णहेउं वा नो ख्वहेउं वा णो ख्वहेउं वा नो विसयेहेउं वा सुंमुमाए दारियाए मंससोणिए आहारिए नत्तत्थ एगाए रायगिहं संपावणट्टयाए, एवामेव समणाउसो ! जो अम्मं निगंगंथो वा २ इमस्स ओरालियसरीरस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुन्नासवस्स सोणियासवस्स जाव अवस्स विप्पजहियव्वस्स वा, नो वण्णहेउं वा, नो ख्वहेउं वा, नो नल० विसयेहेउं वा, आहारं आहारंति नत्तत्थ एगाए सिद्धिगमणसंपावणट्टयाए; से णं इहभवे चेव नहूणं समणाणं २ नहूणं सावयाणं नहूणं साविगाणं अचणिल्ले जाव वीतीवतीरस्मि, एवं खलु जंघु ! समणेणं भगवया अट्टारसमस्स अयमेदं पणत्ते तिचेमि ॥ सूत्रम्-१४६ ॥ अट्टारसमं पायज्जयणं समत्तं ॥ १८ ॥

‘ मूरयाहिं ’ति-मूकीकृताभिनिःशब्दीकृताभिरित्यर्थः, ‘ उदगयत्थि ’ति-जलभृतद्वतिः जलाधारचर्ममयभाजन-मित्यर्थः, ‘ जो णं णवियाए ’त्यादि, यो हि नविकायाः-अमेतनभाभाविन्याः मातुर्दुग्धं पातुकामः स निर्गच्छतु, यो मुमूर्षुरित्यर्थः, ‘ आगामियं ’ति अग्रामिकं ‘ दीहमद्धं ’ति दीर्घमार्ग, ‘ पयमग्गविहिं ’ति-पदमार्गप्रचारं, ‘ पम्हुट्ट-दिसाभाए ’ति-निम्भृतदिभागः, ‘ अंतरा चेव कालगए ’ति-इह एतावदंशोपयोगीति आचक्ष्यक्तादिप्रसिद्धं तदीयं शेषचरितं माधुर्दानोपशमाद्युपदेशेन सम्यक्त्वपरिभाषनाज्जण्ड तीटिकाभक्षणदेगलोकगमनलक्षणं नोक्तमिति न विरोधः सम्भावनीयः, उपनयग्रन्थः, पूर्ववत्; ‘ चाहपामोक्खं ’ति-अश्रुविमोचनं; ‘ पिया ’इत्यादौ, पितोपचारतो लोकं-

न्योऽपि रूढो, यदाह—“ जनेता चोपनेता च, यस्तु विद्यां ग्रयच्छति । अन्नदाता भयत्राता, पञ्चैते पितरः स्मृताः ॥ १ ॥ ” इति जनकग्रहणं स्थापकाः—गृहस्थधर्मे दारादिमङ्ग्रहणात् प्रतिष्ठापकाः—राजादिसमक्षं स्वपदनिवेशनेन संरक्षकाः—नानाव्यसनेभ्यः सङ्क्षोपकाः—यदृच्छाचारितायां संवरणात्, ‘अरणिं’ ति—अरणिरग्नेः उत्पादनार्थं निर्मथ्यते यद्वाह ‘सरगं करेह’ ति—शरको निर्मथ्यते तद्येनेति, ‘नो वन्नहेतु’ मित्यादि, अनेन च किमुक्तं भवति ?—‘नन्नतथ’ ति एकस्याः सिद्धि-गमनप्रापणार्थतया अन्यत्र नाहारमाहारयति, तां वर्जयित्वा कारणान्तरेण नाहारयतीत्यर्थः, तत्र सिद्धिगमनस्य—सिद्धि-गतेर्यः प्रापणलक्षणोऽर्थः प्राप्तिरित्यर्थः तस्य भावस्तत्ता तस्या इति, इह चैवं विशेषोपनयः—“ जह सो चिलाइपुत्तो सुसुम-गिद्धो अकज्जपडिवद्धो । धणपारद्धो पत्तो महाडविं वसणसयकलियं ॥ १ ॥ तह जीवो विसयसुहे लुद्धो काऊण पावकिरियाओ । कम्मवसेणं पावह भवाडवीए महादुक्खं ॥ २ ॥ धणसेट्ठीविव गुरुणो पुत्ता इव साहवो भवो अडवी । सुयमंसमिवाहारो रायगिहं इह सिवं नेयं ॥ ३ ॥ जह अडविनयरनित्थरणपावणत्थं तएहिं सुयमंसं । सुत्तं तहेह साहू गुरुण आणाए आहारं ॥ ४ ॥ भवलंघणसिवपावणहेउं भुज्जंति ण उण गेहीए । वणणवलरूवहेउं च भावियप्पा महासत्ता ॥ ५ ॥ अज्झयणं सम्मत्तं ॥ १८ ॥

[सा० यथा स चिलातिपुत्र. सुसुमागृद्धोऽकार्यप्रतिवद्ध. धन्येन प्रारब्ध प्राप्तो महाटवी व्यसनशतकलिताम् ॥ १ ॥ तथा जीवो विषयसुखे लुब्ध. कृत्वा पापक्रिया. । कर्मवशेन प्राप्नोति भवाटव्या महादुःखम् ॥ २ ॥ धनभेष्टीव गुरव पुत्रा इव साधवो भवोऽटवी । सुतामासमिवाहारो राजगृह इह शिव ज्ञेयम् ॥ ३ ॥ यथाऽटवीनिस्तरणनगरप्रापणार्थं ते सुतामास । भुक्त तथेह साधवो गुरुणमाज्ञयाऽऽहार ॥ ४ ॥ भवलङ्घनशिवप्रापणहेतोर्भुज्जन्ति न पुनर्गृह्या । वर्णवलरूपहेतोश्च भावितात्मानो महासत्त्वा ॥ ५ ॥] अष्टादश शातविवरण समाप्तम् ॥ १८ ॥

१९-श्री पुण्डरीकाख्यं ज्ञाताध्ययनम् ।

अथैकौनविंशतितमं व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिमन्त्रः—पूर्वत्रासंवृताश्रवस्येतरस्य चानर्थेतरावुक्ताविह तु
 चिरं संवृताश्रवो भूत्वाऽपि यः पश्चादन्यथा स्यात्तस्य अल्पकालं संवृताश्रवस्य च तावुच्येते इत्येवंस्मृद्रमिदम्—
 जति णं भंते समणेणं भग० म० जाव संपत्तेणं अट्टारसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते एगण-
 वीसइमस्स नायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते १, एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं तेणं कालेणं
 २ इहेव जंबूदीवे दीवे पुण्वविदेहे सीयाए महाणदीए उत्तरिल्ले कुले नीलवंतस्स दाहिणेणं उत्तरिल्लस्स
 सीतामुहवणसंडस्स पच्छिमेणं एगंसेलगस्स वक्खारपण्वयस्स पुरत्थिमेणं एत्थ णं पुक्खलावई णामं विजए
 पन्नत्ते, तत्थ णं पुंडरिगिणी णामं रायहाणी पन्नत्ता णवजोयणविच्छिण्णा दुवालसजोयणायामा जाव
 पच्चक्खं देवलोयभूया पासातीया ४ । तीसे णं पुंडरिगिणीए णयरीए उत्तरपुरिच्छिमे दिसिभाए णल्लिणि-
 वणे णामं उज्जाणे, तत्थ णं पुंडरिगिणीए रायहाणीए महापउमे णामं राया होत्था, तस्स णं पउमावती
 णामं देवी होत्था, तस्स णं महापउमस्स रत्तो पुत्ता पउमावतीए देवीए अत्तया दुवे कुमार होत्था, तं०-
 पुंडरीए य कंडरीए य सुकुमालपाणिपाया०, पुंडरीयए जुवराया तेणं कालेणं २, थेरागमणं महापउमे
 राया णिगए धम्मं सोच्चा पौंडरीयं रत्ते ठवेत्ता पण्वतिए, पौंडरीए राया जाए, कंडरीए जुवराया, महापउमे

अणगारे चोदसपुन्वाइं अहिज्जइ, तते णं थेरा व्हिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से महापउमे बहूणि
 वासाणि जाव सिद्धे ॥ सूत्रम्-१४७ ॥ तते णं थेरा अन्नया कयाइं पुणरवि पुंडरिगिणीए रायहाणीए णलिणवणे
 उज्जाणे समोसहा, पुंडरीए राया णिगए, कंडरीए महाजणसइं सोचा जहा महव्वलो जाव पज्जुवासति,
 थेरा धम्मं परिकहेति, पुंडरीए समणोवासए जाए जाव पडिगते, तते णं कंडरीए उट्ठाए उट्ठेति उट्ठाए उट्ठेत्ता
 जाव से जहेयं तुव्वे वदह जं णवरं पुंडरीयं रायं आपुच्छामि तए णं जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणु-
 ण्पिया !, तए णं से कंडरीए जाव थेरे वदइ नमंसइ०, अंतियाओ पडिनिक्खमइ तमेव चाउधं आसरहं
 दुरुहति जाव पच्चोरुहइ जेगेव पुण्डरीए राया तेणेव उवागच्छति करयल जाव पुंडरीयं एवं वयासी-एवं
 न्वल्लु देवा० ! मए थेराणं अंतिए जाव धम्मे निसंते से धम्मे अभिरुहए तए णं देवा० ! जाव पव्वइत्तए, तए
 णं से पुंडरीए कंडरीयं एवं वयासी-मा णं तुमं देवाणुप्पिया ! इदाणिं सुंहे जाव पव्वयाहि अहं णं तुमं महया
 २ रायाभिसेएणं अभिसिंचयामि, तए णं से कंडरीए पुंडरीयस्स रणो एयमइं णो आहाति जाव तुसिणीए
 संचिद्धति, तते णं पुंडरीए राया कंडरीयं दोच्चं पि तच्चं पि एवं व०-जाव तुसिणीए संचिद्धति, तते णं पुंडरीए
 कंडरीयं कुमारं जाहे नो संचाएति बहूहिं आघवणाहिं पणवणाहि य ४, ताहे अकामए चेव एयमइं अणु-
 मन्नित्था जाव निक्खमणाभिसेएणं अभिसिंचति जाव थेराणं सीसभिक्खं दलयति, पव्वतिए अणगारे जाए
 एक्कारसंगविज्ज, तते णं थेरा भगवंतो अन्नया कयाइं पुंडरीगिणीओ नयरीओ णलिणीवणाओ उज्जाणाओ

पडिणिक्खमंति बहिया जणवयविहारं विहरति ॥ सूत्रम्-१४८ ॥ तते णं तस्स कंडरीयस्स अणगारस्स तेहिं
 अंतेहि य पंतेहि य जहा सेलगस्स जाव दाहवक्कंतीए यावि विहरति, तते णं थेरा अन्नया कयाई जेणेव
 पौंडरीगिणी तेणेव उवागच्छइ २ णल्लिणिवणे समोसडा, पौंडरीए णिगए धम्मं सुणेति, तए णं पौंडरीए
 राया धम्मं सोच्चा जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा० कंडरीयं वंदति णमंसति २, कंडरीयस्स अणगारस्स
 सरीरगं सव्वावाहं सरोयं पासति २, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति णमंसइ २
 ता एवं व०-अहणं भंते ! कंडरीयस्स अणगारस्स अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जेहिं जाव तेइच्छं आउट्टामि
 तं तुब्भे णं भंते ! मम जाणसालासु समोसरह, तते णं थेरा भगवंतो पुंडरीयस्स पडिसुणंति २, जाव
 उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तते णं पुंडरीए राया जहा मंडुए सेलगस्स जाव बलियसरीरे जाए, तते णं थेरा
 भगवंतो पौंडरीयं रायं पुच्छंति २, बहिया जणवयविहारं विहरंति, तते णं से कंडरीए ताओ रोघायंकाओ
 विग्गपमुक्के समणे तंसि मणुण्णांसि असणपाणखाडमसाइमंसि मुच्छिए गिद्धे गडिग अज्झोववण्णे णो संचाएइ
 पौंडरीयं आपुच्छित्ता बहिया अब्भुज्जाएणं जणवयविहारं विहरित्तए, तत्थेव ओसण्णे जाए, तते णं से
 पौंडरीए इमीसे कहाए लद्धे समणे पहाए अंतउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवा०
 २ कंडरियं तिकवुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ वंदति णमंसति २ एवं व०-धेन्नसि णं तुमं देवा० ! कयत्थे
 कयपुत्ते कयलक्खणे सुलद्धे णं देवा० ! तव माणुस्सए जम्मजीवियफले जे णं तुमं रज्जं च जाव अंतउरं

च छडुत्ता विगोवइत्ता जाव पव्वतिए, अहं णं अहणे अकथुत्ते रजे जाव अंतरे य माणुसएसु य
 कामभोगेसु सुच्छिए जाव अज्झोववत्ते नो संचाएमि जाव पव्वतित्तए, तं धत्तेऽसि णं तुमं देवा० ! जाव
 जीवियफले, तते णं से कंडरीए अणगारे पुंडरीयस्स एयमट्ठं णो आहाति जाव संचिद्धति, तते णं कंडरीए
 पोंडरीएणं दोच्चपि तच्चपि एवं वुत्ते समणे अकामए अवस्सवसे लज्जाए गार्वेण य पोंडरीयं रायं आपु-
 च्छति २ थेरेहिं सद्धिं बहिया जणवयविहारं विहरति, तते णं से कंडरीए थेरेहिं सद्धिं किंचि कालं उग्ग-
 उग्गेणं विहरति, ततो पच्छा समणत्तणपरितंते समणत्तणविब्बणे समणत्तणिऽभत्थिए समणगुणसु-
 क्कजोगी थेराणं अंतियाओ सणियं २, पच्चोसक्कति २, जेणेव पुंडरिणिणी णगरी जेणेव पुंडरीयस्स भवणे
 तेणेव उवा० असोऽगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्ठंगसि णिसीयति २, ओहयमण-
 संकप्पे जाव झियायमाणे संचिद्धति, तते णं तरस पोंडरीयस्स अम्मधाती जेणेव असोगवणिया तेणेव
 उवा० २, कंडरीयं अणगारं असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठयंसि ओहयमणसंकप्पं जाव झियाय-
 माणं पासति २, जेणेव पोंडरीए राया तेणेव उवा० २, पोंडरीयं रायं एवं व०-एवं खलु देवा० ! तव पिउ-
 भाउए कंडरीए अणगारे असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलावट्ठे ओहयमणसंकप्पे
 जाव झियायति, तते णं पोंडरीए अम्मधाइए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म तेहेव संभंते समणे उट्ठाए
 उट्ठति २, अंतउरपरियालसंपरिबुडे जेणेव असोगवणिया जाव कंडरीयं तिकखुत्तो० एवं व०-घण्णेसि

णं तुमं देवा० ! जाव पव्वत्तिए, अहणं अधणं ३ जाव पव्वत्तए, तं धत्तेऽसि णं तुमं देवा० ! जाव
 जीवियफले; तते णं कंडरीए पुंडरीएणं एवं बुत्ते समाणे तुसिणीए संचिद्धति दोवंपि तच्चंपि जाव चिद्धति,
 तते णं पुंडरीए कंडरीयं एवं व०-अटो अंते ! भोगेहि ? हंता ! अटो, तते णं से पोंडरीए राया कोडुवि-
 यपुरिसे सदोवेइ २, एवं व०-खिप्पामेव भो देवा० ! कंडरीयस्स महत्थं जाव रायाभिसेअं उवट्टेवह
 जाव रायाभिसेएणं अभिसिंचति ॥ सूत्रम्-१४९ ॥ तते णं पुंडरीए सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति संय-
 मेव चाउज्जामं धम्मं पडिवज्जति २, कंडरीयस्स संतियं आयारभंडयं गेणहति २, इमं एयारूवं अभिगगहं
 अभिगिणहइ-कप्पति मे थेरे वंदित्ता णमंसित्ता थराणं अंतिए चाउज्जामं धम्मं उवसंपज्जित्ता णं ततो पच्छा
 आहारं आहारित्तए त्तिकहु, इमं च एयारूवं अभिगगहं अभिगिणहेत्ता णं पोंडरिगिणीए पडिनिक्खमति २
 पुव्वानुपुव्वि चरमाणे गामानुगामं दूइज्जमाणे थेरा भगवंतो तेणेव पहारेतथ गमणाए ॥ सूत्रम्-१५० ॥ तते णं
 तस्स कंडरीयस्स रण्णो तं पणीयं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स अतिजागरिणं य अइभोयणप्प-
 संगेण य से आहारे णो सम्मं परिणमइ, तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तंसि आहारंसि अपरिणममाणंसि
 पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि सरीरंसि वेयणा पीउब्भूया उज्जला विउला पगाढा जाव दुरहियासा पित्त-
 ज्वरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए यावि विहरति ॥ तते णं से कंडरीए राया रज्जे य रट्टे य अंतरे यं जाव
 अज्झोववत्ते अट्टुदुट्टवसट्ठे अकामते अवस्सवसे कालमसि कालं किंचा अहे सत्तमाए पुढवीए उक्कोस-

कालद्विहयसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववणणे । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समणे पुणरवि
 माणुस्सए कामभोगे आसाइए जाव अणुपरियट्टिस्सति जहाव से कंडरीए राया (सूत्रम्-१५१) तते णं से
 पोंडरीए अणगारे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २, थेरे भगवंते वंदति नमंसति २ थेराणं अंतिए दोच्चपि
 चाउज्जाम धम्मं पडिवज्जति, छट्ठखमणपारणगंसि पहमाए पोरिसीए सज्झायं करेति २ जाव अडमाणे सीय-
 लुक्खं पाणभोयणं पडिगाहेति २, अहापज्जत्तमितिकट्टु पडिणियत्तति, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवा० २,
 भत्तपाणं पडिदंसेति २, थेरेहि भगवंतेहि अबभणुन्नाए समणे असुच्छिते ४, विलमिव पण्णंगभूएणं अप्पाणेणं
 तं फासूएसणिज्जं असण ४, सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति; तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणंगारस्स तं कालांइकंते
 अरसं विरसं सीयलुक्खं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं
 जागरमाणस्स से आहारे णो सम्मं परिणमति, तते णं तस्स पुंडरीयस्स अणगारस्स सरीरंगंसि वयणां
 पाउवभूया उज्जला जाव दुरहियासा पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कतीए विहरति, तते णं से पुंडरीए अण-
 गारे अत्थामे अवले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे करयले जाव एवं व० णमोडत्थु णं अरिहंताणं जाव
 संपत्ताणं णमोडत्थु णं थेराणं भगवंताणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसंयाणं पुव्विपि य णं मए थेराणं
 अंतिए सव्वे पाणातिवाए पच्चक्खाए जाव मिच्छादंसणसंल्ले णं पच्चक्खाए जाव आलोइयपडिक्कते काल-
 मासे कालं किच्चा सब्बट्टिसिद्धे उववक्के । ततो अणंतरं उव्वट्ठित्ता महाविदेहे वासे सिञ्चिहिति जाव

सन्धदुक्त्वाणमंतं काहिति । एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिण् समणे माणुस्सएहिं कामभोगेहिं
 णो सज्जति नो रज्जति जाव नो विप्पडिवायमावज्जति से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं
 बहूणं सावयाणं बहूणं साविगाणं अचणिज्जे चंदणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्मणाणिज्जे कल्लाणं मंगलं
 देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जे त्ति कट्ठु परलोएऽविय णं णो आगच्छति बहूणि दंडणाणि य मुंडणाणि य तज्ज-
 णाणि य ताडणाणि य जाव चाउरंतं संसारकंतां जाव वीतीचइस्सति जहा व से पौडरीए अणगारे । एवं
 खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं जाव सिद्धिगहणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं
 एगूणवीसइमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते । एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव सिद्धि-
 गइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स अयमट्ठे पणत्ते त्तिवेमि ॥ सूत्रम्-१५२ ॥
 तस्स णं सुयक्खंधस्स एगूणवीसं अज्झयणाणि एकसरगाणि एगूणवीसाए दिवसेसु समप्पंति ॥ सूत्रम्-
 १५३ ॥ एगूणवीसं अज्झयणं सम्मत्तं ॥ पढमो सुयक्खंधो समत्तो ॥

मव सुगमं, नवरं उपनयविशेषोऽयम्-“वासमहस्सं पि जई काऊणं संजमं सुविउलं पि । अंते किलिट्ठमावो न विसुज्झइ कंड-
 रीउव ॥१॥ तथा-अप्पेण वि कालेणं केइ जहागहियसीलसामण्णा । साहिति निययकजं पुंडरीयमहारिसि व जहा ॥२॥” [वर्षसहस्र-
 मपि यतिः कृत्वा संयमं सुविपुलमपि । अन्ते क्लिष्टभावो न विशुध्यति कण्डरीक इव ॥१॥ अल्पेनापि कालेन केचित् यथागृहीत-
 शीलसंयुक्ताः । साध्यन्ति निजकार्यं यथैव पुण्डरीकमहर्षिः ॥२॥] इत्येकोनविंशतितमं द्वातं विवरणतः प्रथमश्रुतस्कन्धः समाप्तः ॥

२. श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गे-द्वितीयश्रुतस्कन्धविवरणम् ।

अथ द्वितीयो व्याख्यायते, अस्य च पूर्वेण सहायमभिसम्बन्धः-पूर्वत्रासोपालम्भमादिभिर्ज्ञातैर्धर्ममार्थ उपनीयते, इह तु स एव साक्षात्कथाभिरभिधीयते इत्येवंसम्बन्धोऽयम्—

तेणं कालेणं २ रायगिहे नामं नयरे होत्था, वण्णओ, तस्स णं रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरञ्चिमे दिस्सिभाए तत्थ णं गुणसीलए णामं चेइए होत्था वण्णओ, तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मा णामं थेरा भगवंतो जातिसंपन्ना कुलसंपन्ना जाव चउद्दसपुब्बी चउणाणोवगया पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडा पुब्बाणुपुड्वि चरमाणा गामाणुगामं दुइज्जमाणा सुहंसुहेणं विहरमाणा जेणेव रायगिहे णयरे जेणेव गुणसीलए चेइए जाव संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति, परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया, तेणं कालेणं २ अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जजंबू णामं अणगारे जाव पज्जुवासमाणे एवं व०-जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमसुयक्खंधस्स णायसुयाणं अयमट्ठे पन्नत्ते दोच्चस्स णं भंते ! सुयक्खंधस्स धम्मकहाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पन्नत्ते ?, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव

संपत्तेणं धम्मरुहाणं दम वग्गा पं०, तं०-चमस्स अगमहिंसीणं पढमे वग्गे १ वलिस्स
वड्ढेयपिंदस्स वड्ढेयणरत्तो अगमहिंसीणं वीए वग्गे २ अमुरिंदवज्जाणं दाहिणिह्हाणं इंद्राणं अगमहिं
सीणं तइए वग्गे ३ उत्तरिह्हाणं अमुरिंदनज्जियाणं भगववासिइंद्राणं अगमहिंसीणं चउत्ते वग्गे ४
दाहिणिह्हाणं वाणमंतराणं इंद्राणं अगमहिंसीणं पंचमे वग्गे ५ उत्तरिह्हाणं नाणमंतराणं इंद्राणं अग-
महिंसीणं छट्ठे वग्गे ६ वंदस्स अगमहिंसीणं सत्तमे वग्गे ७ सूरस्स अगमहिंसीणं अट्ठमे वग्गे ८
सक्कस्स अगमहिंसीणं णवमे वग्गे ९ ईसाणस्स अगमहिंसीणं दसमे वग्गे १० । जलि णं भंते ! समणेणं
जाव संपत्तेणं वम्मकहाणं दस वग्गा पं० पढमस्स णं भंते ! नगस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे
पत्तत्ते १, एवं मल्लु जंनु ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्जयणा पं० काली राई
रयणी चिज्जू मेहा, जइ णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्जयणा पं० पढमस्स
णं भंते ! अज्जयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पं० १, एवं मल्लु जंनु ! तेणं कालेणं २ रागगिहे
णयरं गुणसीलए चंडए सेणिए राया चेलणा देवी सामी ममोमरिए परिसा णिग्गया जाव परिसा पज्जु-
वासत्ति, तेणं कालेणं २ काली नामं देवी वमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसगभवणे कालंसि सीहासणंसि
चउडिं सामाणियसाहस्सीहिं चउडिं मयदरियाहिं सपरिवाराहिं तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिणहिं
सत्तहिं अणियाच्चितीहिं सोलसहिं आगरवल्देवसाहस्सीहिं अणेहिं यहुएहिं य कालवडिंसयभवण-

वासीहिं असुरकुमारेहिं देवीहिं देवेहि य सद्धिं संपरिवुडा महायाहय जाव विहरइ, हमं च णं केवलकप्पं
जंबुद्वीवं २ विउलेणं ओहिणा आभोएमाणी २ पासइ, तत्थ समणं भगवं महावीरं जंबुद्वीवे २ भारहे
वासे रायगिहे नगरे गुणसिलए चेइए अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिणिहत्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावे-
माणं पासति २ त्ता हट्ठतुहच्चित्तमाणंदिया पीतिमणा जाव हयहियया सीहासणाओ अब्भुट्ठेति २
पायपीढाओ पच्चोरुहति २ पाउया ओसुयति २ तित्थगराभिमुही सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छति २ वामं जाणुं
अंचेति २ दाहिणं जाणुं धरणिगलंसि निहट्ठु तिकखुत्तो मुद्धाणं धरणिगलंसि निवेसेति २ ईसिं पच्छुण्ण-
मह २ कडयतुडियथंभियातो भुयातो साहरति २ करयल जाव कट्ठु एवं व०-णमोस्त्यु णं अरहंताणं जाव
संपत्ताणं णमोस्त्यु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव संपाविउकामस्स वंदासि णं भगवंतं तत्थ-
गयं इह गए पासउ मे समणे भगवं महावीरे तत्थ गए इह गयंति कट्ठु वंदति २ नमंसति २ सीहासण-
वरंसि पुरत्थाभिमुहा निसएणा, तते णं तीसे कालीए देवीए इमेयारूवे जाव समुपपज्जित्था-सेयं खलु मे
समणं अगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्तए त्तिकट्ठु एवं संपेहेति २ आभिओगिए देवे सदावेति २
एवं व०-एवं खलु देवा० ! समणे भगवं महावीरे एवं जहा सुरियाभो तहेव आणत्तियं देह जाव दिव्वं
सुरवराभिगमणजोगं करेह २ जाव पच्चप्पिणह, तेवि तहेव करेत्ता जाव पच्चप्पिणंति, णवरं जोयणसह-
स्सविच्छिणं जाणं सेसं तहेव तहेव णामगोयं साहेइ तहेव नट्ठविहिं उवदंसेइ जाव पडिगया । भंतेत्ति

भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति २ एवं व०-कालिए णं भंते ! देवीए सा दिव्वा
 देविट्ठी ३ कटिं गया० कूडागारसालादिट्ठो, अहो णं भंते ! काली देवी महिट्ठिया, कालिए णं
 भंते ! देवीए सा दिव्वा देविट्ठी ३ किण्णा लद्धा किण्णा पत्ता किण्णा अभिसमणगाया !, एवं जहा
 सूरियाभस्स जाव एवं ग्वलु गोयमा ! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे आमलकप्पा
 णाम गयरी होत्था वण्णओ अंचसालवणे चेइए जियसत्तू राया, तत्थ णं आमलकप्पाए, नयरीए काले
 नामं गाहावती होत्था अट्टे जाव अपरिस्मूए, तस्स णं कालस्स गाहावइस्स कालसिरी णामं भारिया
 होत्था, सुकुमाल जाव मुख्वा, तस्स णं कालगस्स गाहावतिस्स धूया कालसिरीए भारियाए अत्तया
 काली णामं दारिया होत्था, वज्झा वट्टुकुमारी जुण्णा जुण्णकुमारी पडियपुयत्थणी णिव्विन्नवरा
 वरपरिचज्जियावि होत्था, तेणं कालेणं २ पासे अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जहा चट्टमाणसामी णवरं
 णवत्तथुस्सेहे सोलसहिं समणसाहस्सीहिं अट्टतीसाए अजियासाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे जाव अंच-
 सालवणे समोसेहे परिसा णि० जाव पज्जुवासति, तते णं सा काली दारिया इमीसे कदाए लद्धा समानी
 दट्ट जाव हियया जेणेव अम्मपियरो तेणेव उया० २ करयल जाव एवं व०-एवं ग्वलु अम्मयाओ ! पासे
 अरहा पुरिसादाणीए आइगरे जाव विहरति, तं इच्छामि णं अम्मयाओ ! तुव्भेहिं अब्भणुत्ताया समानी
 पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स पायवंदिया गमित्तए !, अहासुहं देवा० ! मा पडिचंधं करेहि, तते णं

सा कालिया दारिया अम्मापिईहिं अ०भणुन्नाया समाणी हट्ट जाव हियया पहाया कयबलिकम्मा कय-
कोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लानिं वत्थानिं पवर परिहिया अप्पमहग्घाभरणालंक्रियसरीरा
चेडियाचक्कवालपरिकिण्णा सातो गिहातो पडिणिक्खमति २ जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव
धम्मिए जाणप्पवरे तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं दुल्लहा, तते णं सा काली दारिया धम्मियं जाण-
पवरं एवं जहा दोवती जाव पज्जुवासति, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालीए दारियाए तीसे य
महत्तिमहालयाए परिसाए धम्मं कहेइ, तते णं सा काली दारिया पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स
अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म हट्ट जाव हियया पासं अरहं पुरिसादाणीयं तिक्खुत्तो वंदति नमंसति
२ एवं व०-सदहामि णं भंते ! णिगंथं पावयणं जाव से जहेयं तुभे वयह, जं णवरं देवा० !
अम्मापियरो आपुच्छामि, तते णं अहं देवानुप्पियाणं अंतिए जाव पव्वयामि, अहासुहं देवा० !, तते णं
सा काली दारिया पासेणं अरहया पुरिसादाणीएणं एवं वुत्ता समाणी हट्ट जाव हियया पासं अरहं वंदति
२ तमेव धम्मियं जाणप्पवरं दुरुहति २ पासस्स अरहओ पुरिसादाणीयस्स अंतियातो अंवसालवणाओ
चेइयाओ पडिणिक्खमति २ जेणेव आमलकप्पा नयरी तेणेव उवा० २ आमलकप्पं णयरिं मज्झमज्जेणं
जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवा० २ धम्मियं जाणपवरं ठवेति २ धम्मियाओ जाणप्पवराओ
पच्चोरुहति २ जेणेव अम्मापियरा तेणेव उवा० २ करयल एवं व०-एवं खल्ल अम्मयाओ ! मए पासस्स

अरहतो अंति ए धम्मे नि संने सेऽविय धम्मे इच्छि ए पडिच्छि ए अभिरुत्ति ए, त ए णं अहं अम्मयाओ !
 संसार भउट्ठिग्गा भीया जम्मणमरणाणं इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुजाया समाणी पासस्स अरहतो
 अंति ए मुंडा भवित्ता आगारातो अणगारियं पव्वत्ति त ए, अहासुहं देवा० ! मा पडिबंथं क०, त ते
 णं से काले गात्ताहं विपुलं असणं ४ उवत्तवडावेति २ मित्तणाइणियगसयणसंबंधिपरियणं
 आमंतेति २ ततो पच्छा पहा ए जान विपुलेणं पुप्फवत्थंगं मल्लालंकारेणं सत्तारेत्ता सम्माणेत्ता
 तस्सेव मित्तणातिणियगसयणसंबंधिपरियणस्स पुरतो कालियं वारियं सेयापीएहिं कलसेहिं पहावेति
 २ सत्त्वालंकारविभूषियं करेति २ पुरिससहस्रवाहिणीयं सीयं दुरुहेति २ मित्तणाइणियगसयण-
 संबंधिपरियणेणं सद्धिं संपरियुडा सत्त्वियी ए जाव रवेणं आमलक्कप्पं नगरिं मज्झंमज्जेणं णिग्गच्छति
 २ जेणेव अंबसालवणे चेइ ए तेणेव उवा० २ छत्ता ए तित्थगराइस ए पासति २ सीयं ठवेइ २ कालियं
 वारियं अम्मापियरो पुरओ काउं जेणेय पासे अरहा पुरिसा० तेणेव उवा० २ वंदइ नमंसइ २
 त्ता एवं व०-एवं मल्ल देवा० ! काली दारिया अम्मं भूया इहा कंता जाव किमंण पुण पासण्या ए १, एस
 णं देवा० ! संसार भउट्ठिग्गा इच्छइ देवाणुप्पियाणं अंति ए मुंडा भवित्ता जाव पव्वइत्त ए, तं एयं णं
 देवाणुप्पियाणं सिस्सिणिभिकत्वं दलयामो पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया ! सिस्सिणिभिकत्वं, अहासुहं

देवाणुप्पिया ! मा पडिबंघं, तते णं काली कुमारी पासं अरहं वंदति २ उत्तरपुरच्छिमं दिसिभागं अबक्क-
 मति २ सयमेव आभरणमल्लंकारं ओसुयति २ सयमेव लोयं करेति २ जेणेव पासे अरहा पुरिसादाणीए
 तेणेव उवा० २ पासं अरहं तिकखुत्तो वंदति २ एवं व०-आलिस्ते णं भंते ! लोए एवं जहा देवाणंदा
 जाव सयमेव पव्वाविडं, तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालिं सयमेव पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणि-
 यत्ताए दलयति, तते णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं कुमारिं सयमेव पव्वावेति, जाव उवसंपज्जित्ताणं
 विहरति, तते णं सा काली अज्जा जाया ईरियासमिया जाव गुत्तवंभयारिणी, तते णं सा काली अज्जा
 पुप्फचूलाअज्जाए अंतिए सामाइयमाइयातिं एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ बहूहिं चउत्थ जाव विहरति, तते
 णं सा काली अज्जा अन्नया कयातिं सरीरबाउसिया जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवइ पाए
 धोवइ सीसं धोवइ सुहं धोवइ थणंतराइं धोवइ कक्खंतराणि धोवति गुडझंतराइं धोवइ जत्थ २ विय णं
 ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा चेतेइ तं पुव्वामेव अब्भुक्खेत्ता ततो पच्छा आसयति वा सयइ वा, तते
 णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं अज्जं एवं व०-नो खलु कप्पति देवा० ! समणीणं णिग्गंथीणं सरीरबाउ-
 सियाणं होत्तए तुमं च णं देवाणुप्पिया ! सरीरबाउसिया जाया अभिक्खणं २ हत्थे धोवसि जाव
 आसयाहि वा सयाहि वा तं तुमं देवाणुप्पिए ! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पायच्छित्तं पडिक्खिहि,
 तते णं सा काली अज्जा पुप्फचूलाए अज्जाए एयमडं नो आहाति जाव तुसिणीया संचिट्ठति,

तते णं ताओ पुष्फचूलाओ अज्जाओ कालिं अज्जं अभिक्खणं २ हीलेंति णिंदंति खिसंति गरिहंति
अवमणंति अभिक्खणं २ एयमट्ठं निवारेंति, तते णं तीसे कालीए अज्जाए समणीहिं णिगंगीहिं
अभिक्खणं २ हीलिज्जमाणीए जाव वारिज्जमाणीए इमेयास्वे अबभत्थिए जाव समुप्पज्जित्थाजया णं
अहं आगारवासं मज्जे वसित्था तथा णं अहं संयंवमा जप्पिभिइं च णं अहं सुंछे भवित्ता आगाराओ
अणगारियं पव्वतिया तप्पभिइं च णं अहं परवसा जाया, तं सेयं खलु सम कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए
जाव जलंते पाडिक्खियं उवस्सयं उवसंपज्जित्ता णं विहरित्तए त्ति कट्ठु एवं संपेहेति २ कल्लं जाव जलंते पाडि-
एक्कं उवस्सयं णिणहति, तत्थ णं अणिवारिया अणोहट्ठिया सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे घोवेति जाव
आसयइ वा सयइ वा, तए णं सा काली अज्जा पासत्थविहारी ओसण्णा ओसण्णाविहारी
कुसीला २ अहाळंदा २ संसत्ता २ चट्ठणि वासाणि सामन्नपरियाणं पाउणइ २ अद्धमासियाए संछेहणाए
अत्ताणं ऋसेति २ तीसं भत्ताइं अणसणाए छेएइ २ तस्स ठाणस्स अणालोइय अपडिक्कंता कालमासे कालं
किंचा चमरचंचाए रायहाणीए कालवडिंसए भवणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिया अंगुलस्स
असंखेज्जाइभागमेत्ताए ओगाहणाए कालीदेवीत्ताए उववण्णा, तते णं मा काली देवी अहुणोववण्णा
समाणी पंचविहाए पज्जत्तीए जहा सूरियाभो जाव भासामणपज्जत्तीए, तते णं सा काली देवी चउण्हं
सामाणियसाहस्सीणं जाव अण्णेसिं च यट्ठणं कालवडेंसगभवणवासीणं असुरकुमाराणं देवाण य देवीण य

आहेवचं जाव विहरति, एवं खलु गो० ! कालीए देवीए सा दिव्वा देविड्डी ३ लद्धा पत्ता अभिसमणगागया, कालीए णं भंते ! देवीए केवतिंयं कालं ठिती पन्नत्ता १, गो० ! अड्डाइज्जाइं पलिओवमाइं ठिइं पन्नत्ता, काली णं भंते ! देवी ताओ देवलोगाओ अणंतरं उववड्डित्ता कहिं गच्छिहिति कहं उववज्जिहिति १, गो० ! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमवग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमेट्ठे पणत्ते त्ति वेमि । धम्मकहाणं पढमज्झयणं समत्तं ॥ सूत्रम्-१५४ ॥

सर्वः सुगमः, नवरं 'किण्णा लद्ध'त्ति प्राकृतत्वात् केन हेतुना लब्धा-भवान्तरे उपाजिता प्राप्ता-देवभवे उपनीता अभिसमन्वागता-परिभोगतः उपयोगं प्राप्तेति, 'वड्डु'त्ति बृहती वयसा सैव बृहत्त्वादपरिणीतत्वाच्च बृहत्कुमारी जीर्णा शरीर-जरणादुद्धेत्यर्थः सैव जीर्णत्वापरिणित्वाभ्यां जीर्णकुमारी जीर्णशरीरत्वादेव पतितपुत्रस्तनी-अवनतिगतनितम्बदेशवक्षोजा निर्विण्णाश्च वराः-परिणेतारी यस्याः सा निर्विण्वरा अत एव वरपरिवर्जितेति शेषं सूत्रसिद्धम् ॥

जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स पढमज्झयणस्स अयमेट्ठे प० चित्तियस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं के० अट्ठे पणत्ते १, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे गुणसीलए चेइए सामी समोसठे परिसा णिग्गया जाव पज्जु-वासति, तेणं कालेणं २ राई देवी चमरचंचाए रायहाणीए एवं जहा काली तहेव आगया णट्ठविहिं उवदंसेत्ता पडिगया, भंतेत्ति भगवं गो० ! पुव्वभवपुच्छा, एवं खलु गो० ! तेणं कालेणं २ आमलकप्पा

२
 णयरी अंधमालवणे चेइए जियमत्त राया राई गाहावती राईसिरी भारिया राई दारिया पासस्स समो-
 सरणं राई दारिया जहेव काली तहेव निक्खंता तहेव सरीरवाडसिया तं चेव सत्वं जाव अंतं काहिनि ।
 एवं खलु जंनू । विट्थज्झयणस्स निक्खलेवओ २ । जति णं भंते ! तट्ठज्झयणस्स उक्खेवतो, एवं खलु
 जंनू ! रायगिहे णयरं गुणसिलए चेइए एवं जहेव राती तहेव रयणीवि, णवरं आमलरूपा नयरी रयणी
 गाहावती रयणसिरी भारिया रयणी दारिया सेसं तहेव जाव अंतं काहिनि ३ । एवं विज्जूवि आमल-
 कप्पा नयरी विज्जुगाहावती विज्जुसिरिभारिया विज्जुदारिया सेसं तहेव ४ । एवं मेहावि आमलकप्पाए
 नयरीए मेहे गाहावती मेहसिरि भारिया मेहा दारिया सेसं तहेव ५ । एवं खलु जंनू समणेणं जाव संप-
 तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमेहे पणत्ते ॥ सूत्रम्-१'५५ ॥ जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं
 दोचस्स वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंनू ! समणेणं जाव संपत्तेणं दोचस्स वग्गस्स पंच अट्ठयणा पं०,
 तं०-सुंभा निमुंभा रंभा निरंभा मवणा, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दोचस्स
 वग्गस्स पंच अट्ठयणा पं०, दोचस्स णं भंते ! वग्गस्स पढमज्झयणस्स के० अहे पं० ? एवं खलु जंनू !
 तेणं कालेणं २ रायगिहे णयरं गुणसीलए चेइए सामी समोसदो परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासति, तेणं
 कालेणं २ सुंभा देवी चलिचंचाए रायदाणीए सुंभवइए भवणे सुभंसि सीहासणंसि कालीग्गमएणं जाव
 णट्ठविहिं उव्वंसेत्ता जाव पडिग्गया, पुव्वभवपुव्वत्ता, सावत्थी णयरी कोट्टए चेइए जियमत्त राया सुंभे

गाहावती सुभसिरी भारिया सुंभा दारिया सेसं जहा कालिया णवरं अद्धुद्धातिं पलिओवमाइं ठिती,
 एवं खलु जंबू ! निकखेवओ अज्झयणस्स एवं सेसावि चत्तारि अज्झयणा, सावत्थीए नवरं माया पिया
 सरिसनामया, एवं खलु जंबू ! निकखेवओ वितीयवग्गस्स २ ॥सूत्रम्-१५६॥ उक्खेवओ तइयवग्गस्स एवं
 खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं तइयस्स वग्गस्स चउपणं अज्झयणा पन्नत्ता,
 तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउपणतिमे अज्झयणे, जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं
 तइयस्स वग्गस्स चउपपन्नज्झयणा पं० पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठ
 पणत्ते ? , एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिंहं णयरे शुणसीलए चेइए सामी समोसहे परिसा णिग्गया
 जाव पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ इला देवी धरणीए रायहाणीए इलावडंसए भवणे इलंसि सीहासणंसि
 एवं कालीगमएणं जाव णट्ठविहिं उवदंसत्ता पडिगया, पुव्वभवपुच्छा, वाणारसीए णयरे काममहावणे
 चेइए इले गाहावती इलसिरी भारिया इला दारिया सेसं जहा कालीए णवरं धरणस्स अग्गमहिंसित्ताए
 उववाओ सातिरेगअद्धपलिओवमठिती सेसं तहेव, एवं खलु निकखेवओ पढमज्झयणस्स, एवं कमा सतेरा
 सोयामणी इंदा घणा विज्जुयावि, सव्वाओ एयाओ धरणस्स अग्गमहिंसीओ एव, एते छ अज्झयणा वेणु-
 देवस्सवि अविसेसिया भाणियव्वा एवं जाव घोसस्सवि एए चेव छ अज्झयणा, एवमेते दाहिणिह्माणं इंदाणं
 चउपपणं अज्झयणा भवंति, सव्वाओवि वाणारसीए काममहावणे चेइए तइयवग्गस्स णिकखेवओ॥सूत्रम्-

१५७ ॥ चउत्थस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंन्हु ! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं चउत्थवग्गस्स चउ-
 प्पणं अज्झयणा पं०, तं०-पढमे अज्झयणे जाव चउप्पणइमे अज्झयणे, पढमस्स अज्झयणस्स उक्खे-
 वओ गो० ! एवं खलु जंन्हु ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २
 सूया देवी सूयाणंदा रायहाणी सूयगवडिंसए भवणे सूयगंसि सीहासणंसि जहा कालीए तहा नवरं पुब्ब-
 भवे चंपाए पुणभइ चेतिए सूयगगाहावई सूयगसिरी भारिया सूया दारिया सेसं तहेव, णवरं भूयाणं-
 अगमहिसित्ताए उववाओ देसूणं पलिओवमं ठिई णिक्खेवओ, एवं खलु सुसूयाविस्सुंसावि सूयगावतीवि
 सूयकंतावि सूयप्पभावि, एयाओ चेव उत्तरिह्माणं इंदाणं भाणियन्वाओ जाव महाघोसस्स, णिक्खेवओ
 चउत्थवग्गस्स ॥ सूत्रम्-१५८ ॥ पंचमवग्गस्म उक्खेवओ, एवं खलु जंन्हु ! जाव यत्तीसं अज्झयणा पं०,
 तं-कमला कमलप्पभा चेव, उप्पला य सुदंसणा । खवती बहुलूवा, सुलूवा सुभगाविय ॥ १ ॥ पुण्णा
 बहुपुत्तिया चेव, उत्तमा भारियाविय । पउमा वसुमती चेव, कणगा कणगप्पभा ॥ २ ॥ वडेंसा केउमती
 चेव, बहरसेणा रयिप्पिया । रोहिणी नमिया चेव, हिरी पुप्फयतीतिय ॥ ३ ॥ सुयगा भूयगावती चेव,
 महाकच्छाऽपरादया । सुघोसा चिमला चेव, सुस्सरा य सरस्सती ॥ ४ ॥ उक्खेवओ पढमज्झयणस्स,
 एवं खलु जंन्हु ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कमला देवी
 कमलाए रायहाणीए कमलवडेंसए भवणे कमलंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए तहेव णवरं पुब्बभवे

नागपुरे नयरे सहसंबवणे उज्जाणे कमलस्स गाहावत्तिस्स कमलसिरीए भारियाए कमला दारिया पासस्स
 अंतिए निक्खंता कालस्स पिसायकुमारिंदस्स अगमहिंसी अद्धपलिओवमं ठिती, एवं सेसावि अज्झ-
 यणा दाहिणिह्माणं वाणमंतरिंदाणं, भाणियन्वाओ सन्वाओ णागपुरे सहसंबवणे उज्जाणे माया पिया
 धूया सरिसनामया, ठिती अद्धपलिओवमं । पंचमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१५९ ॥ छट्ठोवि वग्गो पंचम-
 वग्गसरिसो, णवरं महाकालिंदाणं उत्तरिह्माणं इंदाणं अगमहिंसीओ पुन्वभवे सागेयनयरे उत्तरकु-
 उज्जाणे माया पिया धूया सरिसणामया सेसं तं चेव । छट्ठो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६० ॥ सत्तमस्स
 वग्गस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-सूरप्पभा आयवा अच्चिमाली
 पभंकरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा
 पज्जुवासह, तेणं कालेणं २ सूरप्पभा देवी सूरसि विमाणंसि सूरप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए
 तहा णवरं पुन्वभवो अरक्खुरीए नयरीए सूरप्पभस्स गाहावहस्स सूरसिरीए भारियाए सूरप्पभा दारिया
 सूरस्स अगमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पंचहिं वाससएहिं अब्भहिंयं सेसं जहा कालीए, एवं सेसा-
 ओवि सन्वाओ अरक्खुरीए णयरीए । सत्तमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम्-१६१ ॥ अट्ठमस्स उक्खेवओ, एवं
 खलु जंबू ! जाव चत्तारि अज्झयणा पं०, तं०-चंदप्पभा दोसिणाभा अच्चिमाली पभंकरा, पढमस्स
 अज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं २ रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति,

तेणं कालेणं २ चंदप्पभा देवी चंदप्पभंसि विमाणंसि चंदप्पभंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए,
 णवरं पुव्वभवे महुराए णयरीए भंडिवड्डेसए उज्जाणे चंदप्पभे गाहावती चंदसिरी भारिया
 चंदप्पभा दारिया चंदस्स अग्गमहिंसी ठिती अद्धपलिओवमं पणणासाए वाससहस्सेहिं अब्भहिंयं सेसं
 जहा कालीए, एवं सेसाओवि महुराए णयरीए मायापियरोवि धूयासरिसणामा, अट्टमो वग्गो समत्तो ।
 ॥ सूत्रम्-१६२ ॥ णवमस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-पउमा सिवा सती
 अंजू रोहिणी णवमिया अचला अच्छरा, पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! तेणं कालेणं रायगिहे
 समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासह, तेणं कालेणं २ पउमावई देवी सोहम्मे कप्पे पउमवड्डेसए विमाणे
 सभाए सुहम्माए पउमंसि सीहासणंसि जहा कालीए एवं अट्टवि अज्झयणा कालीगमएणं नायन्वा,
 णवरं सावत्थीए दो जणीओ हत्थिणाउरे दो जणीओ कंपिल्लपुरे दो जणीओ सागेयनयरे दो जणीओ
 पउमे पियरो विजया मायराओ सव्वाओऽवि पासस्स अंतिए पव्वतियाओ सक्कस्स अग्गमहिंसीओ ठिई
 सत्त पालिओवमाइं महाविदेहे वासे अंतं काहिंति । णवमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६३ ॥ दसमस्स
 उक्खेवओ, एवं खलु जंबू ! जाव अट्ट अज्झयणा पं०, तं०-कण्हा य कण्हराती रामा तह रामरक्खिया
 वसू या । वसुगुत्ता वसुमित्ता वसुंधरा चेव ईसाणे ॥ १ ॥ पढमज्झयणस्स उक्खेवओ, एवं खलु जंबू !
 तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ कण्हा देवी

ईसाणे कप्पे कण्हवडेंसए विमाणे सभाए सुहम्माए कण्हंसि सीहासणंसि सेसं जहा कालीए एवं अट्टवि
अब्झयणा कालीगमएणं पेयव्वा, णवरं पुव्वभवे वाणारसीए नयरीए दो जणीओ रायणिहे नयरे दो
जणीओ सावत्थीए नयरीए दो जणीओ कोसंबीए नयरीए दो जणीओ रामे पिया धम्मा माया सव्वाओऽधि
पासस्स अरहओ अंतिए पव्वइयाओ पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणीयत्ताए ईसाणस्स अग्गमहिंसीओ ठिती
णव पलिओवमाई महाविदेहे वासे सिज्झिंहिति बुज्झिंहिति मुच्चिंहिति सव्वदुक्खाणं अंतं कार्हिति । एवं
खल्लु जंबू ! णिक्खेवओ दसमवग्गस्स । दसमो वग्गो समत्तो ॥ सूत्रम् १६४ ॥ एवं खल्लु जंबू ! समणेणं
भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं संयंसंबुद्धेणं पुरिसोत्तमेणं जाव संपत्तेणं । धम्मकहा सुयक्खंधो
समत्तो दसहिं वग्गेहिं नायाधम्मकहाओ समत्ताओ ॥ सूत्रम्-१६५ ॥ समाप्तोऽयं द्वितीयः श्रुतस्कन्धः ॥

नमः श्रीवर्द्धमानाय, श्रीपार्श्वप्रभवे नमः । नमः श्रीमत्सरस्वत्थै, सहायेभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥ इह हि गमनिकार्थं
यन्मया व्यूहयोक्तं, किमपि समयहीनं तद्विशोध्यं सुधीभिः । नहि भवति विधेया सर्वथाऽस्मिन्नुपेक्षा, दयितजिनमतानां
तायिनां चाङ्गिर्वर्गे ॥२॥ परेषां दुर्लक्षा भवति हि विपक्षाः स्फुटमिदं, विशेषाद् बृद्धानामतुलवचनज्ञानमहसाम् । निराम्नायाधीभिः
पुनरतितरां मादृशजनैस्ततः शास्त्रार्थे मे वचनमनघं दुर्लभमिह ॥३॥ ततः सिद्धान्ततत्त्वज्ञैः, स्वयमूह्यः प्रयत्नः । न पुनरस्म-
दाख्यात, एव ग्राह्यो नियोगतः ॥४॥ तथापि माऽस्तु मे पापं, सङ्घमत्युपजीवनात् । बृद्धन्यायानुसारित्वाद्वितीया च प्रवृत्तितः
॥ ५ ॥ तथाहि-किमपि स्फुटीकृतमिह स्फुटेऽप्यर्थतः, सकष्टमतिदेशतो विविधवाचनातोऽपि यत् । समर्थपदसंश्रयाद्विगुण-

पुस्तकैभ्योऽपि यत्, परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना चेतसा ॥ ६ ॥ यो जैनाभिमतं प्रमाणमनघं व्युत्पादयामासिवान्,
 प्रस्थानैर्विविधैर्निरस्य निखिलं बौद्धादि सम्बन्धि तत् । नानावृत्तिकथापथमतिक्रान्तं चक्रे तपो, निःसम्बन्धविहारम-
 प्रतिहतं शास्त्रानुसारात्तथा ॥ ७ ॥ तस्याचार्यजिनेश्वरस्य मदवद्वादिप्रतिस्पर्द्धिनः, तद्वन्धोरपि बुद्धिमागर इति ख्यातस्य
 स्वरेर्भुवि । छन्दोबन्धनिचन्द्रचन्द्रवचःशब्दादिमल्लक्ष्मणः, श्रीसंविप्रविहारिणः श्रुतनिधेश्वारित्रचूडामणेः ॥ ८ ॥ शिष्येणामय-
 देवाख्यसुरिणा विवृतिः कृता । ज्ञाताधर्मकथाङ्गस्य, श्रुतभक्त्या समासतः ॥ ९ ॥ निवृत्तककुलनमस्तलचन्द्रदोणाख्यसुरि-
 मुख्येन । पण्डितगुणेन गुणवन्निप्रयेण संशोधिता चेयम् ॥ १० ॥ प्रत्यक्षरं गणनया, ग्रन्थमानं विनिश्चितम् । अनुष्टुभां
 सहस्राणि, त्रीण्येवाष्टशतानि च ॥ ११ ॥ एकादशसु शतेष्वथ विंशत्यधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे
 विजयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥ १२ ॥ समाप्ता चेयं ज्ञाताधर्मकथाप्रदेशटीकेति ॥

समाप्तमिदं चन्द्रकुलनभस्तलोदुपतिप्रभश्रीमदभयदेवसूरिविवृतविचरणयुतं श्रीज्ञाताधर्मकथाङ्गम् ॥

